

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**YEREL DİPLOMASİ:
ŞANLIURFA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

Mehmet Maşuk ÖZYARAMIŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Doç. Dr. Mustafa Cüneyt ÖZŞAHİN**

KONYA-2025

Özet

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehmet Maşuk ÖZYARAMIŞ		
	Numarası	22811401903		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler/Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mustafa Cüneyt ÖZŞAHİN		
Tezin Adı	Yerel Diploması: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği			

XX. yüzyılda küresel siyasette yaşanan gelişmelerin, küreselleşme olgusunun ve demokratikleşme dalgalarının uluslararası ilişkilerde klasik aktör olan devletlerin yanında ulus-altı ve ulus-üstü birçok aktörü ortaya çıkardığı görülür. Bu sürecin uluslararası ilişkilerin temel aracı olan diploması içinde büyük değişiklikleri getirdiği anlaşılmaktadır. Özellikle ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler vatandaşların yönetime dahil olmasını artırdığı ve bunun kamu diplomasisini doğurmuştur. Dolayısıyla vatandaşların temsiliyetinin en güçlü şekilde görüldüğü yerel yönetimlerin uluslararasılaşması ve boyutları literatür çerçevesinde işlenmektedir.

Bugün yerel yönetimler dayanışma, kaynak oluşturma, yerel sorunlara ortak çözümler, küresel sorunlarda aktif rol alma gibi birçok nedenle ulus-aşırı faaliyetlerde bulunmaktadır. Literatürdeki genel kabulde yerel diploması olarak adlandırılan bu faaliyetler Uluslararası İlişkiler disiplininin içinde metodolojik, ontolojik ve epistemolojik anlamda kendisine yer bulmakta ve gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Yerel diplomasının ulus-aşırı faaliyetlerde güvenlik ve barışın inşası, kalkınma ve insani yardımlar, ekonomik kazanım, kültürel etkileşim ve temsil alanlarında kendisine yer bulduğu öne sürülür. İfade edilen alanlarda yerel diploması diyalog kurma ve lobicilik, kalkınma yardımları, kardeş şehircilik, projeler ve yerel yönetim birlikleri araçlarını kullanmaktadır. Yerel yönetimler ulusal dış politikalarla uyumlu şekilde diplomatik faaliyetlerini bu şekilde somutlaştırmaktadırlar. Bu çalışmada yerel diploması kavramı ve gelişimi derinlemesine incelenecektir. Akabinde Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi uygulaması ile yerel diploması örneklendirecektir.

Anahtar Kelimeler: Diploması, Küreselleşme, Yerel Diploması, Yerel Dış Politika

Abstract

Author' s	Name and Surname	Mehmet Maşuk ÖZYARAMIŞ		
	Student Number	22811401903		
	Department	Political ScIENCE and International Relations/International Relations		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Associate Profesör Mustafa Cüneyt ÖZŞAHİN		
Title of the Thesis/Dissertation	Local Diplomacy: The Case of Şanlıurfa Metropolitan Municipality			

The political transformations of the twentieth century, together with the dynamics of globalization and successive waves of democratization, gradually reshaped the field of international relations, enabling the emergence of numerous subnational and supranational actors alongside the state, traditionally regarded as the principal agent. This shift brought substantial changes to diplomacy, the core instrument of international relations. Advancements in transportation and communication technologies expanded citizen participation in governance processes, thereby giving rise to the practice of public diplomacy. As a result, the internationalization of local governments where citizen representation is most visibly articulated has increasingly become a subject of scholarly inquiry.

Today, local authorities engage in transnational activities for various purposes, including fostering solidarity, generating resources, developing joint solutions to local challenges, and assuming a more active role in global issues. These activities commonly referred to in the literature as local diplomacy have gradually secured a place within the discipline of International Relations in methodological, ontological, and epistemological terms, and their significance continues to grow. It is argued that local diplomacy manifests itself in transnational engagements related to peace and security-building, development and humanitarian assistance, economic interaction, cultural exchange, and representation. In these domains, local diplomacy operates through instruments such as dialogue and lobbying, development assistance, sister city partnerships, project based cooperation, and associations of local governments. In doing so, local governments give concrete expression to their diplomatic activities in ways that align with national foreign policy objectives. This study aims to provide an in-depth examination of the concept and evolution of local diplomacy. Following this discussion, the experience of the Şanlıurfa Metropolitan Municipality will be presented as an illustrative case through which the practical manifestations of local diplomacy can be more clearly discerned.

Keywords: Diplomacy, Globalization, Local Diplomacy, Local Foreign Policy

Önsöz

Bu çalışmada yerel diplomasi incelemesinin temel saiki, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nde dış ilişkiler alanında devam eden mesleki tecrübedir. Mesleki tecrübenin üzerine gereken okumaları yaparak ortaya çıkacak analizle, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi incelemesinin örnek olabileceği tüm araştırmacılara kaynak olabilecek bilimsel bir çalışma ortaya koyabilme hedefinin çalışmanın moral ve motivasyonunu diri tuttuğu söylenebilir. Çalışma konusunun belirlenmesinde, Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlemiş olduğu Yerel Diplomasi Çalıştayı'nın büyük katkısı bulunmaktadır. Bu nedenle Dönemin Türkiye Belediyeler Birliği Dış İlişkiler Müdürü Gülfem KIRAÇ ve Dış İlişkiler Uzmanı Cemal BAŞ'a müteşekkirim. Yine tüm çalışma sırasında literatür taramasında yol göstericiliği ve fikir teatisi için lisanstan kıymetli dostum Mesut ÇAKAN'a teşekkür ederim.

Her konuda sabırlı ve ilgili haliyle her zaman eğitici ve öğretici olan Doç. Dr. Mustafa Cüneyt ÖZŞAHİN hocam yüksek lisans öğrenimimde danışman hocam olarak ayrıca bana emek sarf etmiş oldu. Kendisine özellikle teşekkürlerimi arz ederim. Tüm zorlukları atlatıp çalışmaya odaklanmamı sağlayan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Dairesi Başkanı Elif Esra ÖNAL ve Şube Müdürlüğünden ziyade dostum Mehmet AKAY çalışmasının destekçileri oldular.

Bugün topluma faydalı bir bireysen hayatımdaki tüm olumlu yanlarımı anneme borçluyum. Ona dair söylenebilecek hiçbir söz emeğinin, sevgisinin ve şefkatinin tam olarak karşılığı olamaz. Son olarak bu çalışmayı ortaya koyabilmek için harcadığım zamanı kendilerinden çaldığım manevi destekçim Mihr-i Didem'e ve çocuklarım Halid, Hamza ve Ömer'e anlayışlarından dolayı teşekkür ederim.

Her şey iyiliği emredip kötülükten nehyederek, adil bir dünya hazırlamak için...

Mehmet Maşuk ÖZYARAMIŞ

İÇİNDEKİLER

Özet	i
Anahtar Kelimeler	i
Abstract	ii
Keywords	ii
Önsöz.....	iii
Tablolar Listesi.....	vii
Şekiller Listesi.....	vii
Kısaltmalar	viii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. Uluslararası İlişkiler ve Bağlı Kavramlar.....	5
1.1.1. Uluslararası İlişkiler, Dış Politika ve Diplomasi.....	5
1.1.2. Egemenliğin Tanımı ve Dönüşümü	7
1.1.3. Uluslararası İlişkilerin Yeni Aktörleri.....	9
1.1.4. Küreselleşme.....	11
1.2. Yönetim Sistemleri.....	17
1.3. Diplomasi ve Bağlı Kavramlar.....	20
1.3.1. Diplomasiğin Tanımı ve Gelişimi	20
1.3.2. Küresel Diplomasi ve Diplomasi Türleri.....	23
1.3.3. Kamu Diplomasisi	27
1.4. Yerel Diplomasi ve Bağlı Kavramlar.....	31
1.4.1. Ulus-altı Aktörlerin Uluslararası İlişkilerinin Kavramsallaştırmaları.....	32
1.4.2. Paradiplomasi.....	33
1.4.2. Yerel Dış Politika	36
1.4.3. Yerel Diplomasi	37
1.4.4. Beledi Uluslararası İlişkiler.....	40

İKİNCİ BÖLÜM YEREL DİPLOMASİ

2.1. Kamu Diplomasisi ve Yerel Diplomasi İlişkisi.....	44
2.2. Yerel Yönetimlerin Uluslararasılaşması	47
2.2.1. Küreselleşme Faktörü.....	49

2.2.2. Demokratikleşme Faktörü.....	51
2.2.3. Yerelleşme/Bölgeselleşme Faktörü.....	52
2.3. Diplomaside Ulusal-Yerel İlişkisi.....	54
2.4. Yerel Diplomasinin Boyutları.....	58
2.4.1. Güvenlik ve Barışın Tesisi Boyutu.....	60
2.4.2. Kalkınma Yardımları ve İnsani Yardımlar Boyutu.....	62
2.4.3. Ekonomik Kazanım Boyutu.....	63
2.4.4. Kültürel Etkileşim Boyutu.....	65
2.4.5. Temsil Boyutu.....	66
2.5. Yerel Diplomasinin Araçları.....	67
2.5.1. Diyalog Kurma ve Lobicilik.....	69
2.5.2. Kalkınma Yardımları ve İş Birlikleri.....	71
2.5.3. Kardeş Şehircilik.....	72
2.5.4. Hibe ve Fon Kaynaklı Projeler.....	75
2.5.5. Yerel Yönetim Birlikleri.....	77
2.6. Yerel Diplomasinin Kurumsallaşması ve Uygulanması.....	79
2.6.1. Yerel Diplomasinin Kurumsallaşması.....	80
2.6.2. İki Taraflı Uygulamalar.....	81
2.6.3. Çok Taraflı Uygulamalar.....	83
2.7. Türkiye’de Yerel Diploması.....	86
2.7.1. Yasal Mevzuat.....	88
2.7.2. Türkiye’deki Yerel Diploması Literatürü.....	90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ŞANLIURFA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

3.1. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Kurumsal Yapısı.....	94
3.1.1. İdari Tarih.....	94
3.1.2. Yetki, Sorumluluk ve Kaynaklar.....	96
3.1.3. Organizasyonel Yapı.....	98
3.2. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin Yerel Diploması.....	100
3.2.1. Kurumsallaşma ve Personel Yapısı.....	102
3.2.2. Mutabakat Zaptı ve İyi Niyet Mektupları.....	108
3.2.3. Yabancı Temsilciliklerle İlişkiler.....	109
3.2.4. İş Birliği Protokolleri.....	112

3.2.5. Kardeş Şehir İlişkileri.....	114
3.2.6. Kalkınma Yardımları ve İnsani Yardım Faaliyetleri.....	117
3.2.7. Uluslararası Yerel Yönetim Birlikleri ve Ağlar.....	121
3.2.8. Uluslararası Etkinlik ve Organizasyonlar	125
3.2.9. Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarla Yerel Yönetimlerin Kalkınma Hedefli İlişkilerinin ŞBB Örneği ile Açıklanması.....	128
Sonuç	134
Kaynakça	140

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. ŞBB Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı uzman personel durumu.	107
Tablo 3.2. ŞBB' nin mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları.	108
Tablo 3.3 ŞBB' nin yabancı temsilciliklerle ilişkileri ve karşılıklı ziyaretleri.	110
Tablo 3.4 ŞBB' nin iş birliği protokolleri.	114
Tablo 3.5 ŞBB'nin yurtdışı kardeş şehir ilişkileri	116
Tablo 3.6 ŞBB'nin yurtdışı kardeş şehir girişimleri.	117
Tablo 3.7 ŞBB' nin uluslararası projeleri ve yardım faaliyetleri.	119
Tablo 3.8 ŞBB'nin üye olduğu uluslararası birlik ve ağlar.	124
Tablo 3.9 ŞBB'nin uluslararası etkinlik ve organizasyonları.	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Kavramsal çerçeve döngüsü	4
Şekil 1.2. Multi-track diplomacy kanalları	26
Şekil.1.3. Kamu diplomasisi türleri	29
Şekil 1.4. Kavram tercihinde kullanılacak terimler	33
Şekil 2.1. Küreselleşme ve yerel yönetimler döngüsü.....	48
Şekil 2.2. Küreselleşme dikotomiler dizesi.....	49
Şekil 2.3. Yerel diplomasinin boyutları	60
Şekil 2.4. Yerel diplomasinin araçları.....	68
Şekil 2.5. Türkiye'deki yerel diplomasi uygulamaları.....	90
Şekil 3.1. ŞBB üst yapılanması.....	98
Şekil 3.2. ŞBB doğrudan başkan ve genel sekretere bağlı daireler	99
Şekil 3.3. ŞBB genel sekreter yardımcılara bağlı daireler	100
Şekil 3.4 ŞBB yerel diplomasisi	101
Şekil 3.5 ŞBB Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı organizasyon şeması.....	105
Şekil 3.6. ŞBB hem iki taraflı hem de çok taraflı uygulanan yerel diplomasi araçları.....	129
Şekil 3.7. İş birliği-proje ilişki döngüsü.....	132

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Agricities	International Agricultural Cities Union (Uluslararası Tarım Şehirleri Birliği)
BM	Birleşmiş Milletler
CEMR	The Council of European Municipalities and Regions (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi)
ENoLL	The European Network of Living Labs (Avrupa Yaşayan Laboratuvarlar Ağı)
GCoM	Global Covenant of Mayors for Climate&Energy (Belediye Başkanları Küresel İklim ve Enerji Sözleşmesi)
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu)
GKK	Geçici Koruma Kapsamı
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HDD	Hayata Destek Derneği
IPA	Instrument for Pre-accession Assistance (AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)
IOM	International Organization Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KFAED	Kuwait Fund for Arabic Economic Development (Arap Ekonomik Kalkınması İçin Kuveyt Fonu)
LHC	League of Historical Cities (Dünya Tarihi Kentler Birliği)
OICC	The Organization of Islamic Capitals and Cities (İslam Başkentleri ve Şehirleri Teşkilatı)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
ŞBB	Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
UCLG	United Cities and Local Governments (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler)
UCLG-MEWA	United Cities and Local Governments Middle East and West Asia (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)
UN-HABITAT	The United Nations Human Settlements Programme (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı)
UNICEF	the United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UITP	International Association of Public Transport (Uluslararası Toplu Taşıma Birliği)
Uİ	Uluslararası İlişkiler Disiplini

GİRİŞ

Küreselleşmenin günümüz dünyasını getirdiği noktada iletişim, ulaşım ve bilişim alanlarındaki gelişmeler, uluslararası ilişkilerde devletlerin yanında bireyleri, şirketleri, spor kulüplerini, sivil toplum örgütlerini, basın yayın organlarını v.b. gibi, birer aktör olarak ortaya çıkarmıştır (Acar, 2006: 429). Küreselleşmenin sunduğu imkanlarla ulusal sınırları aşarak kendilerine kazançlar sağlamak, markalaşmak isteyen yerel yönetimler, devletin güçlü yapısı içerisinde yer aldıkları için bunu ulusal mevzuatlarının izin verdiği ölçüde yapabilmektedirler (Daoudov, 2013: 81). Bugün etki ve yetkileri, üniter veya federal devlet sistemlerine göre çeşitlilik arz etmekle birlikte; yerel aktörler olan yerel yönetimler, kendi çıkarları doğrultusunda uluslararası ilişkilerde yer almaktadırlar (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 274). Dolayısıyla Uİ disiplinde, teorik çerçevede ‘yerel diplomasi’ kavramı işlenmeye başlamıştır. Yerel yönetimler ekonomik, sosyal, kültürel v.b. alanlarda kendilerine fayda sağlayacak aksiyonları, yerel diplomasi aracılığıyla ortaya koydukları görülür (Baş, 2017: 30-31). Başka bir deyişle ekonomik, sosyal ve kültürel zenginlikler elde etme hedefleri doğrultusunda ülkemizdeki yerel yönetimler temsil ettikleri hemşehrilerinin¹ beşeri gelişmişlik endeksini yükseltebilmek için yerel diplomasi faaliyetlerinde buldukları şekilde yorumlanabilir. Pluijm ve Melissen’ in (2007: 33) yerel yönetimlerin yerel diplomasideki arayışlarını altı boyutta inceledikleri görülür. Bunlar: “Güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür, ağ oluşturma (networking), ve temsil” dir. Bu alanlar üzerinden yerel diplomasinin pratikte en yoğun üç şekilde uygulandığı görülür. Apan (2023: 8) bunları yerel yönetim birlikleri, kardeş şehir uygulamaları ve iş birliği projeleri olarak gösterir. Lefevre ve d’Albergo (2007: 319) ise yerel diplomasi araçlarını “diyalog kurma ve lobicilik, kalkınma ve iş birliği, kardeş şehircilik, hibe ve fon kaynaklı projeler ve yerel yönetim birlikleri” şeklinde sıralamaktadır. Literetür incelemesi neticesinde genel kabulün Lefevre ve d’Albergo sınıflandırması üzerinde olduğu görülür.

Bu çalışmanın genel amacı olarak yerel diplomasi için kapsamlı bir inceleme yapmaktır. Bu kapsamda anahtar kelimeler çerçevesinde kavramsal çerçeve ve tarihsel arka plan incelemesinin akabinde; yerel diplomasinin boyutları, araçları, sınırları, kurumsallaşması ve uygulanışı detaylı olarak analizi yapılacaktır. Çalışmanın özel amacı ise örnek üzerinden hareketle yerel diplomasiyi incelemektir. Bu kapsamda ŞBB örneği ele alınmıştır. Dolayısıyla çalışmanın

¹ 5393 sayılı Belediye Kanununda yer alan hemşehrilik tanımı için Bkz: www.mevzuat.gov.tr

temel konusunun yerel diplomasidir. Yerel diplomasi kısaca yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri olarak tanımlanabilir (Erdem ve Ersavaş Kavanoz, 2021: 29). Yerel diplomasi kavramı literatürde kamu diplomasisinin alt başlığı olarak ele alınmaktadır (Güneş ve Eren, 2021: 36). Yerel diplomasi kavramsal olarak; paradiplomasi, ulus-altı diplomasi, yerel yönetim diplomasisi, kent diplomasisi, yerel dış ilişkiler v.b. gibi kavramlar ile anılsa da yaygın kullanım yerel diplomasi olduğu literatür çerçevesinde söylenebilir (Erdem ve Ersavaş Kavanoz, 2021: 29).

Bu çalışma; uluslararası ilişkilerin yereldeki tezahürü nasıl olur? sorusu merkeze alınarak üretilmiştir. Bu sorudan hareketle: Yerel diplomasinin doğuşu ve gelişimindeki etkenler nelerdir? Yerel diplomasi ile eş değer kavramlar nelerdir? Yerel diplomasi neden kamu diplomasisinin alt başlığı olarak ele alınır? Diplomaside ulusal yerel ilişkisi nasıl olmalıdır? Yerel diplomasinin boyutları ve araçları nelerdir? Yerel diplomasinin pratikteki tezahürü nasıldır? soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır. Son olarak, yerel yönetimlerin insani yardım ve kalkınma yardımı sağlayan uluslararası kurum ve kuruluşlarla olan işbirlikleri ve projeler yerel diplomasi aracı olarak nasıl değerlendirilmelidir? sorusunun cevabı özel bir başlık olarak incelenmiştir.

İfade edilen sorular çerçevesinde yapılan literatür taraması neticesinde yerel diplomasi kavramına dair kaynak yetersizliğinden söz edilebilir. Literatür incelemesi yapıldığında, alandaki yazınların gelişmiş olan ülkelerdeki örneklere yoğunlaştığı görülür. Bunun sebebi ise paradiplomasi alanında ortaya konulan bilimsel çalışmaların federe devlet yapılanmalarına ya da bölgesel üniter devlet yapılanmalarına odaklanması olarak yorumlanmaktadır. Türkiye’de ise yerel diplomasi özelindeki bilimsel çalışmaların “çok kısıtlı olduğu” görülür (Özcan M., 2023: 12). Türkiye’de var olan literatürün kaynağının pratikten teoriye tezahür ettiği ifade edilebilir. Bu anlamda TBB ve Marmara Belediyeler Birliğinin ortaya koydukları eserler Türkiye’deki bilimsel çalışmalara alan açıcı olduğu ve Türkçe literatürde büyük pay sahibi olduğu çıkarımı kaynaklar çerçevesinde yapılabilir. Literatürdeki azlığa mukabil Türkiye’deki yerel yönetimler yerel diplomasi faaliyetlerinin kazanımlarını elde etmek için arayış içerisinde oldukları yani pratikte yerel diplomasinin daha fazla yer edindiği söylenebilir. Zira yerelin uluslararası ilişkilerinin asıl gayesi yerel yönetimlere ekonomik, sosyal ve kültürel zenginlikler kazandırmasıdır (Demirtaş, 2016: 155). Pratikteki aktifliğin yerel diplomasi literatürü için çok geniş alanlar açmaktadır (Erdem ve Ersavaş Kavanoz, 2021: 30-46). Alan genişliğine rağmen henüz yerel diplomasi kavramı

ülkemizde hem pratikte hem bilimsel çalışmalarda olması gerektiği yeri elde edemediği dikkat çekmektedir.

Bu çalışma kuramsal bir çalışma olup ilgili kavramlar çerçevesinde bilimsel literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca söz konusu kurumların resmi internet siteleri incelenmiştir. Anahtar kelimeler olan; diplomasi, küreselleşme, yerel diplomasi ve yerel dış politika kavramlarına ilişkin bilimsel araştırmalar analiz edilmiştir. Bu analizler çerçevesinde elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Nihayetinde yöntem olarak, anahtar kelimelerde yer alan diplomasi ve küreselleşme kavramları, araştırma konusu olan yerel diplomasiye tümdengelimci bir yaklaşımla konunun diplomasi çerçevesinde incelenmesini ve değerlendirilmesini hedeflemektedir. Bu kısımlarda sadece literatür taraması yapılarak hazırlanacaktır. Yine anahtar kelimelerden olan küreselleşme ise yerel diplomasi konusunun küreselleşme ile gelişen diplomasi türleri ile etkileşimini ve uluslararası aktör rolü incelenecektir.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dahil olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü çalışmanın amacını, konusunu, sorularını, yöntemini ve içeriğini, ele alacak şekilde hazırlanmıştır. İkinci bölüm kavramsal çerçeveden oluşur. Bu kapsamda yerel diplomasi ile ilgili kavramların tümdengelimci yöntemle literatürdeki yeri, tarihsel arka planı ve farklı tanımlamaları incelenmiştir. Bu bölümde uluslararası ilişkiler, dış politika, diplomasi, uluslararası aktör, küreselleşme, yerel yönetim sistemleri, kamu diplomasisi, paradiplomasi, yerel dış politika, yerel diplomasi ve beledi uluslararası ilişkiler kavramları ele alınmıştır.

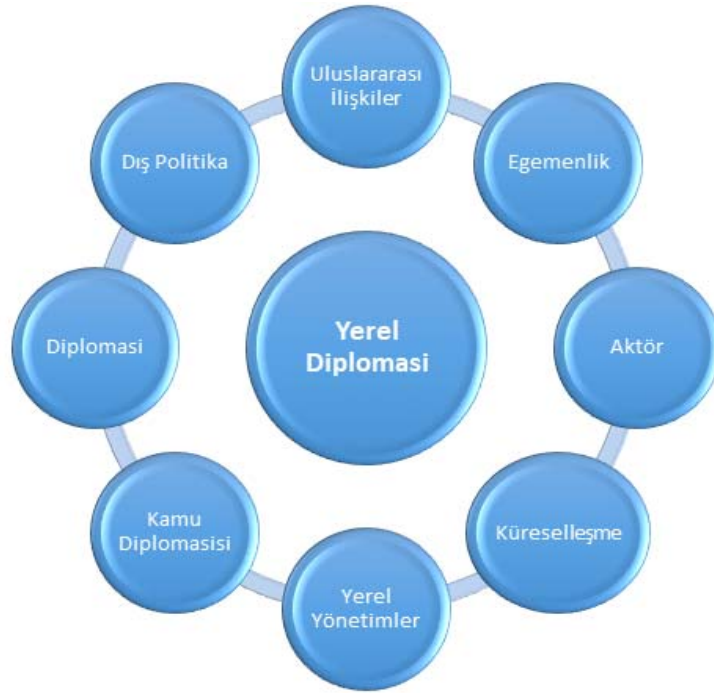
Üçüncü bölüm; yerel diplomasi kavramına teorik ve pratik açıdan yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda kamu diplomasisi türü olarak yerel diplomasi ve kamu diplomasisi ilişkisi, yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasındaki etkiler, diplomaside ulusal yerel ilişkisi, yerel diplomasinin boyutları, araçları, kurumsallaşması, uygulanması ve son olarak Türkiye’de yerel diplomasi literatürü ve mevzuatsal temeli gibi konuların derinlemesine ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm; Gelişmekte olan yerel diplomasi örneği olarak ŞBB'nin geçmişten beri uluslararası ilişkileri incelenmiştir. ŞBB'nin bir önceki bölümde ele alınan konuların yansıması olarak incelendiği ifade edilebilir. Sonuç bölümünün ise çalışma boyunca elde edilen bulguların yorumlanmasını kapsamaktadır. Burada yerel diplomasi usul ve esasları çerçevesinde ŞBB eleştirisi yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL ARKA PLAN

Kavramsal çerçeve bölümünde çalışmanın konusu olan ‘yerel diplomasi’ ile ilgili kavramlar incelenmektedir. Bu çerçevede Şekil 1.1.’de gösterildiği üzere ele alınan kavramlar tanımlama ve tarihsel arka plan sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda tümdengelim metoduyla gerek ilişki olarak ve gerekse disiplin olarak uluslararası ilişkilerden yerel diplomasiye bir çıkarımla kavramlar belirlenmiştir. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerin aracı olarak diplomasi çerçevesinden, dış politika, küreselleşme, egemenlik, aktör ve yerel yönetim kavramları ele alınmıştır. Küreselleşme kavramı hem yerel yönetimleri hem de uluslararası ilişkileri doğrudan etkilediği için kavramsal çerçeveye eklenmiştir. Diplomasi ve uluslararası ilişkiler kavramlarının ayrı başlıklar altında ele alınması, yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasındaki etkenlerle; yerel yönetimlerin uluslararası alandaki faaliyetlerinin birbirinden ayrı olarak anlaşılması içindir. Bunun yanında yerel yönetimler kavramı kamu yönetimi çerçevesinde açıklanmıştır. Çalışmanın konusu çerçevesinde son halkaya dair literatürde genel kabul gören kavramlar yine tanımlar ve tarihsel arka plan sınırlılıkları ile açıklanmıştır. Bu kapsamda yerel diplomasi ve bağlı kavramlar olan yerel dış politika, paradiplomasi, beledi uluslararası ilişkiler kavramları ele alınmıştır.

Şekil 1.1. Kavramsal çerçeve döngüsü (yazar tarafından oluşturulmuştur).

1.1. Uluslararası İlişkiler ve Bağlı Kavramlar

Bu başlık altında dış politika, egemenlik, aktör ve küreselleşme kavramları ele alınacaktır. Bu kavramlar, yerel diplomasiye tündengelimci bakışla yaklaşıldığında ortaya çıkarılan uluslararası ilişkiler kavramları olarak gösterilebilir. Zira yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasında söz konusu kavramların doğrudan etkili olduğu literatür çerçevesinde görülür. Ayrıca küreselleşme olgusunun doğrudan sonuçları olarak kabul edilebilecek yerelleşme, küyerelleşme ve bölgeselleşme kavramlarına küreselleşme başlığı altında değinilmiştir. Zira bu kavramların bir sonra ki bölümde inceleneceği üzere yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasındaki rolü başlıca inceleme konusudur.

1.1.1. Uluslararası İlişkiler, Dış Politika ve Diplomasi

Yurdasev (2019: 16-23) uluslararası ilişkiler kavramsallaştırmasına, ilişki teriminin mahiyetini açıklayarak başlar. Ona göre insanlar birlikte yaşama pratiği göstermeye mecburdur. İnsanlar arasındaki ilişkilerin temelinde sosyallik yatar. İnsanların bir araya gelerek oluşturdukları birimler arası ilişkilerin temelinde sosyallik yatmaktadır. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerin (international relations) beşeri münasebetlerin tamamını kapsadığı sonucuna varır. Bunun yanında uluslararası ilişkileri bilimsel çerçevede inceleyerek sistematikleştiren ise Uluslararası İlişkiler disiplini.

Modern anlamda uluslararası ilişkilerinin başlangıç noktası olarak 1648 Westphalia Antlaşması kabul edilir. Kavramsal olarak tüm beşeri münasebetleri içinde barındıran uluslararası ilişkiler (ui), başlangıcından günümüze sürekli evrilen ve çok katmanlı bir hal alan yapıya bürünmüştür. Son yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı, soğuk savaş, tek kutuplu sistem, küreselleşme olgusu gibi büyük siyasal kırılmaları hesaba kattığımızda uluslararası ilişkilerin evrimi, çok katmanlılığı, genişliği ve derinliği daha iyi anlaşılacaktır. Nihayetinde tüm bu süreçleri anlamlandırma çabaları Uİ teorilerini ortaya çıkardığı ve artık Uİ'nin bir disiplin olarak varlığını ortaya koymuştur (Özlük, 2009: 238-239). Buradan hareketle kavramsal olarak büyük harflerle yazılan Uluslararası İlişkiler (Uİ), kurumsallaşmış bir bilim dalını, disiplini ifade ederken; küçük

harflerle yazılan uluslararası ilişkiler (ui) belirli bir süreci kapsayan tüm beşeri münasebetleri ifade ettiği görülür² (Yurdasev, 2004: 15; Özlük, 2009: 238).

Uİ disiplininin çıkış noktasında tarih, hukuk ve siyaset gibi disiplinlerin doğrudan etkisinde olduğu; ontoloji ve metodolojisini bu disiplinlerin katkılarıyla oluşturduğu görülür. Uluslararası ilişkilerin zamanla kurumsallaşması ile birlikte, siyasi, kültürel ve toplumsal yapıların birbiriyle etkileşimlerini konu edinmiştir. Dolayısıyla Uİ, iktisat, coğrafya, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji gibi birçok sosyal bilim disiplininden yaralanan bir disiplin haline gelmiştir. Bu ise Uİ'nin hem geç oluşmasına hem de doğası gereği disiplinlerarası bir hüviyete bürünmesine sebep olduğu söylenmektedir (Aydınlı, Kurubaş ve Özdemir, 2017: 33).

Zamanla kendi özerk kuramsal alanı ile müstakil bir disiplin haline gelen Uİ, hem disiplinlerarası hem de çok disiplinli geçmişi göz önünde alındığında, bazı alt araştırma alanları veya kavramlarla zaman zaman aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Örneğin bir devletin, başka devletlere olan münasebetlerinin stratejisi olan 'dış politika' (foreign policy) ve dış politikanın herhangi bir alanına yönelik eylemlerindeki, karar alma süreçlerini inceleyen 'dış politika analizi' ile uluslararası ilişkiler kavramının birbirinin yerine kullanıldığı vakiydir. Bu bağlamda yine başka bir çalışma alanı olan 'diplomasi' (diplomacy) kavramı da uluslararası ilişkiler veya dış politika yerine kullanıldığı görülür. Esasen iç içe olan bu kavramların, anlamları nedeniyle birbirleriyle karıştırılmaktadır. Çalışmasının konusu çerçevesinde yapılan yerel dış politika, yerel diplomasi ve beledi uluslararası ilişkiler kavramsallaştırmaları çerçevesinde uluslararası ilişkiler, dış politika ve diplomasi ilişkisinin izahı yerinde olacaktır.

Dış politika genel tanımlama ile devletlerin uluslararası arenada sair devletlere veya sisteme dair uyguladıkları veya tasarladıkları eylemler olarak özetlenebilir. Sönmezoğlu (2005: 166) dış politikaya dair yapılabilecek tüm tanımların bilimsel yaklaşımları barındırdığı için eksiklikler olabileceğini belirtmiştir. Lakin Rosenau' dan yaptığı alıntı ile üç farklı yönelimin

² Bu çalışmada kavramın bir disiplin olarak kullanımında baş harfler büyük olacak şekilde Uİ şeklinde yazılacaktır. Daha genel olarak beşeri münasebetler bütünü kapsayacak şekilde kullanıldığında kavram baş harfler küçük yazılarak 'uluslararası ilişkiler' şeklinde kullanılacaktır. Bunun yanında alıntılarda orijinalliği muhafaza edebilmek için yazarın kullanımının aynısı alıntılanmıştır. Aynı durum uluslararası ilişkiler üzerinden yapılan kavramsallaştırmalar içinde geçerlidir.

anlaşılması ile dış politikanın kavramsallaştırılabileceğini ifade eder. Bunlar: aktörün yönelimleri, aktörün sorumlulukları ve stratejileri ve son olarak aktörün davranış biçimidir.

Uİ disiplininin alt inceleme alanı olarak dış politika kavramıyla çok karıştırılan ve yerine göre aynı anlamda kullanılan diplomasi kavramı aslında teknik olarak birbirinden farklılık arz eder (Kürkçüoğlu, 1980: 319). Esas, amaç ve eğilim açısından devletler arası ilişkileri ele alan dış politiya mukabil diplomasi tüm bu süreçlerin hayata geçirildiği bir araçtır. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerin temel aracının diplomasidir. Hatta bu haliyle diplomasi bir araç ve kurum olarak Uİ disiplininin temel parçası olarak gösterilir (Sönmezoğlu, 2005: 343). Bir başka ifadeyle Tuncer (2005: 11), “Dış politika, diplomasinin amaçlarını ve görevlerini belirler, diplomasi ise dış politikanın gerçekleşmesine yönelik araçları, yöntemleri ve öteki pratik önlemlerin tümünü içerir” şeklinde bir ayrım belirtmiştir.³ Sonuç olarak dış politika bir devletin başka bir devlete, bir bölgeye veya uluslararası sistemdeki bir aktöre yönelik politikalarını kapsayan bir kavram iken; diplomasi ise, devletlerin dış politikadaki hedeflerini gerçekleştirmek için kullandığı araç olduğu söylenebilir. Yani Uİ disiplininin devletler arasındaki stratejileri dış politika ile ifade edilirken, bu stratejilerin eylemsel boyutunu diplomasi oluşturmaktadır.

1.1.2. Egemenliğin Tanımı ve Dönüşümü

Egemenlik (sovereignty) bir diğer anlamıyla hakimiyet yani egemen olma durumu; Uİ literatüründe klasik aktör olan devletin tabiri caizse kişilik haklarını ifade ettiği söylenebilir. Dolayısıyla Uİ’de egemenlik denince devlet egemenliğinin akla gelmektedir. Nitekim Hobbes’a göre egemenlik, devlet ile beraber var olan bir olgu ve kavramdır (Beriş, 2008: 58). Kavramın literatürde birbirine girift anlamları barındırdığı görülür. Bundan dolayı Kaplan ve Katzenbach (1961: 135) “uluslararası hukukta egemenlikten daha kafa karıştırıcı bir kavram yoktur” ifadesini kullanmışlardır (aktaran Sönmezoğlu, 2005: 26). Egemenlik kavramını ilk olarak kullanan Fransız Hukukçu Jean Bodin’dir. Bodin (2003: 1) kavramı “bir devletin mutlak ve sürekli gücü” nitelemek için kullanmıştır. Yine Bodin’e göre Egemenlik: “kişiler, vatandaşlar ve uyruklar üzerinde

³ Diplomasiye dair kavramsallaştırmalar ileride detaylı olarak ele alınacaktır.

kanunların kısıtlamadığı en yüksek iktidardır”. Nitekim Türköne (2007: 86), devletin soyut varlığının en büyük kaynağı olarak egemenliği belirtir.

Sosyal Bilimler kapsamında sözlük anlamıyla egemenlik “bir devletin verili bir toprak parçası üzerindeki karşı çıkılmayan politik yönetimi, sadece devletin sahip olup, diğer sosyal kurumların sahip olmadığı en üst karar alma ve uygulama yetisi, iktidarı” dır (Arda, 2003: 164). Uİ literatürü kapsamında sözlük anlamıyla bakıldığında egemenlik, “devletlerin sadece belirli bir toprak bütünlüğü dahilinde, otoriteyi talep etmelerini değil; fakat aynı zamanda uluslararası topluluğa üyelik iddiasında bulunmalarını sağlayan kavram” olarak tanımlanmaktadır. Uİ sözlüğünde bu tanımdan hareketle egemenlik kavramının dış politikada özerklik ve iç politikada münhasır yetki olmak üzere iki doktrini talep ettiği ifade edilmiştir. İç egemenlik ülke içerisinde en üst karar alma yetkisini ve bu yetkinin güçlendirilmesini; Dış egemenlik ise uluslararası sistemde üst bir otoritenin bulunmamasından dolayı var olan anarşik yapı içerisinde tam bağımsızlığın olması olarak gösterilir (Evans ve Newnham, 2007: 189).

Tatar ve Moiş (2022: 298), devlet egemenliği tanımlamalarının tamamı egemenliğin ulusal hukuk ve uluslararası hukuk temelini olduğunda mutabıktır tespitinde bulunmuşlardır. Ulusal boyut iç egemenliği ifade ettiği görülür. İç egemenlik; devletin sınırları içerisinde ve halkı üzerindeki mutlak hükmetme yetkisinin karşılığı olarak ifade edilir. Uluslararası boyut dış egemenliği ifade ettiği görülür. Dış egemenlik, tüm devletlerin birbirine eşit olduğunu ve birbirlerinin iç işlerine karışmamalarının karşılığıdır. Türköne’ nin (2007: 86) deyişiyle dış egemenlik devletin bağımsızlığını ifade eder. Srivistava’ ya göre (2022: 12) Devlet egemenliği kavramının zamana ve mekana göre değişiklik gösteren evrensel bir olgu olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısıyla ona göre bu durumun devlet egemenliğinin sosyal olarak inşa edilebilmesine veya yok edilmesine olanak sağlar. Sönmezoğlu (2005: 26) literatürde devlet egemenliği kavramının çoğunlukla hukuki ve siyasi olarak kullanıldığını ifade eder. Nitekim kavramın bu iki yönünün tarihsel arka planı feodal beyliklerin çözülmesi ve merkezi krallıkların ortaya çıkmasına dayandırılmaktadır. Avrupa’daki krallıklar kendi sınırları içerisinde kilise dahil hiçbir otoriteyi kabul etmemişlerdir. Bunun ise egemenliğin içsel boyutunu ortaya koyar.

Avrupa’da yaşanan Otuz Yıl Savaşları sonrası imzalanan Westphalia Barışı’ na egemenlik perspektifinden bakıldığında modern devletin ortaya çıkışı için tarihsel arka plan oluşturduğu

önemli bir nokta olarak karşımıza çıkar. Bu anlaşmada kendi sınırları ve halkları üzerinde egemen ve birbiriyle eşit ulus-devlet tanımı yapılmıştır. Sonuç olarak dünyada eşit ve egemen devletlerden oluşan uluslararası sistemin temellerinin atılmıştır (Daoudov, 2013: 45). Hakyemez'in (2004: 43) belirttiği üzere, 1789 Fransız İhtilali neticesinde hazırlanan, 1791 Fransız Anayasasında egemenlik anayasal bir kavram olarak klasik anlamdaki gelişimini tamamlamıştır. Bu dönemin ortaya çıkardığı en önemli özelliğin ise egemenliğin tek bir kişiye ait olmasından ulusa ait olmasına dönüşmesi yani ulusal egemenlik kavramı ortaya çıkmasıdır (Beriş, 2008: 61).

1.1.3. Uluslararası İlişkilerin Yeni Aktörleri

Bir önceki başlıkta ifade edildiği gibi; Vestfalyan sistem ile ortaya çıkan ulus-devlet, uzunca bir süre uluslararası sistemin tartışılmaz tek aktörüdür. Uluslararası ilişkilerin temel aracı olan diplomasinin yürütülmesine dair halihazırda geçerli olan ve 1961 yılında imzalanan Diplomatik İlişkilere Dair Viyana Sözleşmesi diplomasiyi egemen devletlere özgü yapılabilecek bir pratik olarak kabul eder (Erdoğan ve Atar, 2023: 425). Lakin günümüzde yaşanan birçok gelişme neticesinde uluslararası ilişkilerin kapsamının genişlediği ve sadece egemen devletler arası ilişkilerden çok daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Bunun ise birçok aktörü ortaya çıkardığı ve uluslararası ilişkilerin birçok aktör arasındaki ilişkileri kapsamaya başladığı vurgulanabilir (Arı, 2004: 51-52). Aynı duruma Rosenau da (1995: 13) dikkat çekmiş ve küresel yönetişimin giderek daha parçalı bir yapıya büründüğünü söylemiştir. Rosenau' ya göre bu durum ulus-ötesi (transnational governance) yönetişim ve ulus-altı yönetişim (subnational governance) olarak iki sonucu doğurmuştur. Ulus-ötesi yönetişime örnek olarak ulus-devletin sınırlarını aşarak faaliyet gösteren STK' ları göstermiştir. Ulus-altı yönetişime örnek olarak ise kentler ve mikro bölgelerin uluslararası ilişkilerde aktif hale gelmesini göstermiştir. Burada Rosenau'nun (1990: 36) aktör tanımlaması literatürdeki tartışmalar açısından kıymetli olduğu düşünülebilir. Rosenau aktör sayısındaki hem niceliksel artış hem de niteliksel gelişimden dolayı uluslararası ilişkiler kavramının salt manada bu ilişkileri karşılamakta kafi gelmediğini ileri sürer. Bunun yerine 'küresel siyaset, dünya siyaseti veya post-uluslararası siyaset' kavramlarını önerir. Dolayısıyla devlet merkezli bir tanımlamayı reddettiği için aşağıda ifade edilecek olan 'hükümetdışı aktörler' sınıflamasını da kabul etmemektedir.

Uİ literatürü kapsamında sözlük anlamıyla aktör: “Uluslararası ilişkilerde fark edilebilir rol oynayan her türlü varlık” olarak tanımlanmaktadır. Tanımlamanın genişliğinden hareketle tüm gerçek kişi (bireyler) ve tüzel kişiler (örgüt ve kurumlar) aktör olabileceği sonucuna varılabilir. Bu geniş yelpaze aktörlere yüklenecek görevler, verilecek sorumluluklar ve bu görev ve sorumluluklardan etkilenecek kesimler belirlenerek aktörler arasında kesin ayrımlar yapılabilir (Evans ve Newnham, 2007: 26-27). Uluslararası aktör kavramı için sair tanımlamalara bakacak olursak: Hopkins ve Mansbach (1973), aktörü; “açıkça belirlenebilen, uluslararası alanda karar verebilme kapasitesine sahip, egemen yani bağımsız eylemler gerçekleştirebilen, diğer aktörler üzerinde etki uygulayabilen ve belirli bir süre varlığını devam ettirebilen birimlerdir” şeklinde tanımlar (aktaran Gül, 2014: 346). James Dougherty’ye (1976: 600) göre uluslararası aktör; “uluslararası arenada az veya çok bağımsız eylemler geliştirebilme yeteneğine sahip organize bir varlıktır” (aktaran Arı, 2004: 51). Özetle belirtmek gerekirse Gül (2014: 346-347) aktörü tanımlarken “değerler ve çıkarlar (hedefler) çerçevesinde diğer aktörlerle etkin diplomatik ilişkiler kurabilme yeteneğine sahip birimler” olarak tanımlamaktadır.

Soğuk Savaş’ın bitişiyle birlikte yaşanan aşağıdaki gelişmelerin, uluslararası ilişkilerde ulus-devletin tek aktör olarak kabulünün sorgulandığı literatür çerçevesinde söylenebilir. Erdoğan ve Atar (2023: 427-428), Bakan (2002) ve Darel’e (1999) yaptığı atıfla Bunları; “globalleşen ekonomik ve ticarî ilişkiler, giderek uluslar-ötesi bir nitelik kazanmaya başlayan ekolojik sorunlar, ulus-devletin sınırlarını hiçe sayan kitlesel haberleşme, enformasyon ve uydu teknolojileri ile globalleşen iletişim ağı, devletler arası ilişkilerde giderek etkisini daha fazla gösteren uluslararası hukuk kuralları, antlaşmalar ve uluslararası normlar, sayıları artan uluslararası ve bölgesel nitelikteki devletler arası ve devletler-üstü özellikler gösteren organizasyonlar, oluşum süreci içindeki global sivil toplum, insan hakları ve insanî müdahale kavramları ve uygulamaları, uluslararası terörizm olgusu, nükleer silahların kullanımı ve sınırlandırılması sorunu” gibi gelişmeler olarak ifade ederler. Bu gelişmelerin doğurduğu aktörlerle artık uluslararası sistemde, aktör düzeyinde analiz bundan böyle devlet ve devlet-dışı aktörler olmak üzere iki yolla yapılmaktadır (Gül, 2014: 347). Bu aktörlerden ikisinin bölgeler ve şehirler olduğu sonucuna yerel diplomasi literatürü çerçevesinde varılabilir. Zira küreselleşme neticesinde gelişen ekonomik ilişkiler bu alandaki yönetişimin ulus-devletin potansiyelinin çok üzerine çıkmasını sağlamaktadır (Klatt ve Wassenberg, 2007: 205). Devletin aktörlüğü özellikle egemenlik çerçevesinde bir önceki başlıkta ele alınmıştı. Devlet-dışı aktörleri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- **Uluslararası Örgütler:** Dedeoğlu (2007: 89-96), uluslararası örgütleri “Uluslararası Düzeydeki organize işbirliklerinin teşkilatlandırılmış, yasal ve/veya meşru kural ve uygulamaları bulunan işbirlikleri” olarak tanımlar. Ardından amaçlarına, üye sayılarına, sürelerine coğrafi dağılımlarına ve üyelerinin oyuncu tiplerine göre beş farklı sınıflandırmaya tabi tutar. Örnek olarak BM, Avrupa Konseyi, Arap Birliği, G8, İslam Konferansı Örgütü, Kızılhaç, OPEC, Şangay İşbirliği Örgütü v.b. gibi.
- **Ulus-üstü Örgütler:** Egemen devletlerin bir takım egemenlik haklarını ve yetkilerini devrettikleri yapılanmalardır. AB bunun en gelişmiş örneği olarak gösterilebilir (Gül, 2014: 349).
- **Hükümet-dışı Aktörler:** “Uluslararası siyasette gerek ulusal ve gerekse de bölgesel ve küresel ölçekte siyasi konulardan iktisadi konulara, çevre sorunlarından insan haklarının korunmasına hemen her alanda faaliyet gösteren devlet egemenliğinden bağımsız birey, kurum ve kuruluşlardır.” STK, siyasi partiler, hiyerarşik yapısı olmayan gruplar, spor kulüpleri, bireyler, şirketler, sendikalar, v.b. gibi (Gül, 2014: 349-350).

1.1.4. Küreselleşme

Kavramsal kökeni çok daha eskilere götürülebilse de bir süreç olarak küreselleşmenin (globalization) kendisini 1960’lar itibarıyla hissettirdiği anlaşılmaktadır. Şimdiki anlamıyla küreselleşme kavramı özellikle 1980’ler itibarıyla literatür de yoğun olarak kullanılmaktadır (Çelik, 2012: 57). Küreselleşmenin sosyal bilimlerde birçok disiplini etkilediği ve birçok disiplinin son dönemlerde inceleme konusu olduğu görülür. Bundan dolayı küreselleşmenin doğrudan etkilemediği bir kavramın olmadığını yorumu, en azından sosyal bilimler için yapılabilir. Bunun yanında şimdiye kadar tartışmaya bu kadar açık bir kavramın daha olmadığını söylemek çok afaki kalmayacaktır. Dolayısıyla küreselleşme için onlarca hatta yüzlerce tanımın yapılması gayet doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkar. Yapılmış olan tanımları homojenize edebilmek adına öncelikle sosyal bilimler ve Üİ çerçevesinde sözlük anlamlarıyla başlamanın isabetli olacaktır.

Sosyal bilimler çerçevesinde sözlük manası olarak küreselleşme: “Ülkeler arasında dünya çapında yaygın olan ekonomik ilişki örneklerinin gelişmesi. Dünyadaki farklı halklar, bölgeler ve

lkeler arasında artan karşılıklı bağımlılık” (Arda, 2003: 378) olarak tanımlanmaktadır. Daha özele inecek olursak, Uİ literatüründeki karşılığı açısından sözlük manası olarak küreselleşme: “Devlet merkezli kurumların ve görev tanımlarının, sadece uluslararası olmaktan öte gerçekten küresel bir bağılamda işleyen farklı aktörler arasındaki ilişkiler yapısı lehine dağıldığı süreçtir.” (Evans ve Newnham, 2007: 385) şeklinde tanımlanmaktadır.

Giddens (2009: 361) küreselleşmeyi “yerel oluşumların kilometrelerce uzaktaki olaylarca şekillendirilmesi ya da tersi biçimde, uzak yerellikleri birbirine bağılayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması” olarak tanımlamaktadır. Modelski (2009: 155) ise ağdaş dünya toplumunun küresel olduğunu ifade ederek küreselleşmeyi “bir grup tarihsel dünya toplumlarının global bir sistem içerisinde bir araya getirilmesi süreci” olarak tanımlar. Jessop’a (2000) göre küreselleşme “neo-liberalizmin daha insani bir maskeyle pazara sunulması projesidir. Bu proje son zamanlarda beklenmedik krizlerle ve karşı duruşlarla karşılaşmıştır.” Bu tanımlamalardan hareketle küreselleşme için; devletin kontrolünü aşan birçok aktörün ortaya çıkışı, tüm aktörlerin karşılıklı bağımlılıkları, bu aktörlerin karşılıklı ilişkilerinin olduğu ve olaylar silsilesinin birbirini tetiklediğı gibi çıkarımlarda bulunulabilir.

Bir süreç olarak ele alınan küreselleşmenin birçok boyutunun olması ve etki alanlarının çok geniş olması, kavramın bilimsel olarak çok tartışılmasını sağlamıştır (Aktel, 2001: 193). Küreselleşme tartışmalarının temelinde küreselleşme taraftarı olmanın veya küreselleşme karşıtı olmanın yattığı görülür. Küreselleşme karşıtları aynı zamanda şüpheciler olarak isimlendirilirler (Kaya, 2009: 7; elik, 2012: 59). Held v.d. (1999: 1-4) “Küreselleşmeye yönelik algılara ‘radikaller’ (hyperglobalist), ‘kuşkucular’ (skeptical) ve ‘dnşmcler’ (transformationalist) şeklinde üçlü bir sınıflamaya tabi tutulmaktadır” şeklinde ifade ederler.

Radikaller olarak ifade edilen kesim yukarıdaki tanımlamalarda belirtildiğı üzere küreselleşme taraftarlarıdır. En u örneklerden biri olarak Fukuyama gösterilebilir. Fukuyama’nın Tarihin Sonu tezi, küreselleşmeyi Batı kültürünün küresel bir kabulü olarak özetlenebilir (Fukuyama, 2009: 175-176). Buna mukabil şüpheciler ele alındığında, kendilerini radikallerin tam karşısında konumlandıkları kabul edilebilir. Bunlara göre küreselleşme beklenmeyen bir süreç değildir. Sadece aşırı küreselleşmeciler tarafından mitleştirilmiştir (elik, 2012: 62). şüphecilerin bir kısmına göre küreselleşme, küresel bir olgu olmaktan çok bölgeselleşme olarak tanımlanır.

Bunların dünya ekonomisinin, ABD, Avrupa ve Japonya olmak üzere üç merkezinin olduğuna dair söylemler geliştirmektedirler. Diğer bir kısım şüpheciler ise küreselleşmeyi; ekonomi temelli yaklaşımla, Batı medeniyetinin neoliberal politikalarının yaygınlaştırılmasının meşrulaştırması olarak ifade ederler (Demirtaş Coşkun, 2007: 5). Dönüşümcülerin ise küreselleşmeye şüphecilerden ziyade radikallerin perspektifinden baktıkları görülür. Bunun yanında küreselleşme için radikaller ve şüphecilerin sergilediği zıtlıklar üzerinden bir tartışma olmadığını savunmaktadırlar.

Tarihsel arka planı birkaç yüzyıl önceye götürülse de küreselleşme kendisini daha çok 1990'dan sonra hissettirmeye başladığı gözlemlenebilir. Keyman (2014: 337) küreselleşmeyi daha çok "1980'lerden itibaren devletler, ekonomiler, kültürler ve hatta bireyler arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan; yaygınlaşma, derinleşme ve hızlanma süreçlerini ifade eden bir olgu olarak yaşamaktadır" şeklinde ifade eder. Ona göre; kısacası küreselleşme dünyanın geçirdiği değişim ve dönüşüm sürecini ifade eden bir fenomendir. Oran'a göre (2001: 9) küreselleşmenin etkilerini üçer on yıllık dönemlerde göstermiştir. Bunlar:

- "70'lerden başlayarak, çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisine egemen olması,"
- "80'lerde Batı'nın optik kablo, haberleşme uyduları, bilgisayarlar, internet gibi teknolojik buluşları devreye sokarak yarattığı İletişim Devrimi ve son olarak,"
- "90'larda SSCB'nin dağılması sonucu güç dengesinin ortadan kalkması ve Batı'nın yeniden tek güç odağı konumuna gelmesidir."

Oran' ın bahsettiği üçüncü on yıllık dönemde, 'yeni dünya düzeni (new world order)' söylemlerinin literatürde dillendirildiği dikkat çekmektedir. Mesela Kissinger'a (2023: 743) göre, Sovyetler Birliği'ne karşı verilen ideolojik ve jeopolitik savaş SSCB'nin yıkılmasıyla bitmemiştir. Ona göre yeni dünya düzeni söyleminin temelinde özellikle Batı medeniyetinin kendi ideolojisini evrenselleştirmek istemesi yatmaktadır. Yani küreselleşme sınır kabul etmeyecek şekilde; demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi gibi kavramları küresel normlar olarak kabul ettirmenin bir aracı olarak kullanıldığı bu bağlamda yorumlanabilir. Bu yayılcılık küreselleşmenin özellikle ekonomik, siyasi ve kültürel-sosyal boyutlarını öne çıkardığı görülür. Nitekim küreselleşmenin ekonomik, siyasi, kültürel-sosyal, teknolojik ve çevresel boyutları ile incelendiğinde uluslararası ilişkilerin temel aktörü ulus-devleti nasıl etkilediği tartışmaları literatürde kendisine geniş yer bulmaktadır (Demirtaş Coşkun, 2007: 56).

Kaya ve Atalay'a göre (2020: 72) küreselleşmenin geniş alanlara ve büyük güçlere vurgu yapar. Küreselleşmeye tepki olarak ortaya çıkan yerelleşmenin ise "küçük ölçekli ve yerel gelenekler"e dayandığını ifade ederler. Küreselleşmenin ise "küreselleşme ve yerelleşme arasındaki uyum"a odaklandığını söylerler. Mehmetçik (2019: 77) küreselleşmenin ulus-devletler üzerinde oluşturduğu baskının neticesinde bölgeselleşmenin ortaya çıktığını ifade eder. Bu kapsamda yerelleşme, küyerelleşme ve bölgeselleşme kavramlarının incelmesinin önemi anlaşılmaktadır. Bunlardan hareketle küreselleşmenin etkisi olarak yerelleşmenin ortaya çıktığı; her ikisinin sonucu olarak küyerelleşmenin ortaya çıktığı; yine doğrudan küreselleşmenin etkisi olarak bölgeselleşmenin ortaya çıktığı şeklinde değerlendirilebilir.

Yerelleşmenin (Localization), yerele dair kültür, kimlik ve uygulamaların küreselleşmenin getirdiği tektipleşmeye karşı korunması olarak düşünülebilir. Uİ literatürü açısından yerelleşmenin, yerelin yönetim süreçlerine dahil olmak istemesinden dolayı, demokratikleşmeyi getiren unsurlardan biri olduğu görülür (Evans ve Newnham, 2007: 693). Demokratikleşen veya demokratikleşme yolunda olan ülkelerde etnik veya dini azınlıklar küreselleşmenin etkilerine karşı aidiyet duygusunu pekiştirerek kimlik oluşturmakta ve örgütlenmektedirler (Demirtaş Coşkun, 2007: 57).

Yerelleşme kavramının Uİ literatüründe iki karşılığı olduğu görülür. Gelekçi (2011: 269) bunu; "Bu bağlamda küreselleşme sürecinde yerel iki anlam taşımaktadır. Bunlardan ilki küresel düzeye göre ulus-devletler bağlamında yerel. Burada küresel olana göre ulus-devletler düzeyi yerel anlam taşımaktadır. İkincisi ise ulus-devlet düzeyine göre etnik gruplar ve mikro milliyetçilikler düzeyinde yerel" olarak açıklar. Buna mukabil Koçak (2009: 139) bu iki karşılık için ilk olarak yerinden yönetimin merkezden yönetime karşı ağırlık kazanmasını gösterir. Ona göre bu anlamıyla "Yerelleşme olgusunu açıklayabilmek için 'Desantralizasyon' (Yerinden Yönetimleştirme) kavramı kullanılmaktadır" Burada yerelleşmenin muhatabı daha çok merkezi yönetim olan ulus-devlet olduğudur. İkinci olarak "küreselleşme fenomeninin ortaya çıkarmış olduğu yerelleşmedir" olarak açıklar.

Küreselleşmenin tüm boyutlarda tek tipleşmeyi sağlayan bir olgu olduğu ifade edilmişti. Bülbül'ün (2009: 155) küreselleşme dikotomiler dizesi incelendiğinde küreselleşmenin yerelleşmeyi üretmektedir. Yani yerelleşme, küreselleşmenin antitezi olarak veya etki-tepki

çerçevesinde küreselleşmeye tepki olarak ortaya çıkan bir kavram olarak yorumlanabilir. Ökmen (2005: 549-12) yerelleşmenin en önemli nedenlerinden biri olarak, insanların dünya küçülürken kendi köklerine daha fazla tutunmasını gösterir. Yani yerelleşmenin küreselleşmenin zıttı değil doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığını ifade eder.

Bauman'ın (2005: 2) ifade ettiği gibi “bazıları için küreselleşme olarak görülen şey başkaları için yerelleşme anlamına geliyor; bazıları için yeni bir özgürlüğün emaresi olan şey birçoğu için davetsiz ve acımasız bir kader olarak ortaya çıkar” Dolayısıyla küreselleşme ya da yerelleşmenin karşılaştırılmasında olaya bakış açısı ve algılamalar ile bir değerlendirme yapılmaktadır. Bunun yanında küreselleşme ve yerelleşme birbirlerine karşı olmaktan daha ziyade birbirlerini tamamlayan süreçler olduğuna dair görüşlerde vardır. Küreselleşme-yerelleşme ilişkisini Kloos (2000: 281-282), “küreselleşme ve yerelleşmenin durağan bir görünüm sergilemediklerini, her iki sürecin de belirli bir doğrultuda emin bir şekilde ilerlemektedir. Ancak bu ilerleyiş ilk bakışta bir birine ters yönde ve birbiriyle çelişkiliymiş gibi bir görüntü sergilemektedir” şeklinde açıklar (aktaran Gelekeçi, 2011: 270).

Küyerelleşme kavramına bakacak olursak; Khondker (2013: 181) kavramın kökeni ile ilgili olarak: “Terim, yerel durumlara göre uyarlanan tarımsal bir teknik anlamına gelen, Japonca dochakuka kelimesinden türetilmiştir. İş dünyasında ise bu fikir küresel yerelleştirmeye vurgu yapmak için kullanılmıştır. Kelimenin kendisi de anlamı gibi Japonlar’dan gelmiştir” şeklinde ifade eder. Bunun yanında “bazı sosyal bilimciler tarafından batılı değerlerin yerele uyarlanması olarak ifade edilmiştir” tespitinde bulunmuştur. Küyerelleşmenin popüler hale gelmesi ve dünya literatürüne girmesi Ronald Robertson’un kavramı sosyolojiye uyarlamasıyla olduğu görülür. Robertson tarafından İngilizce olarak “globalization” ile “localization” kavramlarını birleştirerek, “glocalization” kavramı üretilmiştir (Roudmetof, 2016: 391; Robertson, 1995: 28). Robertson (1995: 25) küyerelleşmeyi: “Küreselleşme-yerelleşme süreçlerinin birbirleriyle etkileşiminin toplumsal yaşama ait oluşu ve toplumsal yaşamın kurucu ögesini anlatmak için, ‘küreselin yerelleşmesi’ ve ‘yerel olanın küreselleşmesi’ sonucunda ortaya çıkan yeni durum ‘glocal’ (küyerel) kavramıyla açıklanmaktadır. Robertson, bu durumu ‘evrenselleştirici ve özelleştirici eğilimlerin eşzamanlılığı’ olarak tanımlar.

Literatür açısından bakıldığında, Olgun'un (2007: 111) tanımlamasıyla küyerelleşme: "uluslararası ilişkilerde global gerçeklerden hareket ederek global düşünmeyi, otarşizm yerine dışa açılmayı, dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi; ülke içinde ise merkezi yönetim kanalıyla ekonomiyi ve siyaseti yönlendirme yerine yerel yönetimleri daha fazla güçlendirmeyi" ifade eder. Dolayısıyla kavramının, küreselleşme olgusunun ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarının yerele uyarlanması olarak nitelendirilebilir. Yani küyerelleşme, küreselleşme ile yerelleşmenin uyarlandığı, sentezlendiği bir etkileşim anlamını muhteva edebilmektedir. Burada küyerelleşmenin; sadece küresel olanın arzını değil; yerel olanın talebini de içermesi olduğu görülür. Yani yerelin ihtiyaç ve taleplerine göre küreselin ürün ve hizmet sunumunu vermesi olarak belirtilebilir. Sonuç olarak Küyerelleşmeyi, küreselleşme ve yerelleşme süreçlerinin birlikte var olduğu savından çıkarımlar olarak yorumlanabilir.

Küyerelleşme kavramı özellikle küresel şirketlerin kendi ürün ve hizmetlerini pazarlama alanında kullanıldığını görebiliriz. Bir reklam stratejisi olarak ürün ve hizmetlere dönük tüketiciye bir aidiyet hissi oluşturma hedefiyle "küresel düşün yerel hareket et" politikası uygulandığı birçok kere karşımıza çıkar. Örneğin Coca Cola'nın Türkiye'de ramazan aylarında iftar sofraları konu alan reklamları gibi. Bir başka örnek olarak McDonalds'ın yerel damak tatlarına göre menüler belirlemesi gibi. Ritzer (2009: 371), "*McDonaldization*" kavramıyla küreselleşmenin "eğitim, iş, sağlık, seyahat, zevk, rejim, politika, aile ve toplumun diğer özelliklerinde" tektipleştirici yönünü ele almış ve kavramı "fast-food restoranlarının temelindeki ilkelerin, Amerikan toplumunun ve dünyanın geri kalan kısmının gitgide daha fazla kısmına egemen olma süreci" olarak tanımlamıştır. Küyerelleşmeyi ise bu sürece bir karşı duruş olarak tanımlamıştır. Küyerelleşmeye gelen eleştirilerde tam olarak bu noktada ortaya çıktığı şeklinde değerlendirilebilir. Eleştiriler özellikle küresel şirketlerin yerel değerleri kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını iddia etmektedirler.

Küreselleşme başlığı altında incelendiği üzere, günümüz dünyasının küresel sorunlarına küresel çözüm bulma yolunda ulus-devletlerin kullandığı araçlardan birinin 'bölgelleşme' olduğudur. Keyman (2014: 338) bölgelleşme için yapılacak "birbirlerine coğrafi olarak yakın ülkelerin girdikleri işbirlikleri" tanımının kapsayıcı olduğunu ifade eder. Ona göre bölgelleşme günümüzde en az üç boyutlu olarak karşımıza çıkar. Bunlar: "Bölgesel diyalog, bölgesel iş birliği ve bölgesel bütünleşme" dir. Bu boyutlar arasındaki ortak noktaların, ekonomik ve ticari ilişkiler konusunda getirdiği serbestiyet olduğu görülür. Fark olarak bu işbirliklerinin siyasi ve hukuki

altyapısının ne kadar kuvvetli olduğu gösterilebilir. Bu tanımlamadan hareketle küreselleşme olgusunun getirdiği tektipleşmenin daha lokal ve küçük alanlardaki tezahürü bölgeselleşmeyi karşımıza çıkardığı şeklinde yorumlanabilir. Literatür açısından bölgeselleşme kavramında sınırlar açısından komşuluğu şart koşan bir aidiyet bulunmaktadır. Bu aidiyet aynı zamanda bir ötekileştirmeyi ve bir kimlik inşasını beraberinde getirebilmektedir. BM Genel Kurulunda yapılan oylamalarda bölgesel bloklaşmalar etkilidir. Avrupalılık kimliği ile kurulan AB buna örnek olarak gösterilir (Evans ve Newnham, 2007: 100-101).

Batmaz, İrmış ve Durak (2011: 34) “Dünya ekonomisinin belirli güçleri, küreselleşmeyi bir yandan etkin kılmaya çalışırken; diğer yandan da dış ticaret engellerini kaldırmaya çalışarak aynı coğrafyayı paylaşan ülkeler arasında bölgeselleşme hareketlerini hızlandırmışlardır” ifadelerini kullanmışlardır. Onlara göre “ticaretin serbestleştirilmesini sağlayarak daha büyük pazarlara girmek, ekonomik büyümeyi desteklemek, önemli ticari ortakların piyasaya girişinde istikrarı sağlamak, kaynakların etkin kullanımını ve uluslararası rekabeti artırmak, siyasi anlamda ortakları çoğaltmak” bölgeselleşme sonucunda varılacak hedeflerdir. Nihayetinde küreselleşmenin getirdiği karşılıklı bağımlılık çerçevesinde ekonomik olarak birbirlerine bağlı ulus devletlerin zamanla siyasi olarak da birbirlerine bağımlı hale geldikleri çıkarımında bulunulabilir.

Bölgeselleşme sürecini kamu yönetimi literatürü açısından değerlendiren Nalbant (2012: 3), ulus-devletin sınırları içerisinde gerçekleşen bölgeselleşmeyi “devletin altında ama illerin üstünde yeni bir idari-siyasal birimin yönetim aygıtına monte edilmesidir” şeklinde tanımlar. Ona göre bölgeselleşme yeni bir devlet biçimini ortaya çıkardığı gibi “üniter devletin temel özelliklerine uyum” sağlayabilir. Nalbant küreselleşmenin ulus-üstü bir bütünleşme süreci olduğunu ifade ettikten sonra “üniter devletin kendi sınırları içerisinde bölgeselleşirken kendi sınırları dışında da küreselleşme ile ulus üstü düzeyde bütünleşmektedir” çıkarımında bulunur.

1.2. Yönetim Sistemleri

Bütün devletlerde egemenlikten kaynaklanan üç yetki bulunur. Bunlar: Yasama, Yürütme ve Yargı'dır. Devlet idaresinin bu üç yetkinin dağıldığı kurum ve kuruluşlarla sağlanır (Yıldırım, 2006: 4). Apan (2023: 2) devletlerin temelde birbirini tamamlayacak şekilde, “merkezi yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere iki yönetim sistemi” ile idare edildiklerini söyler. Ağırlığın merkezi yönetimde veya yerinden yönetimde olduğu ülkeden ülkeye değişmekle birlikte; bugünün

dünyasında var olan tüm ülkeler merkezden yönetim ve yerel yönetim sistemlerinin her ikisini bir arada barındıran karma bir yönetim modeli uyguladığı görülür. Bayrakçı' ya (2009: 1-12) göre devletler yönetim sistemlerini siyasi rejim, sosyal yapı, tarihi ve kültürel yapı ve sağlanacak hizmetin teknik boyutlarına göre belirlemektedir. Yine siyasi rejimlerine göre ülkeler üniter devletler ve federal devletler olmak üzere iki şekilde olduğu gözlemlenebilir. İdaredeki ağırlığın merkezi yönetimlerde olduğu ülkelerde üniter devlet yapılanmalarını; ağırlığın yerel yönetimlerde olduğu ülkelerde federal devlet yapılarının olduğu şeklinde izah edilebilir.

Egemenlik kavramında ifade edildiği üzere, Türköne (2007: 86) devletlerin iç egemenliğinin yürütme yetkisinin somut hali merkezden yönetimler olduğunu söyler. Merkezi yönetim, devletlerin egemenliği altındaki toprak üzerinde halkına hizmet sağlarken idare teşkilatının devlet tüzel kişiliğinde olması durumu olarak betimlenir. Hiyerarşik olarak hükümetin en üstte olmasını ve karar verici olarak tek olmasını ifade eder (Yıldırım, 2006: 18). Bunun aynı zamanda idarede birliğin ve bütünlüğün oluşmasını sağlamaktadır. Bayrakçı (2009: 3-4) “Merkezden yönetim ilkesi siyasi ve idari olmak üzere ikiye ayrılır” şeklinde bir sınıflandırma yapmaktadır. Ona göre siyasi merkezi yönetim ilkesi devlette hükmetme yetkisinin tek merkezde olması anlamına gelir. Üniter devlet yapılanmaları siyasi merkezi yönetim ilkesinin en bariz örneği olarak gösterilebilir. İkinci olarak idari bakımdan merkezi yönetim, en büyük hizmet sağlayıcı olarak kamu otoritesinin merkeze bağlı olmasıdır. Merkeze bağlı yerel birimlerin hizmetin sağlanmasında inisiyatif hakları dahi bulunmadığı görülür. Yine kendisine göre merkezden yönetim ilkesinin üç temel özelliği vardır. İlk olarak politika belirleme, karar alma ve uygulama yetkisi merkezin organizasyonel yapısı içerisinde toplanır. Merkezi hükümet organlarına örnek olarak Cumhurbaşkanlığı ve bakanlıklar gösterilebilir. İkinci olarak devletin tüm gelir ve giderleri merkez tarafından yönetilir. Son olarak merkezi idari yönetim ilkesini uygulayacak insan kaynağını yine merkezin kendisinin belirlenmesidir.

Merkezi yönetim ilkesi ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma planlamalarının yapılması, politikaların belirlenmesi ve bu politikaların uygulanması yönünden avantajları barındırdığı görülür. Ayrıca ülke içerisinde tüm bölgelerin ihtiyaç tespitlerinin yapılması ve bu ihtiyaçlara göre dengeli ve adil hizmetlerin sağlanması merkezi yönetim ilkesinin sonucu ortaya çıkabilmektedir. Gelir ve giderlerin tek merkezden kontrol altında olması kamu harcamalarında denetimi ve tasarrufu kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında merkezi yönetim ilkesi fazlasıyla bürokrasiyi

gerektirdiğinden dolayı hizmetlerin sağlanmasında özellikle çok fazla zaman kaybına neden olmaktadır. Yine merkezdeki yöneticilerin halktan kopuk olması durumunda sağlanan hizmetle ihtiyaç olan hizmet arasında tutarsızlıklar doğurabilir. Dikey hiyerarşiye bağlılık ve inisiyatif yetkisinin olmaması insan kaynaklarında kalifiye eleman eksikliğine sebep olabilir. Dolayısıyla karar alma yetkisiyle beraber uygulamaya dair birçok sorumluluğunda merkeze yüklenmesini ve merkezin asıl yükümlülüklerinin de yerine getirilmemesi sonucunu doğurabilir. İnsan kaynakları dağılımında ihtiyaçtan ziyade siyasi etkilerle rotasyonlar yapılabilir (Parlak ve Sobacı, 2005: 15).

Merkezi yönetim ilkesinin yukarıda sayılan dezavantajlarının minimize edilebilmesi için yetki devri ve yetki genişliği ilkeleri bir çözüm olarak sunulabilir. Yetki devri merkezi yönetimin birtakım hizmetlerin sağlanmasının kolaylaştırılabilmesi için taşra teşkilatlarına hizmete özel yetkilerin devrini ifade eder. Yetki genişliği ise devri yapılan yetkiler hususunda gereken inisiyatif alma rahatlığının sağlanmasıdır. Devlet yapılanması içerisinde taşra teşkilatları olan valiliklere, kaymakamlıklara ve bakanlıkların taşra teşkilatlarına verilen yetkiler bu kapsamda değerlendirilebilir. Yetki devri ve yetki genişliği merkezi yönetim ilkesinin avantajlarını ortadan kaldırmayacak şekilde uygulanmasıyla karma yönetim sisteminin en ideal şeklini ortaya koyabilir. Örnek olarak Türkiye’de bu şekilde karma yönetim sistemi uygulanmaktadır (Yıldırım, 2006: 19).

Yerinden yönetim sistemi ise merkezden yönetim sistemine göre kamu hizmetlerinin ve karar alma süreçlerinin yerel otoriteler tarafından sağlanmasıdır. Genellikle halk tarafından seçilmektedirler. Bu yönetim sisteminde var olan yerel yönetimler merkezi yönetim hiyerarşisine dahil değildirler. Lakin hizmetleri sağlayan yerel yönetimlerde kamu tüzel kişiliğidir ve devlet organlarındandır. Yerinden yönetim sistemleri adem-i merkeziyet olarak da adlandırılırlar (Parlak ve Sobacı, 2005: 15).

Bayrakçı (2009: 4) yerinden yönetim sistemlerinin, “İdari yerinden yönetim, siyasi yerinden yönetim olarak” ikiye ayrıldığını ifade eder. Ona göre idari yerinden yönetim yasalarla belirlenen kamu hizmetlerinin yine yasalarla belirlenen ölçüde bağımsız şekilde yürütülmesidir. Siyasi yerinden yönetimin ise yerel yönetim organlarının seçimle belirlenmesi ve kendi politikalarını belirleyebilmesi anlamına gelir. Mali yerinden yönetim ise yerel yönetimlerin kendi gelirlerini bağımsız olarak belirleyebilmesi ve kullanabilmesidir. Ona göre siyasi yerinden yönetim ve mali olarak özerklik daha çok federalizmi benimseyen yönetim modellerinde görülür.

Federal yapılar belirli kısımlarda yasama ve yargı yetkilerine ve mali bağımsızlığa sahip olan yerinden yönetim sistemleridir. İdari yerinden yönetim sistemi ise üniter devlet yapılanmalarında görülebilmektedir. Her iki sistemde merkezi yönetimin denetimine tabi sistemlerdir.

1.3. Diploması ve Bağlı Kavramlar

Çalışmasının temel konusu olan yerel diploması kavramının bileşeni olan diploması kavramının tanımlaması ve tarihsel arka planı bu başlık altında ele alınmıştır. Çalışma konusunun bileşeni olarak diploması kavramının incelenmesinin bu anlamda önem arz eder. Diplomasının günümüzde geldiği nokta da ortaya çıkan diploması türleri ve bu türlerden olan kamu diplomasısının incelenmesi; yerel diplomasının üst başlığı olması hasebiyle tündengelimci bir yaklaşımla değinilmesi gereken bir diğer konudur. Bundan dolayı yerel diplomasının üst başlığı olarak kamu diplomasısı incelenmiştir. Buradan hareketle kamu diplomasısının alt başlığı olan sair diploması türlerinin gerek kamu diplomasısı ve gerekse yerel diploması ile olan bağının incelenmesi yerel diploması kavramının anlaşılabilmesi açısından açıklayıcı olduğu düşünülebilir.

1.3.1. Diplomasının Tanımı ve Gelişimi

Tuncer, diploması kelimesinin Eski Yunanca da ‘diploma’ sözcüğünden geldiğini ifade eder. Eski Yunan devletleri ve Roma İmparatorluğu’nda resmi evraklara veya diğer devletlerle olan ilişkilerin kayıt altına alındığı evraklara, katlanma şeklinden dolayı diploma adı verilmektedir. İlerleyen süreçlerde söz konusu evrakların arşivlenmesi ve incelenmesi ihtiyacı ile ortaya çıkan uzmanlık alanına diploması denilmiştir. Zamanla devletler arasındaki ilişkilerin bütünü kapsayacak bir anlama bürünmesiyle bugünkü anlamıyla diploması kavramı ortaya çıkmıştır. Modern anlamıyla diploması kelimesi ilk kez 1796 yılında Edmund Burke tarafından kullanıldığı görülür. Burke kavramı, “devletler arası ilişkilerin ve görüşmelerin yürütülmesinde uygulanan beceri ve taktik anlamında” kullanmıştır. Tuncer diplomasıyı “devletler arasındaki ilişkilerin görüşmeler yoluyla yürütülmesi” olarak tanımlar (Tuncer, 2005: 11-13). Arı (2004: 306), diplomasıyı “en geniş anlamıyla uluslararası ilişkiler olarak; en dar anlamıyla ise dışişleri bakanlıkları ve onlara bağlı diplomatik temsilcilikler aracılığı ile yürütülen ilişkiler” olarak tanımlamaktadır. Morgenthau (1946: 1079), diplomasının tanımı için; “bir devletin ulusal çıkarlarının barışçıl yollardan korunmasıdır” demiştir. Ona göre bunun tam tersi bir durum için “savaş ile sonuçlanan bir diploması başarısız olmuştur” tespitine düz mantıkla varılabilir.

Yukarıdaki tanımlamalardan hareketle; diplomasi için uluslararası ilişkilerin temel aracı olarak; asıl amacının uluslararası ilişkilerde krizlerin çıkmasını engellemek, çıkan krizlerin savaşa dönüşmemesini sağlamak, çıkan savaflara son vermek, biten savafların yeni savaflara yol açmamasını sağlamak olarak genel çıkarımlarda bulunulabilir. Kısaca barışın tesisine ve muhafazasına diplomasi sayesinde ulaşılacağı sonucu karşımıza çıkmaktadır. Tarih içerisinde diplomasi kavramının seyri; Eski Diplomasi, Yeni Diplomasi ve Küresel Diplomasi olmak üzere üç temel dönemde ele alındığı kabulü üzerinden giderek, diplomasinin tarihsel süreci aşağıda analitik çerçevede açıklanmıştır (Acar, 2006: 419).

Eski diplomasi, ilk çağlardan I. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte diplomasi kavramının doğuşu, gelişimi ve uygulamasının görüldüğü zamanı kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde XV. yüzyıla kadar görülen diplomasi yöntemi, Ad-Hoc Diplomasi türü olarak ifade edilmektedir. Bu diplomasi yönteminde temsilciler belirli bir amaç veya vazife doğrultusunda yurt dışına gönderilir ve bu amaç veya vazife bittiğinde geri dönmektedirler. Yani bu yöntem tek taraflı ve geçici bir diplomasi yöntemi olduğu görülür (Tuncer, 2005: 14). XVII. ve XVIII. yüzyılda sürekli diplomasiye geçilmesiyle kurumsallık anlamında büyük gelişim kaydettiği ifade edilen diplomasinin, bu dönemde özellikle çok-yanlı diplomasi uygulamasıyla da anıldığı görülür. 1618-1648 yılları arasında cereyan eden Otuz Yıl Savaşları neticesinde 1648 yılında düzenlenen Westphalia Konferansına Avrupa devletleri birçok temsilci göndermişlerdir. Konferans süresince Avrupa'nın başta mezhep sorunları olmak üzere birçok ortak problemi görüşülerek uzlaşmaya varılmıştır. Aynı durum 1699 Karlofça Antlaşması ve 1712 Utrecht Barışı öncesinde gerçekleşmiş olup sonuç olarak devam eden savaşların son bulduğu görülür. XIX. yüzyıl Diplomasinin özelliğinin ise 'kongreler dönemi' olmasıdır. XVII. yüzyılda başlayan çok-yanlı diplomasi uygulaması olarak kongre ve konferanslar, XIX. yüzyılda çok daha fazla uygulandığı görülür. Ayrıca bu yüzyılda uygulanan kongre ve konferansların sadece savaşlar neticesinde değil, birçok devleti ilgilendiren anlaşmazlıkları çözmek için yapılmıştır. Bu dönemin en önemli kongresi olarak 1815 Viyana Kongresi gösterilir (Çolakoğlu, 2014: 254-255). Bu dönemde dünya diplomasinin merkezinin Avrupa olduğu kabul edilir. Çok taraflı diplomasi örneği olarak yapılan kongre ve konferanslarda Avrupa dışındaki ülkelerin de durumları ele alınıp sorunlara çözümler üretilmiştir. Viyana Kongresi sonrasında yapılan birçok kongre ise 'Avrupa Uyumu' olarak adlandırılır. Fakat bu kongreler silsilesi nihayetinde devletlerin iç işlerine karışılması, bu uyumu amacından uzaklaştırdığı görülür (Sönmezoğlu, 2005: 346).

XX. yüzyıla kadar uygulanan diplomasinin öne çıkan özelliklerinden biri gizliliktir. Gizlilik yalnızca görüşme süreçlerini değil aynı zamanda görüşmelerin neticesine de yönelik olduğu görülür. Nitekim bu gizli antlaşmalar I. Dünya Savaşı'nın en önemli sebeplerinden biri olarak gösterilir (Tuncer, 2005: 59-60). Literatürde yeni diplomasi anlayışının ne zamandan itibaren geçerli olduğuna dair iki farklı görüş ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki 1815 Viyana Kongresi'ni başlangıç olarak kabul etmekte ve özellikle çok taraflı diplomasiye geçişin ilk örneği olmasından dolayı bu tarihi yeni diplomasinin başlangıcı olarak kabul eder (Abdurrahmanlı ve Bağış, 2021: 143). İkincisi ise (ki ağırlıklı olarak kabul edilen görüş budur) I. Dünya Savaşı'nı yeni diplomasinin başlangıcı olarak kabul eder. Özellikle Wilson'un açık diplomasi ilkesinden dolayı bu tarihi yeni diplomasinin başlangıcı olarak tercih etmektedir (Tuncer, 2005: 59).

Yeni diplomasi anlayışının en önemli geliştiricileri ABD Başkanı Wilson ve SSCB Başkanı Lenin olarak gösterilmiştir. Wilson'un on dört ilkesinin ilki ve Lenin'in Sosyalist Diplomasisi, eski diplomasi yöntemlerinde köklü değişiklikleri getirmiştir. Wilson'un on dört ilkesinin birincisi şöyleydi: "Açık yürütülen görüşmelerin sonucunda varılacak açık sözleşmeler" ve "Diplomasi, bundan böyle daima kamuoyunun gözleri önünde yürütülecektir" Bu ilke eski diplomaside var olan diplomasinin gizliliğine karşı çıkararak; açık diplomasiyi getirmesi şeklinde yorumlanmaktadır (Tuncer, 2005: 59). Zira şeffaf olmayan süreçlerde ve kamuoyundan gizli yapılan antlaşmaların neticesinde Avrupa uyumunun bozulmuştur. Bunun sonucunun ise I. Dünya Savaşı olmuştur. Kissinger (2023: 201-205) Avrupa ülkelerinin savaşmaktaki mahareti barışta veya zaferde gösteremediğini; barışı getiren süper gücün genel kanaatinin açık diplomasi ve parlamenter diplomasi olduğunu söyler.

Lenin'in geliştirdiği sosyalist diplomasi içinde aynı durumun geçerliliğini koruduğu görülür. Çarlık Rusya döneminde yapılan gizli antlaşmaları dürüstlük ve açıklık anlamında etik bulmayarak geçersiz sayan ve kamuoyu ile paylaşan Lenin, açık diplomasinin sosyalist diplomasi için bir kural olduğunu deklare etmektedir. Her iki liderde Avrupa merkezli bir güç dengesini istemedikleri için I. Dünya Savaşı sonrasındaki süreç merkezden kenarlara yani iki kutuplu sisteme dönüşmüştür. Wilson'un on dört ilkesi demokratikleşme tezahürü olarak diplomasiye yansımış; buna karşın sosyalist diplomaside, diplomasi devrimin ihracı için bir araç olarak kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir (Tuncer, 2005: 66).

Modern siyasal ideolojilerin ortaya çıkışı için XVIII. yüzyılın sonunu gösterebilirken, yükseldiği ve evrenselleştiği dönem için XIX. ve XX. yüzyıllar olduğu gözlemlenebilir. Bu çağlarda yaşanan Amerikan Devrimi, Fransız İhtilali, Rus Devrimi, Alman Devrimi gibi olaylar ‘özgürlük’ ve ‘demokrasi’ kavramlarının evrenselleşmesi ile dünya tarihine şekil verdiği görülür. Bununla beraber özellikle XX. yüzyılda komünizm, sosyalizm, liberalizm, muhafazakarlık ve faşizm gibi ‘izm’ler geniş kitlelere yayılmış ve devlet yönetimlerinde kendilerine yer bulmuştur. Bu ise XX. yüzyıl öncesinde var olan devletler arası ilişkilerin ortak kural ve kaidelerde yürütülmesinin sonu olarak yorumlanabilir (Örs, 2008: 1-6). Artık birbirinden farklı ideolojilere sahip olan devletler kendi aralarındaki ilişkileri düzenlerken ideolojik bir bakış açısı ile olaya yaklaşmaktadırlar. Bunun yanında iki yüzyıllık siyasal gelişimin sonucu olarak demokratikleşme gerçekleşmiş ve vatandaşlar kendi ülkelerinin yönetiminde söz sahibi olmuştur. Seçme hakkının elde edilmesiyle beraber devletler yalnızca iç politikada değil dış politikada da kamuoyunun taleplerini dikkate almak durumunda kaldıkları bunun doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla diplomasi süreçlerine halk doğrudan dahil olmuş ve diplomasi araçlarına propaganda eklenmiştir.

XIX. yüzyılda başlayan çok taraflı diplomasi, I. Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti’nin kurulması ve kurumsallaşması ile ete kemiğe bürünmüştür. Diplomaside artan demokratikleşmenin çok taraflı diplomasi anlayışını ‘parlamenter diplomasi’ olarak geliştirdiği şeklinde yorumlanır. Devletler arasındaki sorunların çözümü Milletler Cemiyetinin parlamenter yapısı içerisinde çözüme kavuşturulmuştur. Bununla kalmayarak kararların, ulusal parlamentolarda oylanarak onayının alınması ile diplomasi süreçlerinin hem dışarı bakan yönünü hem de içeri bakan yönünü parlamenter diplomasiye dönüştürmüştür (Tuncer, 2005: 72).

1.3.2. Küresel Diplomasi ve Diplomasi Türleri

Uİ’nin interdisipliner yapısından dolayı, küreselleşmeden en fazla etkilenen bilim dallarından olduğu daha önce belirtilmişti. Bununla birlikte küreselleşmeyi tam olarak anlamadan günümüzde Uİ’yi anlamamanın mümkün olamayacağı söylenebilir (Keyman, 2014: 336). Daha önce uluslararası ilişkilerin temel aracının diplomasi olduğu ifade edilmişti. Dolayısıyla küreselleşmenin diplomasiyi dönüştürdüğünü, doğasını değiştirdiği sonucuna varılır. Bunun ilk göstergesi, geleneksel devlet merkezli diplomasiye aktör olarak; “çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları gibi yeni aktörlerin” dahil olmasıdır (Sönmezoğlu, 2005: 83-

85). Doğal olarak aynı süreç diplomasi içinde söz konusu olduğu ve diplomasi kavramının yeniden kurgulanıp konjektürel birçok yeniliği getirdiği gözlemlenebilir. Yeni diplomasi ile modern hüviyete bürünen diplomasi kavramı Batılı liberal demokrasiler tarafından şekillendirilen küresel diplomasi ile postmodern bir hüviyete geçiş yapmıştır. Yani küresel diplomasiyi ‘postmodern diplomasi’ olarak adlandırıldığı literatürde karşımıza çıkmaktadır (Acar, 2006: 425).

Her iki dünya savaşının doğrudan sonucu olarak; uluslararası sisteme yön veren iki kutuplu sistem, Sovyetler Birliği’nin 26 Aralık 1991’de dağılmasıyla, ABD’nin süper güç olarak sahneye çıktığı tek kutuplu sisteme dönmüştür (Ateş, 2014: 290). İletişim ve ulaşım alanındaki gelişmelerin baş döndürücü hızla yaşanması ve tek kutuplu sistemin var olması dünyayı ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel v.b. alanlarda tek tipleşmeye götürmüştür. Küreselleşen dünyanın yeni sorunları; kitle imha silahları, uluslararası terörizm, etnik-dini çatışmalar, salgın hastalıklar, çevre kirliliği, iklim değişikliği, v.b. gibi konulardır (Aksu ve Turhan, 2012: 78). Bu sorunlara çözümlerin üretilmesi için uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler v.b. aktörler ulus-devletin yanında karar alma süreçlerine etki ettiği literatür çerçevesinde öne çıkmaktadır.

Yeni diplomaside benimsenen açık diplomasi anlayışında halkın bilgi edinmesinde basın-yayın organları kritik rol üstlendiği görülür. Küresel diplomasi de iletişim alanında sosyal medya gibi yenilikler ile bilgiye ulaşmak ve örgütlenmek çok daha kolay bir hal almıştır. Bireylerin özellikle güvenlik, özgürlük ve refah gibi kaygılarla, dış politika konularına dahil olmaları çok kolay hale gelmiştir. Bu da iç politika-dış politika ayrımının neredeyse ortadan kalkması olarak yorumlanabilir. Sonuç olarak diplomasi için çok aktörlü, birbirine girift, uzlaşma üzere yürütülmesi gereken bir süreç haline almasına varılır (Erzen, 2012: 35-36). Böylelikle devletlerdeki iç politika ve dış politika farklılığı ortadan kalkmaya başlamıştır (Çatı, 2017: 69).

Sınırları aşan ve herkesi ilgilendiren sorunlara çözümler, sınır tanımayan birçok aktörü kendisiyle beraber getirmektedir. Bu aktörler devlet dışı aktörler olmakla birlikte; kimi zaman karar alma süreçlerine devlet merkezli dahil olurken (ademi merkezîyet içindeki yerel otoriteler) kimi zaman devletlerin kontrolü dışında (bireyler, stk’lar, basın-yayın organları v.b. gibi) kendi süreçlerini oluştururlar. Daha derinlemesine ve sistematik ifade etmek için William Coplin’in kullandığı dördüncü ayrımına göre açıklanabilir. “Coplin’e göre; a) Hükümetleri temsil eden ulusal nitelikteki aktörler, b) hükümetleri temsil etmeyen ulusal nitelikli aktörler, c) hükümetlerin temsil

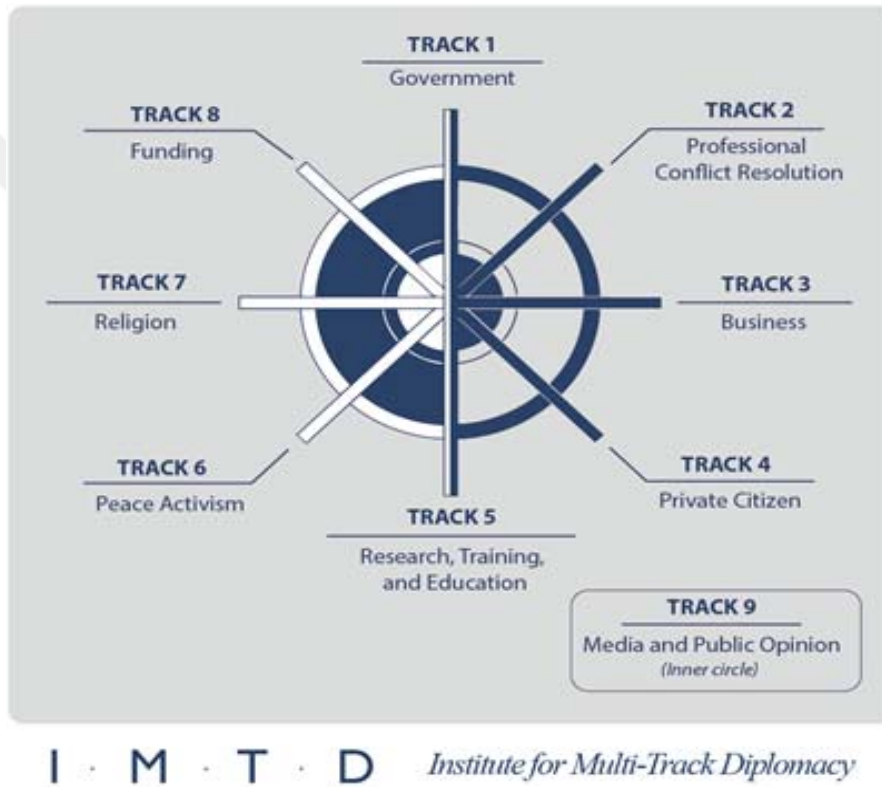
edilmediği (non-governmental) uluslararası nitelikteki aktörler (NGO), d) hükümetlerin temsil edildiği uluslararası nitelikli aktörler (IGO). Bunlardan sadece (a) kategorisine girenler, klasik anlamda birincil aktörü olan egemen devlet kategorisine girer.” (Sönmezoğlu, 2005: 37). Coplin’in sınıflandırmasına göre b,c ve d sınıflarındaki aktörlerin, küresel diplomasi ile aktör oldukları yukarıdaki değerlendirme ile varılabilecek bir sonuçtur. Nitekim iletişim ve ulaşım imkanlarındaki gelişim daha önce görülmemiş düzeyde ticari ilişkileri arttırmıştır. Dolayısıyla devletler arasındaki gerek bölgesel gerekse küresel işbirlikleri kolaylaşmış ve artmıştır. Bunun ise karşılıklı bağımlılığı doğurduğu görülür. Uluslararası sistemde güçlü olabilmek artık askeri güç kapasitesinden daha çok ekonomik anlamda güçlü olmayı gerektirmektedir (Dicken, 2009: 55-56).

Son olarak doğrudan diplomasi açısından bakıldığında; diplomasi tarihsel süreç içerisindeki kurumsal gelişimini tamamladığı görülmektedir. Diplomatlarda aranan nitelikler, diplomatların görev, sorumluluk ve dokunulmazlıkları, diplomatik misyonların değişmeyen temel görevleri (uzlaşmacı olunması, bilgi toplaması, sadakat, sabır, karar süreçlerine katılmaları v.b.) gibi konular yeni diplomasi de uluslararası anlaşmalar ile kabul edilmiştir (Eren, 2021: 49). Ayrıca diplomatların görevlerini icra etmeleri, teknolojinin gelişimiyle daha kolay hale gelmiştir.

Yukarıda ele aldığımız üzere diplomasi kavramının tanımı ve tarihsel gelişimi içerisinde diplomasi türlerine bakacak olursak, zaman içerisinde ortaya çıkan tüm diplomatik faaliyetleri iki anlamda sınıflandırıldığı görülür. Bunlar: Dar ve geniş anlamda diplomasi. Dar anlamda diplomasi doğrudan meslek memurları aracılığıyla yürütülen diplomasi olarak açıklanır. Bu ise dışişleri bakanlıkları ve büyükelçilikler vasıtasıyla olur. Geniş anlamda diplomasi ise uluslararası örgütler tarafından yürütüldüğü ifade edilir. BM, AB v.b. gibi (Uzer, 2007, 14). Bunun yanında Abdurrahmanlı ve Bağış (2021: 154-157) diplomasi faaliyetleri icra edilirken belirli kanallar üzerinden gidilebileceğini ifade ederler. Onlara göre literatürde klasik tanımlama olarak ifade edilen bu kanallardan Track 1 resmi kanallar aracılığıyla yürütülen diplomasi; Track 2 gayri resmi kanallar aracılığıyla yürütülen diplomasi. Track 1,5 Türkçe’de ‘Ara Kulvar Diplomasisi’ olarak ifade edilen ve resmi diplomasi yolları uygulanırken eksik kalan tarafları doldurmak için gayri resmi kanalların kullanılması olarak belirtirler.

1991 yılında Dr. Louise Diamond ve Büyükelçi John McDonald yukarıda sayılan kanal sayısını “Multi-Track Diplomacy” yaklaşımı ile dokuza çıkarmışlardır. Şekil 1.2.’de görüleceği

üzere: Track 3 iş dünyası ve ticaret yoluyla yürütülen diplomasi kanalını; Track 4 bireysel katılımı vatandaş diplomasisi olarak görülen diplomasi kanalını; Track 5 düşünce kuruluşları üniversiteler, araştırma merkezleri aracılığıyla yürütülen araştırma, eğitim öğretim diplomasi kanalını; Track 6 aktivistler aracılığıyla yürütülen diplomasi kanalını; Track 7 dini, inançsal ve ahlaki amaçlarla yürütülen diplomasi kanalını; Track 8 çeşitli vakıflar aracılığıyla finansal kaynaklar sağlayarak uygulanan diplomasi kanalını; Track 9 iletişim, medya ve bilişim yoluyla kamuoyunun diplomasi süreçlerine dahil olduğu diplomasi kanalını ifade ettiği görülür (IMTD, 2017).

Şekil 1.2. Multi-track diplomacy kanalları (Kaynak: IMTD, 2017).

Yerel diplomasi'nin kamu diplomasi'sinin alt başlığı olarak ele alındığı ilerleyen başlıklarda detaylı olarak incelenecektir. Kamu diplomasi'si ise yukarıda sayılan diplomasi kanallarından Track 9 kapsamında incelendiği görülür. Dolayısıyla kamu diplomasi'sinin kavramsal incelemesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda bir sonraki başlıkta kamu diplomasi'si ele alınacaktır.

Yukarıdaki multi-track diplomasi sınıflandırmalarından hareketle, Abdurrahmanlı ve Bağış (2021: 144) küreselleşmenin etkileriyle oluşan diplomasi türlerini dahil ederek, diplomasi türlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

“Arabuluculuk Diplomasisi, Çok Taraflı Diplomasisi, İkili Diplomasisi, Kamu Diplomasisi, Sivil Diplomasisi, Zirve Diplomasisi, Konferans Diplomasisi, Parlamenter Diplomasisi, Mekik Diplomasisi, Toplumsal Diplomasisi, Nükleer Diplomasisi, Sessiz Diplomasisi, Önleyici Diplomasisi, Kültür Diplomasisi, Çevre Diplomasisi, İnsani Diplomasisi, Açık Diplomasisi, Zorlayıcı Diplomasisi, Dışsız Diplomasisi”

1.3.3. Kamu Diplomasisi

Tuncer (2009: 146) açık diplomasi ile diplomasi süreçlerinin kamuoyu önünde şeffaf bir şekilde yürütülmesi sonucunun geldiğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu kamuoyunun doğrudan diplomatik süreçlere dahil olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nihayetinde diplomasi süreçlerinde kamuoyu üzerinde etki kurmanın önemini ortaya çıkarmıştır (Aksu, 2024: 213-214). Küreselleşmenin diplomasi üzerindeki etkileri ile beraber yeni diplomasi anlayışında kamu diplomasisi doğrudan uygulanması elzem sonuçlardan biri olmuştur. Artık hükümetler sadece diplomasi veya dış politika konularına değil; uluslararası iletişim, imaj ve itibarlarını düşünerek politikalar geliştirmeye başlamışlardır (Köksoy, 2021: 636). Böylelikle kamu diplomasisi daha önce olmadığı kadar önemli hale geldiği söylenebilir.

Kamu diplomasisi kavramını ilk olarak 1965 yılında Edmund Gullion “bilgi ve fikirlerin uluslararası akışı” anlamlandırmasıyla literatürde kullandığı görülür (Kocabıyık, 2019: 164). Kavramsal olarak Uİ literatürü çerçevesinde kullanımını yaygınlaştıran Joseph Nye’dir. Kamu Diplomasisi Nye ile Yumuşak Güç (Soft Power) kavramının bir bileşeni olarak kendisini ete kemiğe büründürmüştür (Kocabıyık, 2019: 166). Joseph Nye (1990: 166) yumuşak gücü “bir ülkenin diğer ülkeleri sert güç kullanmadan istediği gibi davranmaya ikna etmesi” olarak tanımlar. Aksu (2024: 213) “Kamu diplomasisi, bilgi, kültür, eğitim ve dijital diplomasi gibi çeşitli boyutlarıyla, bir ülkenin yumuşak gücü için bir kanal görevi görerek, değerlerini ve ideallerini sınırların ötesine yansıtmasını ve olumlu bir uluslararası imaj geliştirmesini sağlar” şeklindeki tanımlamasıyla kamu diplomasisi ve yumuşak güç arasındaki bağlantıyı kurar. Düz mantıkla bakıldığında Gilboa (2008: 55) kamu diplomasisinin, devletlerin yabancı halklarla iletişim kurup etkileşime girip, kendi kültürlerine, değerlerine, politikalarına dönük pozitif algı oluşturma çabası olduğunu ifade eder. Kısacası kamu diplomasisinin olumlu bir imaj oluşturmak için bilgi yaymayı

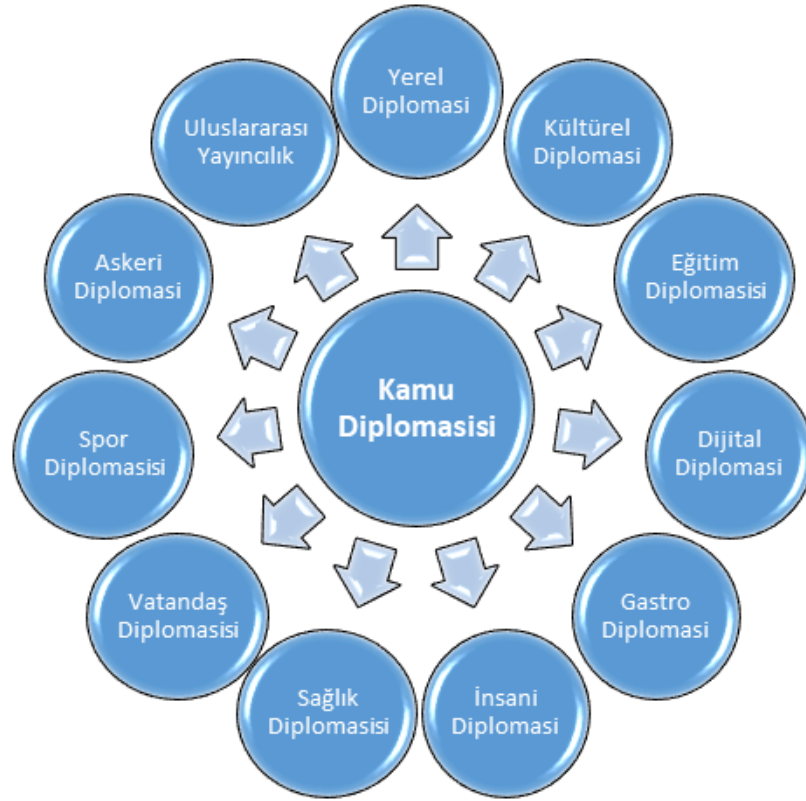
hedeflemektedir. Bu tanımlama ve anlamlandırmalar çerçevesinden bakıldığında kamu diplomasisi geleneksel diplomasi türleri ile karşılaştırıldığında çok daha kapsayıcı, çok daha fazla yönlü ve çok daha uzun süreçlere yayıldığı yorumu yapılabilir. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile XXI. yüzyılın artan iletişim çeşitliliği ve genişliği kamu diplomasisine çok geniş çalışma imkanları sağlamaktadır.

Kamu diplomasisinin izini tarih öncesi dönemlere kadar götürüldüğünü görmek mümkündür. Bununla birlikte modern anlamda gelişimi soğuk savaş dönemine indirgenebilir. Kurumsal ilk örneğini 1917 yılında Wilson'un kurduğu "Committee on Public Information-CIP" ile görülen kamu diplomasisi o dönem ABD savaşlarının amaçlarını küresel anlamda bilinir hale getirilmesi hedefiyle kullanılmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu sistemin başat aktörleri olan ABD ve Sovyetler Birliği kamu diplomasisini propaganda araçlarıyla birlikte kullanıp; ulus devletleri ve halklarıyla etkileşim kurarak gerek uzun vadeli planlar ve gerekse anlık olaylar için taraftar kazanmaya çalıştıkları öne sürülebilir. Bu çalışmaların temelinde ideoloji savaşları yatmaktadır (Kocabıyık, 2019: 169-171).

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise kamu diplomasisinin gelişimi açısından iki önemli kavram öne çıkar. Bunlar, Soğuk Savaştan galip çıkan ABD hegemonyası ve özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve bunun küreselleşme üzerindeki etkileridir. Özellikle 11 Eylül sonrası ABD'nin Ortadoğu politikaları kamu diplomasisinin propaganda amacıyla kullanımını geliştirmiştir. Teknolojideki gelişmeler ve küreselleşmenin hızlanması ile uluslararası ilişkilerde devlet dışı aktörlerin çoğalması kamu diplomasisini, kültürel diplomasi, dijital diplomasi ve markalaşma gibi alt alanları da içeren bir yapı haline dönüşmüştür. Yukarıda ifade edilen, Nye'nin "yumuşak güç" (soft power) kavramı bu dönüşümün teorik temelini oluşturmaktadır (Köksoy, 2021: 637-638).

Nitekim artan teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ulus-devlet dışında aktörlerin ortaya çıkması kamu diplomasisinde kaynak çeşitliliğini arttırmıştır. Eskiden sadece devlet kaynaklı kamu diplomasisi söz konusuysen buna ilaveten devletlerden bağımsız olarak "sivil toplum örgütleri, üniversiteler, kanaat önderleri, medya ve haber ajansları, özel sektör temsilcileri ve küresel işletmeler, uluslararası örgütler" gibi birçok aktör kaynaklı kamu diplomasisi örnekleri ortaya çıkmıştır (T.C. İletişim Başkanlığı, 2022: 19). Yerel diplomasi kamu diplomasisinin alt

başlığı olarak kabul edildiği daha önce ifade edilmişti (Güneş ve Eren, 2021: 36). Bununla beraber aşağıda Şekil 1.3.'te kamu diplomasisi uygulamalarındaki diplomasi türleri genel kabul gören diplomasi türleridir.

Şekil 1.3. Kamu diplomasisi türleri (Kaynak: T.C. İletişim Başkanlığı, 2022: 19'dan faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

Aşağıda ifade edilecekler çerçevesinde kamu diplomasisi ve yerel diplomasi ilişkisine bir sonraki bölümde değinilmiştir. Bu çerçevede yerel diplomasi ile doğrudan bağ kurulabilecek olan ve kamu diplomasisi alt dallarından olan kültürel diplomasi, insani diplomasi, gastrodiplomasi ve vatandaş diplomasisi türlerine kısaca değinilmiştir. İlk olarak; kültür veya kültürel diplomasi yukarıda değinilen yumuşak güç bileşeni olarak kültürel çerçevede yürütülen diplomasi türü olarak ifade edilir. Kültür unsurları olan “gelenekler, din, sosyal yapı, ekonomik sistem ve sanat unsurları” üzerinden uygulanan diplomasi kültür diplomasisidir. Devletler kültürel diplomasi yoluyla küresel dünyada kendi yaşam tarzlarını ve kültürlerini aktarma aracı olarak TV filmleri ve ulusal sınırları aşmış isim yapan markaları araç olarak kullanırlar (Abdurrahmanlı ve Bağış, 2021: 148).

Cummings (2009: 1) kültürel diplomasiyi; “karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla uluslar ve halkları arasında fikir, bilgi, sanat ve diğer kültür unsurların alışverişi” olarak ifade eder. Bunun yanında ona göre kültürel diplomasi “bir ulusun çabalarını ulusal dilini tanıtmaya, politikalarını ve bakış açısını açıklamaya veya dünyanın geri kalanına ‘hikayesini anlatmaya’ odaklandığı durumlarda olduğu gibi, çift yönlü bir alışverişten ziyade tek yönlü bir alışveriş de olabilir”. Kültür diplomasisi uygulama örneği olarak Yunus Emre Enstitüsü gösterilebilir. 2007 yılında 5363 Sayılı kanunla kurulan Yunus Emre Enstitüsü “Türkiye’yi, Türk dilini, Türk kültür ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek” amaçları çerçevesinde kurulmuş ve faaliyetlerine devam etmektedir (Okumuş ve Çelik, 2024: 153). Türkiye’nin kültürel diplomasi alanında diplomatik ilişkilerinde kullandığı diğer bir kurum ise 1992 yılında kurulan TİKA’dır (Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı). TİKA, ortak değerlere sahip olduğumuz ülkelerle ortak proje geliştirip ve iş birliği yaparak kültürel değerlere katkı sağlamaktadır. Günümüzde 5 kıtada 150’ye yakın ülkede kalkınma merkezli iş birliği çalışmaları yaparak yerel ve küresel düzeyde sorunlara, hızlı ve kalıcı çözümler sunmak amacını güden diplomatik bir vizyona sahip olduğu görülür (TİKA, 2025).

İkinci olarak; XXI. yüzyılda yaşanan savaşlar veya doğal afetler sonucunda oluşan insani ihtiyaçların karşılanması için insani değerlerin önem kazanması insani diplomasinin varlık alanı bularak ön plana çıkmasını sağlamıştır. İlerde değinileceği üzere insani yardımların araçsallaştırıldığı kamu diplomasi türü insani diplomasi olarak ifade edilmektedir. Kavram olarak yapılan tanımlarda en yaygın olarak Uluslararası Kızılay ve Kızıllaç Federasyonu tarafından yapılan tanımların kullanılmaktadır. Bu bağlamda insani diplomasi; “Her durumda temel insani prensipleri gözeterek kanaat önderlerini ve karar alıcı mekanizmaları zarar görmüş insanların yararına harekete geçirmektir” tanımı yapılabilir (Çatal ve Doğan, 2018: 20-21). Burada özellikle belirtilmesi gereken husus, kamu diplomasisi yolu olan insani diplomasinin gerek devletler açısından gerekse devlet dışı aktörler tarafından önem arz etmesidir. Nitekim Çemrek ve Atıcı (2023: 223) bu durumu “itibar tesis edilmesi” olarak tasvir etmişlerdir. Onlara göre bunun yolu günümüzde şiddetini arttırarak zuhur eden “sosyal, kültürel, ekonomik, politik, çevresel meselelerin ve güvenlik problemlerinin çözümünde kilit rol alan aktörlerin bu itibara ihtiyaçları vardır.”

Üçüncü olarak; gastrodiplomasi mutfak kültürleri üzerinden insanlarla bağ kurulmasını sağlayan kamu diplomasisi alt dalı olarak tanımlamak mümkündür. Türkiye'nin gastrodiplomasi alanında yaptığı diplomatik hamlelere T.C. İletişim Başkanlığı'nın ilgili kurumlarla eşgüdümlü bir şekilde hareket ederek katkı sağlamaktadır. Bunlar: "8 Ekim 2020 tarihinde T.C. İletişim Başkanlığı tarafından Gastrodiplomasi 1. Komite Toplantısı düzenlenmiştir. T.C. İletişim Başkanlığı ayrıca Akdeniz ülkelerinin tanınmış on iki şefin Türk mutfağına ait yemeklerini dünyaya tanıtan bir projede gerçekleştirmiştir" (T.C. İletişim Başkanlığı, 2022: 22).

Son olarak; vatandaş diplomasisi ise; sadece devlet yetkililerinin değil vatandaşlarında dış politika üretimi ve bu politikaların tanıtımında birer aktör olarak faaliyet gösterdikleri bir alan olarak açıklanmaktadır. Vatandaş diplomasisi herhangi bir diplomatik yetkisi olmamasına rağmen vatandaşların bireysel olarak yürüttükleri bir diplomasi şekli olarak da ifade edilebilir.. Bireylerin ülkelerinin imajını, kültürünü, değerlerini ve politikalarını buldukları ülkeyle yurttaşı olduğu ülke arasında yürüttükleri diplomasıdır. Vatandaş diplomasisinde amaç, vatandaşlar aracılığıyla toplumlar arasında önyargıların kırılması ve ülkeler arasında karşılıklı anlayışın güçlenmesidir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2022: 25). Yerel yönetimlerin diplomasi faaliyetlerine katılımının, demokratik katılımdan dolayı, vatandaş tandanslı olduğu için vatandaş diplomasisine örnek olacağı şeklinde yorumlanabilir.

1.4. Yerel Diplomasi ve Bağlı Kavramlar

Kavramsal çerçevenin bu başlığı altında yerel yönetimlerin ulusal sınırları aşan faaliyetleri çerçevesinde literatürde daha önce yapılmış olan kavramsallaştırmalar incelenecektir. Bu kapsamda literatürde özellikle paradiplomasi, yerel dış politika, yerel diplomasi ve beledi uluslararası ilişkiler kavramlarının yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı bu kavramlara ayrı birer başlık açılması önem arz eder. Nihayetinde bu kavramlar arasından çalışma konusu olarak seçilen yerel diplomasinin sair kavramlar ile olan bağı da bu şekilde karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak kavram tercihlerinin arka planını ve bu çalışmada tercih edilen yerel diplomasi kavramının gerekçeleri açıklanacaktır.

1.4.1. Ulus-altı Aktörlerin Uluslararası İlişkilerinin Kavramsallaştırmaları

Bu çalışmada ele alınacak ana konu olan yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerini literatürde karşılayan birçok kavram bulunmaktadır. Kavramların çokluğunun sebeplerinden biri olarak konuyla ilgilenen birçok disiplinin varlığı gösterilebilir.. Zira konunun sadece Uİ disiplininin konusu olmadığı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi disiplinlerinin de konuyla doğrudan ilgilendiği literatür taramasında ortaya çıkar (Erdoğan ve Atar, 2023: 430). Haliyle bu alanda ontolojik çalışma yürüten bilim adamlarının konuya dair çok yönlü yaklaşımları bulunmaktadır.

Literatürde en çok kullanılan kavramların başlıcaları: Paradiplomasi (Paradiplomacy), Ulus-altı Dış Politika (Subnational Foreign Policy), Yerel Diplomasi (Local Diplomacy), Yerel Dış Politika (Local Foreign Policy), Kent/Şehir Diplomasisi (City Diplomacy), Beledi Uluslararası İlişkiler (Municipal International Relations), Belediyelerin Dış Politikası (Municipal Foreign Policy), Mikro Bölgesellik (Micro Regionalism) kavramlarıdır. Şekil 1.4.'te görüleceği üzere doğrudan kavramlara bakıldığı zaman bütün çalışmaların öznesi olarak uluslararası ilişkiler, dış politika ve diplomasi kavramlarının kullanıldığı görülür. Bunun yanında sıfat olarak yerel, ulus-altı, beledi, kent, şehir v.b. coğrafi kaynaklı terimler üzerinden çeşitlendirme yapılmıştır. Bu kavramları genelleyerek sayıları indirgeyebileceğimiz kavramlar çerçevesinde tanım ve gelişimine bakarak altta ki, başlıklardaki gibi inceleyebiliriz. Bunlar: ulus-altı, yerel, beledi, uluslararası ilişkiler, dış politika ve diplomasi. Söz konusu bu dört kavramın muhteviyatını algılama, yorumlama ve geliştirme çerçevesinde kavramsallaştırmalar yapılmaktadır.

Çalışmada 'yerel diplomasi' kavramsallaştırmasının tercih edilmesinin sebebi şu şekilde ifade edilebilir. Öncelikle ele alınan örnek olan ŞBB, büyükşehir ve belediye sıfatlarını doğrudan kapsayacak ve bunu küresel kabulle yansıtabilecek kelimenin 'yerel (local)' olmasıdır. Söz konusu sadece Türkiye'ye dönük bir araştırma konusu olsaydı bu tercih 'beledi' teriminden yana kullanılabilirdi. Lakin küresel kabulle adem-i merkezियeti ifade edecek kelimenin yerel (local) olduğu literatür taramasında ortaya çıkar. İkinci olarak sıfatın tanımladığı isim olarak diplomasi kelimesi, yerel yönetimlerin ulus-aşırı faaliyetlerinin icraya dönük olmasından dolayı tercih edilmiştir. Söz konusu olan politika yapımı ve strateji geliştirme olsaydı dış politika tercih edilebilirdi.

Şekil 1.4. Kavram tercihinde kullanılabilecek terimler (yazar tarafından oluşturulmuştur).

1.4.2. Paradiplomasi

Paradiplomasi'nin ulus-altı birimlerin uluslararası ilişkilerde bulunması üzerine ortaya çıkan bir kavram olarak açıklanır (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 280; Paquin, 2020: 49). Paradiplomasi (Paradiplomacy) kavramı üzerinde çalışma yapan bilim adamları, ulus-altı aktörlerin merkezi yönetimlerin diplomasi faaliyetlerine katılması üzerinden, kavramsallaştırma yaptıklarını görürler. Ulus-altı aktörlerin diplomasi süreçlerine katılması ise merkezi yönetimlerin belirlediği çerçeve içerisindedir. Lakin ulus-altı aktörlerin diplomasi faaliyetlerinin tüm uluslararası ilişkileri kapsayacak bir çerçevededir.⁴ Küreselleşme ile beraber ulus-devletin dışında birçok ulus-altı ve ulus-üstü aktörün ortaya çıktığı daha önce ifade edilmişti. Paradiplomasi 'paralel' ve 'diplomasi' kelimelerinin birleşmesiyle üretilmiş bir mefhum olarak ifade edilir. Paralel terimi, ulus-devletin yani merkezi yönetimin uyguladığı diplomatik süreçlerle uyumlu ve merkezi yönetim ile beraber yürütülen diplomasi süreci olmasından dolayı kavrama eklenmiştir (Duchacek, 1990: 32). Bu paralellik aynı zamanda ulus-devletin yani merkezi yönetimin belirlediği sınırlara, kurallara göre yürütülen süreç olarak açıklanır. Nihayetinde, "Paradiplomasi; son 20 yıldır merkezi yönetim ve

⁴ Yerel Diplomasi'nin Boyutları başlığı altında detaylı olarak değinilecektir.

ulus-altı birimlerin; uluslararası ilişkilerdeki diplomasi faaliyetlerini incelemek üzere ortaya atılmış bir kavramdır” tanımının kapsayıcı olduğu görülmektedir (Gönültaş, 2023: 84-85).

Geleneksel anlamda dış politika ve dış ticaret üzerinde yerel unsurların gerçekleştirdiği işbirliklerini çalıştığı görülen Soldatos, akademik olarak paradiplomasi kavramını ilk çalışan kişidir. Soldatos (1990: 34-35) paradiplomasiyi “ulus-altı birimlerin (eyalet, bölgeler, yerel yönetimler, şehirler, mahalleler, kasabalar...), ulus-devletin diplomatik ilişkilerini destekleyen, düzelter, tamamlayan veya bazı konularda onunla çatışan uluslararası eylemlerdir” şeklinde tanımlar. Özcan M. (2023: 11), Duchacek ve Soldatos’un (1990) paradiplomasi tanımlamasından hareketle, ulus-altı birimleri yerel yönetimler olarak ifade eder. Yani güncel olarak “eyalet, bölge, il, kanton, oblast gibi” birimler ulus-altı birimleri oluşturur tespitinde bulunur.

Uİ literatürü çerçevesinde paradiplomasi kavramının ilk kullanan Rohan Butler’dir. Butler paradiplomasiyi, “resmi diplomasiğin gölgesi altında yürütülen, resmi diplomasiyi tamamlayan ya da onunla çatışan, resmi olmayan ya da gizli tutulan müzakereler” olarak tanımlar (Erdoğan, 2020: 497). Kuznetsov’ un (2015: 50-51), paradiplomasi kavramının tarihsel gelişimini dört dönemde ele aldığı görülür. Bunlar: 1970’ler paradiplomasi çalışmalarının doğuşu, 1980’ler paradiplomasi çalışmalarının ilerlemesi, 1990’lar ise başta Batı’da olmak üzere paradiplomatik faaliyetlerin çoğalması, son olarak 2000’ler ise “ulus-altı otoritelerin uluslararası arenadaki faaliyetlerinin çağdaş ve sürdürülebilir yapıya dönüşmesi” dönemleridir.

Günümüz koşullarında Ulus-devletin milliyetçilik gibi aidiyet kalıplarıyla yönetilmesinin zorlaşmıştır. Yerel yönetimlerin merkezin yönetişimine ortak olma talepleri ve bu taleplerin karşılanmaması durumunda; ulus-devletin antidemokrat yaftası ile uluslararası sistemde yadrganması, demokratikleşmenin göstergesi olarak paradiplomasiyi gerekli kılmaktadır (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 280). Bunu Gönültaş (2023: 85-86) “halkla doğrudan temas halinde oldukları ve onların çıkarlarını daha doğru şekilde temsil ettikleri için ulus-altı birimlerin uluslararası alanda aktif katılımlarını desteklemenin ulusal demokratik hükümetlerin yararına olduğu” şeklinde ifade eder. Buna rağmen paradiplomasi aktörlerinin uluslararası hukuk çerçevesinde meşruiyet sorunu vardır. 1961 yılında imzalanan Diplomatik İlişkilere Dair Viyana Sözleşmesinin, diplomasiyi egemen devletlere özgü yapılabilecek bir pratik olarak kabul etmektedir (BM, 1961). Diplomasinin egemen devletlere özgü bir araç olması paradiplomasiyi diplomasiden farklı kılan en temel

özelliğidir. Bu durum halihazırda paradiplomasi aktörlerinin uluslararası hukuk tarafından hala tanınmadığı yorumlarını getirmektedir (Erdoğan, 2020: 498).

Burada paradiplomasi faaliyetlerinin sadece yerel yönetimler eliyle yapılabildiği aklı gelebilir. Lakin Erdoğan ve Atar (2023: 430-431) “Siyasi, ekonomik ve kültürel özerkliğe sahip olduğu için bölgesel hükümetler genellikle paradiplomasi de en aktif aktörlerdir” şeklindeki ifadeyle yerel yönetimlerin paradiplomasi içindeki önemine vurgu yapar. Yine ona göre “Belediyeler ve diğer yerel yönetimler özellikle kültürel alışveriş, kentsel gelişim ve çevre koruma gibi alanlarda paradiplomasi alanında öne çıkan aktörlerdir”. Bunlarla beraber paradiplomasi yürüten ulus-altı birçok aktör vardır. Yazarlar bunları: “Sivil toplum kuruluşları, meslek ve iş odaları, şirketler, diaspora grupları, spor takımları, işadamları, akademik kurumlar ve bireyler” şeklinde sıraladığı görülür.

Kincaid’in (2010:15-16) 1990 yılında paradiplomasi kavramı yerine ‘kurucular diplomasisi’ terimini önerir. Ona göre, “federal devleti oluşturan federe devletler/eyaletler, bölgesel devletlerde bölge yönetimleri veya üniter devletlerde yerel yönetimler, devleti kuran, teşekkül ettiren, yani devletin bileşenleri olan, siyasi-idari birimleridir” Bundan dolayı kurucular diplomasisi kavramı bu birimlerin hak ettiği anlamı muhteva etmektedir ve paradiplomasi de olduğu gibi hiyerarşik bir ast-üst anlamını taşımamaktadır. Ona göre XXI. yy’da kurucular diplomasisine tüm ulus-devletler sahip olacaktır. Diğer taraftan Hocking’in (1996: 41) paradiplomasi kavramını eleştirmektedir. Ona göre merkezi yönetimlerle yerel yönetimlerin ulusaşırı faaliyetlerde iş birliği yapmaları kaçınılmazdır. Buradan hareketle ulus-devlet içindeki aktörlerin farklılığına göre diplomasi kavramı parçalı bir yapıya bölünmemelidir. Bundan dolayı “katalitik diplomasi veya çok-düzeyle diplomasi” terimlerinin kullanımı daha doğrudur.

Son olarak Kuznetsov (2015: 50) paradiplomasiyi boyutlara ayırmaktadır. Bunlar: “Anayasal boyut, Uluslararası ilişki boyutu, milliyetçilik boyutu, hükümetlerarası ilişki boyutu, sınır çalışmaları boyutu, küreselleşme boyutu, güvenlik ve jeopolitik boyut, küresel ekonomi boyutu, çevresel boyut, diplomasi boyutu ve ayrılıkçı boyut” tur. Bu boyutların paradiplomasi çerçevesinde bir boyutlama olduğunu belirtmek gerekir. Yerel diplomasi boyutları ile aynı boyutları muhteva etse de birbirinden farklı değerlendirilir. Yukarıda ifade edildiği şekliyle ulus-altı aktörlerin tamamının yürüttüğü diplomasi için paradiplomasi kavramı kullanılmaktadır.

Bundan sonraki başlıklarda bu aktörlerden olan yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetleri kapsamındaki kavramlar açıklanacaktır.

1.4.2. Yerel Dış Politika

Uluslararası faaliyetlerde bulunan ulusal aktörler; bireyler, STK'lar, meslek odaları v.b. gibi birçok gerçek ve tüzel kişiliklerdir. Yerel dış politika (local foreign policy), yerinden yönetimlerin yani yerel yönetimlerin dış politikasını ele alan bir kavram olarak gösterilebilir. Hakeza sonraki başlık altında incelenecek olan yerel diplomasi de aynı minval üzere açıklanmıştır. Yerel dış politika kavramı 'yerel yönetimlerin dış politikası' nın kısaltılmış hali olarak ele alınmaktadır. Kavram ile ilgili ontolojik çalışma yapan bilim adamları genellikle Uİ disiplinindeki diplomasi ve dış politika kavramlarının farklılığı üzerinden dış politikayı tercih ederek yerelin uluslararası ilişkilerini kavramsallaştırmaya çalıştıkları görülür.

Gençkaya ve Kaya (2018: 305) "belediyelerin uluslararası iş birliği stratejisini açıklamak üzere kullanılan dış politika kavramını içeren yaklaşımlarda yerel dış politika terimini kullanmaktadırlar" der. Mcmillan (2008: 232) yerel dış politika kavramının ulus-altı aktörlerin tamamının uluslararası faaliyetlerini kapsadığını söyler. Salomon (2011: 48-51), ulus-altı aktörlerin uluslararası aktivitelerinde 'diplomasi' kavramının kullanımının anlam açısından yetersizliğini belirtir. Buradan hareketle, dış politika analizi üzerinden ele alarak, söz konusu aktiviteler için ulus-altı dış politika kavramsallaştırmasını yapar. Ona göre "ulus-altı yönetimlerin uluslararası alanla ilgili strateji ve eylemleri için dış politika teriminin kullanılması" daha uygundur. Ona göre, "Yerel yönetimler diplomatik faaliyetler yürütmezler. Merkezi hükümetin politikalarına katkı yaparlar" şeklinde ifade eder. Soldatos (1990: 34-53) ulus-altı yönetimlerin ulus-devletler seviyesindeki uluslararası sistemde varlıklarını sistemsel açıdan zorlayıcı bir eylem olduğunu belirterek bu eylemlerin geleneksel diplomasi ile paralellik sergilediğini ifade eder. Akabinde yerel dış politikayı, "ulus-altı yönetimlerin uluslararası çevre ile doğrudan iletişim kanalı oluşturma ve ilişkiler kurması vasıtasıyla dış politika hedef ve stratejileri oluşturmaları" olarak tanımlar. Shuman, ABD' de 1984-92 yılları arasında 'Beledi Dış Politika Bülteni (the Bulletin for Municipal Foreign Policy)' ni yayınlamış ve bu bültenlerde yerel yönetimlerin uluslararası girişimlerini ifade etmek için 'yerel dış politika' ve 'beledi dış politika' kavramlarını kullanmayı tercih etmiştir (van den

Berg, 2008: 81). Shuman (1992: 54) yerel dış politikayı, “yerel yönetimlerin kendi ülke sınırları dışında gerçekleştirmiş olduğu ilişki, iş birliği veya stratejiler” olarak tanımlar.

Daoudov (2013: 27-41) diplomasi ve dış politika arasındaki farklılıkları⁵ çeşitli yazarlardan yaptığı alıntılar ile kavramsal olarak çalışmıştır. Bu çerçevede; terimsel olarak, “yerel dış politika, bir yerel yönetimin uluslararası çalışmalara dair planlarının ve stratejilerinin toplamıdır. Yerel diplomasi ise, yerel yönetimin bu planlarını gerçekleştirmek ve hedeflerine ulaşmak için başvurduğu yöntemlerdir” tespitinde bulunmuştur. Kapsam olarak yerel dış politikada Pluijm ve Melissen’in ortaya koyduğu güvenlik kalkınma, ekonomi, kültür, ağ oluşturma ve temsil alanlarına ek olarak ‘arabuluculuk (mediation)’ u eklemektedir. Nihayetinde, “yerel yönetimlerin uluslararası ilişki ve iş birliği stratejilerini açıklamak için” yerel dış politika kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Gönültaş (2023: 82) yerel dış politika kavramına “sınır ötesi faaliyetler ve birimler” kapsamında eleştiri getirerek yerel dış politika kavramı yerine daha kapsayıcı olan paradiplomasi kavramını kullanmıştır. Ona göre yerel dış politika kavramı kullanılırken merkezi yönetimlerin tanımlamış olduğu idari teşkilat sistemi içerisinde yer alan yerel birimlerin sınır ötesi politik ilişkileri anlatılmaktadır. Lakin paradiplomasi de aktör sayısını yerel yönetimler ile sınırlı tutmamıştır.

1.4.3. Yerel Diplomasi

Yerel diplomasi kavramını tercih eden bilim adamlarının, merkezden yönetimin idari teşkilatlanması perspektifinden, mahalle ve köy gibi daha küçük yerel birimlerden kapsamca daha büyük olan, şehirler/kentler⁶ temelinde kavramsallaştırma yapmaktadırlar. Bu kapsamda yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerini diplomasi araçsallığı üzerinden kavramsallaştırdıkları sonucuna varılabilir. Sözlük anlamından hareketle kent belirli bir sosyo-ekonomik gelişmişliği sağlamış, tarımsal faaliyetlerin yapılmadığı, yoğun nüfuslu yaşam alanıdır.

⁵ Bu çalışmada dış politika ve diplomasi kavramlarının farkları 1.1.1 başlığı altında incelenmektedir.

⁶ Farsça ‘şehir’ ve Soğdca ‘kent’ kelimeleri aynı anlama gelmektedir. Bu çalışma genel kabul gereği yerel diplomasi kavramı kullanılmakla birlikte atıf ve alıntılarda ilgili yazarın kullanımının tercih edildiği yerler olmuştur. Sonuç olarak yerel diplomasi, şehir diplomasisi ve kent diplomasisi aynı anlamı ihtiva eden kavramlardır. <https://sozluk.gov.tr/>

Dolayısıyla bu başlık altındaki kavramsallaştırmaların dikkat çeken ilk yönü adem-i merkeziyetçi bir yaklaşıma dayandığıdır. Aynı durum bir önceki başlık olan yerel dış politika içinde geçerlidir.

Bull (2002: 278), yerel aktörlerin uluslararası ilişkilerde bulunmasını, toplumsal açıdan değerlendirerek, yerel aktörlerin ulus-devleti ve vatandaşları temsil etmede eksik kalacağını ifade eder. Bunun yanında Baş'ın kavramsallaştırmasında Bull'un fikirlerinin paradoks olarak ortaya çıkmaktadır. Baş (2017: 30) ilk olarak yerel orijinli yaklaşımla yerel diplomasi ile kent diplomasisi kavramlarını aynı anlamda değerlendirerek "yerel yönetimler tarafından yürütülen uluslararası ilişkilere verilen genel addır" tanımlamasını yapmıştır. Buna mukabil merkezi yönetimler perspektifinden değerlendirmesine devam ederek; yerel yönetimleri "merkezi yönetimlerin ulusal dış politikalarını destekleyici faaliyetlerde bulunmak ulusal çıkarlarını belirli platformlarda savunmak ve küresel manada diğer ülke yerel yönetimleri ile birlikte ortak faaliyetlerde bulunmak amacıyla dış ilişkiler faaliyetlerini yürütmektedirler" sonucuna varmaktadır.

Gençkaya ve Kaya (2018: 305) yerel diplomasiyi "yerel yönetimlerin yürütmüş olduğu dış ilişkiler faaliyetleri" olarak tanımlar. Daoudov (2013: 35-36), 'şehirler diplomasisi' mefhumunu kabul ederek, dar anlamda bir tanım yapmak gerekirse Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi' nin 'Şehirler Diplomasisi' başlıklı 234 sayılı tavsiye ve 251 sayılı kararı temel almaktadır. Ona göre şehirler diplomasisi "yerel yönetimler ve birlikleri için, vatandaşların barış, demokrasi ve refah içinde yaşayabilecekleri sürdürülebilir bir ortamı oluşturmak amacıyla sosyal bütünleşmeyi, çatışmanın önlenmesini, çatışmanın çözümünü ve çatışma sonrası yeniden yapılanmayı teşvik etme aracı" olarak tanımlanabilir. Yine ona göre "bu durum şehirlerin, uluslararası toplumun demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti değerlerini paylaşan bir üyesi olarak rolünün doğal bir gelişimi"dir. Bunun yanında Avrupa Birliği Bölgeler Komitesinin aynı tanıma yankı yapmasına rağmen çevre ile ilgili faaliyetleri de şehirler diplomasisinin kapsamına aldığını belirtir.

Kent diplomasisi üzerine çalışmaları bulunan Van der Pluijm ve Melissen (2007: 6-33) kent diplomasisini, yerel yönetimlerin tüm tüzel kişilikleri ve bireyleri ile beraber uluslararası ilişkiler faaliyetlerinde bulunmaları ve diplomatik süreçleri yönetmeleri olarak açıklarlar. Onlara göre, bu yönüyle kentler uluslararası diplomasinin kilit aktörü konumundadırlar ve aksi durumun modern diplomasi için bir eksiklik olacağını belirtmişlerdir. Kentlerin diplomatik ağlara katılımını

ise “uluslararası ilişkilerin adem-i merkezîyetçiliği” olarak görmüşlerdir. Ayrıca yazarlar, kent diplomasisini altı boyutta inceledikleri görülür. Bunlar: “Güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür, ağ oluşturma (networking), ve temsil” dir.

Daoudov’un (2013: 33-35) bu boyutları şu şekilde açıklamıştır. İlk olarak çeşitli çatışma veya çatışma sonrası ortaya çıkan güvenlik boyutudur. II. Dünya Savaşı sonrası kentlerin diplomasideki rollerini buna örnek olarak gösterir. İkinci olarak, gelişmekte olan ülke yerel yönetimlerine yapılan kalkınma yardımlarıdır. Bu boyut daha uzun vadeli hedefleri kapsayan kalkınma yardımları olabileceği gibi kısa vadeli destekleri kapsayan insani yardımlar şeklinde de yapılabilir. Üçüncü olarak, ekonomik çıkarları önceleyerek kentlerin yatırım fırsatlarını kendilerinde toplamalarını kapsayan ekonomik boyuttur. Dördüncü olarak, halklar üzerinde olumlu bir intiba bırakmayı hedefleyen kültürel boyuttur. Beşinci olarak, kentlerin yerel yönetim birlikleri aracılığıyla, muadilleriyle iş birliğini kapsayan ağ oluşturma boyutudur. Son olarak, uluslararası kurumlar nezdinde yerel yönetimlerin kendi çıkarları doğrultusunda lobicilik yapmalarını kapsayan temsil boyutudur. Temsil boyutunun en somut hali yerel yönetimlerin hedef kurumlarda açtığı temsilciliklerdir.

Van der Pluijm ve Melissen’in yukarıdaki yerel yönetim merkezli tanımlamasına karşın Wang merkezi yönetim perspektifinden bir kavramsallaştırma yapmıştır. Wang’a (2006: 35) göre; paradiplomatik faaliyetlerde merkezi yönetimin yerel yönetimle veya yerel yönetimin merkezi yönetimle çatışması kaçınılmaz ve gereksiz bir durumdur. Gönültaş (2023: 103-104) ise burada, böyle bir çatışmanın uzlaşma formülünü merkezi yönetimin diplomatik ilişkilerde yereli yönetmesi ve yönlendirmesi olarak gösterir. Dolayısıyla merkezi yönetim yereli ilgilendiren konularda diplomatik süreçlere yerel yönetimleri denetimli şekilde dahil etmesi gerektiği olarak yorumlanabilir. Ona göre bu durumun merkezi yönetimlerin ulusal ve uluslararası anlamda daha güçlü olacağı anlamı taşımadığını bilakis daha demokratik bir sonuç doğurmaktadır. Ayrıca bu yaklaşımın konuyu aktör analizi perspektifinden değerlendirmektedir. Yani küreselleşme olgusunun neticesinde yerel dinamiklerin uluslararası ilişkilere dahil olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı yerel nitelikli ihtiyaçlar çerçevesinde yapılan yerel yönetim tanımlarının, küyerel perspektiften yeniden yapıldığı sonucuna varmıştır. Bu yüzden sosyal, ekonomik ve politik faaliyetler çerçevesinde ulus-devletlerin tek olan aktör rolüne, ulus-ötesi veya farklı aktörler ortak olmuşlardır. Nihayetinde devlet ve devlet dışı aktörlerin sorumluluklarının değişmesi ile yerel

yönetimler burada kendilerine rol kapmışlardır. Ona göre kentler sair ülke kentleri ile iki taraflı siyasi ilişkiler geliştirebileceği gibi yerel yönetim birlikleri aracılığıyla çok taraflı siyasi ilişkilerde geliştirebilirler. Dolayısıyla uluslararası diplomaside merkezi yönetim ve yerel yönetim ayrımı ortadan kalkmaktadır.

Bu çalışma literatürdeki en genel kullanım olan ‘yerel diplomasi’ kavramını tercih etmiştir (bkz. Güneş ve Eren, 2021: 37). Zira yerel yönetimlerin uluslararası arenadaki varlıkları araçsallık üzerinden gittiği görülür. Yerel diplomasinin araçları başlığında detaylı olarak inceleneceği üzere bu araçsallık, diyalog kurma ve lobicilik, kalkınma ve iş birliği, kardeş şehircilik, hibe ve fon kaynaklı projeler ve yerel yönetim birlikleri yerel yönetimlerin faaliyetlerinin bütünü kapsamaktadır. Bu durumun özellikle Türkiye’deki yerel yönetimler için daha fazla geçerlilik göstermektedir. Nitekim literatüründe bu yönde geliştiği ve pratikteki kullanım tercihinin yerel diplomasiden taraf olduğu söylenebilir. Lakin Türkiye’deki yasal mevzuat yerel yönetimlerden sadece belediyelere yurt dışı faaliyetler için alan açmaktadır (Mevzuat, 2005). Buna rağmen küresel bir kapsayıcılık için ‘yerel’ kavramının tercihi daha makul görülebilir.

Son olarak bugün literatürün araçsallık üzerinden geliştiği kabul edilse bile; alanın gittikçe derinleşmektedir. Gelecekte sadece diplomasi veya dış politika kavramlarının alanı karşılamayacağı ve daha başka kavramlar üretilebileceği ihtimal dahilindedir. Görüldüğü üzere literatürde yerinden yönetimlerin ulus-ötesi faaliyetlerini karşılayan birçok kavram bulunmaktadır. Bu kavramlardan biri ‘beledi uluslararası ilişkiler’ kavramıdır. Şekil 1.4.’te gösterilen isimler arasında ‘uluslararası ilişkiler’in en kapsayıcı kavram olarak öne çıkabilir. Bundan dolayı ‘beledi uluslararası ilişkiler’ kavramına ayrı bir başlık olarak yer verilmiştir.

1.4.4. Beledi Uluslararası İlişkiler

Etimolojik olarak belde ve bilda kelimelerinden gelen belediye kavramı “şehir idare teşkilatını anlatmak için XIX. yüzyıldan itibaren kullanılan” bir kelime olarak tanımlanır. Belediye, daha düz bir ifade ile şehrin kendi kendini yönetmesi anlamıyla açıklanır (Ortaylı, 1992). Beledi kelimesi ise Belediye ile ilgili olan anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ‘beledi uluslararası ilişkiler’ (municipal international relations) kavramı belediyelerin uluslararası faaliyetlerini tanımlamakta kullanılan bir kavram olarak kullanılır. Çalışmanın örnek olarak ele aldığı ŞBB’nin bir belediye olmasından dolayı beledi uluslararası ilişkiler kavramı, bu çalışma için tercih sebebi

olabilirdi. Lakin çalışmanın alana dair derinlemesine bir inceleme hedefini de kapsadığı için yerel diplomasi kavramı tercih edilmiştir.

Daoudov (2013: 37), beledi uluslararası ilişkiler kavramının literatürde en çok kullanılan kavramlardan biri olduğunu ve yerel dış politika ile şehirler diplomasisi kavramlarının anlamlarını ihtiva ettiğini söyler. Ayrıca beledi uluslararası ilişkiler kavramıyla ‘beledi uluslararası iş birliği’ (municipal international cooperation) kavramı literatürde eşdeğer olarak kullanılmaktadır. Gönültaş (2023: 109-110), beledi uluslararası iş birliğini “Kuzey ve Güney belediyeleri arasındaki, yerel yönetimler ve ortaklarıyla olan etkileşimini kalkınma çabalarının merkezine koyan bir kalkınma iş birliği yaklaşımını kapsar” şeklinde ifade etmiştir. Bir sonraki bölümde inceleneceği üzere yerel diplomasinin araçları ve boyutları çerçevesinde, yapılan bu tanımlamanın aslında yerel diplomasi ve beledi uluslararası iş birliği kavramlarıyla aynı kapıya çıktığı söylenebilir. Ayrıca ona göre ‘belediye enternasyonalizmi’ teriminin beledi uluslararası ilişkiler kavramının kapsamına girmektedir. Ona göre belediye enternasyonalizmi “şehir eşleştirme, kardeş şehirler ve farklı ulus-devletlerdeki şehirler arasındaki benzer ve gayri resmi ilişkileri” anlamına gelir. 1999 tarihli Belediye Uluslararası İlişkiler Politika Çerçevesi (MIRP), belediyelerin uluslararası ilişkilerini teşvik eden en önemli gelişmelerden biridir. Bu politika çerçevesine göre belediyelerin uluslararası ilişkilerini dört madde üzerinden tanımlamaktadır. Bunlar: İlk olarak, belediyelerin ulus-ötesi birliklere katılımı; ikinci olarak, şehir eşleştirme ve kardeş şehir uygulamaları; üçüncü olarak, çeşitli ulus-ötesi organizasyon ve ağlara üyelik; son olarak, uluslararası alanda belediyelerin kendi reklamını yapmasıdır. Görüldüğü üzere yerel diplomasinin araçlarının çıkış noktasıyla benzer unsurları barındırmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL DİPLOMASİ

Bireyler arasındaki ilişkilerin makul çerçevede yürütülebilmesi için belirli bir uzlaşımın gerekir. Uzlaşımın sağlanabilmesi için yerine göre karşılıklı taviz vermek gerekir. Diğer taraftan uzlaşmazlık çatışmayı getirdiği gibi bu çatışmanın galibi olabilmekle birlikte kazananının olmadığı görülür (Heywood, 2006: 2). Bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu toplumsal yapıların en üst halkasının devlettir. Yukarıdaki uzlaşım tespiti devletler arası ilişkiler içinde söz konusudur. Devletlerin kendi çıkarlarını öncelikle geliştirerek geliştirdikleri strateji ve taktiklerin hepsi çatışmasızlık çerçevesinde; savaştan yapılması halinde, devletler için büyük kazanımları kendisiyle beraber getirdiği yorumu yapılabilir. Söz konusu uluslararası ilişkiler olunca en can alıcı kavram olan ‘diplomasi’ tam olarak çatışmasızlık hedefiyle burada devreye girer.

Tarih içerisinde diplomasi seyrine bakıldığında; ortaya çıkışı, kurumsallaşması ve temel manada sistematikleşmesi diplomasi ilk dönemini kapsamaktadır. Bu dönem I. Dünya Savaşı’na kadar olan süreç içerisinde ‘eski diplomasi’ olarak adlandırılır. I. Dünya Savaşı’ndan Sovyetlerin 1991’de yıkılmasına kadar geçen sürede açık diplomasi anlayışının gelmesi, iletişim ve ulaşımın kolaylaşması ile modern bir hale bürünen diplomasiye dönemselsel olarak ‘yeni diplomasi’ adı verilmiştir (Tuncer, 2005: 59). Uluslararası ilişkileri küreselleşme sürecinin etkileri çerçevesinde incelediğimizde, interdisipliner yapısı (Özdemir, 2007: 76) gereği Uİ diğer disiplinlere göre en çok etkilenen disiplin olduğu söylenebilir. Zira Uİ’de analiz aktör (birey, devlet ve uluslararası kurum ve kuruluşlar) ve sistem (küresel sistem ve bölgesel veya fonksiyonel alt sistemler) üzerinden gerçekleştirilmektedir (Sönmezoğlu, 2005: 75-88). Küreselleşmenin etkileri ise yine en çok aktör ve sistem düzeyinde görülmektedir. SSCB’nin yıkılmasıyla uluslararası sistemin tek kutupluluğa evrilmiştir. Bunun yanında teknolojik gelişmeler; ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal alanlarda küresel etki ve tepkilere sebep olmuştur. Diplomasi kavramı da bu gelişmelerden nasibini almış; ulus-devletin dışında ulus-altı ve ulus-üstü birçok aktör diplomasi süreçlerine dahil olmuş ve küreselleşme süreciyle diplomasi türlerinde görülmemiş bir artışın olduğu gözlemlenmiştir. Yine bu diplomasi türlerinde birçok bilimsel çalışma ortaya çıkmış, kurumsal gelişimini tamamlamış ve her biri kendi içerisinde çok geniş çalışma alanlarını oluşturmuştur. Acar (2006: 418) bu dönem için diplomasi post-modern bir hüviyete büründüğü ve ‘küresel diplomasi’ olarak adlandırıldığını ifade eder. Dönemin diğer bir gelişmesi ise ulus-

devlet dışı aktörlerin diplomasi süreçlerine dahil olması, diplomasının egemen devletler arası yapılabilmesi kuralını en azından pratikte zorladığı sonucudur.

Ulus-devletin dış politikaları ile uyumlu olarak uluslararası sistemde doğrudan sivil halka yönelik diplomasi yürüten tüm aktörlerin yürüttüğü diplomasi süreçleri literatürde kamu diplomasisinin alanına girmektedir (Köksoy, 2021: 635-636). Dolayısıyla XXI. yüzyılda devletlerin karar alıcılarını doğrudan etkileyen devlet dışı aktörler diplomasi kavramı içerisinde bir diplomasi türü olarak kamu diplomasisinde kendini gösterir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2023: 15-16). Uluslararası ilişkilerde temel aktör olarak yer alan ulus-devletin sınırlarının küreselleşmenin etkisiyle sorgulanması, devleti temel aktör konumundan edememiştir. Lakin Ulus-üstü ve ulus altı birçok aktörü ortaya çıkarmıştır. Özellikle demokratikleşme ile diplomasi alanında devletin dışında lakin devlete bağlı yerinden yönetimler uluslararası sistemde kendine ulus-altı aktör olarak yer bulmuş, diplomasi faaliyetlerinde etkin olarak katılmışlardır. Gönültaş (2023: 19-25) söz konusu diplomasi faaliyetlerinin hepsi için ulus-altı diplomasi anlamına gelen paradiplomasi kavramını ortaya çıkardığını söyler.

Hal böyleyken diplomasi kavramının gelişimi devlet dışı aktörleri içine alacak şekilde yeni türler ortaya çıkararak olmuştur. Bu durum kendisini özellikle kamu diplomasisinde göstermektedir. Kamu diplomasisi uygulama konularına göre birçok diplomasi türünü muhteviyatına alır. Bunlara örnek olarak, “kültürel diplomasi, insani diplomasi, eğitim diplomasisi, dijital diplomasi, gastrodiplomasi, sağlık diplomasisi, vatandaş diplomasisi, spor diplomasisi, uluslararası yayıncılık” v.b. diplomasi türleri gösterilebilir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2022: 19). Konunun diplomasi zaviyesinden değerlendirilebilmesi için tümdengelim yöntemi ile diplomasi kavramının manası, tarihsel arka planı ve geldiği aşama bir önceki bölümde incelenmiştir. Yine bu bölümde küreselleşmenin yerel diplomasi üzerindeki etkilerinin incelenmesi kavramsal çerçevede atılan temelin üzerine inşa edilecek bina olarak görülebilir. Zira söz konusu olan sosyal bilimler olunca özellikle soğuk savaş sonrası dönem için küreselleşmenin etkileri tüm disiplinler için doğrudan etkiye sahiptir. Hatta Emre (2015: 10), modernitenin UI disiplinine olan etkilerinin ifadesi için kullanılan ‘*Juggernaut*’ terimini küreselleşmenin etkileri içinde kullanmıştır. Anlam olarak terime “karşı konulamaz, geri döndürülemez bir canavar” anlamını kullanılmıştır. Dolayısıyla ikinci bölüm, çalışmanın konusu olan yerel diplomasiye küreselleşmenin etkilerini literatür çerçevesinde incelenmiştir. Özellikle egemenlik, küreselleşme,

diplomasi, kamu diplomasisi ve yerel diplomasi kavramlarının etkileşimi derinlemesine ele alınmıştır.

Bu kapsamda yerel diplomasinin kamu diplomasisi ile olan ilişkisi, yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasındaki etkiler, diplomaside ulusal yerel ilişkisi, yerel diplomasinin boyutları, araçları, kurumsallaşması, uygulanması ve son olarak Türkiye’de yerel diplomasi literatürü ve mevzuatsal temeli gibi başlıklarla bu bölüm oluşturulmuştur. Görüleceği üzere çalışmanın konusu olan yerel diplomasi kavramı, kavramsal tanımlamalara girilmeden teorik çerçevesi ve pratik tezahürü olarak bu bölümde incelenmiştir. Dolayısıyla kavramsal çerçevede ele alınan kavramların çalışmanın konusuyla olan bağları bu bölümde derinlemesine incelenmektedir. Sonuç olarak bu bölüm yerel diplomasi için güncel, derinlemesine ve analitik düzlemde bir analizi kapsamaktadır.

2.1. Kamu Diplomasisi ve Yerel Diplomasi İlişkisi

Yerel diplomasi ve kamu diplomasisi ilişkisi hakkında literatürde kabul edilen görüşün, yerel diplomasinin kamu diplomasisinin alt dalı olarak gösterilmesidir. Bu başlık altında yerel diplomasinin neden kamu diplomasisinin altında kabul edildiği ve kamu diplomasisi yerel diplomasi ilişkisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu inceleme kavramsal çerçeve, aktörler, sınırlılıklar, yumuşak güç ilişkisi, bütçeler, insan kaynakları, v.b. kriterler çerçevesinde yapılmıştır.

İlk olarak; kavramsal çerçeve açısından bir kıyaslama yapılacak olursa; kavramsal çerçeve bölümünde kamu diplomasisi için bir devletin yabancı devlet kamuoyu üzerinde oluşturmak istediği pozitif algıya dönük yürüttüğü diplomatik faaliyetler olduğu belirtilmiştir. Yerel diplomasi içinse yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri şeklinde özet bir tanım yapılabilir. Dolayısıyla kavramsal olarak ulus-altı birim olan yerel yönetimlerin yabancı kamuoyuna temas ettiği her konu kamu diplomasisinin tanımına girmektedir. Bunun yanında yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin kamu diplomasisini destekleyici faaliyetler olduğu görülür. Bu anlamda kamu diplomasisi ve yerel diplomasi arasında bir hiyerarşiden söz edilebilir. Nitekim Gençkaya ve Kaya’ya (2018: 305) yerel yönetimlerin ulusaşırı faaliyetlerini ulusal sınırlılıkları gözeterek ve merkezi hükümetlerin uluslararası ilişkilerini destekleyecek mahiyette gerçekleştirdiklerini belirtirler.

İkinci olarak; aktör düzeyinde bir kıyaslama yapılacak olursa; diplomasinin egemen devletler arasında yapılabilecek bir uluslararası ilişkiler aracı olduğunu ifade edilmişti (BM, 1961). Burada ön plana çıkan diplomasi faaliyetlerinin her iki tarafının da egemen devletler olması ve dolayısıyla klasik diplomasi anlayışında tarafların birbiriyle muadil olmasıdır. Nitekim günümüzde özellikle küreselleşme olgusunun dünyayı getirdiği noktada pratik olarak ulus-devlet dışı birçok aktör bulunmaktadır. Kamu diplomasisinde diplomasi faaliyetinin çıkış noktası ulus-devlet veya ulus-devlete bağlı diplomasi yürüten ulus-altı aktörlerdir. Muhatap ise yabancı kamuoyu yani vatandaşlar, STK'lar, yerel yönetimler v.b. ulus-altı unsurlardır. Buna mukabil yerel diplomaside diplomasisin tarafları genel kabulle belediyeler olduğu ifade edilmektedir. Hatta kardeş belediyecilikte eşitlik prensibinin olduğu gözlemlenmiştir. Eşitlik olmaması durumunda diplomasi sonlandırılmaz lakin iş birliği olarak kendisine uygulama alanı bulur. Yerel yönetimler her ne kadar kendi çıkarları için uluslararası ilişkilerde bulunsalar da diplomatik faaliyetin nihai yararlanıcısı yerel yönetimin bağlı olduğu ulus-devlet olarak belirtilir. Lakin bunun yerel diplomasinin taraflarını değiştiren bir sonuç doğurabileceği sonucuna varmak yanlışlanabilir. Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri merkezi hükümetlerin denetiminde ve merkezi hükümetin dış politika hedeflerini destekler mahiyette olmaktadır. Kamu diplomasisi ise merkezi hükümetin dış politika stratejilerinden biri olarak görülür. Dolayısıyla bu yönüyle yerel diplomasi kamu diplomasisi için bir araç olarak görülebilir. Yerel yönetimlerin diplomatik faaliyetleri bu anlamda merkezi hükümetlerin çok katmanlı diplomasisini güçlendiren unsurlardan biri olarak ifade edilebilir. Yerel yönetimler ve merkezi hükümetlerin iş birliği ve uyumunun önemli olduğu vakıadır. Netice olarak yerel yönetimlerin aktör olarak da dikey bir hiyerarşide kendisini bulduğu ifade edilebilir. Tüm bunlardan hareketle üçüncü olarak; kamu diplomasisi uygulamalarının klasik olarak iki taraflı diplomatik faaliyetler olduğu gibi çok taraflı diplomasi de işletildiği görülür. Aynı durum yerel yönetimlerin diplomatik faaliyetleri içinde görülür.

Dördüncü olarak; kamu diplomasisinin ortaya çıkışının yumuşak güç kavramıyla birlikte olduğu ifade edilmişti. Yumuşak güç diplomasi süreçlerinde şiddete yani askeri yöntemlere başvurulmamasıdır. Nitekim Yağmurlu (2019: 1183) kültür diplomasisini yumuşak güç olarak kamu diplomasisinin alt başlığı olarak ele alır. Buna mukabil kültürel etkileşim yerel diplomasinin boyutlarından biri olarak kabul edilmektedir. Yerel yönetimlerin sert güç uygulayacak organları olmadığı gibi buna ihtiyaç doğuracak bir görevleri de yoktur. Galtung (2000, 860) bunu “yerel yönetimlerin ordularının olmadığı ve devletler gibi güvenlik odaklı olmadığı” şeklinde ifade

eder. Zaten yerel yönetimlerin diplomasideki önceliği barışı sağlamak olarak görülmektedir. Mesela Hiroşima ve Nagasaki'nin bombalanmasına ithafen 1982 yılında kurulan Barış İçin Belediye Başkanları Örgütü buna örnek olarak gösterilir. Bu örgütün üyelerinin arasında ABD'den yerel yönetimlerin olması devletlerin uyguladığı sert gücün yerel yönetimler tarafından yumuşak güçle sübvansede edilmesi olarakta anlaşılabilir. Dolayısıyla yerel yönetimler uluslararası ilişkilerde kullandıkları tüm araçlarda zorlayıcı bir metodu değil yumuşak gücün kapsamında değerlendirilebilecek faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda yerel diplomasinin kamu diplomasisinin alt başlığı olması temellendirilebilir.

Beşinci olarak; Kamu diplomasisi altında incelenen, kültür diplomasisi, gastrodiploماسi, insani diplomasisi, spor diplomasisi, vatandaş diplomasisi, eğitim diplomasisi v.b. diplomasiler türlerinin hepsi yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde kullandıkları diplomasiler yöntemlerdir. Yerel yönetimler bu diplomasiler türlerini gerçekleştirerek ülkeleri için uluslararası kamuoyunda farkındalığını arttırıp, pozitif algı oluştururlar. Dolayısıyla kamu diplomasisinin temel amacına hizmet etmiş olurlar. Mesela yerel yönetimlerin uluslararası arenada gerçekleştirdiği tüm tanıtım faaliyetleri aynı zamanda merkezi yönetim içinde farkındalık oluşturur. Los Angeles, Barcelona gibi marka şehirler aynı zamanda ülkeleri için marka değeri olarak görülürler.

Altıncı olarak; Kamu diplomasisi, merkezi hükümetlerin bütçe planlaması içerisinde kendine kaynak oluştururlar. Yani daha geniş bir kaynak söz konusudur. Yerel diplomasiler ise daha dar çerçeveli bütçelerle gerçekleştirildiği gibi her zaman merkezi hükümetin desteğini bekler. Bu anlamda kamu diplomasisinin yerel diplomasiler kaynak aktarımı bile söz konusudur. Hatta yerel yönetimler doğrudan kaynak oluşturma hedefiyle uluslararası ilişkilerde bulunabilirler. Lakin kamu diplomasisinin böyle bir gayesinin olmadığı aşikardır.

Yedinci olarak; Kamu diplomasisi merkezi hükümetlerin organizasyonel yapısı içerisinde daha eğitimli, kalifiye ve profesyonel insan kaynakları ile gerçekleştirilmektedir. Yerel diplomasilerde ise yerel yönetimlerin çoğu zaman insan kaynakları olarak dezavantajlıdır. Nitekim yerel yönetimler merkezi hükümetlerin dışişleri bakanlığından ne kadar istifade edip onunla ne kadar uyumlu hareket ederse, kamu diplomasisi o kadar başarıya ulaşır. Yerel yönetimler özellikle Türkiye'de, personel istihdamında siyasi saiklerle hareket ettikleri gözlemlenebilir. Bu da insan kaynakları açısından yerel diplomasiler zor duruma düşürmektedir. Pluijm ve Melissen (2007: 15)

yerel yönetimlerin merkezi yönetimlere göre daha az resmi ve bürokratik olduğunu ifade eder. Bu özellikleri sayesinde yerel yönetimler daha seri ve pratik hareket ederek kamu diplomasisine işlevsel bir yol sunmaktadırlar. Nitekim Amiri ve Dossani (2019) “yerel yönetimlerin kamu diplomasisinin uygulanmasını kolaylaştırdığını” belirtmişlerdir. Bu hareket kolaylığı merkezi yönetimlerin sınırlarını zorlayabilir. Bu tip durumlar yerel-merkez çatışmasına sebep olur.

2.2. Yerel Yönetimlerin Uluslararasılaşması

1648 Vestfalya Antlaşması sonrası merkezileşen yönetim anlayışının tezahürü olarak, uluslararası ilişkilerde ulus-devlet tek aktör konumuna gelmiştir. Sonraki dönemlerde yaşanan İngiliz, Amerikan ve Fransız devrimleri sonrası, bireyi merkeze alan ekonomik, siyasi ve sosyal hak ve özgürlükler neticesinde, ortaya çıkan demokratikleşme süreçleri yerinden yönetimleri tekrar önemli bir etken olarak doğurduğu görülür. SSCB'nin yıkılmasıyla beraber ekonomik, siyasi ve kültürel anlamda tek bir anlayış dünyaya hakim olmuş ve küreselleşme, bölgeselleşme, yerelleşme ve demokratikleşme hızlanmıştır. Gönültaş (2023: 61) bu dönem için, “bu durum karmaşık karşılıklı bağımlılıklar ile çeşitli dönüşümlere uğramış ve hakim konumda olan devletlerin uluslararası ilişkilerdeki otoritelerinin sarsılmasıyla sonuçlanmıştır” ifadesini kullanır. Burada bahsi geçen ‘karmaşık karşılıklı bağımlılıklar’ aynı zamanda iç politika ve dış politika ayrımının ortadan kalkması olarak da yorumlanabilir. Manning (1979: 309), “ülkelerin diplomatik faaliyet gerçekleştirirken yerellerin normal ve rutin yönünü de değiştirdiğini” söylereyerek bu durumu ‘international’ ve ‘domestic’ kelimelerini harmanlayarak “intermestic” mefhumu ile literatürde ilk kez ele alan kişidir. Sonuç olarak yerel yönetimlerin de artık uluslararası aktör konumundadırlar.

Yerel yönetimler için uluslararasılaşma, bir hizmet sağlayıcı olarak yerel yönetim tüzel kişiliğinin hizmet kalitesini artırabilmek ve hizmetlerine daha fazla kaynak oluşturabilmek için ulusal sınırların dışında çeşitli kazanımlar elde edebilme arayışıdır (Gönültaş, 2023: 62-63). Bu kazanımların kapsamı merkezi yönetimlerin koyduğu sınırlar dahilinde, yerel yönetimlerin görev ve yetkileri çerçevesinde olmasıdır. Mesela büyükşehir belediyelerinin yetki ve sorumlulukları tüm beşeri hizmetleri kapsadığı için daha geniş bir uluslararasılaşma ihtiyacından söz edilebilir. Genel anlamda ulaşım, afet, fen işleri, itfaiye, çevre, sosyal hizmetler, sağlık, turizm, kültür, sanat, spor, tarım v.b. gibi hizmetler yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları içerisinde kalan hizmetler

olduğu görülür (Mevzuat, 2004). Güneş ve Eren (2021: 37) bu durumu “ulusal dış politikaya aykırı olmamak ve hukuken belirlenen sınırlara tabi kalarak yerel yönetimlerin uluslararası alanda gerçekleştirdiği her türlü faaliyet yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetleri olarak tanımlanmakta olup, yerel yönetimler bu faaliyetleriyle kamu yararının sağlanmasını amaçlamaktadır” şeklinde ifade etmişlerdir. Ayrıca yerel yönetimlerin kamil manada uluslararasılaşması sonrası bazı yerel yönetimler için politika yapıcı pozisyonunu talep ederek merkezi yönetimlerin koymuş oldukları yasal çerçeveyi zorlamışlardır (Gönültaş, 2023: 63).

Yerel yönetimlerin uluslararasılaşması küreselleşme ile beraber artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu çerçevede yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasında küreselleşme, yerelleşme, küyerelleşme, bölgeselleşme ve demokratikleşme süreçlerinin birbirini tetiklediği görülür. Kavramsal çerçevede tanımları ve tarihi arka planı detaylıca işlenen bu kavramların yerel yönetimlerle olan bağı bu bölümde ele alınacaktır. Şekil 2.1. ‘ te küreselleşme ve yerel yönetimler ilişkisiyle ilgili kavramlar ifade edilmiştir. Bu başlık altındaki incelemeyle görüleceği üzere yerel yönetimler açısından bu kavramların birbirini takip ettiği ve etkilediğidir.

Şekil 2.1. Küreselleşme ve yerel yönetimler döngüsü (yazar tarafından oluşturulmuştur).

2.2.1. Küreselleşme Faktörü

Kavramsal çerçevede küreselleşme başlığı altında ifade edilenler etrafında, yakın geçmişte bakarak küreselleşmenin bizi getirdiği noktada küreselleşmenin çok tartışılmasının sebebi karşıtlıkları yoğun olarak bize yaşatmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durum Bülbül'ün (2009: 155) dikotomiler dizgesiyle daha açıklayıcı olacaktır. Dikotomiler dizgesi Şekil 2.2.'te ifade edilmiştir. Buradan hareketle küreselleşme sonrası yönetim anlayışlarının evrilmesi ile birlikte yerelleşme ve bölgeselleşme eğilimleri giderek artmaktadır. Çelik (2012: 65) bunu “Başka bir bakış açısıyla ulus devlet, küreselleşme ve yerelleşme ilişkilerini karşılıklı zıtlıklar gibi gösteren yaklaşımların mekanik düşüncenin noktasal bakış açısının ürünü olduğu; oysaki kuantum düşüncesi sistem ve süreç mantığı içinde bunların, kısmi çelişkiler içerse de, genelde birbirini tamamlayan süreçler olduğunu vurgulamaktadır” şeklinde ifade eder.

Şekil 2.2. Küreselleşme dikotomiler dizgesi Bülbül (2009: 155)'ten faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir.

Tekeli (1983: 3), ortaya çıkan çağdaş yerel yönetim anlayışının yeterliliği veya başarısını “özgürlüğü, etkinliği, demokrasiyi veya katılımı gerçekleştirilmesi” kriterleri ile değerlendirmektedir. Bunu Acar (2010: 263), “küreselleşme kavramını kamu hizmetleri açısından anlamlandırmak gerekirse; küreselleşme geniş bir alana yayılmış bulunan kamu hizmetlerini piyasa üzerinden dünya genelinde serbestleştirme yoluyla ulus-devletlerin karar ve uygulama alanlarının daraltılması sürecini ifade etmektedir” diye açıklar. Sonuç olarak küreselleşmenin

getirdiği yeni yönetim anlayışı ulus-devletin sağlaması gereken kamu hizmetlerini sağlamada kendisine ortaklar bulma gerekliliğini doğurmuştur. Bunun en işlevsel ortağının ise yerel yönetimler olduğu gözlemlenebilir.

Buna mukabil, Daoudov' a (2013: 63-76) göre küreselleşme faktörünün yereldeki etkileri kadar yerelinde küreselleşmede etkisi söz konusudur. Yani küyerelleşme kavramı üzerinden yerelin uluslararasılaşmasına vurgu yaparak, yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasında küreselleşmenin etkilerini aşağıda sıraladığı hipotezle açıklar. Hipotezinde yerelin uluslararası alanda aktör olarak yer almasını savunanların olduğu kadar eleştirenlerin de olduğunu ifade ederek her iki görüşü savunanların mutabık kaldıkları hususun ulus-devletin eskisi gibi önemli olmadığını vurgulamıştır:

- “Küreselleşme; Dünyanın hızla tektipleşmesi birçok şeyde değişimleri getirmiştir.”
- “Uluslararası sistemin değişimi; Ulus-devlet merkezli uluslararası sistem zayıflamakta, küresel finans, ulusaşırı şirketler, küresel STK ve sair devlet dışı aktörler, ulus-üstü örgütler ile klasik diplomasi anlayışı yerini çok aktörlü diplomasi alanına bırakmıştır.”
- “Ulus-devletin sorgulanması/aşınması; Devlet dışı aktörlerin varlığı devletin egemen konumunu sarsmakla kalmamış varlığını dahi sorgulatmaya başlamıştır.”
- “Yerelleşme/bölgeselleşme; Küreselleşme süreçleri yerelleşme ve bölgeselleşme gibi kimlikleri inşa etmiştir. Bunun yanında kü-yerelleşmeyi de doğurmuştur.”
- “Yerinden yönetimin gelişmesi; Yerele dair oluşan kimlikle yükselen refah, bilgi ve eğitim düzeyi yönetime katılımı güçlendirmiştir. Yerel yönetimleri güçlendirmiştir.”
- “Yerel yönetimlerin uluslararası/küresel aktör olması; önemi artan ve yükselen güç olarak yerel yönetimler uluslararası ilişkilerde kendi çıkarlarını önceleyerek var olmuşlardır.”
- “Uluslararası/küresel aktörlerce yerelin muhatap alınması/hedef seçilmesi; Küresel sistem yerel yönetimlerin aktörlüğünü kabul etmekte ve desteklemektedir. Bundan dolayı sair uluslararası aktörler aktör olarak yerel yönetimleri muhatap almaktadırlar.” (Daoudov, 2013: 63-76)

Küreselleşme olgusu olumlu yanlarıyla değerlendirildiği kadar olumsuz yanlarıyla da tartışma konusu olmaktadır. Küreselleşen dünyanın sorunları da küresel mahiyettedir. Kitlesel göçler, iklim değişikliği, salgın hastalıklar, uluslararası terörizm gibi sorunların çözümünde ulus-devletler ve ulus-üstü aktörler yetersiz kalmaktadırlar (Duchacek, 2001: 2-3) Burada sorunların çözümünde sorumluluk olarak devreye giren yerel yönetimlerin kullandığı araçlardan biri kendi aralarındaki iş birlikleri olarak gösterilebilir. Yerel yönetim birlikleri hem yukarıda ifade edilen sorunlara çözüm olmasıyla hem de yerel yönetimlerin kendi aralarında rekabete girmesini ve dolayısıyla sorumluluk ve yetki anlamında daha fazla taleplerde bulunmalarını sağlamaktadırlar. Sonuç olarak küreselleşmenin bu yönüyle de yerelleşmeyi tetiklediği yorumu yapılabilir.

2.2.2. Demokratikleşme Faktörü

Scholte (2005: 350), yerel yönetimlerin uluslararasılaşması için topluluk bilinci, eşitlik, özgürlük, şeffaflık, hesap verilebilirlik, kolektif karar alabilme meziyetlerinin gelişmiş olması gerektiğini tespitinde bulunur. Söz konusu gereklilikler aynı zamanda demokrasinin unsurlarıdır. Huntington'un (1991: 12-13) demokratikleşme dalgaları yukarıda sayılan unsurların yerele kanalize olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla demokratikleşme dalgalarıyla en büyük kazancı yerel yönetimlerin elde ettiği sonucuna varılabilir.

Sartori'nin (1993: 36) belirttiği üzere; Lincoln'ün ifadesiyle demokrasinin halkın kendi kendini yönetmesi olduğunu kabul edersek; bunun en kolay yolunun yerel yönetimlerde olduğu sonucuna varabiliriz (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 275). Zira bunun temellendirmesini, doğrudan demokrasinin gerekliliği olan halkın taleplerini kendisine en yakın gördüğü yerel yönetimlere kolaylıkla iletebilir ve taleplerine karşılık bulabilmesi ile yapılabilir. Bunun yanında yine doğrudan demokrasinin gerekliliklerinden olan ortak akıl ve ortak yönetişimin halka arzı en kolay yerel yönetimler tarafından yapılabilir. Burada Sisk'in (2001: 89) demokrasinin yerel yönetimleri uluslararasılaştırılmasını tümevarım metoduyla yaklaşması incelenebilir. Sisk' e (2001: 89) göre dört faktörün gerçekleşmesiyle yerel yönetimlerin uluslararasılaşması kendiliğinden gelmiş olur:

1. Vatandaşlık ve Toplum: Vatandaşların öncelikle yerel yönetimlerin seçmenidir.
2. Müzakere: Vatandaşlar talep ve şikayetlerini öncelikle yerel yönetime ulaştırabilirler.
3. Siyasal Eğilim: Katılım, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ve etkinlik mefhumlarının karşılığı yerel yönetimlerde vardır.

4. Sosyal Refah: Tüm bunların birleşimiyle toplumsal saygı zuhur eder. Lider olarak ‘siyasal elit’ insanın yetişmesiyle merkezi yönetime yerel yönetimlerden gider.

Sisk’e (2001: 12-13) göre “Demokratikleşme faktörü, modern vatandaşlık anlayışı ve kurumların doğrudan demokrasi biçimini sağlayarak yerel yönetimlerin temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye geçişini” sağlamaktadır. Salt manada halkın yöneticileri seçmesinden çok öte birincil muhatap olarak yerel yönetimlere erişme imkanı halkın istek ve taleplerinin karşılık bulmasını kolaylaştırmaktadır. Ona göre bu hem bireyler hem de bireyleri temsil eden toplumsal sivil yapılar için geçerli bir durumdur. Böylelikle toplumsal hoşgörü artar ve birlikte yaşama kültürü gelişir, etnik veya din temelli çatışmalar minimize olur ve sosyal refahı yüksek bir toplum doğrudan kazanım olarak ortaya çıkar.

Köse (2004: 14), yerel yönetimlerin “devlet gücünün tek elde toplanmasını engelleyerek anti-demokratik yapılanmaların önünde engel teşkil ederler” tespitinde bulunmaktadır. Daoudov (2013: 73-77) otokratik rejimlerin iç ve dış kamuoylarındaki imajları için demokratikleşme söylemini tercih etmesini buna bağlar. Sonuç olarak ona göre demokratikleşme ile otokratik yönetimlerin bile kabuk değiştirdiği ve bunun en çok yerel yönetimlere yaramaktadır. Son olarak son yıllarda ulusal, yerel ve uluslararası yapıların iletişim, etkileşim, değişim ve dönüşümünde en fazla etkisi olan iki kavramının küreselleşme ve demokratikleşme olduğunu belirtir. Yerelin uluslararasılaşmasında bu iki kavramın birleşimi olan “*Demokraselleşme*” kavramının kullanılması ifade ve anlatım açısından daha yerinde olacağı çıkarımında bulunur.

2.2.3. Yerelleşme/Bölgeselleşme Faktörü

Son 20 yıl içerisinde endüstrileşme, iletişim ve ulaşım ağları, teknoloji gibi alanlarda akıl almaz hızda gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler aynı zamanda tüm dünyaya yayılmaktadır. Bu süreç salt manada küreselleşme ile anlatılması birçok şeyi eksik bırakabilir. Her geçen gün yaşanan gelişmeler küreselleşmenin kendisiyle beraber desantralizasyon yönünde yerelleşmeyi doğurduğu gözlemlenebilir. Küreselleşme tek aktörlüğü sorgulanan ulus-devlet yetkilerini sadece ulus-üstü aktörlere değil aynı zamanda ulus-altı aktörlere de devretmektedir. Köse (2004: 3-4) bu hususu küreselleşme ile beraber gelişim gösteren yerelleşme ve bölgeselleşme toplumun idari anlayışında adem-i merkeziyeti kuvvetlendiren bir dönüşüme sebep olduğu sonucuna varır.

Yerelleşmeyi doğuran unsurlardan biri olarak, merkezi yönetimlerin küresel dünya ile bütünleşmesinin diğer bir yolunun yerelleşme olması gösterilebilir. Nişancı (2006: 162) bunu “dünyayla entegrasyon, yerel yönetimleri güçlendirme ve özelleştirmeye olur” şeklinde ifade etmiştir. Bu yerelleşmenin tamamen bağımsız olması anlamına gelmemektedir. Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında oluşturulacak “hizmette etkinlik, verimlilik ve yerelliği sağlayacak sistem ile yerel yönetimler uluslararası sistemin aktörü olurlar”. Bu aslında merkezi yönetimlerin yerelleşme ile otoritesini sağlamlaştırması olarak da okunabilir. Yerelleşmeye ilk değinen siyasetçilerden olan Tip O’neil 1932 ABD seçimlerinde kullandığı “tüm politikalar yereldir” ifadesiyle yerellerin uluslararasılaşmasına ve diplomasiyi etkilemesine dikkat çeker (Gönültaş, 2023: 62-71). Nitekim Yaylı ve Gönültaş (2018: 279) merkezi yönetimler, halkın talepleri çerçevesinde, daha kollektif bir yönetimi yerel yönetimler sayesinde sağladığı tespitinde bulunurlar. Dolayısıyla merkezi yönetimlerin sürdürülebilirliği ve otoritesinin kalıcılığı sağlanmış olur. Bunun sonucunda dinamik ve demokratik bir kamu yönetimi ve kamu hizmet sağlayıcılığı ortaya çıkmaktadır. Aşağıdan yukarı doğru gelişen reformların sürdürülebilirliği sağlanmış olur. Onlara göre bahsi geçen küresel dünya ile bütünleşme durumu sadece merkezi yönetimler için söz konusu olan bir durum değildir. Yerel unsurların da küreselleşme ile entegrasyonu kaçınılmaz bir hal aldığı ve bunun kü-yerelleşme kavramı ile açıklandığı görülür. Kü-yerelleşmenin yerel yönetimlere aktör olarak uluslararası sistemin kapılarını aralayan mefhumlardan biri olduğu söylenebilir.

İki dünya savaşıyla küresel felaketi yaşayan ulus-devletler ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda kendilerini güvene alabilmenin bir diğer yolu olarak bölgesel ittifaklara başvurmuşlardır. Kavramsal çerçevede değinildiği gibi bölgeselleşmenin iki farklı anlamı bulunmaktadır. Bunlardan ilki coğrafi sınırların ve sosyolojik unsurların yakınlığı olarak bölgelerdir. İkincisi ise ekonomik kaygılar ile yapılan serbest ticaret anlaşmalarının getirdiği gümrük birliği anlamında bölgeselleşmedir. Her iki anlamı da kapsayacak şekilde; bölgeselleşme ulus-devletler üzerinde küreselleşmenin oluşturduğu baskıya karşı ulus-devletlerin geliştirdiği bir savunma olarak açıklanabilir. Bölgeselleşme için verilebilecek en iyi örnek olarak, ekonomik bölgeselleşme hedefiyle başlayan daha sonra siyasi bölgeselleşmeyi ve nihayetinde sosyal politikalarda bölgeselleşmeyi başaran Avrupa Birliği gösterilebilir. AB aynı zamanda bölgeselciliğin de en iyi örneği olarak gösterilir. Zira bölgeselcilik politika belirleme ve yapı oluşturmanın yanında bir süreç olarak ifade edilir (Mehmetçik, 2019: 77-78).

Şengül (2018: 3-4), AB bütünleşme sürecinde yerel yönetimlerin desteğinin önemli olduğunu belirtir. Ona göre; aynı zamanda demokratikleşmenin de gerekliliklerinden olan halkın yerel yönetimlerle olan bağlarından dolayı birlik politikalarının halk ile uyumunun yolu yerel yönetimlerden geçmektedir. Bundan dolayı AB yerel yönetimlerin birlik politikalarına katılımını ve temsilini Maastricht antlaşmasıyla yasal dayanağa kavuşan ‘Bölgeler Komitesi’ ile kurumsallaştırmıştır. Buna ek olarak Daoudov (2013: 67) Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi mevzuatsal gelişmelerle; AB yerel yönetimlerin merkezi yönetimlere karşı güçlenmesini ve yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasındaki rolünü ortaya koyduğunu tespitinde bulunmuştur. Zira bu mefhumların ‘şehirler diplomasisi’ nin gelişimini sağladığını söyler.

2.3. Diplomaside Ulusal-Yerel İlişkisi

Giddens (2000: 25) küreselleşmeyi "Küreselleşme yalnızca yukarıya doğru bir süreç değil, aynı zamanda yerel özerklik doğrultusunda yeni baskılar yaratarak aşağıya inen bir olgudur" şeklinde tanımlar. Kaya ve Atalay (2020: XI) 1980’lerde küreselleşme sürecinin hızlandığını, bunun yanında 1990’lar itibariyle küreselleşmenin etkilerinin yoğun olarak hissedilmeye başladığını ifade ederler. Onlara göre küreselleşmenin ‘yönetişim’deki etkileri yerelleşmeyi doğurmuş ve yerelleşme yönetim anlayışında değişiklikleri getirmiştir. Bu değişiklik “devletin rolünü uluslararası sermaye ve ulus-üstü yapılar lehine sınırlamakta”dır. Diğer taraftan “yerelleşme ile devletin kendi sınırları içerisinde denetim ve kontrol kabiliyeti daralmıştır” Yaman ve Önder (2018: 234) bu durumu “ulus-devletlerin etkinliğinin azalması ile de; bürokrasi ve bunların yetki alanları, egemenlik hakları değişime uğramaya başlamaktadır. Egemenlik ya hep ya hiç mantığının dışına çıkarılmaktadır” şeklinde ifade eder. Nihayetinde Kaya ve Atalay (2020: XI) “yerelleşme ile yerel yönetimlere verilen yetkilerin yanında yerelin kendisi küresel” anlamda daha önemli hale gelmiştir. Nitekim bir önceki başlıkta Kaya ve Atalay’ın tespitleri detaylı olarak görülebilir.

Bouchet (2024: 1) yerel aktörlerin artan uluslararası katılımına dair anlayışın bir fikir birliğine ulaşmadığını tespit eder. Ona göre farklı tanımlar, farklı boyut ve perspektifleri yakalamaktadır. Ona göre kamu diplomasisi, şehirleri ve yerel yönetimleri, halklar arası etkileşim

ve iş birliğini teşvik etmek amacıyla ulus-devletler için bir eylem ve etki düzeyi olarak dahil etmektedir. Paradiplomasi kavramı, yeni ulusötesi zorluklara yanıt olarak çıkarlarını ilerletmek amacıyla uluslararası ilişkilerde devlet dışı aktörlere “politik bir harekete geçme” yetkisi vermektedir. Şehir diplomasisi – veya orta düzey hükümetleri de kapsayan alt ulusal diplomasi (il, bölge, eyalet gibi) – yerel yönetimlere yalnızca kendi aralarında değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlar ve diğer ulusal hükümetlere karşı da diplomatik bir işlev tanımaktadır.

Bir önceki başlıkta ifade edildiği üzere özellikle küreselleşme ve demokratikleşme ile beraber yerel yönetimlerin uluslararası arenada önemli bir aktör haline geldiği görülmektedir. Yerel yönetimler açısından bakıldığında bu konjonktürel kazanımın dış etkenlerden kaynaklandığı söylenebilir. Bu kazanımlarla birlikte yerel yönetimler uluslararası arenada daha fazla söz sahibi olabilmek için alan arayışı içerisine girmişlerdir. Söz konusu arayış yerel yönetimlerin uluslararası arenada merkezi yönetimlerle olan ilişkisine dair soruları doğurmuştur. Öncelikle dış politikadaki aktörlerin durumu ele alınırsa; kavramsal çerçevede değinildiği üzere bu durum doğrudan egemenlik ile ilgili olduğu görülür. Rosenau’nu (1990: 306-312) aktörlerin sınıflandırmasını yaparken “egemenlik-dışı” (sovereignty-free) ve “egemenlik-bağlı” (sovereignty-bound) şeklinde bir ayrıma gider. Buna mukabil Daoudov (2013: 100), Hocking’in ise yerel yönetimleri Rosenau’nun her iki sınıflandırmasına da dahil ederek “karma aktör” olarak göstermesini vurgular. Bunlardan hareketle aktörlerin içinde buldukları şartlara göre hareket edeceğini ve dolayısıyla içinde bulunulan şarta göre bir sınıflandırmaya tabi tutulması gerektiğini ifade eder. Nitekim Özcan M. (2023: 12) bu durumu “üniter ve federal devlet yapılanması odağında gerçekleşen tartışmalar” olarak açıklamaktadır. Ona göre federal devletler yerel yönetimlere bu konuda bazı ayrıcalıklar tanıırken; üniter devletlerde süreç daha kontrollü ilerlemektedir. Bundan dolayı federal devletlerde başlayan paradiplomatik faaliyetler nispeten sonraki süreçlerde üniter devletlerde görülmeye başlamıştır.

Görüldüğü üzere yerelin dış politikadaki rolüne dair bir çerçeve çizme ihtiyacı hasıl olmuştur. Sizoo ve Musch (2008: 14-15) bu çerçevenin ne olması gerektiğine dair “yerel yönetimlerin dış politikadaki aktifliği ne derece olmalıdır?” sorusuyla literatürde alan açmışlardır. Onlara göre ulusal hükümetlerin bu konudaki yaklaşımları ya yerele daha fazla faaliyet alanı açarak ya da gerek bütçesel ve gerekse kurallar çerçevesinde sınırlamalarla kontrol altında tutmaktır. Yani yerel yönetimlerin dış politikadaki alan genişliğini sorgularken, savaşların

sonlandırılması veya engellenmesi konularında insan hakları temelli ilkeleriyle yerel yönetimler ve merkezi yönetimler uyumlu hareket ettiklerini belirtirler. Burada Daoudov (2013: 106) merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında 'idarenin bütünlüğü' ve 'kamu görevlerinde birlik' ilkeleri çerçevesinde uluslararası ilişkilerde uyumlu çalışmalar ortaya koymaları gerekliliğini belirtmiştir. Nitekim Özcan M. (2023: 12) ulus-altı aktörlerin uluslararası ilişkilerde "ulusal dış politikayı baltalamamakta, bilakis ulusal politikanın uluslararası arenadaki görünürlüğüne arttırmaktadır" tespitinde bulunmuştur. Dolayısıyla ona göre hükümetlerin "ulusal güvenlik, rekabet gücü ve uluslararası kalkınma ile bağlantılı belirli iç ve dış politika amaçlarına ulaşmak için kendi yerel yönetimlerine ihtiyacı vardır"

Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin dış politikada karşı karşıya gelmesi durumu geleneksel diplomasi anlayışı ile kıyaslandığı zaman Hocking'in (1993: 21) ifadesiyle paradoksal bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Bu paradoksta merkezi yönetimler yerelin uluslararasılaşmasında bir yandan egemenlik haklarını korumaya çalışırken diğer yandan ulusal dış politika süreçlerine yereli dahil ederek bu durumu avantaja çevirmektedir. Nitekim Demirtaş (2023: 20) bu duruma realist kuram çerçevesinden yaklaşır "realist kurama göre yerel diplomasi merkezi yönetimin tam kontrolü altındadır" tespitinde bulunmuştur.

Burada ilk olarak Bayrakçı'nın (2009: 3) belirttiği üzere siyasi merkezi yönetim ilkesi merkezi hükümetin uygulama esaslarını belirleyen mevzuat olan kanunları koyma yetkisinin tek merkezde toplanmasını göstermektedir. Yani merkezi yönetimler uluslararası sistemdeki ekonomik, siyasi ve sosyal olarak aktör konumlarını güçlendirmek istemektedirler. İkinci olarak yerel yönetimlerin araçsallığı, merkezi yönetimlerin bu amacı için önemlidir. Gönültaş'ın (2023: 51) ifadesiyle, "merkezi yönetimler bu anlamda yerel yönetimlerin üretimi haline gelen tüm unsurları uluslararası ilişkilerde kullanmaya başlamış hatta hükümetlerin ulusal politikalarının bir parçası haline gelmişlerdir". Buna rağmen Özcan M. (2023: 14) belirttiği gibi yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerin dış politikasını desteklemeyi bırakıp kendi hedeflerine kendi imkanlarıyla yönelmelerinin, ulusal-yerel ilişkisini sınaması durumu ortaya çıkabilir. Dolayısıyla bu durum uluslararası arenada tutarlı bir dış politika izlenmesini engellemiş olur ve ülkelerin dış politikadaki ikili ilişkilere sirayet eder.

Gönültaş (2023: 53-57) uluslararası ilişkilerde yerel yönetimlerin değerlendirilmesi ve yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerde merkezi yönetimlerden beklediği alan açıcılık ile ilgili üç sürecin önemine dikkat çekmiştir. Bunlar; ekonomik karşılıklı bağımlılık, teknolojik değişim ve geleneksel iletişim araçlarının geçirdiği dönüşümdür. Gönültaş'ın uluslararası ilişkilerini Keohane ve Nye' nin (1977: 3-5) “karmaşık karşılıklı bağımlılık kuramı” ile temellendirdiği görülür. Bu kurama göre devletler uluslararası ilişkilerde artık tek aktör değildir. Dolayısıyla “aktörler arası ilişkiler karmaşıklaşırken karşılıklı bağımlılıkta artmaktadır.” Kuramın üç dinamik üzerinde inşa edilmektedir. Bunlar: İlk olarak “uluslararası iletişim kanallarının artması ve çeşitlenmesi” ki bu özellikle iç politika dış politika ayrımını ortadan kaldırmaktadır; ikinci olarak “uluslararası ilişkilerde hiyerarşinin olmaması” durumunun, karmaşık ve bağımlı ilişkilerde hiyerarşik bir düzeni mümkün kılmaktadır; son olarak “uluslararası politikada askeri gücün önemini giderek yitirmesidir” ki sanayileşme ve demokratikleşmenin askeri güç kullanımını sınırlandırmaktadır. Gönültaş (2023: 57-60) sonuç olarak klasik diplomasi anlayışının kurumsal tezahürü olan merkezi yönetimin dış politika uygulayıcısı dışişleri bakanlıkları ile ulus-altı birimlerin dış politikada birbiriyle olan ilişkilerinin önemini vurgulamıştır. Ona göre ulus-altı aktörler ile ulusal aktörlerin birbiriyle uyumlu bir politika izlenmesi, ulus-altı birimlerin dış politikadaki yasal çerçevesi, bu ilişkiler belirleyen faktörlerdir. Daoudov (2013: 106) ise dışişleri bakanlığı ve yerel yönetimler arasında uluslararası yükümlülükler ve milli menfaatler çerçevesinde hareket etmeleri gerekliliğini ifade eder. Milli menfaatler çerçevesindeki değerlendirmelerini örtüşme, ayrışma ve çatışma varsayımları ile ifade eder. Burada Özcan M. (2023: 14) yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerinin ulusal dış politikalarla paralel olarak planlı bir şekilde yapmaması ve bir hevesle aktif olarak başlayan süreçlerin nihayetinde verimsiz olmasının ulusal-yerel ilişkisini sınıadığını belirtir.

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde Daoudov'a (2013: 111-119) göre demokrasiyi benimsemiş ülkelerde yerel yönetimler ile merkezi yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde uyumlu politikaların geliştirilmesini iş birliğini artırma, ayrışmayı azaltma ve çatışmayı önleme ilkelerinden hareketle üç farklı yaklaşımı vardır. Bunlar: “Düzenleyici serbest rejim modeli, serbest rejim modeli ve sınırlayıcı rejim modeli”dir. Sınırlayıcı rejim modelinde, merkezi yönetimlerin uluslararası ilişkilerde ulus-altı aktörlerin faaliyetlerinin sınırlarını belirlediği ve yine bu faaliyetleri denetim altında tuttuğu rejimlerdir. Yerel yönetimlerin uluslararası alanda sınırlı olsa da bulunabilmelerine imkan sağladıkları için demokratik anlayışın nispeten gelişmiş olduğu

bu rejimlere Türkiye örnektir. Ona göre serbest rejim modeli, merkezi yönetimlerin uluslararası ilişkilerde yerel yönetimlere müdahalesinin minimum düzeyde olduğu rejimlerdir. Yerel yönetim odaklı yönetim sistemleri olduğu için bu ülkelerde demokrasinin gelişmiştir. Bundan dolayı yerel yönetimler uluslararası ilişkilerde çok aktif ve üretkendirler. Serbest rejim modeli için İsveç ve İtalya ile örneklendirir. Düzenleyici serbest rejim modelinde, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerdeki faaliyetlerindeki konumu daha belirgin ve daha profesyonelce işlendiğini ifade eder. Ona göre bu rejimlerde yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerdeki amacı ulusal dış politikanın başarısıdır. Yerel yönetimler bu bütüncül başarı hedefi içerisinde önemli bir unsur olarak var olmaktadır. Serbest rejim modelinin demokratikleşme açısından olgunluğu göz önüne alınırsa düzenleyici serbest rejim modelleri içinde demokratikleşme olgunluğundan söz edilebilir.

2.4. Yerel Diplomasinin Boyutları

Modern anlamda uluslararası ilişkilerde egemenlik kavramının dönüşerek ulus-devlet dışı aktörlerin çıkması, küreselleşme olgusu ve beraberinde getirdiği yerelleşme, kü-yerelleşme, bölgeselleşme, demokratikleşme ve uluslararasılaşma olguları yerel yönetimlerin bir aktör olarak uluslararası arenada ortaya çıkmasını ve aktörlüğünü pekiştirmesini sağlamıştır. Buraya kadar üzerinde çalışılan ve analiz edilen bu süreçlerin teferruatıydı. Bu başlık altında ters okuma gerçekleştirerek yerel yönetimlerin uluslararası arenada aktör olarak yer almasını, yerel yönetimlerin ihtiyaçları çerçevesinde hangi boyutlarda gerçekleştiği ve bu boyutların derinlemesine analizinin yapılacaktır.

Genel bir yaklaşımla yerel diplomasi, uluslararası ilişkiler yönetiminin yerelleşmesi olarak ifade edilebilir. Yerel yönetimlerin yerel diplomasiye dahil olmaları belirli nedenlere bağlıdır. Bunlar arasında, yerel yönetimlerin ve temsil ettikleri vatandaşların çıkarları; vatandaşların kültürel, dini ve ideolojik v.b. sebeplerden dolayı beklenti ve yönlendirmeleri; yerel yönetimlerin birbirleri ile dayanışma göstermesi nedenleri gösterilir (TBB, 2018). Ek olarak 2018 yılında, UCLG ve Hollanda Belediyeler Birliğinin ortaklaşa düzenlediği Şehir Diplomasisi Konferansı barış, diyalog ve yeniden yapılanmada yerel yönetimlerin rolünü vurgular (UCLG Peace Prize, 2025).

Yazdıkları “City Diplomacy” eserinde Van der Pluijm ve Melissen (2007: 20), şehirlerin yerel diplomasi faaliyetlerindeki gayeleri çerçevesinde; şehir diplomasisini altı boyutta

incelemektedirler. Bunlar: “Güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür, ağ oluşturma (networking) ve temsil” dir. Bu boyutların dışında yerel yönetimlerin çatışma dönemlerinde ‘arabuluculuk’ yapması üzerinde duran Daoudov’un (2013: 41) yedinci boyut olarak arabuluculuğu eklediği görülür. Lakin arabuluculuk çeşitli amaçlar barındırdığı ve bu amaçların, Pluijm ve Melissen’in sınıflandırdığı boyutlar kapsamında incelenebilir. Demirtaş (2023: 22) bu boyutlara ek olarak “küresel zorluklar, proto-diplomasi ve iç siyasi dinamikleri” yerel diplomasinin inceleme alanına dahil ettiği görülür. Bunlar gibi birçok yazarın çeşitli temellendirmeler ile bu boyutlara eklemeler yapmaktadırlar. Lakin literatür de yerel diplomasinin boyutlarına dair genel kabul Pluijm ve Melissen’in sınıflandırması olan altı boyut üzerinedir. Bunun yanında Pluijm ve Melissen (2007: 28) kendi ifadeleriyle “ağ oluşturma kent diplomasisinin diğer boyutlarına göre herhangi bir diplomatik unsur taşımamaktadır. Ekseriyette, daha yüksek güvenlik ve artan ekonomik kazançlara ulaşmak için bir araç olarak görülmektedir” diyerek ağ oluşturmaya bu boyutlarla ele almışlardır. Buradan hareketle Pluijm ve Melissen’in ağ oluşturma boyutu aşağıda güvenlik boyutu ve ekonomi boyutu başlıkları altında incelenecektir.

Sonuç olarak bu sınıflandırmadan hareketle Şekil 2.3.’de gösterildiği üzere beş boyut üzerinden bir inceleme yapılmıştır. İlk olarak çeşitli çatışmalarda ya da çatışma sonrasında yerel yönetimlerin barışın inşası için yüklenmiş olduğu misyon; ikinci olarak, kalkınma yardımları çerçevesinde yerel yönetimlerin faaliyetlerinin analizi; üçüncü olarak, ekonomik çıkarları öncelikle kentlerin yatırım fırsatlarını kendilerinde toplamalarını hedefleyen ekonomik boyut; dördüncü olarak, halklar üzerinde olumlu bir intiba bırakmayı hedefleyen kültürel boyut; beşinci olarak, yerel yönetimlerin gerek kendi vatandaşlarını ve gerekse ulus-devletlerini uluslararası arenada temsiliyetini ifade eden temsil boyutu alt başlıklar olarak incelenmiştir.

Şekil 2.3. Yerel diplomasinin boyutları (Kaynak: Pluijm ve Melissen, 2007: 28'den faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

2.4.1. Güvenlik ve Barışın Tesisi Boyutu

Uluslararası ilişkiler aracı olarak diplomasinin hedefi var olan çatışma veya krizleri sonlandırmak ve yenilerinin çıkmaması için tedbir almak olduğuna kavramsal çerçevede değinilmişti. Modern diplomaside ulus-devletlerin yanında ulus-altı ve ulus-üstü birçok aktör uluslararası sistem içinde kendisine yer bulmaktadır. Uluslararası sistemdeki aktörlerin temel hedefi ise hem kendi açılarından hem de kolektif olarak güven ortamının sağlanması olarak ifade edilebilir. Galtung (2000: 862) yerel yönetimlerin barışın sağlanmasındaki pozisyonlarını üç farklı aşamada ele almıştır. İlk olarak sorunların iletişim yoluyla çözümü için diyalog yollarının daha önceden geliştirilmesi; ikincisi olarak; çatışmalar sırasında mağdur olmuş vatandaşlar için insani yardımların sağlanması; üçüncüsü ise çatışmalar neticesinde zarar gören şehirlerin yeniden imarının gerçekleştirilmesidir.

Yerel yönetimlerin vatandaşlarla olan doğrudan ve organik bağından daha önce bahsedilmişti. Dolayısıyla çatışma ve krizlerin yıkıcı etkilerini en çok ve doğrudan hissedenin vatandaşlar olduğu sonucuna varılabilir. Nihayetinde Sizoo ve Musch (2008: 9-10) çatışmaların sonucunu doğrudan yerel yönetimlerin hissettiğini belirtmiştir. Bundan dolayı çatışmaların çözümü ve önlenmesi için yerel yönetimler kendi üzerlerinde sorumluluk hissetmektedirler. Onlar bu noktada yerel diplomaside barışın inşasına vurgu yapmışlardır. Onlara göre küreselleşme süreçlerinin yönetimi için aşağıdan yukarıya bir sistem daha verimli olacaktır. Daoudov'a (2013: 283) göre, yerel diplomasinin güvenlik boyutunun nükleer silah ve terör gibi tehditlere karşı

aldıkları pozisyon ve barışın inşası için göstermiş oldukları gayretleri kapsamaktadır. Demirtaş (2016: 157) savaşlar sonrasındaki gergin ortamlardan kaynaklı ulusal yönetimlerin kesilen iletişimlerini; yerel yönetimlerin tekrar sağlayabileceğini tespit eder. Bunun yolları olarak da insani yardım faaliyetlerini ve ortak çıkarlardan kaynaklı işbirliklerini göstermiştir. Pluijm ve Melissen (2007: 20) çatışmaların çözümü ve önlenmesi için arabuluculuk ve barış inşasının Soğuk Savaş sonrasında daha da arttığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrasında kavramsal çerçevede hükümet dışı aktörler olarak ifade edilen, STK'lar, uluslararası şirketler, dini gruplar ve yerel yönetimler çatışmaların önlenmesi ve sonlandırılması için aktör olarak daha aktif rol aldıkları yorumu yapılabilir. II. Dünya Savaşı sonrası yerel yönetimlerin diplomasideki rolleri buna örnektir.

Yerel diplomasinin araçları olan diyalog kurma ve lobicilik, kalkınma ve iş birliği, kardeş şehircilik, hibe ve fon kaynaklı projeler ve yerel yönetim birlikleri kapsamında geliştirilen tüm faaliyetler yerel yönetimlerin barış inşası ve çatışmaların çözümü için doğrudan katkı sağlamaktadır. Zira bu faaliyetler sosyal uyumu desteklediği gibi insan hakları ve demokrasinin gelişmesi ve yaygınlaşması içinde doğrudan araçlardır. Sizoo ve Musch (2008: 9) yerel yönetimlerin bu işlevselliğinin BM ve bağlı ajansları, STK'lar ve diğer uluslararası aktörler tarafından kabul edildiğini ve bundan dolayı barışın inşasında yerel yönetimlerin teşvik edildiğini tespit etmişlerdir. Nitekim küresel çapta hizmet veren bir örgüt olarak UCLG 2005 yılında Şehir Diplomasisi, Barış İnşası ve İnsan Hakları Komitesi' ni kurarak bu anlamda yerel yönetimlere alan açmaktadır. Bu örnekler çoğaltılabilir, daha önce ismi zikredilen Barış için Belediye Başkanları yine bu kapsamda örnektir.

Sizoo ve Musch (2008: 17) yerel yönetimlerin çatışmaları önleyebilmesi ve barışa katkı sağlayabilmesi için altı hususun gerekliliğini belirtmişlerdir. İlk olarak yerel yönetimlerin çatışma alanını ve içinde bulunulan siyasi durumu iyi kavramış olmalılarıdır. İkincisi ise yerel yönetimlerin aktörü olan yerel yöneticilerin barışa katkı konusunda istekli olmalarıdır. Üçüncüsü şiddetin veya krizin giderilmesinin yerel yönetimlerin kapasitelerini aşmayacak boyutlarda olması gerekmektedir. Dördüncüsü tüm taraflar tarafından otorite olarak kabul görmeleri gerekmektedir. Beşincisi barış sürecinin barışçıl yollarla çözümü için uygun zeminin olması gerekliliğidir. Altıncısı ise; barışın tüm taraflar ve kamuoyu tarafından kabulü ve bu kabulün yasal olarak sağlanması gerekliliğidir.

2.4.2. Kalkınma Yardımları ve İnsani Yardımlar Boyutu

Karaman (2025: 62) yerel yönetimlerin afetler konusunda uluslararası alanda yeni aktör olarak dayanıklı toplumlar inşa etme yolunda kendini gösterdiğini ifade eder. Özden ve Gündüz (2017: 8), “kalkınma, ekonomik ve sosyal gelişme, temel olarak toplumların gelir düzeylerini arttırarak daha iyi yaşam koşullarına ulaşmalarını, bunu yaparken toplumsal, politik ve demokratik yapılarını iyileştirmelerini ifade eder” şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlamaya ek olarak 1987 BM Brundtland Raporunda geçen “şimdi ve bugün” kelimeleriyle kalkınmanın bir sorumluluk barındırdığı tespitinde bulunmuşlardır. Son olarak kalkınmanın bugünün ihtiyaçlarını karşılarken geleceğin kaynaklarını muhafaza etmesini vurgulayarak ‘sürdürülebilir kalkınma’ ya dikkat çekmişlerdir.

Dönemin BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan “ulusal kalkınma ile yerel kalkınmanın birbirlerini tamamlayan bir bütün olduğunu ve kalkınmanın şehirlerin sokaklarından ortaya çıkarak yayılacağını” söyleyerek yerel yönetimlerin küresel kalkınmadaki önemine dikkat çekmiştir (UN Press Release, 2005). Annan’ın dikkati iki hususta yoğunlaştırdığı görülür. Bunlardan ilki eğitim, sağlık, yoksulluk, sosyal hizmetler, v.b. gibi⁷ BM kalkınma hedefleridir. Bu aynı zamanda kalkınmışlık düzeyi kriterleri olarak ifade edilmektedir (UNDP, 2025). İkinci olarak bu kriterlerin yerel yönetimler aracılığıyla sağlanabilecek olmasıdır. Zira Pluijm ve Melissen (2007: 23) yerel yönetimlerin vatandaşlarla olan doğrudan bağı çerçevesinde vatandaşların ihtiyaç ve taleplerine yönelik en doğru bilgiye yine yerel yönetimlerin sahip olduğu tespitinde bulunmuşlardır. Bu bilgi en güncel ihtiyaç analizleri olarak kavramsallaştırabilir. Bu ihtiyaçlar çerçevesinde hizmet sağlama pratiklerindeki tecrübelerle yerel yönetimlerin sahip olduklarıdır. Nitekim yerel yönetimlerin dayanışma saikiyle hareket ederek kalkınma yardımlarında bulunmaktadır.

Özden ve Gündüz (2017: 9-10) yerel kalkınmanın sağlanabilmesinin 13 şartı bulunduğunu ifade eder. Dolayısıyla bu şartlar tüm yerel yönetimlerin hizmetleri için hedefleri olarak gösterilebilir. Bunları: “Kültür ve sanat; kültürel miras; gençlik ve eğitim; spor; sosyal hizmetler; belediye hizmetleri (itfaiye, park ve bahçeler, zabıta vd.); yerel çevre hizmetleri (su, atık su, katı

⁷ Detaylı inceleme için Bkz. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals/no-poverty>

atık v.b.); imar ve şehircilik; ulaşım ve toplu taşıma; enerji verimliliği-yenilenebilir enerji; yerel ekonomik kalkınma; doğal kaynaklar; tarım ve kırsal faaliyetler” şeklinde sıralamaktadırlar. Sayılan şartlar dahilinde yerel yönetimler bilgi ve tecrübeleri ile muhatapları olan sair yerel yönetimlerin ihtiyaçları çerçevesinde daha önce belirtildiği gibi iki şekilde yardımda buldukları görülür. Bunlardan ilki acil öncelikleri barındıran insani yardımlardır. İnsani yardımlar deprem, sel, yangın, savaş v.b. gibi durumlarda aynı ve nakdi yardımları kapsar. İkincisi ise daha uzun vadeli planlamalara dayanan ve toplumsal kalkınmayı hedefleyen kalkınma yardımlarıdır. Bunlar: Eğitim (mesleki eğitimler dahil), sağlık, spor, istihdam v.b. alanlarda tesis kurma ve hizmet sağlama çalışmalarını kapsar. Yerel yönetimler söz konusu kalkınma yardımlarını iş birliği, kardeş şehircilik, diyalog kurma ve lobicilik ve yerel yönetim birlikleri araçlarıyla, muadilleriyle diplomatik ilişkiler gerçekleştirirler.

Pluijm ve Melissen (2007: 23) yerel yönetimlerin kalkınma yardımlarında özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında projeler (kalkınma yardımları) ve işbirlikleri geliştirdiğini söylemişlerdir. Bunda şehir eşleştirme programlarının katkısı yadsınamaz. Günümüzde yerel yönetim birlikleri aracılığıyla kalkınma yardımları daha profesyonel ve daha ihtiyaca matuf şekilde sağlanabilmektedir. Nitekim UCLC-MEWA kendi bünyesinde kurmuş olduğu Kalkınma, İş Birliği ve Kent Diplomasisi Komitesi ile kurumsallaşarak bu hedeflere katkıda bulunmaktadır (UCLG-MEWA, 2022).

2.4.3. Ekonomik Kazanım Boyutu

Oran (2001: 9) küreselleşmeyi ayırdığı üç dönemden olan 70’lerde, uluslararası şirketlerin dünya ekonomisine hakim olduğunu belirtmektedir. Bu noktada ticaret, ulaşım ve iletişim teknolojisinin gelişmesiyle, patlama yapmıştır. Yerel yönetimler penceresinden bakılacak olursa Sanchez’in (2020: 8) ifadesiyle, ekonomisinin güçlü olması şehirlerin uluslararasılaşmasını hızlandırmaktadır. Zira günümüz dünyasında devletlerin askeri gücü kadar ekonomik güçleri de uluslararası arenada devletleri avantajlı konuma getirmektedir. Nihayetinde küreselleşen dünyanın diğer bir çıktısı olarak ekonomik faaliyetlerin şehirlerde yoğunlaşması gösterilebilir. Michell (2017) şehirlerin dünya ekonomisindeki payının GSYİH’ daki payını %80 olarak göstermiştir. Nitekim ona göre Londra, New York, Paris, Tokyo v.b. gibi şehirlerin ekonomilerinin orta ölçekte

birçok ülkenin ekonomisinden daha büyük olduğunu ve bu gibi şehirlerin uluslararası arenada ekonomik ve kültürel anlamda giderek daha fazla güç devşirmektedir.

Sanayi devrimi ile başlayan süreçten sonra üretimin özellikle şehirlerde yapılması hem şehirleri büyütmüş hem de üretimi ticaret yolları üzerinde olan şehirlere kaydırmıştır. Bu anlamda Sanchez (2020: 1) şehirlerin bilgi, güç ve üretim üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Nitekim bu genellenerek kent diplomasisinin politik ve ekonomik bir düzen üzerine var olduğu yorumu yapılabilir. Nihayetinde siyasi ve sosyal temelli tüm beşeri ilişkilerin şehirlerde gelişmektedir. Burada Demirtaş'ın (2016: 157) yerel yönetimlerin ortak çıkarları çerçevesinde çeşitli işbirliklerine yöneldikleri tespitinden hareketle; uluslararası aktör olarak yerel yönetimlerin ekonomik anlamda gelişebilmek için çeşitli ortaklıklar ve işbirlikleri yapmalarının elzem hale geldiği görülür. Bu kapsamda küresel ekonominin kent çarkının büyüklüğüne coğrafi sorunlar ve gelir eşitsizliği gibi etkenlerin eklenmesi kentsel gelişimi çok daha gerekli hale getirmektedir.

Pluijm ve Melissen (2007: 25) kentlerin iş birliği geliştirmelerinin iki yolu olduğunu belirtirler. İlk olarak kentlerin ürettiği bilgi ve hizmetlere dair uluslararası arenada farkındalık oluşturulması ile kentlere turistlerin, uluslararası şirketlerin, uluslararası kuruluşların ve etkinliklerin çekilmesidir; ikincisi diğer kentlerle yapılan işbirlikleri ve ortaklıklar yoludur. Daha açık ifade etmek gerekirse şehirlerin kendilerine ait özelliklerini yerel yönetimlerin markalaştırıp uluslararası arenada bu markalarına dair farkındalık oluşturmaları yerel diplomasiinin ekonomik boyutunun göstergesidir. Antep Fıstığı, Göbeklitepe v.b. gibi.

Yukarıda belirtilen yollar ile şehirlerin finansal kazançlarının analizi NZ Institute of Economic Research'te (2003: iii) yer aldığı gibi altı maddede sıralanabilir. Bunlar: "iş ağlarının artırılması, yeni pazarlara ulaşma imkanı, tecrübe paylaşımı ve bilgi ve teknoloji ihracı, yerli firmaların uluslararası prestij kazanması, şehrin markalaşması ve turizm gelirlerinde artış, uzun dönemli değişim programlarının teşviki ile döviz girdisinin artırılması"dır. Nitekim devletlerin uluslararası yatırımcıları kendi ekonomilerine yönlendirilmeleri yatırımcılara güveni tesis etmeleriyle gerçekleşebilir. Hogan (2019: i-ii) aynı durumu yerel yönetimler içinde geçerli saymaktadır. Ona göre yerel yönetimlerin sağladıkları ekonomik iş birlikleri ve ticaret ve sanayi odaları gibi kurumsal altyapıları ile uluslararası yatırımcılar için güven ortamını tesis edilebilir.

2010'da UCLG ve Metropolis'in kurduğu FMDV (Kentsel Gelişime Küresel Fonu) sayesinde 34 şehir ve yerel yönetim arasında ticari ve ekonomik işbirliklerini geliştirmiştir. Kuruluş sayesinde dahil olan şehirler ve şehirlerin üye oldukları yerel yönetim birlikleri arasında dayanışmanın sağlanması, finansal kapasitelerin geliştirilmesi, operasyonel ve etkin finansal işbirlikleri ile öz kaynakların artırılması sağlanmıştır (FMDV, 2024). Pluijm ve Melissen (2007: 25-26) yukarıdaki şehirlerden olan Londra, New York, Paris, Tokyo v.b. gibi şehirlerin küresel anlamda finansal ve politik merkez ünvanı almalarını buna bağlarlar. Bu ünvanın kazanılmasında, karşılıklı turizm anlaşmaları, çok uluslu şirketlerin ve uluslararası kurumların merkez veya bölge ofislerinin bu şehirlerde olması, yerel yönetimlerin sermayenin çekilebilmesi için özel kurumsal yapılar teşekkül etmesi gibi etkenlerin önemini vurgular. Ayrıca uluslararası etkinlik ve müsabakalara ev sahipliği yapmanın şehirlere sermaye ve ekonomik kazançlar sağlamaktadır. Yazarlar bu organizasyonlara ev sahipliği süreci yerel yönetimlerin diyalog kurma ve lobicilik araçlarını kullanarak yerel diplomasi için imkan sağladığını belirtirler.

2.4.4. Kültürel Etkileşim Boyutu

Kültür bir toplumun değer yargıları olarak gösterilir. Dil, gelenek ve görenek, giyim-kuşam, yemek, v.b. gibi birçok unsur bu kapsamda sayılır. Kısacası toplumsal olarak farklılıklarımızın yansımaları olarak karşımıza kültür çıkmaktadır. Kavramsal çerçevede teferruatıyla değinildiği üzere küreselleşme süreçleri ile beraber tektipleşen dünyada yerelleşme ve kü-yerelleşme kavramlarının çıkış noktası kültürler olarak kabul edilir. Ters okumayla yerel unsurların uluslararasılaşmasındaki yollardan biri olarak kültürel etkileşim gösterilebilir. Zira toplumların birbiriyle etkileşime girebilmelerinin altında yatan neden, farklılıklarından dolayı birbirlerine karşı duydukları merak olarak gösterilebilir. Nihayetinde küreselleşme olgusunun kendisini en çok hissettirdiği boyutlardan birinin kültür olduğu yorumlanabilir.

Diğer taraftan kimlik çerçevesinden bakıldığında zaman toplumlar kendi kültürlerine yakınlık çerçevesinde aidiyet kalıpları oluşturdukları sosyolojik olarak belirtilebilir. Bu ise aidiyet hissettikleri unsurlarla etkileşimi sağlayan etkenlerden olduğu görülür. Huntington'un (1996: 20) dediği gibi "kültür ve kültürel kimlikler Soğuk Savaş sonrası dünyada uzlaşma, ayrışma ve çatışma kalıplarını biçimlendirmektedir". Erkan (1998: 107) çatışmaların önlenmesi ve sonlandırılabilmesini kültürler arasındaki bilgi alışverişine bağlar. Ona göre kültürel hoşgörü ve

çeşitlenme çoğulculuğu ve katılımcılığı sağlayarak uzlaşmayı getirmektedir. Bu çerçevede yerel yönetimler uluslararası etkinlik ve programlarla muadilleri ile kültürel etkileşime geçerek yerel diplomasının kültürel etkileşim boyutunu kullanırlar. Kültürel boyut, yerel diplomasının diyalog kurma ve lobcilik, kardeş şehircilik, hibe ve fon kaynaklı projeler ve yerel yönetim birlikleri araçları için işlevsel bir boyut olarak öne çıkar. Mesela UNESCO konuya özel kurumsal yapı oluşturup bu kurumsallık içerisinde “Yaratıcı Kentler Ağı” ile “yaratıcılığı ve kültür endüstrilerini yerel düzeyde kalkınma planlarının merkezine yerleştirerek ve uluslararası düzeyde kentlerin aktif olması için iş birliği” hedefi belirlemiştir⁸ (UNESCO, t.y.). UCLG-MEWA kendi kurumsal yapısı içerisinde Kültür Komitesini kurarak bu alanda şehirler arasında etkileşimi kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Böylelikle kültür ve turizm temelli işbirliklerinin geliştirilmesi, kültürel yaşama katılım, sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaştırılması, kültürel mirasların korunması ve yaşatılmasında yerel yönetimlerin etkinleştirilmesi ve son olarak kültürel etkileşim ile sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesini hedeflemektedir.⁹ (UCLG-MEWA, 2018).

2.4.5. Temsil Boyutu

Küresel yönetim içerisinde yerel yönetimlerin, kendi vatandaşlarının, coğrafyalarının ve yerine göre bağlı oldukları ulus-devletlerin temsilcileri olarak yer aldıkları gözlemlenebilir. Acuto ve Leffel (2017: 10) bunu yerel ve küresel boyutta bir dizi problemin kollektif olarak çözümünde yerel yönetimlerin bulunması olarak tanımlarlar. Pluijm ve Melissen (2007: 30) temsil boyutunu şehirlerin ulusal ve yerel dış politikayla uyumlu olacak şekilde, birlikler, ağlar ve organizasyonlar içinde temsil edilmesi şeklinde ifade eder. Dolayısıyla daha önce değinildiği gibi bu küreselleşmenin getirdiği demokratikleşme ile yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin doğal sonucudur. Yani yerel yönetim birlikleri, kardeş şehircilik gibi yerel diplomasi araçlarında yerel yönetimler doğrudan kendi bölgelerini temsil etmekle birlikte; uluslararası organizasyon ve birliklerde ulusal hükümetlerin dış politika stratejileri çerçevesinde kendi ulusal-devletlerinin temsilcileridir.

⁸ Daha detaylı bir inceleme için Bkz.

<https://www.unesco.org/tr/Home/Page/88?slug=UNESCO-Yarat%C4%B1c%C4%B1->

⁹ Daha detaylı bir inceleme için Bkz.

<https://uclg-mewa.org/calismalarimiz/uclg-mewa-komiteleri/kultur-ve-turizm/>

Temsil boyutunun en somut hali olarak yerel yönetimlerin hedef kurumlarda açtığı temsilcilikler belirtilir. Yerel diplomasi araçlarından olan diyalog geliştirme ve lobicilik faaliyetleri çerçevesinde yerel yönetimler muhatapları olan muadilleri ve yerel yönetim birlikleri içerisinde faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda çeşitli temsilcilikler (bürolar) açarak lobicilik faaliyetlerini kurumsal ve sürdürülebilir boyutlara taşımaktadırlar. Tüm bu faaliyetler ulusal hükümetlerin kamu diplomasisi çerçevesindeki dış politika stratejilerine hizmet eder. Dolayısıyla yerel yönetimlerin ulusal hükümetlerini kamu diplomasisinde temsilcisi olduğu sonucuna varılabilir.

Esen ve Polat (2007: 33), UCLG gibi yerel yönetim birliklerinin, şehirlerin küresel yönetiminde temsilcileri konumunda olduklarını belirtirler. Dolayısıyla yerel yönetimlerin doğrudan temsiline sayıldığı yukarıdaki durumlara ek olarak; yerel yönetim birlikleri küresel yönetiminde yerel yönetimlerin temsilcileri olarak yer alırlar. Ulus-üstü örgütlerin küresel yönetiminde kentlere tanıdığı fırsatlar, yerel yönetimlerin temsiliyetini doğru gerçekleştirdikleri nispetinde küresel politikalara katılımını sağlayabilirler.

2.5. Yerel Diplomasinin Araçları

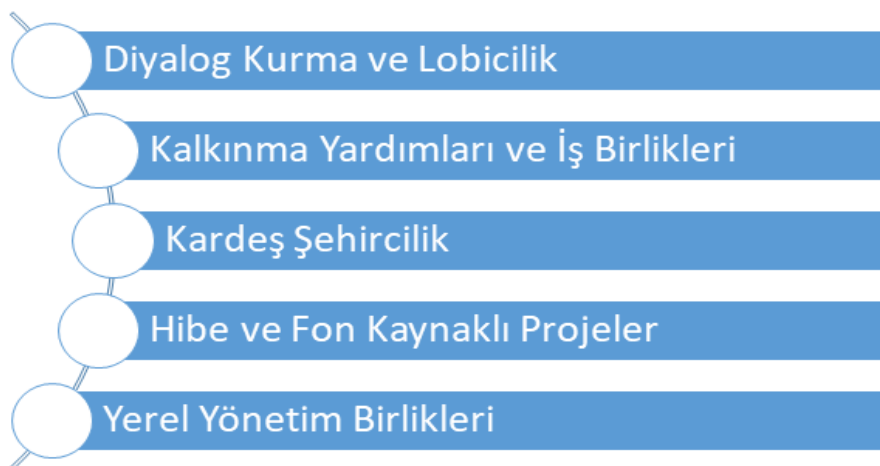
Kavramsal çerçevede detaylı olarak incelendiği üzere yerel yönetimler kendi çıkarları doğrultusunda uluslararası ilişkilerde faaliyet gösterirler. Bu faaliyetler yerel yönetimleri uluslararası aktör konumuna getirmektedir. Yerel yönetimler söz konusu faaliyetlerini merkezi yönetimlerin ulusal dış politikaları ile çatışmadan ve ulusal dış politikalara destek olarak gerçekleştirebilir. Nihayetinde merkezi yönetimlerde tercih ettikleri rejimlere göre yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerine alan açar. Yerel yönetimler uluslararası ilişkiler faaliyetlerini gerçekleştirirken belirli araçları kullandıkları literatür çerçevesinde işlenmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse Baş'ın (2017: 30) “yerel yönetimler merkezi yönetimlerin ulusal dış politikalarını destekleyici faaliyetlerde bulunmak, ulusal çıkarlarını belirli platformlarda savunmak ve küresel manada işbirlikleri yapmak amacıyla dış ilişkiler faaliyetleri yürütmektedir” şeklindeki tanımlaması yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin hangi araçlarla yaptıklarına dair ipucu vermektedir. Bu noktada Sezer ve Bayram (2014: 86) “Avrupa düzeyinde kentlerin dört rolü ortaya çıkmaktadır: kardeş şehir uygulamaları, ulus-üstü ağlar, kamu ve özel hukuk altında

sınır ötesi ve Avrupa kurumlarının danışma meclislerinde katılım” ifadeleriyle yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerine dört araç belirler.

Sizoo ve Musch (2008: 17) yerel yönetimlerin uluslararası alandaki faaliyetlerini lobicilik, projeler ve diyalog faaliyetleri olarak üç türde sınıflandırmaktadırlar. Yerel yönetimlerin amaçları doğrultusunda gerçekleştirdikleri uluslararası ilişkiler faaliyetlerini daha iyi analiz edebilmek için, Lefevre ve d’Albergo’nin (2007: 319), yerel yönetimlerin diplomatik faaliyetlerini ele aldığı yedi maddeye bakılabilir. Bunlar:

1. “Bir şehrin uluslararası pazardaki rekabetçiliğini geliştiren ve güçlendiren eylemler,”
2. “Savaş sonrası uzlaşma ve şehirlerin yeniden inşa çabalarının bir parçası olarak gerçekleştirilen fakat daha sonra yeni işlevsel ve sembolik anlamlar kazanan kardeş şehirler ve eşleştirme programları gibi iki taraflı şehirlerarası ortaklıklar,”
3. “Uluslararası ağlar ve yerel yönetim birlikleri gibi çok taraflı ortaklıklar,”
4. “Sınır ötesi işbirlikleri gerçekleştirme yoluyla uluslararası ve ulus-üstü politik karar alıcılar seviyesinde lobicilik,”
5. “Ulusal ve yabancı yerel yönetimler ile uluslararası kuruluşlarca fonlanan projeler ve programlara katılım,”
6. “Sürdürülebilir kalkınma, insan hakları ve yoksullukla mücadele gibi küresel sorunlar için Üçüncü Dünya Ülkeleri ile yerinden işbirlikleri gerçekleştirme,”
7. “Şehir diplomasisinin asıl amaçları olan barışın yaygınlaştırılması ve çatışmaların önlenmesi amacıyla ters hiyerarşik diplomasi faaliyetleri yürütmektir.”

Yerel yönetimler yukarıda sıralanan eylemler doğrultusunda kullandıkları araçlar temelde beş başlık altında toplanabilir. Şekil 2.4.’de gösterildiği üzere bunlar: Diyalog kurma ve lobicilik, kalkınma ve iş birliği, kardeş şehircilik, hibe ve fon kaynaklı projeler ve yerel yönetim birlikleridir. Dolayısıyla bu 5 başlık altında yerel diplomasinin araçları incelenmiştir.

Şekil 2.4. Yerel diplomasinin araçları (Kaynak: Lefevre ve d’Albergo, 2007: 319’dan faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

2.5.1. Diyalog Kurma ve Lobicilik

Diyalog oluşturma yerel yönetimlerin birbirleri ile daha ileri ilişkiler gerçekleştirebilmesinin ilk adımıdır. Yerel yönetimler bu amaç doğrultusunda doğrudan birbirleriyle veya yerel yönetim birlikleri aracılığıyla etkinlikler düzenleyip birbirleriyle diyaloga girmektedirler. Mutabakat metinleri ve iyi niyet mektupları için diyalog kurmanın somutlaşmış hali olduğu söylenir. Kavramsal çerçeve başlığında belirttiği gibi yerel diplomasının amaçlarından biri olan çatışmanın önlenmesi ve barışın inşası için diyalog oluşturma önemli bir adımdır (Demirtaş, 2023b: 32; Özcan B., 2023: 47) Bugün yerel yönetim birliklerinin tamamının hedefleri arasında yerel yönetimler arasında diyalog oluşturma ve yerel yönetimlerin çıkar ve hedeflerinin küresel siyasette savunuculuğunu yapmanın olduğu görülür (UCLG, t.y.; TBB, 2025b; OICC, 2025).

Yerel yönetimlerin amaçları çerçevesinde birbirleriyle kurdukları diyalogun ikinci aşaması olarak benzer hedefler çerçevesinde lobi çalışmaları yapmaları gösterilebilir. Kazancı'nın (2002: 282-283) tanımlamasıyla lobiciliğin üç unsuru bulunur. Bunlar: "lobi, lobiciler ve lobi çalışmaları"dır. Ona göre lobi "kamusal karar alacakların çalışmalarını, kararlarını etkilemek isteyen kuruluş, örgüt ya da baskı kümeleridir. Lobi kendisini ilgilendiren kararların kendi çıkarı doğrultusunda olmasını ister ve bunun için çaba harcar". Sizoo ve Musch (2008: 17) lobiciliği geçmiş, güncel ve olması muhtemel herhangi bir konuyla ilgili politik etkileşim olarak ifade ederler. Bir etkileşim olarak lobicilikte, lobicilik faaliyetini yapan ve lobicilik faaliyetine maruz kalan olmak üzere iki tarafın vardır. Faaliyeti yapan birimin kendi menfaatleri çerçevesinde faaliyete maruz kalan birimin kararlarını etkilemekte ve istediği minvalde kararın alınmasını sağlamaktadır. Lobi faaliyetlerinde muhatapın kamuoyu olması durumu, kavramsal çerçevede izah edildiği üzere kamu diplomasisi kapsamındadır. Bu yönüyle kamu diplomasisi ve yerel diplomasının faaliyetlerinin aynı olduğu görülür.

Sizoo ve Musch'ın (2008: 11), lobicilik faaliyetlerini yerel dayanışma ve siyasi farkındalık oluşturmak kapsamında ele almışlardır. Bu çerçevede yerel yönetimler kendi taleplerine dair uluslararası kamuoyunda farkındalık oluşturmayı ve yerel dayanışmayı hedeflemektedirler. Dolayısıyla yerel yönetimlerin vatandaşla olan doğrudan bağı sebebiyle vatandaşların çıkarlarının ve taleplerinin uluslararası arenada dile getirilmesinin lobicilik olduğu sonucuna varılabilir.

Okay'a (2023: 159) göre, UCLG gibi kuruluşların yerel yönetimlerin çıkar ve taleplerine dönük yürüttükleri lobicilik ile küresel gündemde yer oluşturmaktadır. Böylelikle yerel yönetimlerin uluslararası alanda küresel temsil gücünün artmaktadır. Bunun yanında Akman'a (2017: 508) göre ifade edilen durum yerel yönetimlerin talepleri çerçevesinde ulusal hükümetleri üzerinde bir baskı oluşturur. Böylelikle yerel yönetimler lehine kararlar alınmaktadır.

Batal ve Topçu (2020: 347) "II. Dünya Savaşı sonrasında savaşın tahrip ettiği ülkeler arasında diyalogun yeniden sağlanmasının" yerel yönetimler aracılığıyla olduğunu belirtirler. Sizoo ve Musch (2008: 18) yerel yönetimlerin vatandaşlarla olan bağı sayesinde çatışma ve siyasi krizleri en erken fark edip diyalog kurma ve lobicilik ile bu krizlerin önüne geçebileceğini belirtir. Kavramsal çerçevede ele alındığı üzere yerel diplomasi tanımlamaları içinde yer alan çatışmaların önlenmesi ve barışın tesisi için şehir eşleştirmeleri, lobicilik faaliyeti kapsamındadır. Zira şehir eşleştirme faaliyetleri diyalog ve uyum için önemli fırsatlar sunar. Onlara göre yerelde yaşanan sorunların henüz "militarize" edilmeden ve büyümeden yerel yönetimlerin sağduyu ve müdahalesi krizleri önleyebilmektedir. Diğer taraftan bir yerel yönetim çatışmanın tarafı olmasa dahi yerel yönetim birlikleri veya eşleştirmeler aracılığıyla arabulucu rolünde çözüme katkı sunabilir. Nitekim bu kü-yerelleşmenin de tezahürü olarak yorumlanabilir. Çünkü uluslararasılaşan yerel yönetimler, uluslararasılaşan kültürler ve insanlar demektir. Dolayısıyla lobiciliğin yerel yönetimlerin uluslararası aktör imajına katkı yaptığı sonucuna varılabilir.

Yerel yönetimler eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmetler v.b. alanlardaki çağın gerektirdiği hizmetlerden geride olmaları durumunda bu alanlara dair çıkarmış oldukları ihtiyaç analizleri ve uygulama planlarıyla gerek uluslararası arenada ve gerekse merkezi yönetim nezdinde lobicilik faaliyetleri yürütürler. Bu lobicilik çalışmaları direk muhabatına dönük ikili ziyaretlerle olabileceği gibi yerel yönetim birlikleri aracılığıyla da yapılabilir. Bu durum afet ve kriz zamanlarında daha çok ön plana çıkar. Yerel yönetimlerin oluşturdukları farkındalık sayesinde karar alıcıların hızlı ve etkin destekleri sağlamaktadır. Burada yerel yönetimin yöneticilerinin ufku ve bağlantıları önem arz etmektedir. Söz gelimi belediye başkanının sorunların çözümü olabilecek projelere ulusal ve uluslararası bağlantıları ile farkındalık oluşturması hedeflere ulaşmayı kolaylaştırır. Bunun yanında dış ilişkiler birimlerinin kurumsallaşmış olması belediye başkanlarına mutfak çalışmalarında büyük destek olduğu ifade edilebilir.

2.5.2. Kalkınma Yardımları ve İş Birlikleri

Sizoo ve Musch (2008: 8) yerel yönetimlerin iş birliği kurmasını “yerel yönetimlerin bir belediye hizmetini veya planlama sürecini iyileştirme amacıyla oluşturduğu faaliyetlerdir” şeklinde tanımlarlar. Lobicilik başlığı altında belirtildiği üzere yerel yönetimler kendi ihtiyaçları çerçevesinde lobicilik faaliyetleri yürüterek bu ihtiyaçlarına yönelik farkındalık oluşturmaktadırlar. İletişim çerçevesinden değerlendirilecek olursa lobicilik ile gönderilen mesaja olumlu bir cevap gelmesi iş birliği kurma ile somutlaşır. Dolayısıyla yerel yönetimler; amacı, faaliyetleri, bütçesi ve yararlanıcıları belirli olan yani projelendirilmiş ihtiyaçlarını karşılamaya dönük gerçekleştirdikleri ‘iş birlikleri’ yerel diplomasi araçlarından biri olarak kabul edilir. Daoudov (2013: 36) burada iş birlikleri için “esas olarak yerel yönetimlerin yurt dışındaki muadillerine kalkınma yardımı ve insani yardım desteğini sağlama çalışmalarını kapsamaktadır” açıklamasını getirir. Bunun yanında iş birliklerinin önemini 1990’lı yıllarda imzalanan AB Lome IV Konvansiyonu yerel diplomasi kavramını karşılayacak şekilde “decentralized cooperation” yani yerinden iş birliği kavramını kullanmasıyla temellendirdiği görülür. Kania (2020: 4-6) “yerinden iş birliği, adem-i merkezîyetçi kamu ve özel aktörler tarafından Kuzey–Güney, Güney–Güney ve üçlü iş birlikleri şeklinde yürütülen geniş yelpazede kalkınma iş birliği faaliyetlerini içerir. Bu faaliyetler, genel ve geleneksel kalkınma yardımı programları ile yerel düzeye özgü gayri resmî etkinlikler aracılığıyla gerçekleşmektedir” şeklinde bir tanımlama yapar. Ayrıca ona göre yerinden iş birliğinin diğer bir karşılığı ise yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin bütünü olmasıdır.

Gönültaş (2023: 99) konuyu yerinden iş birliği kavramı ile incelemiş ve tanım olarak “kuzeydeki yerel yönetimlerle güneydeki muadilleri arasında sadece yerel kalkınmayı desteklemek amacıyla çoğunlukla çeşitli aktörler tarafından finanse edilen iş birliğini tanımlar” şeklinde bir açıklama getirmiştir. Buna mukabil Daoudov’un (2013: 36) “gelişmiş ülkeler aracılığıyla; gelişmekte veya gelişmemiş ülkelerdeki yerel kalkınmayı desteklemek amacıyla ortaya çıkarılmıştır” tanımına atıfla eylemin ülkeler arasında gerçekleşmesini yerel yönetimler arasında gerçekleşmesine indirgediği görülür. İlk örnekte kuzey-güney ayrımı ikinci örnekte gelişmekte olan veya gelişmiş ülke şeklinde ifade bulunduğu görülür.

Kent nüfusunun giderek artıyor olması ve yerel yönetimlerin giderek daha fazla demokratikleşerek yönetsel anlamda meşruiyet kazanması ile kendi aralarında iş birliklerini artırmalarına zemin hazırlamaktadırlar. Böylelikle şehirden şehire iş birliği hem yerel aktörleri güçlendirdiği hem de yerelin kalkınması sürecine katkıda bulunmaktadır (UN-HABITAT, 2022). İş birliklerinde ana hedefin yerel yönetimlerde yaşayan insanların beşeri gelişmişlik endeksini yükselterek, sosyal refahlarını arttırmak yani kalkınmayı sağlamak olduğu sonucuna varılabilir. Bu ise yerel yönetimlerin birincil vazifesi olarak gösterilir. Vatandaşların yerel yöneticileri seçerken veya değerlendirirken bu kriterlere göre karar verdikleri gözlemlenebilir. Sizoo ve Musch (2008: 17-18) yerel yöneticilerin bu hedefleri gerçekleştirebildikleri ölçüde kendi konumlarını güçlendirdiklerini belirtirler. Kalkınma ve iş birliği projelerine örnek olarak II. Dünya Savaşı sonrasında başta Almanya ve Fransa şehirleri olmak üzere, Avrupa'daki yerel yönetimlerin birbirleriyle gerçekleştirdiği projeler literatürde örnek gösterilir. Nitekim II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da şehir eşleştirmeleri yoğun olarak uygulanmaktadır (Office for National Statistics, 2021)

2.5.3. Kardeş Şehircilik

Kardeş şehir (sister city), yerel diplomasi uygulamalarında iki yerel yönetim veya bölge arasında, birçok çalışma alanını kapsayan, uzun zamana yayılmış, belirli bir hukuki zemine dayanan antlaşma ile ortaya çıkan yerel diplomasi aracıdır. İlk olarak kültürel işleviyle ortaya çıktığı görülen kardeş şehircilik, Erdem ve Ersavaş Kavanoz'un (2021: 33) ifade ettiği gibi küreselleşme süreçlerinin yoğunlaşmasıyla birlikte iktisadi politikaları da barındırmaya başlamıştır. Yani ticari bağların oluşturulması da hedefler arasına girmektedir. Nitekim bunu Özcan M. (2023: 13) "kardeş şehir uygulaması sadece yatırıma dayalı ticari ilişkiler değil turizm, kültür, sanat, spor, teknoloji gibi birçok alanda iş birlikleri ve tecrübe paylaşımı gerçekleştirilmektedir" olarak ifade eder. Bunlardan dolayı kardeş şehir uygulamaları en yaygın görülen yerel diplomasi aracı olarak gösterilir (Güneş ve Eren, 2021: 47). Burada Akman (2016: 1056-1057) önemli olan nüansın "sister city" kardeş şehir teriminin ABD İngilizcesinde kullanılması; "city twinning" şehir eşleştirme teriminin İngiliz İngilizcesinde kullanılması olduğunu belirtir. Bunun yanında "sister city" yerel yönetimler arasındaki tüm ilişkileri kapsıyor olmasına rağmen; "city twinning"ın proje ortaklıkları üzerinden yürütülmesi olarak ifade edilebilir.

Kardeş şehircilik aynı zamanda yerel diplomasi araçlarının ilk uygulamalarındandır. Bilinen ilk kardeş şehir ilişkisi, 836 yılında Almanya'dan Paderborn ve Fransa'dan Le Mans arasında uygulanmıştır (Sister Cities International, 2025). Günümüz kardeş şehirciliğinin temeli sayılabilecek örnekler I. Dünya Savaşı sonrası İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya arasındaki kardeş şehir uygulamaları olarak kabul edilir (Handley, 2006: 4). Günümüz kardeş şehir uygulamalarına en benzer ilk uygulama İngiltere-Keighley ile Fransa-Poix du Nord arasında 1920'de yapılmıştır (Baş, 2017: 31). Apan (2023: 8) Soğuk Savaş yıllarında ABD tarafından aktif olarak kullanılan kardeş şehirciliğin, SSCB'nin yıkılmasıyla Avrupa ülkeleri arasında yaygınlaşmaya başladığını belirtir. II. Dünya Savaşı sonrası aranan barış ve uzlaşma, farklı kültürler ve eski düşmanlar arasında şehir eşleştirme faaliyetlerini doğurduğu görülür. Böylelikle yerel yönetimler arasında ticaret ve turizmin gelişmesiyle ekonomik kazançlarda elde etmiştir (Güneş ve Eren, 2021: 48). Şehir eşleştirme için Zelinsky (1991: 5), "II. Dünya Savaşı sonrası özellikle Batı Avrupa'da sıkça başvurulan, farklı ulus-devletlerde yer alan şehirler arasında resmi ve uzun süreli ilişkiler kurulması" tespitinde bulunmuştur. Dolayısıyla yerel yönetimler için Soğuk Savaşın getirdiği güvensizlik ortamını ortadan kaldırmak için projeler geliştirilerek kardeş kent ilişkilerinin yaygınlaştırılması, Avrupa Birliğinin 1980-2000 yılları arasında tercih ettiği bir yol olarak gösterilebilir. Bir yerel yönetimin güçlü bir uluslararası aktör olarak var olması, kardeş belediyelerinin çokluğuyla orantılıdır. Kardeş şehirciliğin aynı zamanda yerel yönetimlerin uluslararası aktörlüğünü perçinlemektedir.

Batal ve Topçu (2019: 346) "kardeş kent ilişkisi kurmanın bürokratik bakımdan zor olmaması, herhangi bir maliyeti yüklememesi ve gelecekte planlanan uluslararası çalışmalara bir başlangıç noktası oluşturması ve politik olarak halk tarafından ilgiyle karşılanması bakımından yerel yönetimlerde yoğun olarak kardeş kent çalışmalarının yürütüldüğü görülmektedir" ifadeleriyle kardeş şehirciliğin işlevselliğini vurgulamıştır. Gönültaş (2023: 112) ise bu noktaya egemenlik perspektifinden bakarak ulus-devletin egemenlik haklarının zedelenmeyeceği çalışmalar olduğu için merkezi yönetimlerin yerel yönetimlerin kardeş şehir çalışmalarını desteklediği tespitinde bulunur. Onun ifadesiyle kardeş şehircilik "üniter devletlerin işine gelen bir olgu"dur. Böylelikle yerel yönetimler uluslararasılaşma yolunda rahat ve kolay bir adım atarlar.

Kardeş şehircilik iyi niyet mektubu sonrasında yerel yönetim başkanlarının imzaladığı mutabakat metni ve ilgili ulusal otoritelerin onaylaması ile hayata geçmektedir. Lakin öncesinde,

yerel yönetimlerin diplomasi faaliyetlerini yürüten dış ilişkiler birimlerinin yoğun bir mutfak çalışması söz konusudur. En basit anlatımıyla şehirlerin birbirinden en fazla verimi elde edebilmesi için derinlemesine bir araştırma gerekmektedir. Zelinsky (1991: 3) bunun rastgele yapılmadığını “şehir yöneticilerinin tarihi bağlar, paylaşılan ekonomik, kültürel, sanatsal, sosyal değerler ve ideolojik kaygılar gibi başlıklarda değerlendirilir” şeklinde ifade etmiştir.

Buis (2009: 191) kardeş şehirciliğin üç amaçla gerçekleştirildiğini söylemiştir. Bunlar: Barışı tesis etmek (ki bu amaç idealist yaklaşımdır); siyasi olarak uluslararası alanda aktör olarak var olabilmek; ticaretin gelişmesi ve istihdam fırsatları gibi ekonomik nedenlerdir. Buis (2009: 192) bu amaçların uygulanabilmesi için 8 kıstası kardeş şehirciliğin sağlam temellere oturtulabilmesinin şartları olarak vermiştir. Bunlar: Belediyelerin birliktelikteki nedenleri, hedefleri ve beklentileri şeffaf olarak müzakere ederek belirlemesi; var olan ve var olması muhtemel problemlerin ortak analizi; ortak strateji belirlenmesi ve uyumlu bir şekilde uygulanması; periyodik görüşmelerle ilerlemelerin değerlendirilmesi ve doğru geribildirimlerle raporlanması; gizli ajandalar tutulmadan şeffaflık çerçevesinde yaklaşım; uygulanacak stratejiler için bütçe çalışmasının yapılması; belediyeler dışında yerel paydaşların süreçlere dahil edilmesi; kalifiye insan kaynakları ile konuya özel ekiplerin oluşturulması; sürdürülebilirliğe gereken hassasiyetin gösterilmesidir.

Bugün kardeş şehirler spor, sanat, kültür, eğitim, gençlik, ekonomi, insani yardım, kalkınma konuları çerçevesinde birçok birliktelik sağladıkları gözlemlenebilir. Kardeş şehir uygulamaları demokrasinin yaygınlaşması ve gelişmesinde de pay sahibi olmaktadır. Kardeş şehircilikte amaç şehirler arasındaki kültürel etkileşim, kalkınma hedefleri olduğu kadar barışı tesis etmek ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır. 1951 yılında kurulan Avrupa Bölgeler ve Belediyeler Konseyi (Council of European Municipalities and Regions-CEMR)¹⁰ hem demokrasi hem de barış açısından kritik bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla ülkeler kardeş şehirciliği demokrasi ve barışın gelişmesi anlamında kullanırlar (Güneş ve Eren, 2021: 48). Küreselleşmenin etkileriyle birlikte kardeş şehir uygulamaları yerel yönetimlerin öncülüğünde STK’lar, vatandaşlar ve sair

¹⁰ Bugün CEMR’in en önemli hizmetleri arasında kurmuş olduğu online taban ile belediyelerin kardeş şehir bulmasına destek olmasıdır. www.twinning.org adresi Avrupa belediyeleri için www.sister-cities.org adresi ise Avrupa dışından belediyelerin kardeş belediyeçiliği için destek sağlamaktadır.

unsurları da içine alarak genişlediği görülür. Buna mukabil kardeş şehir uygulamalarının en büyük dezavantajlarının belediye başkanları veya sair kişi kaynaklı girişimler ile başlatılmış olması ve ilgili kişilerden sonra bu uygulamaların rafa kaldırılması olarak ifade edilmektedir.

2.5.4. Hibe ve Fon Kaynaklı Projeler

Hibe ve fon kaynaklı projelerin; başta gelişmiş olan ülkelerin doğrudan temsilcileri, ulus-altı birimleri veya uluslararası örgütler aracılığıyla, insani gelişmişlik endeksi sıralamasında geride yer alan ülkelere veya ülkelerin ulus-altı birimlerine yapılan insani ve kalkınma yardım desteklerini kapsar. Güllüoğlu (2014: 84) İnsani yardımların kriz anlarında yemek, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçları kapsadığını ve ülkemizde Kızılay kurumunun çalışma alanının bunlar olduğunu belirtir. Kalkınma yardımlarını ise “devletlerin bir başka gelişmekte olan devlete ekonomik, çevresel, sosyal ya da siyasal alanda teknik ya da finansal olarak verdikleri destekler” olarak ifade eder. Bu başlık altında incelenecek hibe ve fonların konusu daha çok kalkınma yardımlarını kapsamaktadır. Hibe yapılan karşılıksız destekleri ifade ederken fon geri ödemesi olan kredileri de içerir.

Gönültaş (2023: 121) merkezi hükümetlerin kaynak yetersizliğinden dolayı yerel yönetim bütçelerini kısıtlayabildiğini bundan dolayı yerel yönetimlerin kaynak oluşturmada merkezi hükümetlerin kendilerine alan açmalarını istedikleri tespitini yapar. Buradan hareketle yerel yönetimlerin kaynak oluşturmada için uluslararası hibe ve fonlar önemli bir çıkış yolu olduğu sonucuna varılabilir. Nitekim Buis (2009: 192-193) bu destekler sayesinde yerel yönetimlerin vatandaşlarına sunmaları gereken hizmetler için çeşitli kaynaklar oluşturabildiğini belirtmiştir. Bunun sonucunda yerel yönetimlerin kendi bütçeleri dışında kaynak oluşturduğu için hizmet kalitesini artırmaktadır. Yerel yönetimler bu yardım ilişkileri ile geliştirdikleri iş birlikleri sayesinde, uluslararasılaşma noktasında daha kolay gelişim kaydedip, kalkınmışlık düzeyinde gelişmiş ülke yerel yönetimleri ile uyum sağlamaktadırlar. Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 45) bunu yerelin projelerde yürütücü veya ortak olarak yer almasının yerel yönetimlerin, kaynak edinmesi ve uluslararası görünürlük açısından avantajlar getirdiği tespitiyle belirtmiştir. Dolayısıyla hibe ve fon kaynaklı projeler ile yerel yönetimler uluslararası alanda proje ortaklıkları ile yerel diplomasi araçlarının tamamına kapı aralamaktadırlar.

Bir önceki başlıkta ifade edildiği üzere Soğuk Savaş sonrası AB'nin kardeş belediyeçilik üzerinden gerçekleştirmek istediği barış ve kalkınmanın sistematik halde sağlanması hibe ve fonlar aracılığıyla ortaya çıkar. Her ne kadar AB'ye üyelik sürecini kapsasa da, bu konuda AB profesyonel bir mekanizma olarak 'Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)' ile kurumsal kapasite geliştirme, sınır ötesi iş birliği, bölgesel kalkınma, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kırsal kalkınma alanlarında yerel yönetimlere mali destek sağlamaktadır. IPA'daki amaç üye ülkeler ve aday ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve idari olarak kapasite gelişiminin sağlanması olarak gösterilir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2024). Bir sonraki bölümde ŞBB örneği üzerinden EKOSEP ve İSKEP gibi projeler buna örnektir.

Nitekim kalkınma yardımları söz konusu olunca iki uluslararası örgüt ön plana çıkar. Bunlar: AB ve BM'dir. Bunların dışında ülkelerin temsilcilikleri veya kalkınma kurumları aracılığıyla hibe ve fon sağlarlar. Japon Büyükelçiliği, GIZ v.b. gibi. Yine ulus-altı veya uluslararası STK'ların da çeşitli hibe ve fonlar sağlamaktadırlar. Danimarka Mülteci Konseyi, Concern Worldwide, Care International, HDD, İHH, Cansuyu v.b. gibi.¹¹ BM özelinde ifade etmek gerekirse, kalkınma ve insani yardımları kurumsal yapısı içerisinde ajanslar aracılığıyla yapar. Bu ajanslar çalışma alanları özelinde tüm dünyada hizmet vermektedir. UNICEF, UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNDP (BM Kalkınma Programı), v.b. gibi.¹²

Hibe ve fonların yukarıdaki kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanması yerel yönetimlerin sağlamakla yükümlü olduğu hizmetlerin arzında karşılaşılan kaynak yetersizliğini gidermeye dönüktür. Daha detaylı ifade etmek gerekirse, yerel yönetimlerin sağlamaları gereken hizmetler çerçevesinde, yaptıkları ihtiyaç analizleri neticesinde sağlamaları gereken hizmetler için düşünsel ve bilimsel temelli hazırladıkları, başlangıç ve bitişi, faaliyetleri, bütçesi, sürdürülebilirliği ve faydalanıcıları belli olan projeler aracılığıyla gerçekleşir. Bu hem hibe veya fon sağlayıcı açısından hem de hibe veya fonlardan faydalanan yerel yönetimler açısından böyledir. Nitekim yerel yönetimlerin buradaki pozisyonu yürütücülük olarak adlandırılır.

¹¹ Bahsi geçen kurumların periyodik ve dönemsel hibe ve fon ilanlarının detaylı incelenmesi için Bkz: www.AB-ilan.com

¹² BM Ajansları hakkında daha detaylı inceleme için Bkz: https://tr.wikipedia.org/wiki/Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler

Bu başlık altında ele alınması gereken konulardan diğeri insani yardımlardır. Demirtaş (2016: 157) bunu “doğal afetler ve nükleer sızıntı gibi kazalardan sonra sadece merkezi hükümetler değil, yerel birimlerde yardım götürebilmektedir” şeklinde ifade eder. Bu yardımlar yerelden yerele olabileceği gibi yukarıda ifade edildiği gibi başta BM ajansları aracılığıyla yerel yönetimlere de yapıldığı görülebilir. Nitekim bu gibi yardımlar vicdani temelli yapıldığı için hiçbir ön koşul kabul etmez. Bunun sonucunda daha önce var olan gerginlik veya krizlerin giderilmesi için diyalog kapılarını aralar.

2.5.5. Yerel Yönetim Birlikleri

Yerel yönetimler, bundan önce sayılan; lobcilik ve diyalog kurma, kalkınma ve iş birliği, kardeş şehircilik, hibe ve fon kaynaklı projeler gibi yerel diplomasi araçlarının hepsine yerel yönetim birlikleri aracılığıyla kolaylıkla ulaşabildikleri gözlemlenebilir. Bu yönüyle yerel yönetim birlikleri yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasının ve uluslararası arenadaki aktör konumunun en işlevsel ve pratik aracı olduğu sonucuna varılabilir. Nitekim Baycan v.d. (2008: 85) “kentler arası etkileşimde en kritik unsur, ‘iyi uygulama’ (best practice) veya ‘kıyaslama’ (benchmarking) yaklaşımı” olarak ifade ederler. Onlara göre böylelikle kentler kültürel diyaloglar geliştirip “küresel kent kültürü”nü oluştururlar. Daoudov (2013: 55) yerel yönetim birliklerinin varlık nedenlerini: “yerel yönetimler arasında ortak hizmetlerin yürütülmesi; üye yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi; yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası kurumlar nezdinde hak ve çıkarlarının savunulması (lobcilik); alan geliştirme ve ekonomik gelişim alanında faaliyetlerin yürütülmesi ve desteklenmesi; yerinden yönetimin ve yerel demokrasinin geliştirilmesi; ulusal ve uluslararası fon kaynaklarından etkili bir şekilde yararlanılmasıdır” şeklinde sıralamaktadır. Sayılan bu nedenleri kendisi, AB-Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve BM HABITAT-Yerinden Yönetim ve Herkes İçin Temel Hizmetlere Erişim İlkeleri Uluslararası Rehberi hükümleriyle temellendirmiştir. Nihayetinde yerel yönetim birliklerinden beklenen temel çıktılarının aynı zamanda yerel diplomasi araçlarının tamamını karşılamaktadır.

Bozlağan vd. (2010: 35) yerel yönetim birliklerini “birden çok yerel yönetimin bir araya gelerek oluşturdukları, üyelerinin ortak çıkarlarını ve haklarını koruyan, yerel yönetimlerde hizmet verimliliği ve etkinliği arttırmayı amaçlayan, üyelerine bilgilendirme ve eğitimler sunan, idari yapısının üye yerel yönetimlerin temsilcilerinin oluşturduğu mali özerk kuruluşlar” olarak

tanımlamaktadırlar. Burada ön plana çıkan unsurlar yerel yönetimlere özgü, yerel yönetimlerin menfaatleri doğrultusunda faaliyet gerçekleştiren ve hak savunuculuğu yapan, kendi öz kaynaklarından oluşan bütçesi olan yapılar olmalarıdır.

Kıraç Keleş (2025: 72) belediyeler için “uluslararası kuruluşlara ve ağlara üye olarak bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmakta; çevre, sürdürülebilir kalkınma, kültürel değişim ve ekonomik iş birliği gibi konularda ortak projeler geliştirmektedir” tespitinde bulunmuştur. Gönültaş’a (2023: 31) göre “sanayileşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı çevre sorunlarının önem kazanması gibi nedenlerin” yerel yönetimler için ortak hareket etme yükümlülüğü doğurmaktadır. Böylelikle yerel yönetim birliklerinin “kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesinde merkezi yönetimin koyduğu yasal sınırlar dahilinde ulusal veya uluslararası hareket etme yeteneğini” kazandıklarını ifade etmiştir. Yerel yönetim birliklerinin önemini Baycan v.d. (2010: 1187-1188), “çağdaş dünya sistemini anlamak için şehir ağları ve yerel yönetim birliklerinin değerlendirilmesi esastır” diyerek ifade etmişlerdir. Onlara göre yerel yönetimler “ortak mekansal ve sosyal stratejiler geliştirmek için deneyimlerini ve kültürlerini bu birliklerde paylaşmaktadırlar” Böylelikle yerel dış politika ve küresel dış politika harmanlanarak birbirine girift bir hal almaktadır. Sonuç olarak tüm uluslararası aktörlerin birbirine bağımlı olduğu küresel bir yönetim modeli ortaya çıkmaktadır.

Gönültaş’a (2023: 32-36) göre yerel yönetimleri bir araya gelmelerinin iki şekilde mümkündür. İlk olarak yerel yönetimler ‘birleşmeler (amalgamation)’ şeklinde geniş çaplı ve sürdürülebilir olarak bir araya gelirler. İkincisi ise, ‘iş birlikleri (cooperation)’ şeklinde maddesel veya kısıtlı bir konu çerçevesinde bir araya gelirler. Ona göre yerel yönetim birlikleri yerel yönetimlerin ‘birleşme’ şeklinde bir araya gelmelerine örnektir. Burada üyelerinin coğrafi ölçek açısından sınıflandırıldığı dört tür yerel yönetim birliğinin olduğunu tespit etmiştir. Bunlar: “Kent ve metropoliten alan düzeyinde yerel yönetim birlikleri, bölge düzeyinde yerel yönetim birlikleri, ulusal düzeyde yerel yönetim birlikleri ve uluslararası düzeyde yerel yönetim birlikleri”dir. Günümüzde ülke sınırlarının anlamsızlaştığı küreselleşme olgusu içinde, “teknolojik gelişmeler, ekonomik iş birliği, ve bağımlılık, çevre sorunları gibi sayısı çoğaltılabilecek birçok unsur nedeniyle” yerel yönetimlerin; yerel yönetim birliklerine üye olurlar. Yazar bunları, “hizmet gereksinimi etmeni, yerel görevlerde farklılaşma etmeni, ekonomik etmen, politik tatmin etmeni, yöredeşlik etmeni, küresel rekabet etmeni, mevzuat etmeni, uluslararası iş birliği etmeni” olarak

kategorize eder. Üstelik yerel yönetimlerin sadece bu gibi unsurlar sebebiyle yerel yönetim birliklerinde yer almazlar. Zira yerel yönetim birliklerinin de uluslararası örgüt olduğu kabulünden hareketle; Çalış (2006: 20) uluslararası örgütlerin doğuşunda “dinsel, ekonomik, siyasal ve toplumsal nedenler yanında ideolojik ve hatta kişisel bazı nedenler zaman zaman ön plana çıkmaktadır” tespiti bir önceki tespiti doğrular niteliktedir. Dolayısıyla yerel yönetimler bu tip nedenlerle de yerel yönetim birliklerinde yer alabilirler.

2.6. Yerel Diplomasinin Kurumsallaşması ve Uygulanması

Yukarıdaki başlıklar altında yerel diplomasinin sınırları, araçları ve boyutları detaylı olarak incelenmiştir. Bu başlık altında ise yerel diplomasinin sınırları, araçları ve boyutları çerçevesinde dünyadaki iyi uygulama örnekleri üzerinden bir inceleme yapılacaktır. Bu incelemelerin sınıflandırması yapılırken yerel diplomasi faaliyetlerinin araçsallığı ve boyutları çerçevesinde öze inerek bir sınıflandırma yapılmıştır. Böylelikle ele alınan örneklerin tüm yerel diplomasi araçlarını ve boyutlarını kapsayacak faaliyetleri daha iyi örneklendireceği düşünülmektedir. Özden ve Gündüz (2017: 10) daha önce ifade edildiği üzere yerel kalkınma için gereken şartların sağlanması amacıyla yerel yönetim birliklerinin “yurt içi ve yurt dışı başka belediyelerle işbirlikleri, ortaklıklar ve kardeşlik ilişkileri geliştirdiklerini” ifade eder.

Villiers, Coning ve Smit (2007: 2) yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerini üç grupta toplamıştır. Bunlar: “uluslararası belediye İş birliği (municipal international cooperation-MIC), kardeş şehir (sister cities)/ şehir eşleştirme (city twinning) ve merkez-dışı iş birliği (decentralized cooperation)” dir. Yine onların tanımıyla; uluslararası belediye işbirlikleri “iki ya da daha fazla belediyenin kısa ya da uzun vadeli yaptığı anlaşmalardır. Bunun yanında belediye birlikleri bu işbirliklerine dahildir.” Merkez-dışı İş birliği kavramı içinse yerel yönetimler tarafından yürütülen “geniş kapsamlı kalkınma faaliyetleri” ni kapsar. Bu gruptan hareketle yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerinde en çok üç yolu tercih ettikleri sonucuna varılabilir. Bunlar: İki taraflı yerel diplomasi uygulamaları, çok taraflı yerel diplomasi uygulamaları ve proje bazlı uygulamalarıdır. İki taraflı yerel diplomatik ilişkiler daha çok kardeş şehir ilişkilerini; çok taraflı yerel diplomasi uygulamalarının daha çok yerel yönetim birliklerini kapsar. Bu çalışmada iyi örnek uygulamaları bu sınıflandırmalar çerçevesinde az ve öz olarak incelenecektir. Nitekim ŞBB örneğinin anlatıldığı bir sonraki bölümde büyükşehir belediyesi

örneği üzerinden uygulama tekrar ele alınmıştır. İlk olarak, yerel diplomasi uygulamaları için profesyonel bir icranın en elzem husus olduğu yorumu yapılabilir. Bundan dolayı yerel diplomasinin kurumsallaşması alt başlığı ile başlanmıştır.

2.6.1. Yerel Diplomasinin Kurumsallaşması

Demokratikleşme ve küreselleşme gibi dış etkenlerin yanında kamu diplomasisi, kaynak arayışı v.b. i etkenler çerçevesinde yerel yönetimlerin eskiden olmadığı kadar ulusaşını faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu durumun gün geçtikçe literatürü geliştirdiği ve yerel diplomasiye ontolojik, epistemolojik ve metodolojik karakteristik özellikler yüklemektedir. Dolayısıyla yerel diplomasinin bilimsel hüviyete büründüğu sonucuna varılabilir. Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetleri pratikte ve mevzuatta merkezi yönetim ile uyumlu olması gerektiğine daha önce değinilmışti. Bundan dolayı birçok ülkenin yönetim sistemi çerçevesinde yerel diplomasiye dair yasal düzenlemelere sahip olduğu ve bu düzenlemelerin sürekli bir revize edildiği gözlemlenebilir. Ayrıca Baş'ın (2017: 31) günümüz kardeş belediyeciliğine en benzer ilk uygulamanın 1920 yılında olduğunu ifade etmesinden hareketle; yerel diplomasi için en az bir asırlık bir geçmişten, bilimsel bir altyapıdan ve yaygınlaşmış bir pratikten bahsedilebilir.

Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 33) 1980'lerden beri yerel yönetimlerin gerek iki taraflı ve gerekse çok taraflı diplomatik ilişkilerde bulunarak eskiye nispeten çok daha fazla uluslararası arenada var olduklarını belirtirler. Dolayısıyla bu gelişimin özellikle son 40 yıl içerisinde kurumsallaşmaya dair adımları attığı görülür. Daoudov (2013: 123-124) yerelin uluslararası faaliyetlerini inceleyen bilim adamlarının tespitlerini dört maddede toplamıştır. Bunlar: Yerel yönetimlerin uluslararası alanda her kademedede bir aktör olarak yer alması; yerel yönetimlerin uluslararası çalışmalarda giderek profesyonelleşmesi; yerel yönetimlerin idealist amaçlardan pragmatizme doğru bir yönetime geçmiş olmaları; yerel diplomasi için profesyonelleşmeye rağmen "emekleme dönemi"nde kaldığını bunun sebebinin kısa vadeli yaklaşımlar benimsenmesinin olduğudur. Bunun yanında ona göre uluslararası alanda aktör sayısındaki çokluğun getirdiği iş yükünü, ulusal dış politika kurumları olan dışişleri bakanlıklarının artık kaldıramadığını belirtmiştir. İfade edilenler çerçevesinde Erdem ve Ersavaş Kavanoz'un (2021: 34) ifadesiyle "yerel diplomasi faaliyetlerinin profesyonelleşmesi, bu faaliyetlerin çokluğunun ve

karmaşıklığının gerektirdiği bir zorunluluk” halini almıştır. Yani yerel yönetimlerin ulusaşırı faaliyetlerinin icrasında kurumsallık ve profesyonellik artık olmazsa olmaz hale gelmiştir. Nitekim bu durumu Akman (2017: 486-487) “İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin ilgili dış ilişkiler biriminin dışişleri bakanlığı ile karşılaştırılabilecek büyüklükte olduğunu ve birçok ülkenin dışişleri bakanlığından büyük olduğu” tespitiyle belirtmiştir.

Yerel yönetimlerin ulusaşırı faaliyetlerini kurumsallaştırabildikleri ölçüde somut çıktılara dönüştürebildikleri yorumu yapılabilir. Diğer bir ifadeyle Curtis ve Acuto (2018: 6) yerel diplomasinin kurumsallaşmasını, “liberal dünya düzeninin egemen söylem ve uygulamaları tarafından şekillendirildiği girişimci bir karakter kazanmasının göstergesi” olarak açıklamıştır. Erdem ve Ersavaş Kavanoz’un (2021: 34) belirttiği gibi yerel yönetimler kurumsal yapıları içinde dış ilişkiler birimlerini oluşturarak; uzman ekip ve belirli bütçelerle bu ihtiyaca cevap vermeye çalışmaktadırlar. Burada kurumsallığın sadece ilgili birimlerin yetkin personelleri barındıracak şekilde var olması anlamına gelmediği görülür. Daoudov’a (2013: 108) göre profesyonelleşmenin derecesi de önemlidir. Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 35) derecelendirme kriterlerini, iç düzenlemeler; idari yapılanma; profesyonel kadroların istihdamı; hedef ve ihtiyaçlar çerçevesinde belirlenen planlama; programlı bir uygulama ve son olarak etkin bir izleme ve değerlendirme yapılması olarak belirtmiştir. Nitekim salt manada yukarıdaki kriterler de yeterli gelmediği; merkezi yönetim ile etkin bir yönetişimin en az sayılanlar kadar önemli olduğu görülmektedir. Daoudov (2013: 124) dışişleri bakanlığını, ulus-altı aktörlerin dış politika faaliyetlerindeki amiral gemisine benzetir. Bu anlamda yerel yönetimlerin dış ilişkiler birimlerinin, dışişleri bakanlığının faaliyetlerini desteklemeleri ve dışişleri bakanlığının koordinesi veya bilgisinde icra gerçekleştirmeleri daha verimli sonuçları doğuracağı sonucuna varılabilir. Sonuç olarak yerel yönetimlerin, yetkin, profesyonel ve yeteri kadar personelle, amaca matuf birimlerin kurulmasıyla, ihtiyaca cevap verecek bütçesel kaynakların sağlanmasıyla yani kurumsallaşma ile uluslararası ilişkilerde verimli bir çalışma yürütebilirler.

2.6.2. İki Taraflı Uygulamalar

Sezer ve Bayram (2014: 86) iki taraflı yerel diplomasi uygulamalarını yerel yönetimlerin “bazı durumlarda karşılaştıkları sorunlar bazen kendi örgütleri için üstesinden gelinemeyecek kadar büyük, bazen de büyük bir örgüt ve kaynak ayrılmasına değmeyecek kadar küçük olabilir.

Bu iki durum, yerel yönetimler arasında işbirliği ve koordinasyon ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır” ifadeleriyle açıklar. Bu kapsamda daha önce yerel diplomasinin araçları başlığında teorik çerçevesine değinilen yerel yönetimlerin iki taraflı uygulamalarını İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin iki taraflı diplomasi faaliyetleri ile örneklenecektir.

Türkiye’deki yerel yönetimlerden birinin yaptığı ilk kardeş kent uygulaması 1965 yılında İstanbul ile Brezilya’nın Rio De Janeiro şehri arasında yapılmıştır (İBB Dış İlişkiler Dairesi, t.y.). Bu örnekle İBB için 60 yıllık bir yerel diplomasi tecrübesinden bahsedilebilir. Ayrıca yukarıda kurumsallaşma başlığı altında incelendiği şekilde İBB Dış İlişkiler biriminin aktifliği birçok ülkenin dışişleri bakanlığını geride bırakmaktadır. İBB halihazırda iki taraflı yerel diplomasi uygulamalarının tamamına yönelik çalışmaları yoğun olarak gerçekleştirir. Bu tecrübenin İBB’ye hem UCLG-MEWA hem de TBB başkanlıklarını getirdiği görülür. Buradan hareketle İBB’nin iki taraflı yerel diplomasi uygulamalarını ele almak uygulama açısından ideal bir örnektir. Nitekim güncel olarak İBB’nin kırk bir kardeş şehri, yirmi bir iş birliği protokolü, otuz mutabakat zaptı/iyi niyet protokolü bulunmaktadır (İBB Dış İlişkiler Dairesi, 2025).

İBB iki taraflı uygulamalarının tamamında küresel çapta marka olan şehirlerle yerel diplomasi faaliyetlerinde bulunmuştur. Cidde, Berlin, Barselona, Dubai, Şanghay, Saraybosna, Şam, Venedik, Bangkok ve Ramallah kardeş şehir bağı kurulan şehirlerden bazılarıdır. İBB’nin kardeş şehirlerinden olan Kahire ile ilk olarak 1982’de kardeş şehir protokolü imzalanmış daha sonra 2011 yılında protokol yenilenmiştir. Kahire tarih, turizm, kültür, ticaret, eğitim, siyaset açısından hem Araplar hem de bölge açısından merkez durumundadır. Başkent olma ünvanının yanında hem yayıldığı alan hem de nüfus olarak Arap dünyası ve Afrika’nın en büyük kenti olduğu görülür (İBB Dış İlişkiler Dairesi, t.y.). Bu örneklerden hareketle İBB’nin kardeş şehir ilişkilerinde eşitlik prensibini uyguladığı da ifade edilebilir.

İBB Toronto, Budapeşte, Kabil, Havana, Atina, Seul, Paris, Viyana ve Amman gibi birçok şehirle iş birliği protokolleri imzalamıştır. Bunların arasında Moskova dikkat çekmektedir. İBB ve Moskova ilk olarak 2006 yılında iş birliği protokolü imzalamıştır. Daha sonra bu protokol 2015 yılında yenilenmiştir. Moskova Avrupa’nın en yoğun nüfusuna sahip şehridir. Tarih boyunca içinde bulunduğu tüm devlet ve imparatorluklara başkentlik yapmıştır. Kültür, sanat, siyaset, ulaşım v.b. alanlarda Avrupa’nın merkez şehirlerinden biridir. Son olarak İBB Milano, Tiflis,

Rabat, Mogadişu, Brüksel ve Trablus gibi birçok şehirle mutabakat zaptı imzalamıştır. Bunların içinde şehirlerin anası olarak bilinen Mekke ile 2012 yılında atık yönetimi alanında mutabakat zaptı imzalamıştır (İBB Dış İlişkiler Dairesi, t.y.).

İBB'nin kurumsallaşma anlamında dünyada birçok şehre örnek olabileceği söylenebilir. Nitekim İBB, Dış ilişkiler Dairesi Başkanlığının başta İstanbul ilçe belediyeleri olmak üzere birçok belediyeyi hem süpervize ettiği hem de çeşitli projeler vesilesiyle kalkınma ve insani yardımlarda bulunduğu görülür. Daire başkanlığı bünyesinde iki müdürlükle kurumsal çalışmalarını yürütmektedir. Bunlar AB İlişkiler Şube Müdürlüğü ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğüdür (İBB Dış İlişkiler Dairesi, t.y.).

2.6.3. Çok Taraflı Uygulamalar

Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 33) çok taraflı yerel diplomasi uygulamalarını, “yerel yönetimlerin dahil olduğu uluslararası ağ, organizasyon, dernek, teşkilat, iş birliği, gibi kent ve kent dışı aktörlerin belirli amaç ve hedefler altında bir araya geldiği kurumsal, süreli ve geçici yapılanmalar ve uluslararası proje işbirlikleri” olarak tanımlamıştır. Güneş ve Eren (2021: 39), küresel ölçekli yerel yönetim ağlarından etkin ve ön planda olanları aşağıdaki gibi sıralamıştır. İsimlerinden anlaşılacağı üzere coğrafi yakınlıktan, milli referanslara, ortak tarihi mirastan, teknolojik altyapıya, iklim sorunlarından, dini referanslara kadar birçok konuda belediyeler işbirlikleri ve ortak ağlar geliştirirler. Bunlar arasında tarihsel arka planı, temsiliyeti, kurumsallığı ve faaliyetleri açısından en iyi örnek olarak UCLG ve UCLG-MEWA örnek olarak incelenecektir. Nitekim Kıraç Keleş (2025: 74) uluslararası ağlara katılım üzerine yaptığı araştırmada “Türkiye’de en fazla üyeye sahip kuruluşların dağılımında Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Teşkilatının (UCLG-MEWA) 54 üye ile ilk sırada, Uluslararası Tarım Kentleri Birliği’nin (Agricities) ise 34 üye ile ikinci sırada” olduğunu belirtmiştir. Ona göre belediyelerin üyelik tercihinde aynı coğrafi bölgede olma, bölgesel sorunlara ortak çözümler, ulusal dış politikalarla paralellik v.b. gibi sebepler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca söz konusu iki kurumun temsilciliklerinin Türkiye’de olmasının önemini vurgulamaktadır.

- “Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG)
- Uluslararası Şehir Yöneticileri (City Leaders),
- Dünya Belediye Başkanları Forumu (Global Mayors Forum),
- Uluslararası Şehir/Belde Yönetimleri Derneği (ICMA),

- Küresel Kardeş Kentler (Sister Cities),
- Dünya Büyük Büyükşehirler Birliği (Metropolis),
- İslami Başşehirleri ve Şehirleri Teşkilatı (OICC),
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB),
- Asya Belediye Başkanları Forumu (Asian Mayors),
- Güçlü Şehirler Ağı (Strong Cities Network),
- Kentler İttifakı (Cities Alliance),
- Akıllı Dünya Kentleri (World Smart City),
- C40 İklim Liderliği Kenti Grubu,
- EUROCITIES,
- Cittaslow,
- Dünya Miras Şehirleri (OWHC),
- Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR),
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (KONGRE),
- Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (COR),
- Avrupa Bölgeleri Meclisi (AER),
- Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi (ARLEM),
- Güney-Doğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı (NALAS)” (Güneş ve Eren, 2021: 39)

Yukarıda sayılan örgütler arasında en köklü ve en aktif olan kuruluşun Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Birliği’dir (United City and Local Government-UCLG). BM nezdinde yerel yönetimlerin tek temsilcisi konumunda olan örgütün 140 ülkeden 240 binin üzerinde yerel yönetim ve yerel yönetim birliklerinden oluşan üyeleri vardır.. Örgüt 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen HABITAT II Konferansı ile başlayan müzakereler neticesinde birleşen üç örgütün oluşturduğu ve 2004 yılında faaliyetlerine başlayan küresel çapta kurumsal bir birliğe dönüşmüştür. Birleşen örgütler, IULA (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği), FMCU-UTO (Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu) ve Metropolis’dir (Dünya Büyükşehirler Birliği). Örgütün kuruluşu üç unsur üzerine inşa edilmiştir. Bunlar: Demokrasi, yerel özerklik ve hizmet sunumunda yerelleşmedir (UCLG, t.y.).

Merkezi İspanya’nın Barselona şehrinde bulunan örgütün gayesi, #“demokratik yerel yönetimin birleşik sesi ve dünya ölçeğinde savunucusu olmak ve yerel yönetimler ve uluslararası topluluk ile iş birliği içinde, değerlerini, amaçlarını ve çıkarlarını korumak” olarak ifade edilmiştir. UCLG’nin iki temel organdan oluşmaktadır. Bunlar: Dünya Konseyi¹³ ve Yürütme Konseyi’dir. Yürütme konseyi, dünya konseyinde alınan kararları uygulamakla yükümlüdür. Örgütün 2022-

¹³ 2022-2026 Dönemi Dünya Konseyi üyeleri için Bkz. https://uclg.org/wp-content/uploads/2024/10/composition_uclg_governing_bodies_2022_2026.pdf

2026 döneminde başkanlığı Konya Büyükşehir Belediyesi yürütmektedir. Örgüt icra faaliyetlerini 7 alt bölge teşkilatı, 1 büyükşehirler ağı ve 1 bölgesel hükümetler birliği ağı aracılığıyla gerçekleştirir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (UCLG, t.y.):

- UCLG-AFRICA
- UCLG-ASPAC (Asya Pasifik)
- UCLG-EURASIA (Avrasya)
- UCLG-EUROPE, Council of European Municipalities and Regions (CEMR)
- UCLG-FLACMA (Latin Amerika)
- UCLG-MEWA (Ortadoğu ve Batı Asya)
- UCLG-NORAM (Kuzey Amerika)
- UCLG-REGIONS (Bölgesel Hükümetler)
- Metropolis (Büyükşehirler)

Yukarıdaki alt örgütlerden ikisinde ülkemizden belediyelerin üyeliği vardır. Öncelikle CEMR yerel yönetimlerin üyeliğine açık değildir. CEMR’de yerel yönetimleri yerel yönetim birlikleri temsil etmektedir ve ülkemiz adına TBB’nin üyeliği vardır (TBB, 2025a). İkinci olarak UCLG-MEWA’nın ana yapı ve tüzük olarak UCLG’ nin izdüşümü olduğudur. Dolayısıyla ülkemizden yerel yönetimlerin ve yerel yönetim birliklerinin UCLG-MEWA üyeliği bulunur. UCLG-MEWA’ nın merkezinin İstanbul’dadır. Örgütün ilk ve kurucu başkanlığını 2004-2010 döneminde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir TOPBAŞ’ın yürütmüştür. 2016-2019 döneminde ise Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma ŞAHİN aynı görevi yürütmüştür. 2004 yılından beri örgütün genel sekreterliğini Mehmet Duman yürütmektedir (UCLG-MEWA, 2022). Ayrıca çalışma açısından en önemlisi ise mevcut dönem için ŞBB Başkanı Mehmet Kasım GÜLPINAR’ ın Eş Başkanlık görevini yürütmesidir. UCLG-MEWA tüm bunlardan dolayı ülkemiz açısından ayrı bir ilgiyi kendinde toplar. UCLG-MEWA faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (UCLG-MEWA, 2022):

- Küresel gündemlerle ilgili olarak yerel yönetimlere bilgilendirme ve yönlendirmenin yapılması,
- Yerel yönetimlerin sorunlarının UCLG ve BM başta olmak üzere, küresel siyasette gündeme getirilmesiBelediyelerin kapasite geliştirilmesine destek olmak adına eğitimler, çalıştaylar, paneller ve webinarlar düzenlenmesi,
- Projeler, programlar ve toplantılarla yerel yönetimlerin iş birliği ve tecrübe paylaşımının sağlanması,

- Bülten, dergi, raporlar v.b. yayınların çıkarılması,
- Üyelerin tercihinine bağlı istifade edebileceği farklı temalarda çalışma komitelerinin oluşturulmasıdır.

Burada özellikle dikkat edilmesi gereken faaliyetlerden birinin çalışma komiteleri olduğudur. Zira yerel yönetimler bu çalışma komitelerinde bulunarak yerel diplomasi boyutlarının hepsine doğrudan ulaşabilirler. Bu komiteler aşağıdaki gibi sıralanmıştır (UCLG-MEWA, 2022):

- “Akıllı Şehirler ve Kentsel Mobilite Komitesi
- Çevre Komitesi
- Kent Diplomasisi ve Yerel Yönetişim Komitesi
- Kültür ve Turizm Komitesi
- Sosyal İçerme Komitesi
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesidir.”

2.7. Türkiye’de Yerel Diplomasi

Türkiye’de merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki sürekli kontrol refleksinin gelişimi Tanzimat Dönemine kadar uzadığı görülür. Gönültaş’ın (2023: 188) bunu iki sebebe bağlamaktadır. Bunlardan ilki Osmanlı’nın son dönemlerinin sürekli olarak yerel isyanlar ve askeri müdahalelerle geçmesi; ikincisi ise Türkiye’nin yaşamış olduğu “siyasi ve askeri kaoslar”dır. Buradan hareketle Türkiye’de yerel yönetimlerin ulusaşırı faaliyetlerinde alan darlığı yaşadığı yorumu yapılabilir. Dolayısıyla Türkiye’de yerel diplomasi faaliyetlerinin sair ülkelere göre daha geç geliştiği sonucuna varılabilir.

Türkiye’de yerel diplomasi faaliyetlerinin artışında, küreselleşmenin etkilerinin yanında, sair ülkelere göre söylenebilecek olan Özal ile başlayıp Erdoğan’ın ilk dönemi ile devam eden AB yönelimli dış politika stratejilerinin büyük bir etkisidir. Evvela şunu belirtmek gerekir ki Özal döneminde, AB yönlü dış politika açılımlarıyla yaşanan demokratikleşme havasıyla, adem-i merkeziyetçi ve güçlü yerel yönetimler için temel teşkil edecek gelişmelerin yaşanmıştır. Akabinde AK Parti iktidarıyla 2005 AB tam üyelik müzakereleri adem-i merkeziyetçi politikalarda yeni ve yeniden bir sayfayı açmıştır. Tüm bunlar, Demirtaş’ın (2016: 160) “Türkiye’de yerel diplomasi kavramını 2000’lerle başlatmak doğru olacaktır” tespitiyle doğrulanabilir. Nitekim AB ile müzakerelerin başlaması ile AB IPA’ dan Türkiye faydalanmaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin yurt dışı ilişkilerindeki temel arayışlardan olan kaynak geliştirme için bulunmaz

nimet olan bu durum, Türkiye’deki belediyelerin yerel diplomasi alanındaki gelişimini tetikleyen etmen olarak gösterilebilir.

Bunun yanında hükümetin çok yönlü dış politika yaklaşımı ile özellikle kamu diplomasisine ağırlık vermesi ve gelinen süreçte TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu), YEE (Yunus Emre Enstitüsü), YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı), TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), Maarif Vakfı v.b. kurumlarla hatırı sayılır şekilde kamu diplomasisinde kurumsallaşması yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri için geniş alanlar açmıştır. Bu alan genişliğinde özellikle TBB’nin aktif bir şekilde yerel yönetimlere uluslararası alanda rehberlik etmesi itici güç olarak ifade edilebilir. Nitekim TBB 60 yıl dernek olarak hizmet verdikten sonra 2005 yılında yerel yönetimlerin temsiliyeti yetkisiyle mahalli idare birliği hüviyetini yasal düzenlemeyle kazanmıştır (TBB, 2025b). Bunlara ek olarak Demirtaş (2016: 161-162) dışişleri bakanlığının rolünü ve açılımını vurgular. Demirtaş, dışişleri bakanlığının 2010 yılında başlayan yasal düzenlemelerle yurtiçi bürolar açmasının; yerel yönetimlere uluslararası ilişkilerde rehberlik etmek, uluslararası aktörlerin yerel temsilcilikleri ile doğrudan muhatap olabilmek ve doğru yönlendirebilmek gibi sonuçları doğurduğunu ifade etmiştir.

Türkiye’de yerel diplomasinin gelişiminde yukarıda sayılan dış etkenler kadar iç etkenlerde söz konusudur. Demirtaş (2016: 152-163) yurt dışındaki belediyelerin yerel diplomasi amaçlarını ekonomik, kültürel, barış, insani, temsil ve markalaşma olarak belirttikten sonra Türkiye’deki yerel yönetimlerin aynı amaçları olmakla beraber ağırlıklı olarak “ekonomik/kentsel gelişim, insani yardım ve kültürel diyaloga” odaklandıklarını belirtmiştir. Ona göre Türkiye’deki yerel yönetimler batıdaki yerel yönetimleri örnek alırken; kültürel bağlarının olduğu yerel yönetimler için örnek olmayı istemektedir. Bu durum kendisiyle beraber bir paradoksu zaman zaman yaşatmaktadır. Merkezi hükümetin konjonktürel olarak değişen dış politikası doğrudan yerel yönetimlere yansımakta ve örnek alınan rol modeller ötekileştirilerek bir anda nefret edilmektedir. Türkiye’de ulus-altı aktörlerin uluslararası ilişkilerdeki etkinliği çerçevesinde bir sıralamaya gidilecek olursa; yerel yönetimler ilk sırayı alır. Yerel yönetimlerin ülkemizdeki karşılığı olan belediyelerin geçmişi Tanzimat Dönemine dayanmakta ve belediye kavramsallaşmasının arka planı burada ortaya çıkmaktadır. Bu dönem aynı zamanda merkezi yönetimin, adem-i merkeziyete göre güçlendirildiği bir dönem olarak ifade edilir (Ortaylı, 2008: 443-444).

Buna mukabil Kıraç Keleş (2025: 75) “Türkiye’de son yıllarda artan merkezileşme eğilimleri, belediyelerin uluslararası ağlara katılım süreçlerinde bazı yapısal ve idari sınırlamalar yaratmaktadır” tespitinde bulunur. Bu durumun yerel diplomasi için olumsuz sonuçları olmaktadır. Nitekim ona göre bu durumun “yerel demokrasinin gelişmesi, yönetim kapasitesinin güçlenmesi ve Türkiye’deki demokratikleşme sürecinin desteklenmesi açısından” olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ona göre çözüm olarak “hem yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesini artıracak mekanizmaların geliştirilmesi hem de ulusal düzeyde daha destekleyici ve kapsayıcı bir çerçevenin oluşturulması” elzemdir.

2.7.1. Yasal Mevzuat

Bugün Türkiye’de İçişleri Bakanlığı verilerine göre, “30 Büyükşehir Belediyesi, 51 İl Belediyesi, 519 Büyükşehir İlçe Belediyesi, 403 İlçe Belediyesi ve 400 Belde Belediyesi olmak üzere toplam 1403 belediye” vardır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2025). Bu belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanununun 48. maddesi uyarınca organizasyonel olarak teşkilatlanırlar. Söz konusu madde yazı işleri, mali hizmetler, fen işleri ve zabıta birimleri dışındaki birimleri nüfus, coğrafi yapı, ekonomik, sosyal ve kültürel unsurlar dikkate alınacak şekilde sağlık, itfaiye, imar, insan kaynakları, hukuk işleri v.b gibi birimlere dair kurulum ve kaldırma dahil her türlü düzenlemeyi belediye meclisinin kararına bırakmaktadır (Mevzuat, 2005). Aynı konu 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda yetkiyi Büyükşehir Belediye Meclisine vermektedir (Mevzuat, 2004).

Buna ek olarak 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun 1. Maddesi 6. Fıkrası, içinde mahalli idarelerinde bulunduğu birçok kamu kurum ve kuruluşunu sıraladıktan sonra, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı izninin yanında Dışişleri Bakanlığı bilgilendirmesini esas olarak ortaya koyar (Mevzuat, 1969). Gönültaş (2023: 190) 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunu, üniter devlet yapılanmalarında paradiplomatik faaliyetlerin merkezi yönetimin izin verdiği ölçüde gerçekleşebileceği tespiti için temellendirme olarak ortaya sürer. Nitekim belediye meclisi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izni ve Dışişleri Bakanlığının bilgilendirmesi yerel yönetimlerin yerel diplomatik süreçlerinde özgürlüğünü kısıtladığı şeklinde yorumlanabilir.

Yukarıda ifade edildiği üzere Özal dönemiyle başlayan dış politikada özellikle Batı perspektifli uluslararasılaşma eğiliminin yanında, Türkiye 1992 yılında Avrupa Yerel Yönetimler

Özerklik Şartını onaylamıştır. Akabinde yaşanan AB uyum süreçleriyle 2005 yılında 5393 sayılı kanunla belediyelerin yurtdışı faaliyetlerinin sınırları belirlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu 18. maddesi p bendinde “Yurt içindeki ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek” ibaresiyle yasal olarak yerel diplomasinin çerçevesi belirlenmiştir (Mevzuat, 2005). Buradan hareketle Daoudov (2013: 115), Türkiye'deki yasal mevzuat çerçevesinde yerel yönetimlerin genel anlamda dört tür ilişki gerçekleştirebileceğini belirtmektedir. Bunlar: “a) Uluslararası teşekkül ve organizasyonlara üyelik veya kurucu üyelik, b) Bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahalli idarelerle ortak faaliyet, c) Bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahalli idarelerle ortak hizmet projeleri, d) Muadil yerel yönetimlerle kardeş kent ilişkileridir.”

Bu kapsamda yerel yönetimlerin yerel diplomasini faaliyetlerini usul ve esas açısından: İlk olarak ihtiyaç analizi ve eşitlik prensibi gereği muadil belediyenin veya belediye birliğinin tespit edilmesi; ikinci olarak belediye başkanı düzeyinde mutabakat metni veya iyi niyet mektubu; üçüncü olarak belediye meclisi kararı, Dördüncü olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı izni; beşinci olarak Dışişleri Bakanlığı bilgisi olacak şekilde sıralanabilir. Tüm bu usul ve esasların yerine getirilmesi neticesinde Şekil 2.5.'de gösterildiği üzere Türkiye'deki yerel diplomasini uygulamaları yabancı temsilciliklerle ilişkiler, mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları, iş birliği protokolleri, kardeş belediyecilik, belediye birlikleri, belediye ağları ve uluslararası etkinlikler olarak sıralanabilir. İzahı yapılan siyasi gelişmeler ve mevzuatsal çerçeve içinde 1989-2020 yılı arasında 45 belediye yerel diplomasini faaliyetlerini dış ilişkiler birimlerinde kurumsallaştırdığı görülür. 45 sayısı içerisinde büyükşehir statüsündeki belediyelerin tamamı yer almaktadır (Erdem ve Ersavaş Kavanoz, 2021: 36). Belediyelerin yerel diplomasindeki faaliyetleri kardeş belediyecilik, yerel yönetim birliklerine üyelik ve uluslararası projeler şeklinde üç yerel diplomasini aracında yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada anlatılanlar çerçevesinde Türkiye'deki yerel diplomasini pratiğinin seyri ŞBB örneğinde incelemiştir.

Şekil 2.5. Türkiye'deki yerel diplomasi uygulamaları (yazar tarafından oluşturulmuştur).

2.7.2. Türkiye'deki Yerel Diplomasi Literatürü

Özcan M. (2023: 11-12), ulus-altı aktörlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerinin bilimsel çalışmalarda ele alınmasının başlangıcını 1990'lar olarak göstermektedir. Ona göre paradipomatik faaliyetler genellikle Batılı ve sanayileşmiş ülkelerde görülür. Ona göre özellikle Kanada, İspanya ve Belçika incelemeleri daha görünür örnekler sunmaktadır. Bunun yanında literatürün ise "ABD, Almanya, Avustralya ve Kanada gibi kalkınmış ülkelerde" yazıldığını belirtir. Buna mukabil kalkınmakta olan ülkelerdeki paradiplomasinin varlığı dahi henüz tartışma konusudur. Yazar Türkiye'de yerel diplomasi literatürü için "kısıtlı" ifadesini kullanmaktadır. Bu durum bu çalışmanın yapıldığı zaman dilimi içinde geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Evvela, giriş bölümünde pratikten teoriye katkı olarak bahsedilen Marmara Belediyeler Birliği ve TBB'nin yayınlarının Türkçe literatür için önemli altlık oluşturmaktadır. Bunların dışında yerel diplomasi alanındaki Türkçe literatür kronolojik olarak başlıca şu şekilde sıralanabilir:

- Dr. Murat DAOUDOV (2013), Yerel Dış Politikanın Temelleri-Kitap
- Prof. Dr. Birgül DEMİRTAŞ (2016), Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek-Makale

- Doç. Dr. Nisa ERDEM ve Prof. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ (2021), Türkiye’de Yerel Diploması Yönetimine Dair Bir Araştırma-Makale
- Dr. İskender GÜNEŞ ve Dr. Erdem EREN (2021), Yerel Yönetim Diploması ve Özelinde Kardeş Şehir Uygulamasıyla İstanbul Örneği-Makale
- Doç Dr. Seven ERDOĞAN ve Doç. Dr. Emrah ATAR (2023), Devlet Egemenliği ve Diploması Yaşanan Değişim: Paradiploması (Ulus-Altı Diploması) Üzerine Bir Analiz-Makale
- Doç. Dr. Ahmet APAN (2023), Yerel Yönetim Diploması-Makale
- Dr. Yasin Can GÖNÜLTAŞ (2023), Paradiploması Teorisi-Kitap

Bunlara ek olarak yerel diploması konulu tez çalışmalarının başlıcaları kronolojik olarak şu şekildedir:

- Merve Deniz ÇALIŞKAN (2019), Şehirler Diploması ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği-Yüksek Lisans Tezi-Danışman: Prof. Dr. Recep BOZDOĞAN
- Anıl Buğra ÇETİN (2021), Yerel Diploması: Trakya Bölgesi Örneği-Yüksek Lisans Tezi-Danışman: Prof. Dr. Fahri TÜRK
- Selim Yücel GÜLEÇ (2021), Kamu Diploması ve Yerel Yönetimler Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği-Doktora Tezi-Danışman: Prof. Dr. Önder KUTLU
- Buket YILDIZ (2022), Kamu Diploması ve Yumuşak Güç Kapsamında Yerel Yönetimleri Yeniden Düşünmek: Şarköy Belediyesi Örneği-Yüksek Lisans Tezi-Danışman: Prof. Dr. Ensar NİŞANCI
- Emine Büşra YAVAŞOĞLU (2022), Ulusal ve Uluslararası Bağlamda Kent Diploması Uygulaması: İstanbul Örneği-Yüksek Lisans Tezi-Danışman: Doç. Dr. Osman SAVAŞKAN
- Kübra ÖZDEMİR (2023), Karmaşık Sorunlarla Mücadelede Yerel Diploması Faaliyetleri: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği-Yüksek Lisans Tezi-Danışman: Prof. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Yukarıdaki çalışmalarda ele alınan örneklere bakıldığında Şarköy Belediyesi ve Trakya Belediyeleri hariç sair tüm çalışmalar yerel diploması belirli bir seviyeyi geçen belediye örnekleri üzerinde yapıldığı görülür. Özellikle çalışmaların İBB üzerinde yoğunlaşması bunu

göstermektedir. Yine incelemelerin ekseriyeti yerel diplomasi araçlarından olan kardeş belediyecilik ve uluslararası belediye birlikleri üzerinde incelemeler olarak ele alınmıştır. Bu çalışma yerel diplomasi için güncel bir inceleme ortaya koymaktadır. Bunun yanında kendisinden önceki çalışmalardan farklı olarak yerel diplomasi araçlarından olan kalkınma yardımları, insani yardımlar, projeler ve işbirliklerine bir açıklama getirmektedir. Bu açıklamalar daha önce hiç ele alınmayan ŞBB örneği ile incelenmiştir. Daha önce değinildiği gibi ŞBB kalkınmışlık düzeyi açısından dezavantajlı olduğundan birçok ulusal ve uluslararası hibe ve fondan faydalanmıştır. Dolayısıyla ŞBB yerel diplomasi konusunda iyi bir örnek olduğu sonucuna varılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞANLIURFA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde şimdiye kadar anlatılan yerel diplomasi kavramının teorik ve pratik çerçevesi, ŞBB özelinde incelenmiştir. Örnek olarak ŞBB'nin tercih edilmesinin iki sebebi vardır. İlk olarak çalışmanın ŞBB Dış İlişkiler Dairesindeki yapılan mesai üzerine bina edilmiş olması; ikinci olarak ele alınan modelin çalışma konusu olan yerel diplomasi kapsamında 'gelişmekte olan' bir model olmasıdır. Nitekim örneklemin ideal olması durumunun her zaman örnek teşkil etmeyeceği, gelişmekte olan modellerin daha iyi örnek teşkil edeceği ifade edilebilir. Ayrıca Şanlıurfa ilinin tarihi, kültürü, turizmi ve coğrafyası olmak üzere birçok açıdan yerel diplomasinin boyutları için altlık oluşturduğu gözlemlenebilir. ŞBB, Şanlıurfa'nın bu potansiyelini kullanarak yerel diplomasi araçlarının tamamıyla faaliyetlerde bulunmaktadır. Dolayısıyla ŞBB vaka analizi fırsatlarını barındırmaktadır. Bunun yanında Şanlıurfa ilinin kalkınmışlık düzeyi açısından en fazla desteğe ihtiyaç duyulan illerendir.¹⁴ Bu etmen ŞBB örneğinin yerel diplomasi nedenleriyle yani boyutlarıyla uyuşması açısından önemlidir.

Bu kapsamda çalışmanın bu bölümü ŞBB'nin kurumsal yapısı ve yerel diplomasinin incelenmesi olarak görülebilir. ŞBB'nin yerel diplomasisi incelemesi yapılırken başlıkların belirlenmesi birkaç temele dayanmaktadır. İlk olarak bir önceki bölümde ele alınan yerel diplomasinin araçları doğrudan kriterdir. İkinci olarak (bir önceki başlıkta açıklandığı üzere) Türkiye'deki yerel diplomasi uygulamalarıdır. Üçüncü olarak ŞBB'nin 2014-2024 yılları arasındaki faaliyet raporlarında geçen ve yerel diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek tüm aktivitelerin sınıflandırılmasının literatürdeki karşılığı kriteridir. Dördüncü olarak Şanlıurfa'nın kalkınmışlık düzeyindeki durumdan dolayı ŞBB'nin hibe-fon kaynaklı projeler ve iş birliklerindeki yoğun faaliyetlerdir.

Nitekim dördüncü nedenin çalışmanın iddiası olarak 'uluslararası kurum ve kuruluşlarla yerel yönetimlerin kalkınma hedefli ilişkilerinin açıklanması' incelemesini ortaya çıkarmıştır. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki hem literatürde hem de pratikte insani yardım ve kalkınma

¹⁴ T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın belirlediği kalkınmışlık düzeyine göre bölgelendirme <https://www.karacadag.gov.tr/planlama/1/1/diyarbakir-sanliurfa-bolgesi-2014-2023-bolge-plani/>

yardımları birbirine çok karıştırılmaktadır. Bunun yanında insani yardımlar ve kalkınma yardımlarının hayata geçirilmesinin projeler ve işbirlikleri olmak üzere yine iki yolu olduğu görülür. Proje ve iş birlikleri literatürde kalkınma yardımları ve insani yardımlar aracının dışında başka bir yerel diplomasi aracı olarak kabul edilmektedir. Lakin projeler ve iş birliklerinin de hem literatürde hem pratikte çok karıştırıldığı gözlemlenebilir. Diğer bir konu ise söz konusu yerel diplomasi faaliyetlerini belediyelerin kiminle veya kimlerle gerçekleştirdiğidir.

Buradan hareketle çalışmanın ŞBB ile uluslararası sivil toplum kuruluşları ve BM Ajansları ve sair aktörler arasındaki ilişkilerin; insani yardımlar, kalkınma yardımları, projeler, işbirlikleri, iki taraflı uygulamalar, çok taraflı uygulamalar terminolojisi çerçevesinde bu bölümde incelenmiştir. Böylelikle literatürdeki yerel diplomasi araçlarına ŞBB örneği üzerinden yeni bir açıklama ortaya konulmuştur. Dolayısıyla yerel yönetimlerin-yerel yönetim olmayan aktörlerle olan kalkınma yardımları ve insani yardım hedefli ilişkilerinin, hangilerinin projeler, hangilerinin iş birliği olarak değerlendirilmesi gerektiği izah edilmiştir. Bunun yanında proje veya işbirliklerinin taraf sayılarına göre iki taraflı veya çok taraflı yerel diplomasi uygulamalarından hangilerinin kapsamına girdiği incelenmiştir.

3.1. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Kurumsal Yapısı

Demirtaş (2016: 155-156) yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetlerinde başarılı olabilmemesinin yapısal unsurlarını: “Devletin çizdiği idari ve yasal çerçeve; şehrin tarihsel altyapısı; şehrin coğrafi konumu; şehrin demografik yapısı; devletin dış politika yaklaşımı; yeteri kadar kaynak; belediye başkanının dış ilişkilere olan ilgi ve tecrübesi” olarak sıralamıştır. Bu çerçevede bu bölüme Demirtaş'ın yaklaşımı üzerinden Şanlıurfa şehri ve büyükşehir belediyesinin karakteristik özellikleri olan tarihi, demografisi, turizmi, kültürel yapısı, sosyal ve ekonomik durumu incelenerek başlanmıştır.

3.1.1. İdari Tarih

Şanlıurfa Irak, Suriye ve Anadolu topraklarının kesişim noktasındaki ekopolitik ve jeopolitik konumundan dolayı tarih içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı ve birçok devletin veya imparatorluğun idaresi altında bulunmuştur. Günümüz idare sisteminin anlaşılabilmesi için Osmanlı idare sistemi ve Cumhuriyet idare sisteminin anlaşılmasının

önemlidir. Dolayısıyla ŞBB idari tarihi bu dönemlerin incelenmesi ile ele alınacaktır. Doğudaki birlik ve bütünlüğü sağlamak adına 1516 yılında sefere çıkan Yavuz Sultan Selim'in Memluklulara karşı elde ettiği zafer sonrası Urfa'nın Osmanlılar idaresine geçmiştir. Dönemin idare sistemi çerçevesinde Diyarbakır eyaletine bağlanan Urfa, Kanuni döneminde Rakka eyaletine bağlı sancak statüsüne yükseltilmiştir. Tanzimat'a kadar çeşitli eyaletlere bağlı sancak olarak idaresi devam etmiştir. Tanzimat'ta adem-i merkeziyetçiliği kuvvetlendiren reformların yapılmasıyla vilayet sistemine geçilmiştir. Bu dönemlerde Urfa'nın çeşitli vilayetlere bağlı sancak olarak idare edildiği ve bu durumun cumhuriyete kadar böyle devam ettiği görülür (Çelik, 2025).

Cumhuriyet'in ilanından sonra idari yapılanmada köklü değişiklikler yaşanmıştır. 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile sancak ve livaların kaldırılmış, sancaklar vilayet olarak merkezi yönetime bağlanmıştır. Böylelikle Urfa il statüsüne yükselmiştir. Tek parti dönemi savaştan yeni çıkmış devlet için yeniden yapılanma dönemi olarak ifade edilebilir. Merkezi hükümetin çeşitli kanunlarla yerinden yönetimleri dizayn etmeye çalıştığı bu dönemde, parti başkanlarının ilin idaresine doğrudan etkileri söz konusu olduğu görülür. Doğal olarak pratikte bu birçok aksaklığı beraberinde getirmektedir. Çok partili hayata geçişle birlikte adem-i merkeziyetçilik güçlenmeye başlamıştır. Her ne kadar askeri darbeler ile belediyeler askeri vesayet altına girse de bu kısa dönemleri kapsamıştır. Özellikle 1980 darbesi ile yapılan anayasa ile yerinden yönetimler üzerindeki merkezi yönetim vesayeti kuvvetlendiği lakin sonrasında yapılan revizelerle ibrenin tekrar adem-i merkeziyetçiliğe döndüğü görülür (Çelik, 2025).

Gerek Özal dönemi ve gerekse Erdoğan'ın ilk dönemi dış politika stratejisi, Batı perspektifli bir dış politikanın izlenmesi ve AB ile ilişkilerin geliştirilmesi şeklinde seyrettiği görülür. Bu dönemlerde Şanlıurfa için kazanım olacak iki büyük gelişmeden bahsedilebilir. Bunların ilki GAP başta olmak üzere bölgeye özel kalkınma hamleleri; ikincisi ise yapılan idari reformlarla yerinden yönetimlerin güçlendirilmesi nihayetinde Şanlıurfa'nın büyükşehir belediyesi statüsüne yükselmesidir. GAP¹⁵ başlarda sulama yoluyla tarımı güçlendirme hedefleriyle ortaya çıkan Atatürk Barajı temelli bir proje olsa da özellikle Özal döneminde "master plan ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesine" dönüştürülmüştür. Bugün merkezi yönetime bağlı GAP Bölge

¹⁵ Daha detaylı inceleme için Bkz. www.gap.gov.tr

Kalkınma İdaresi Başkanlığı kurumsal yapısı ile en başta Şanlıurfa olmak üzere birçok bölge iline hizmet verir (T.C. GAP Bölge Kalkınma İdaresi, t.y.).

3.1.2. Yetki, Sorumluluk ve Kaynaklar

2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı kanunla Şanlıurfa büyükşehir statüsünü kazanmıştır (Mevzuat, 2012). Bunun yanında aynı yasanın 5216 sayılı kanunda geçerli olan belediye sınırlarının mahalli sınırlarla aynı olması 2012 yılı itibariyle tüm büyükşehirleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Mevzuat, 2004). Dolayısıyla idari yapının temelinden etkilendiği ve Şanlıurfa'nın idari anlamda yeniden yapılanmaya girdiği görülür. Bunun neticesinde "il özel idaresi ve 30 bucak kaldırılmış, 15 belde belediyesi ve 1153 köyün tüzel kişiliği sonlandırılmıştır. Kurulan 3 yeni merkez ilçe belediyesiyle Şanlıurfa 13 ilçeye sahip olmuştur" Bu yasa ile ŞBB idari ve bütçe anlamında geniş yetkilere sahip olmuştur (Çelik, 2025). Bu kapsamda 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda belirtilen tüm görev yetki ve sorumluluklar ŞBB içinde söz konusu olmuştur.¹⁶ ŞBB bugün 2,25 milyon nüfusa (GKK hariç) ve 19.451 km² alana hizmet sağlamaktadır.¹⁷ (TÜİK, 2024)

Günümüz belediyeciliğinin mevzuatsal çerçevede işlemediği, uygulamalar çerçevesinde söylenebilir. Çünkü belediyeler siyasi gelişmelerden doğrudan etkilendikleri için hizmet önceliğinin vatandaşın memnuniyetidir. Bunun yanında daha önce belirtildiği üzere belediyeler vatandaşların doğrudan muhatabıdır. Bundan dolayı hizmet sağlanmadan önce mevzuatsal temellendirmeden ziyade hizmet sağlandıktan sonra mevzuatsal temellendirmenin yapıldığı gözlemlenebilir. Nitekim bundan dolayı yerel yönetimler yetki genişliğine dair talepkar olmuşlardır. Daha önce değindiğimiz Özden ve Gündüz 'ün (2017: 9-10) tespitleriyle yerel kalkınmanın sağlanabilmesi için özellikle büyükşehir belediyeleri hem ulusal hem de uluslararası alanda pratik çalışmayı ortaya koyduktan sonra mevzuatsal temellendirmeyi yapmaya çalışmalarının temelinde bunların olduğu görülür. Bu da kavramsal çerçevede ortaya koyulan merkezi yönetim-yerinden yönetim çatışmasını kaçınılmaz olarak ortaya çıkarmaktadır. Aynı

¹⁶ Daha detaylı inceleme için Bkz. www.mevzuat.gov.tr

¹⁷ Daha detaylı bilgi için Bkz. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

durumu Çelik (2025) merkezi yönetim politikası dahilinde bölgesel yönetim modeline geçişin sancıları olarak ifade etmektedir.

2014 yerel seçimleri ile pratiğe dökülen yeni büyükşehir modeliyle üç önemli sorun ŞBB'nin omuzlarına yüklendiği bilimsel olarak gözlemlenebilir. Bunlar: İlk olarak kurumsal anlamda gereken hazırlıklar olmadan büyükşehir statüsüne geçmesi pratikte birçok handikap doğurmuştur. İkinci olarak 5216 sayılı kanunun Şanlıurfa'da uygulanmasıyla büyükşehir belediyesinin hizmet sağlamakla yükümlü olduğu coğrafi alan ve nüfus bir kereden çok fazla artmıştır. Üçüncü olarak 2011 Suriye iç savaşından en olumsuz etkilenen ilin Şanlıurfa olmasıdır. Bu durum 1991 Körfez Savaşı sonrası yaşanan göç dalgasından çok daha ağırdır. Göç İdaresi verilerine göre¹⁸ Şanlıurfa'nın uzunca bir dönemi en fazla Geçici Koruma Kapsamında Suriyeli'yi barındıran ikinci ili olarak geçirdiği görülür. Bu sayı 550 binlere kadar varmış aynı zamanda Şanlıurfa için kendi nüfusuna oranla en fazla Geçici Koruma Kapsamında Suriyeli'yi barındıran ikinci il olmasını sağlamıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Dolayısıyla ŞBB kendi nüfusunun %25 fazlasına tüm belediye hizmetlerini sağlamak zorunda kalmıştır. Bunun yanında TBB araştırmasıyla¹⁹ aynı dönemi kapsayan süreçte, insani yardımları ve kalkınma yardımlarını (merkezi bütçeden kaynak almaksızın) kapsayan gerek uluslararası ve gerekse ulusal proje bazlı yardımlardan en az faydalanan ilin Şanlıurfa olduğu görülür (TBB, 2025a). Nihayetinde ŞBB son 15 yılında artan oranda büyük bir iş yükünü omuzlamak zorunda kalmıştır. Buna mukabil kaynak artışının yeterli olmadığı ve bunun doğuracağı menfi sonuçların şehri her anlamda olumsuz etkilediği ve etkileyeceği sonucuna varılabilir (Çelik, 2025).

ŞBB bütçesi 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na göre düzenlenmektedir. Vergi gelirleri, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, bağış ve yardımlar, sermaye gelirleri v.b gibi kalemlerin gelirleri oluşturmaktadır. İnsan kaynakları, mal ve hizmet alımı v.b. kalemlerin giderleri oluşturmaktadır. 5216 sayılı Kanun'un 23, 24, 25 ve 26. maddeleri, büyükşehir belediyelerinin mali yapısını düzenlemekte ve gelir paylaşımı, borçlanma ve bütçe yönetimi gibi konuları kapsamaktadır. 2023 yılı için ŞBB'nin tahmini bütçe geliri yaklaşık 6,35 milyar TL, tahmini bütçe gideri ise yaklaşık 7,66 milyar TL olarak öngörülmüştür (ŞBB, 2024b).

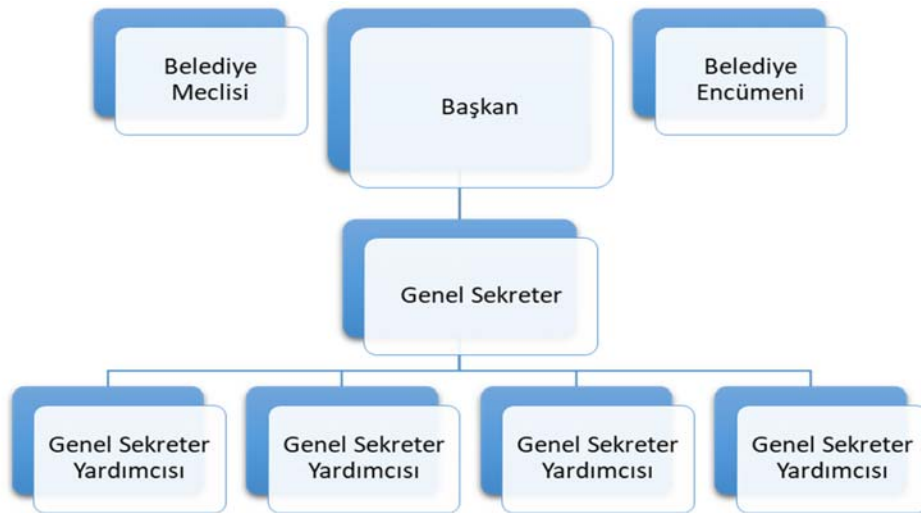
¹⁸ Daha detaylı bilgi için Bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

¹⁹ Daha detaylı bilgi için Bkz. <https://www.tbb.gov.tr/istatistiki-veriler>

2024 yılı yaklaşık konsolide bütçesi, bağlı kuruluşlar ve iştirak şirketleriyle birlikte yaklaşık 13,1 milyar TL olarak belirlendiği görülür (ŞBB, 2023). Bütçe gelirlerinin önemli bir kısmı, genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan paylardan ve yerel vergi gelirlerinden oluşmaktadır. Bütçe giderlerinin büyük bir kısmı, altyapı yatırımları, toplu taşıma hizmetleri ve kültürel projeler gibi yerel ihtiyaçlara yöneliktir. Şanlıurfa'nın büyüyen nüfusu ve geniş coğrafi alanı, belediyenin mali yapısında sürdürülebilirlik ve etkinlik gerekliliğini artırdığı şeklinde yorumlanabilir.

3.1.3. Organizasyonel Yapı

Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 34) kamu hizmetlerinin kaliteli şekilde arzı “kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi ve ilgili görev ve sorumlulukların profesyonel kişiler tarafından uygun yöntemlerle sunulmasını gerektirmektedir” ifadesiyle hizmet sunumunu yapacak personellerin eğitilmiş ve tecrübeli olması çerçevesinde profesyonelliğine vurgulamışlardır. Şanlıurfa Belediyesi'nin 2014 seçimleri sonrası büyükşehir statüsünü kazanmıştır. Bu tarihten önce il merkez sınırlarını kapsayan hizmet çerçevesinde belediye başkanı, başkan yardımcıları, müdürlükler ve şefliklerden oluşan hiyerarşik bir yapılanma bulunmaktaydı. Büyükşehir statüsünün kazanılmasıyla birlikte idari yapılanma hizmetler çerçevesinde aşağıdaki şekillerle ifade edilecek olan son halini almıştır. 2014'ten günümüze ŞBB Başkanlığında dört kez değişiklik olmuştur (ŞBB, t.y.). Doğal olarak tüm idari kadronun da değişikliği beraberinde geldiği görülür. Yukarıda ifade ettiğimiz yetki ve kaynak sıkıntısıyla birlikte bu değişiklikler insan kaynakları alanında kalifiye ve profesyonel eleman sıkıntısına sebep olduğu söylenebilir..

Şekil 3.1. ŞBB üst yapılanması (Kaynak: ŞBB, 2025'den faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

ŞBB idari teşkilatlanmasını, 5216 sayılı Kanun'un 21. maddesine uygun olarak dizayn etmektedir.²⁰ Büyükşehir kurumsallığının sağlanması hususunda Çelik'in (2025) belirttiği merkezi hükümetin idari yapılanmada bölgeselliğe geçiş aşaması dikkate alınarak idari görevlendirmeler yapılmıştır. Nitekim Tuzcuoğlu (2007: 59) bunu ABD örneği ile benzer olarak nüfus ve alan ölçütü gibi kriterler getirilmesi olarak ifade eder. Bu kapsamda üst idari kadro, belediye başkanı, genel sekreterlik, genel sekreter yardımcıları ve daire başkanlıklarından oluşmaktadır. Daire başkanlıkları ise hizmetin sunumuna göre oluşturulan şube müdürlüklerinden oluşur. Şekil 3.1.'de gösterildiği gibi belediye başkanı, tepe yönetimi oluştururken, genel sekreter ve yardımcıları üst düzey karar alma süreçlerinde kilit rol oynamaktadırlar.

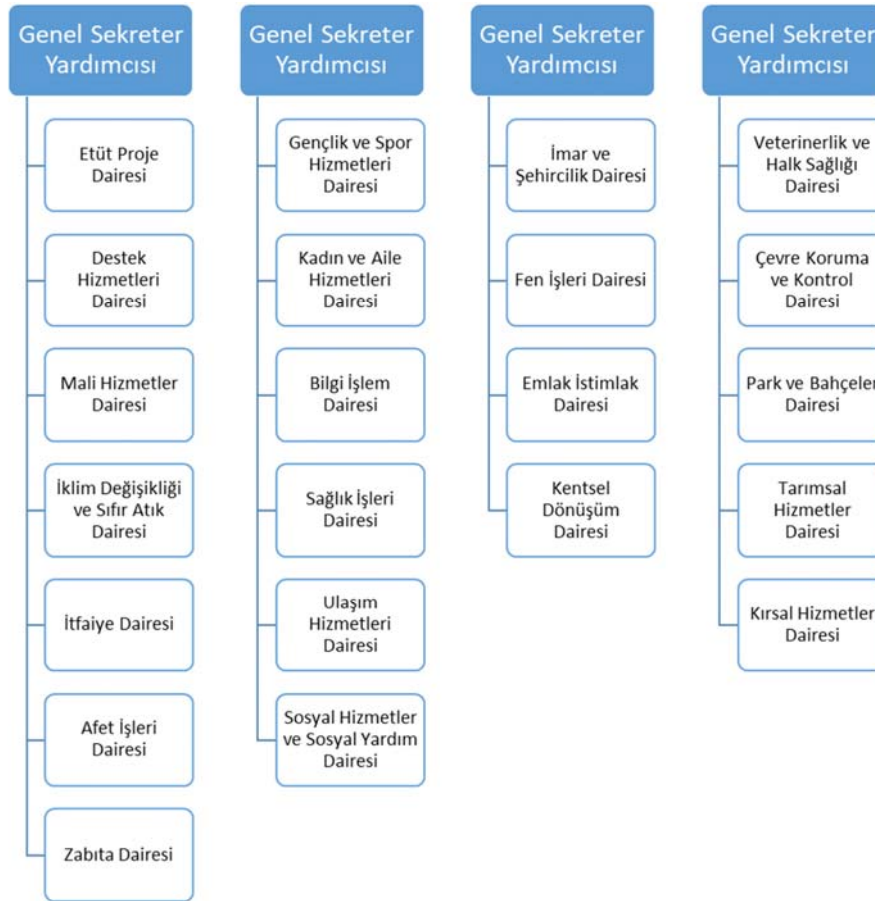

Şekil 3.2. ŞBB doğrudan başkan ve genel sekretere bağlı daireler (Kaynak: ŞBB, 2025'den faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

Daire başkanlıkları, stratejik düzeyde hizmet planlamasından, müdürlükler ise operasyonel düzeyde hizmetlerin yürütülmesinden sorumludurlar. Şekil 3.2.' de ifade edildiği üzere mevcut haliyle bazı daire başkanlıkları doğrudan belediye başkanına bazıları ise doğrudan genel sekretere bağlıdır. Şekil 3.3.'de ifade edildiği üzere diğer daire başkanlıkları genel sekreter yardımcılarında paylaştırılmıştır. ŞBB'nin güncel organizasyon şemasında dikkat çeken husus Şekil 3.2.'de gösterildiği üzere, yerel diplomasi faaliyetlerinin kurumsal karşılığı olan dış ilişkiler daire

²⁰ Daha detaylı inceleme için Bkz. www.mevzuat.gov.tr

başkanlığının doğrudan belediye başkanına bağlı olmasıdır. Yukarıda Demirtaş'ın yerel yönetimlerin dış ilişkilerindeki yapısal unsurlarında sayıldığı üzere dış ilişkiler dairesinin doğrudan başkana bağlı olması belediye başkanının ilgisini ve tecrübesine bağlı ufkunu göstermesi olarak yorumlanabilir.

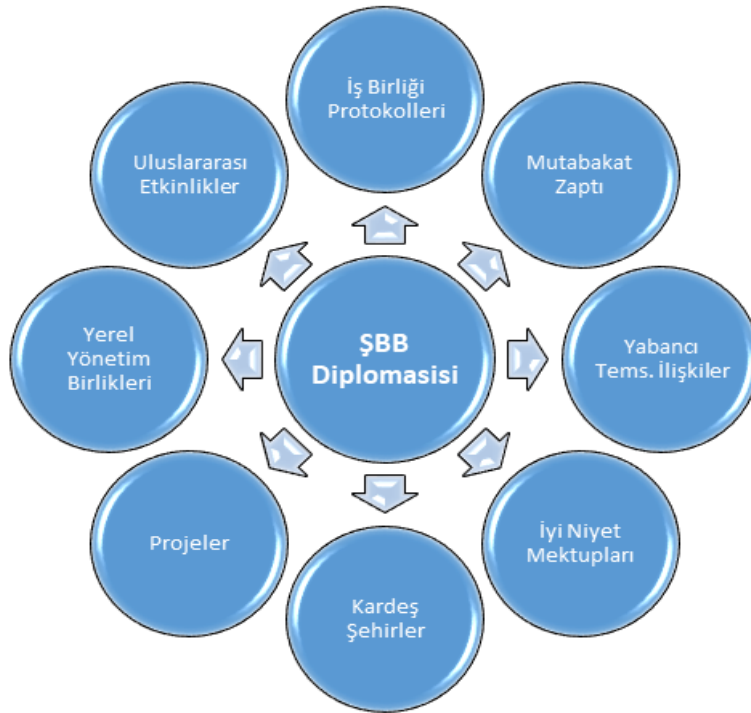

Şekil 3.3. ŞBB genel sekreter yardımcılara bağlı daireler (Kaynak: ŞBB, 2025'den faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

3.2. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin Yerel Diplomasisi

Şanlıurfa, tarihi, kültürel zenginlikleri, stratejik konumu ve 2 milyonu aşan nüfusu dolayısıyla Türkiye'nin önde gelen şehirlerinden olarak gösterilir. ŞBB'nin bu potansiyeli değerlendirerek yerel yönetim olmanın ötesine geçmeyi ve uluslararası aktör olarak etkili ve yetkili bir yerel diplomasi yürütmeyi hedef edinmektedir. Söz konusu olan yerel diplomasi kurumsal incelemesi olduğunda kurumun yani ŞBB'nin yerel diplomasisini incelemeye kurumsallaşmadan başlamak yerinde olacaktır. Diğer taraftan ŞBB'nin uluslararası ilişkiler faaliyetleri ise yerel

diplomasi araçları ve diğer belediye uygulamaları çerçevesinde Şekil 3.4.'deki gibi kategorize edilmiştir. Bu kapsamda ŞBB' nin yerel diplomasi faaliyetlerinin incelenmesi iş birlikleri, yabancı temsilciliklerle ilişkiler, mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları, kardeş şehir ilişkileri, projeler, uluslararası yerel yönetim birliklerine üyelik, Uluslararası etkinlik ve organizasyonlar başlıklarıyla yapılmıştır. Bölüm sonunda incelenmesi yapılacağı üzere kalkınma yardımları ve insani yardımlar başlığı Şekil 3.4.'te projeler olarak gösterilmiştir.

Şekil 3.4. ŞBB yerel diplomasisi (yazar tarafından oluşturulmuştur).

ŞBB' nin ilk yerel diplomasi faaliyeti için 1997 yılında İslam Başkentleri ve Şehirleri Teşkilatı'na (OICC) üyeliği gösterilebilir.²¹ Akabinde yaşanan merkezi hükümetin dış politika açılımı, büyükşehir statüsü, yöneticilerin ufku, personellerin uzmanlığı v.b. gibi etkenler ile iki ivme döneminin yaşandığı görülür. İlk olarak Şanlıurfa Belediyesi' nin yerel diplomasi faaliyetlerinin yoğunluk kazanmaya başlamasının 2015 yılı olmasıdır. Zira merkezi hükümetin AB açılımı ve AB'ye tam katılım müzakerelerinin başlamasıyla, AB tarafından sağlanan hibe kaynaklı projelerden yoğun olarak faydalandığı dönemin bu dönemdir. Dolayısıyla yerel diplomatik faaliyetler yoğunluk kazanmış ve uluslararası projeler araçsallığı kapsamında ilk kurumsallığın bu

²¹ Ulaşılabilen resmi kaynaklar çerçevesinde bu bilgi verilmiştir.

dönemde gerçekleşmiştir. Sonraki dönemler için yerel diplomasi faaliyetleri kurumsallığın aşama kat etmesiyle birlikte tekrar ivme kazanmıştır. Aşağıda kurumsallaşma başlığı altında bu konunun incelenmiştir. Ayrıca ŞBB' nin mevcut yerel diplomasi faaliyetleri detaylı olarak ele alınacaktır (ŞBB, 2015).

Bugün gelinen noktada, doğrudan Büyükşehir Belediye Başkanına bağlı Dış İlişkiler Dairesi ile hem iki taraflı yerel diplomasi faaliyetleri hem çok taraflı yerel diplomasi faaliyetleri hem de proje bazlı yerel diplomasi faaliyetlerinin aktif olarak yürütüldüğü bir dönemin yaşandığı görülür. Mevcut haliyle ŞBB' nin 7 uluslararası yerel yönetim birliğine üyeliği, 4 kardeş şehir ilişkisi, 1 iş birliği protokolü,²² 3 mutabakat zaptı/iyi niyet mektubu, onlarca uluslararası projesi ve onlarca iş birliği protokolü bulunur.²³ Demirtaş (2016: 156) yerel yöneticinin dış politika ufkunun yerel diplomasi açısından önemini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bölüme ŞBB Başkanı Gülpınar'ın 2025 yılında Barselona'daki UCLG toplantısında yerel diplomasinin önemini anlattığı ifadeleriyle başlamak yerinde olacaktır (Urfa Değişim Gazetesi, 2025).

“Şanlıurfa, medeniyetin beşiği ve insanlığın ortak mirasının yaşatıldığı kutsal bir coğrafyadır. Küresel gündem sadece ekonomik büyüme ve teknolojik gelişmelerden ibaret olmamalıdır. Özellikle iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve insan hakları gibi alanlarda yerel toplulukların gerçek ihtiyaçlarını göz önüne alan özel çözümler geliştirilmelidir. Kültür, geçmişi korumakla kalmaz, geleceği de şekillendirir. Bu yüzden, uluslararası kuruluşlarla ortak projeler ve tecrübe paylaşımlarıyla Şanlıurfa'nın kadim mirasını tüm dünyaya aktarmayı sürdürüyoruz”

3.2.1. Kurumsallaşma ve Personel Yapısı

Daoudov (2013: 124), yerel yönetimlerin dış ilişkilerinin profesyonelleştiğinin göstergesi olarak “özellikle metropol veya bölgesel yönetimlerde dış politika ile ilgili birimlerde artık emekli diplomatların veya bir şekilde dışişleri bakanlıklarında görev almış kişilerin istihdam edilmesi” ifadelerini kullanır. Yani ilgili birimlerde görev alan personellerin alanında eğitim almış, teoriden pratiğe geçerken karşılaşılan güncel problemlere çözümler üretebilen ve bu alanda kalifiye olacak kadar tecrübeye sahip personellerin olması kurumsallaşma açısından önemli olduğu sonucuna varılabilir. Bugün ŞBB Dış ilişkiler Dairesi Başkanlığının temeli sayılabilecek Şanlıurfa Belediyesi Sosyal APK (Araştırma Planlama Koordinasyon) birimi 2005 yılında proje geliştirmek

²² İki taraflı yerel diplomasi uygulaması olarak ve iş birliğinde muhatabın yerel yönetim olduğu durum.

²³ Çok taraflı yerel diplomasi uygulaması ve muhatabın uluslararası aktörler olduğu durum.

ve hibe kaynaklı projelerden belediyeyi faydalandırmak üzere Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur (Çelik, 2014: 12). Bu birimin temel olarak alınmasının sebebi proje bazlı yerel diplomasi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesidir. Lakin proje dışında, münferitte olsa yerel diplomasi faaliyetleri (mesela kardeş şehircilik) bu birimin çalışmalarına dahil olmadığı görülür. Günün koşullarına göre Belediye Başkanının görevlendirmeleri ile sair yerel diplomasi faaliyetleri yürütülmüştür.

2014 Yerel seçimleri ile büyükşehir statüsüne geçen ŞBB, proje bazlı yerel diplomasi yürüten Sosyal APK birimini, AB Projeleri ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü olarak kurumsallaştırmıştır. Bunun yanında alanında uzman personelleri istihdam etmiştir. Bu dönemde şube müdürünün dış ilişkiler tecrübesine sahip olmasının yanında Uİ mezunu personeller istihdam edilmiştir. Nitekim yerel diplomasi faaliyetleri olan proje yürütücülüğü ve ortaklığının yanında kardeş belediyecilik ve yerel yönetim birlikleri gibi yerel diplomasi araçlarında ivme yakalanmıştır. Böylelikle hem iki taraflı hem çok taraflı hem de proje bazlı yerel diplomasi uygulamaları bir şube müdürlüğü bünyesinde tek çatı altında kurumsallaşmıştır (ŞBB, 2015).

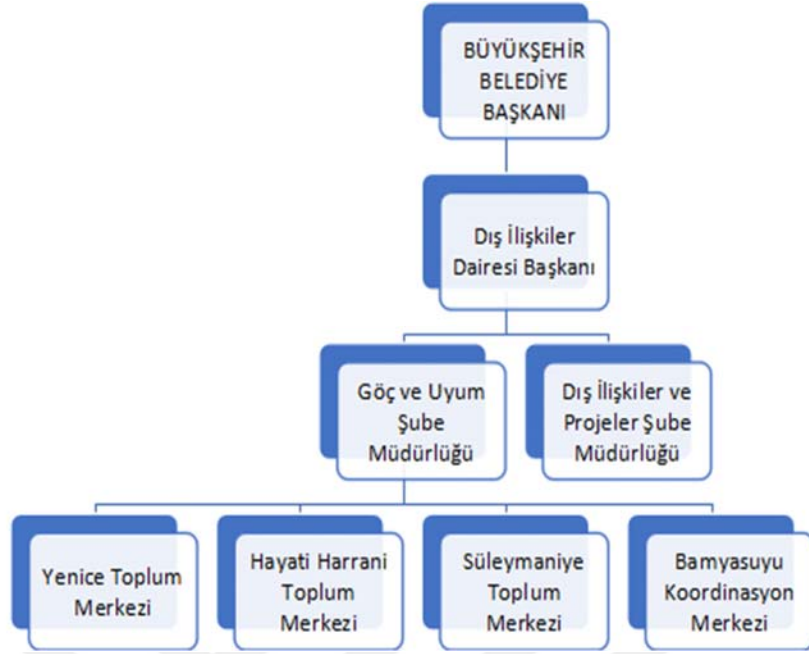
Erişilebilen kaynaklar içerisinde 1994 öncesinde yerel diplomasi faaliyetine rastlanmamıştır. 1994-2004 dönemi ise tüm ülkede Refah Belediyeciliği olarak bilinen dönemdir. Dönemin merkezi yönetimlerinden olan Necmettin Erbakan Başbakanlığındaki 54. Hükümetin dış politika perspektifi olan İslam Birliği hedefini Şanlıurfa Belediyesi için OICC üyeliğini getirdiği görülür. OICC üyeliği ile gerçekleştirilen lobicilik sayesinde İslam Kalkınma Bankasından çeşitli fonlar alınarak şehrin ilk Su Arıtma Tesisinin kurulmuş, içme suyu şebekeleri ve kanalizasyon şebekelerine dair tüm altyapı yenilenmiştir.

2004-2014 yılları arasında Şanlıurfa Belediyesi'nin proje bazlı yerel diplomasi faaliyetlerinde artış olduğu görülür. Nitekim merkezi yönetimin daha önce bahsedilen AB perspektifli yaklaşımı, AB hibeleriyle proje bazlı kalkınma faaliyetlerinin başlaması bu dönemde olmuştur. Bu dönemde özellikle sosyal ve kültürel alanda yapılan projeler için oluşturulan uzman ekiple en fazla kaynak sağlanmaya çalışıldığı görülür. Bir AB projesi olan EKOSEP (Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi) ile kadın destek merkezlerinin ve gençlik merkezlerinin kurulması bu dönem içerisinde olduğu görülür (TEPAV, 2025). Ayrıca bu dönemde uluslararası etkinlik olan 'Dinler Parkı Projesi'nin açılış töreni kamuoyunda tepkiyle karşılandığı görülür. Belediye

meclisinin aksi yönde kararına rağmen ‘dinlerarası diyalog’ temalı buluşmalar ile müslüman bir kadınla hristiyan bir erkeğin evlendirilmesi kamuoyunun tepkilerine sebep olmuştur. Nihayetinde parkın yapıldığı Balıklıgöl Turizm Platosunda arkeolojik bulguların çıkmasıyla park projesi iptal edilmiş ve yerine Mozaik Müzesi ve Arkeoloji Müzesi yapılmıştır (İLKHA, 2016). Bu dönem için iki büyük avantajdan söz edilebilir. İlki merkezi yönetimin kaynaklarından faydalanılması ikincisi ise AB hibelerinden faydalanılmasıdır. Nitekim bu kaynaklar ile yerel diplomasinin amaçlarından olan kalkınmışlık ve kaynak sağlama hususlarında nispeten başarıdan söz edilebilir.

ŞBB’ nin yerel diplomasini faaliyetlerindeki iki ivme döneminden ilki olarak 2014 yılında büyükşehir statüsüne geçmesi ve ilk büyükşehir belediye üst yönetiminin kurumsallıktaki vizyonu ile başlayan sürecin olduğu söylenebilir. Nitekim yerel diplomasinin kurumsallaştığı ilk dönemin olduğu yani daha önce proje bazlı çalışan Sosyal APK biriminin, AB Projeler ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü olarak kurumsallaştırıldığı görülür. Bunun yanında söz konusu şube müdürlüğüne uzman ve kalifiye insan kaynakları sağlanmıştır (ŞBB, 2015). 2019-2024 yılları arasında ise yerel diplomasini faaliyetlerini aşağıda inceleneceği üzere, bir önceki döneme göre ilerleme gözlemlenmiştir. Bu dönemin en dikkat çeken faaliyeti Şanlıurfa’nın 2023 İslam Dünyası Turizm Başkenti olmasıdır (ŞBB, 2023).

İkinci ivme olarak bahsedilen dönem 2024 yılında Mehmet Kasım GÜLPINAR’ın Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmesiyle yaşandığı görülür (ŞBB, 2025b). Büyükşehir Belediye Başkanı Gülpınar yerel diplomasine verdiği önemden dolayı daha önce Strateji Geliştirme ve Dış İlişkiler Dairesi olarak geçen kurumsal yapıyı, yerel diplomasine özel bir yapıya dönüştürerek, Dış İlişkiler Dairesine dönüştürüp Şekil 3.2.’te gösterildiği gibi doğrudan kendisine bağlamıştır. Şekil 3.5’ te Dış İlişkiler Daire Başkanlığının güncel organizasyon şeması gösterilmiştir. Daire başkanlığı Göç Uyum ve İletişim Şube Müdürlüğü ve Dış İlişkiler ve Projeler Şube Müdürlüğü olarak iki müdürlükten oluşmaktadır. Ayrıca müdürlüklere bağlı proje bazlı hizmet birimleri vardır (ŞBB, t.y.).

Şekil 3.5. ŞBB Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı organizasyon şeması (Kaynak: ŞBB, 2025'den faydalanılarak yazar tarafından görselleştirilmiştir).

Bu yeni yapılanmayla beraber uzman ve kalifiye personel konusunda ŞBB'nin avantajlar elde ettiği görülür. Nitekim Tablo 3.1.'de Dış İlişkiler Dairesi uzman personellerinin sayısı ve uzmanlıkları belirtilmiştir. Proje uzmanı hibe kaynaklı projelerin hazırlanması ve fonlanması görev tanımlarını kapsamaktadır. Birim sorumlusu pozisyonu ŞBB'nin yürütücüsü, ortağı veya pilot uygulayıcısı olduğu uluslararası projeler kapsamında kurulan hizmet noktalarının idari amirliğidir. Oluşturulan bu kurumsal yapı ve istihdam edilen uzman personellerle yapılması hedeflenen iş ve işlemler ŞBB yönetmeliğinde detaylıca izah edilmiştir. Bu kapsamda müdürlüklerin görev tanımları aşağıdaki sıralanmıştır (ŞBB, 2024).

Dış İlişkiler ve Projeler Şube Müdürlüğü Görev ve Sorumlulukları:

1. ŞBB'nin şehir diplomasisi faaliyetlerinde temsiliyetin sağlanması,
2. Uluslararası arenada Şanlıurfa'ya dönük farkındalığın sağlanması,
3. Belediyenin uluslararası ilişkilerinin stratejilerinin hazırlanması ve uygulanması,
4. ŞBB'nin taraf olduğu resmi evrakların tercümesi,
5. Dış ilişkilere dair kurum dışından gelen tüm resmi iş ve işlemlerin belediye içerisindeki koordinasyonu,

6. Belediye ile ilgili yapılan tüm uluslararası ziyaretlerin organizasyonu, koordinesi ve mihmandarlığı,
7. Tüm belediye hizmetlerine dair hazırlanan ihtiyaç analizleri çerçevesinde uygun projelerin hazırlanıp, bu projelere ulusal ve uluslararası fon ve hibe sağlayıcılardan kaynak getirilmesi. Bu çerçevede tüm daire başkanlıklarının bilgilendirilmesi ve koordine edilmesi,
8. Ulusal ve uluslararası yerel yönetim birliklerine üyelik ve bu birliklerin faaliyetlerine katılımın sağlanması ve koordine edilmesi,
9. Uygulanan projelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için izleme ve değerlendirmenin sistematik şekilde takibi.
10. Kardeş şehir ilişkilerinin planlanması, uygulanması ve sürdürülmesidir. Bu kapsamda projeler ve işbirlikleri geliştirilmesi, karşılıklı ziyaretlerin yapılması, kültürel etkileşimin sağlanmasıdır.

Göç Uyum ve İletişim Şube Müdürlüğü Görev ve Sorumlulukları:

1. GKK'daki bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel uyumunu sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi,
2. Uyum çerçevesinde hazırlanacak ihtiyaç analizlerine göre projelerin hazırlanması,
3. Dil, mesleki eğitim kursları kültürel entegrasyona dair programların organizasyonu,
4. Tüm hizmet sağlayıcıların hizmetlerine ulaşım konusunda bilgilendirme, yönlendirme ve rehberlik hizmetinin verilmesi,
5. İlgili hizmetleri sağlayan uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliğinin sağlanması, ortak projeler yapılması ve programlar organize edilmesi,
6. İlgili hizmetlere gereken bilgi ve belgelerin toplanarak bilimsel çalışmaların yapılması ve kamuoyu ile paylaşılması,
7. Ev sahibi ve diğer toplumlar arasında çıkabilecek krizlerin önlenmesi ve çıkan krizlerin doğru yönetilmesi,
8. Tüm görev ve sorumlulukların takibi, raporlanması ve hizmetlerin geliştirilmesidir.

Tablo 3.1. ŞBB Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı uzman personel durumu.²⁴

	Fiili Görev	Eğitim	Bölüm	Yabancı Dil
1	Dış İlişkiler ve Proj. Şb. Müdürü	Lisans	İşletme	İng.-Arp.
2	Göç Uyum ve İlet. Şb. Müdürü	Lisans	Psikoloji	İng.-Arp.
3	Uluslararası İlişkiler Uzmanı	Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	İngilizce
4	Dış İlişkiler Uzmanı	Lisans	Siyaset Bilimi	Alm.-İng.
5	Dış İlişkiler Uzmanı	Lisans	İşletme	İngilizce
6	Proje Uzmanı	Lisans	Antropoloji	-
7	Proje Uzmanı	Yüksek Lisans	Kamu Yönetimi	-
8	Proje Uzmanı	Lisans	Psik. Dan. ve Rehberlik	İngilizce
9	Proje Uzmanı	Lisans	Mimarlık	İngilizce
10	Proje Uzmanı	Lisans	İktisat	İngilizce
11	Proje Uzmanı	Lisans	Makine Mühendisliği	İngilizce
12	Tercüman	Lisans	Almanca Öğr.	Almanca
13	Medya Sorumlusu	Lisans	Fen ve Teknoloji Öğrt.	-
14	Dağıtım ve Vaka Sorum.	Lise	-	-
15	Birim Sorumlusu	Ön Lisans	Sağlık Hizmetleri	-
16	Birim Sorumlusu	Lisans	Dış Ticaret	Arapça
17	Birim Sorumlusu	Lisans		-
18	Puantör	Ön Lisans	Radyoterapi	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

²⁴ Yardımcı hizmetler olarak çalışan personeller tabloda gösterilmemiştir.

3.2.2. Mutabakat Zaptı ve İyi Niyet Mektupları

İki taraflı yerel diplomasi faaliyetleri için bir sıralama yapılacak olursa teknik olarak ilk sırada mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları gelir. Bu ifade, dış ilişkiler birimlerinin yapacağı mutfak çalışması çerçevesinde proje uygulanacak, iş birliği yapılacak veya kardeş şehir olunacak yerel yönetimlerin tespit edilmesi olarak açıklanabilir. Bunun neticesinde belirlenen yerel yönetimlere gerekçeleri belirlenerek iyi niyet mektubu gönderilmesinin teknik olarak atılması gereken ilk adımdır. Teklif yapılan yerel yönetimin olumlu geri bildirimde bulunması halinde gerçekleştirilecek yerel diplomasi faaliyetine göre mutabakat metninin imzalanacaktır. Varılan mutabakat neticesinde yerel diplomasi faaliyetinin mahiyetine göre resmi süreçler başlatıldığı görülür. Aksi durumlarda taraflardan birinin önceden resmi süreçleri başlatması; taraflardan diğerinden olumsuz geri bildirim gelmesi halinde imaj kaybına sebep olur.

ŞBB' nin 2014-2015 yıllarında üç adet iyi niyet mektubu vardır. Söz konusu zaman dilimi bölüm başında ifade edilen ŞBB' nin yerel diplomasideki iki ivme döneminden ilkinde AB Projeleri ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü tarafından gönderilmiştir. Aşağıdaki başlıklarda inceleneceği üzere ŞBB' nin birçok yerel diplomasi faaliyeti bulunmasına rağmen iyi niyet mektupları Tablo 3.2.'de gösterildiği üzere üç tane ile sınırlıdır (ŞBB, 2015). Bunun yanında ŞBB' nin mutabakat zaptı hiç bulunmamaktadır.

Tablo 3.2. ŞBB' nin mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları.

Mutabakat Zaptı ve İyi Niyet Mektubu			
Tarih	Ülke	Şehir	Kapsam
2014	İsveç	Malmö	Kardeş şehir teklifi
2014	Kore	Gyeongju	Kardeş şehir teklifi
2014	Çin	Xinyu	Kardeş şehir teklifi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Söz konusu iyi niyet mektuplarının Tablo 3.2. 'de gösterildiği üzere, İsveç'in Malmö şehri, Güney Kore'nin Gyeongju şehri ve Çin'in Xinyu şehirlerine gönderilmiştir. Yine bu iyi niyet mektuplarına sadece Malmö şehrinin karşılık vermiştir. Malmö Belediyesi'nin, ŞBB'ye yazdığı mektupta kardeş şehir kotalarının dolu olması gerekçe gösterilerek, ŞBB' nin kardeş şehir

teklifinin olumsuz cevaplandığı görülür. Xinyu ve Gyeongju şehirlerinin ise karşı iyi niyet mektupları bulunmamaktadır.²⁵

3.2.3. Yabancı Temsilciliklerle İlişkiler

ŞBB yabancı temsilciliklerle ilişkiler geliştirerek ortak projeler, iş birlikleri ve kardeş şehir ilişkileri geliştirmeyi hedeflediği şeklinde yorumlanabilir. Bu ilişkilerin temelinde karşılıklı ziyaretler vardır. Söz konusu ziyaretler, 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkındaki Kanun'a uygun olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın izniyle gerçekleştirilmektedir (Mevzuat, 1969). Bu kapsamda ŞBB başkanlık, genel sekreterlik, daire başkanlıkları ve şube müdürleri nezdinde birçok ziyaret gerçekleştirdiği ve birçok ziyaretçiyi ağırladığı görülebilir. Söz konusu ziyaretlerin tamamını incelemek ayrı bir çalışma konusudur. Bundan dolayı ŞBB'nin yabancı temsilciliklerle olan karşılıklı ziyaret, görüşme ve toplantılarının sadece başkanlık düzeyindekiler tablo ile gösterilmiştir.

Söz konusu karşılıklı ziyaretler, çeşitli büyükelçilikler, yabancı ulusal kurumlar, BM Ajansları-Temsilcileri, AB ve sair ulus-üstü örgüt temsilcileri ve uluslararası STK'ların temsilcileri ve çeşitli delegasyonlar ile gerçekleştirilmiştir. Tablo 3.3.'te bu ziyaretler son 10 yılı kapsayacak şekilde verilmiştir.²⁶ Söz konusu ziyaretlerde gündem olarak; kurumsal kapasite geliştirme, kalkınma hedefli projelere kaynak sağlama v.b. gibi araçlarla gelecekte muhtemel ortak çalışmalar hususunda görüş alışverişleri ele alınmıştır. Bunların yanında mevcutta devam eden ortaklıkların ilerleme durumları da bu görüşme ve toplantıların gündemidir. Ayrıca tüm görüşmelerde muhataplara Şanlıurfa'nın kalkınma hedeflerine göre hazırlanan fizibilite raporları ve proje konsept notları verildiği görülür. Örnek verilecek olursa; 2019 yılındaki Fransız Kalkınma Ajansı heyetinin gerçekleştirdiği ziyaret sonrası, FRIT 2 kapsamında, Suruç Kanalizasyon Yağmur Suyu Drenajı ve Birecik Kanalizasyon ve Atık Su Projelerini desteklenmesi için projeler vermiş ve sözlü olarak sunumlar yapılmıştır. Dolayısıyla Söz konusu çalışmalar aynı zamanda yerel diplomasi boyutu olan lobicilik kapsamına girer.

²⁵ Söz konusu şehirler olumlu veya olumsuz cevaplarını iletmişlerse de erişilen kaynaklar arasında bulunmamaktadır.

²⁶ 2015 yılı itibarıyla faaliyet raporlarına ulaşılabildiği için 2015 tarihinden başlanmıştır.

Tablo 3.3 ŞBB' nin yabancı temsilciliklerle ilişkileri ve karşılıklı ziyaretleri.

Yabancı Temsilciliklerle İlişkiler ve Karşılıklı Ziyaretler	
Tarih	Kapsam
2017	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2017).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● İsviçre Büyükelçiliği Heyeti, ● İngiltere Büyükelçiliği Heyeti, ● Güney Kore Büyükelçisi, Avustralya Büyükelçisi, ● İsveç Kalkınma Ajansı, ● GIZ- Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu ● Bosna Hersek Cumhurbaşkanı Bakir İZZETBEGOVIÇ ● BM Mukim Koordinatörü Cihan SULTANOĞLU, ● BM Kalkınma Programı Türkiye Temsilcisi İrena Sollorano, ● UNHCR Statü Belirleme Müdürü, ● AB Delegasyon Başkanı Christian BERGER, AB Delegasyon Üyesi 21 Büyükelçi ziyareti (İngiltere, Çek Cumhuriyeti, İrlanda, İtalya, Almanya, Hollanda, Bulgaristan, Fransa, Slovenya, Slovakya, Estonya, Lüksemburg, Letonya, Finlandiya, Romanya, Portekiz, Polonya, Avusturya, Belçika, Malta, Hırvatistan), ● IOM, UNHCR, UNDP ve UNICEF heyetleri <p>UETD Belçika Kadın Kolları</p>
2018	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2018).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Bosna Hersek Milletvekili Jasmin İMAMOVIÇ, Kosova Milletvekili Naidin AHMETSPAHIÇ, Makedonya Eski Milletvekili Amer KONJO, Hırvatistan Milletvekili Saban Kadric, Kosovalı İş Adamı Adnan MUHAMETI'den oluşan heyet, ● 24 Afrika ülkesinin büyükelçi, büyükelçi yardımcısı, müsteşar ve maslahatgüzarlarından oluşan heyet, ● Ukrayna Ankara Büyükelçisi Andrii SYBIHA , ● İtalya'nın Ankara Büyükelçisi Luigi Mattiolo, ● Avusturya'nın Ankara Büyükelçisi Marc Innes Brown, ● Birecik'teki Katı Atık Arıtma Tesisinin açılışı için Japonya Büyükelçisi Akio Miyajima, ● Karabağ Kardeşlik Parkı açılış törenine, Azerbaycan Milletvekili Ganire PAŞAYEVA, ● AFD (Fransa Kalkınma Ajansı) Türkiye Direktörü Serge SNRECH, ● Kanada Büyükelçisi Ankara Büyükelçisi Christopher John COOTER ve eşi Karen Blumenschein, ● BM Dünya Gıda Programı Temsilcisi Nils GREDE, <p>IOM, UNHCR, UNDP ve UNICEF heyetleri</p>
2019	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2019).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Fransız Kalkınma Ajansı heyeti Başkanı ve Fransa Büyükelçiliği Elçi Müsteşarı Sylvain Guiaugue ve heyeti, ● Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti Büyükelçisi H.E. Prof. Dr. Elizabeth Kindo, ● Kuveyt Ankara Büyükelçisi Ghassan Yousef Abdulbari Al Zawawi,
2020	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2020).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● İrlanda'nın Türkiye Büyükelçisi Sonya McGuinness, ● Kuveyt Büyükelçisi Ghassan Yousef Abdulbari Al Zawawi

	<p>ŞBB Başkanı Beyazgül, Şanlıurfa Milletvekilleri Mahmut KAÇAR ve Halil ÖZCAN Arakanlı Müslümanları Bangladeş'te ziyaret ederek Kurulan Şanlıurfa Mahallesi'nin açılışını yapmıştır.</p>
2021	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2021).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Almanya Federal Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Jürgen SCHULZ, ● Sri Lanka Büyükelçisi Sayın Mohamed Rzv Hassen ● UNHCR heyeti
2022	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2022).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● İsveç İstanbul Başkonsolosu Peter ERICSON, ● Yeni Zelanda Ankara Büyükelçisi Zoe Coulson-SINCLAR, ● Saraybosna Belediye Benjamina KARIC, <p>AB Uyum Komisyonu Başkanı ve Milletvekili M.Kasım GÜLPINAR, AB Delegasyonu Başkan Yardımcısı Eleftheria PERTZINIDOU ve beraberindeki heyet,</p> <p>ŞBB Başkanı Beyazgül'e Güney Kore Gazeteciler Birliği (SNS) Federasyonu tarafından; Güney Kore Ulusal Meclisinde gerçekleştirilen 2022 Uluslararası Liderlik Ödülleri Töreninde 'Çevre Lider Ödülü' verilmiştir. Akabinde Beyazgül, Güney Kore Ulusal Meclisindeki milletvekilleri ve katılımcılara ŞBB'nin çevre konusundaki çalışmalarını anlatan bir konuşma gerçekleştirmiştir (ŞBB, 2022)</p>
2023	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2023).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kenya Cumhuriyeti Garissa Eyaleti Valisi Dr. Nathif Jama Adam, ● Bosna-Hersek Stari Grad Belediye Başkanı Demir Faruk SARACEVIC, ● Saraybosna Belediyesi Genel Sekreteri Zina CENGİC <p>AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Nikolaus Meyer-Landrut ve beraberindeki heyet,</p>
2024	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur (ŞBB, 2024).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● İngiltere İstanbul Başkonsolosu Kenan Poleo, ● Letonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Peteris VAĪVARS, ● Endonezya Ankara Büyükelçisi Achmad RİZAL, ● Meksika Ankara Büyükelçisi Jose Luis MARTİNEZ, ● İsveç İstanbul Başkonsolosu Johanna STROMQUIST, ● UNICEF Türkiye Temsilcisi Paolo MARCHI ve beraberindeki heyet, ● AB Türkiye Delegasyonu Bşk B.elçi Nikolaus Meyer-Landrut ve beraberindeki heyet <p>ŞBB Başkanı ve beraberindeki heyet;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kuveyt Arap Fonu Operasyonlar Direktörü Abdullah Al Mesaibih' i ziyaret etmişlerdir.
2025	<p>ŞBB Başkanlık düzeyinde kabulü ile ağırlanmış çeşitli istişarelerde bulunulmuştur.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Filistin'in Al Halil Belediye Başkanı Tayseer Abu SNEINEH ● Fransa Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Isabelle DUMONT ● Pakistan'ın Ankara Büyükelçisi Dr. Yousef JUNAID <p>AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Thomas Hans OSSOWSKI ve beraberindeki AB ülkeleri büyükelçileri</p>

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2.4. İş Birliği Protokolleri

İş birliği protokolleri tecrübe paylaşımı çerçevesinde yapılarak kardeş şehircilikten önce bir alt yapı oluşturmak için tercih edilen yollarından olduğu görülür. Bunun yanında iş birliği protokolü taraflarının sadece yerel yönetimler veya yerel yönetim birlikleri ile sınırlı olmadığı; ulus-altı, ulus-üstü ve uluslararası birçok aktörle yapılmaktadır. Çalışmanın iddiası olarak ifade edildiği üzere uluslararası kurum kuruluş ve STK'ların çeşitli donörler aracılığıyla yerel yönetimlerle kalkınma hedefli çalışmaları yerel diplomasi aracı olarak iş birlikleri kapsamındadır. Bu iş birliklerinin donör, yürütücü ve faydalanıcı v.b. gibi birden fazla aktörünün olması (çok muhataplı olmasa da), çok taraflı yerel diplomasi kapsamında değerlendirilebileceği söylenebilir. Nihayetinde çalışmanın iddiasını en iyi örneklendirebilecek uygulamalar Tablo 3.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4.'te ŞBB İş Birliği Protokolleri (ŞBB, 2015-2024), ŞBB faaliyet raporlarından alınmıştır. Elbette ŞBB'nin bu anlamdaki işbirlikleri tablodakilerle sınırlı değildir. Özellikle 2015-2025 yılları faaliyet raporları içinde başta ŞBB Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı olmak üzere birçok daire başkanlığı görev ve sorumlulukları çerçevesinde onlarca iş birlikleri gerçekleştirmişlerdir. Buradaki sayılanlar hem çalışmanın iddiasını en iyi açıklaması açısından hem de kalkınma işbirlikleri açısından ideal örnekler olarak verilmiştir. Ayrıca tablodaki iş birlikleri hala devam etmeleri açısından da incelenebilir. Bu iş birlikleri için ifade edilmesi gereken bir diğer husus ise ŞBB'nin son beş yılda geçirdiği doğal afetler olan deprem ve sel felaketlerinde çok etkin müdahalelerde bulunmalarıdır. Bunların yanında söz konusu iş birlikleri birçok yeni iş birliğine kapı açmıştır. Son olarak bu işbirlikleri bütçesel açıdan diğerlerine kıyasla daha büyüktür.

ŞBB'nin 2022 yılı faaliyet raporunda Saraybosna ile iş birliği sözleşmesi imzalandığı görülür. Fakat bu protokolün içeriğine dair herhangi bir bilgi veya evraka ulaşılamamıştır (ŞBB, 2022). Bundan dolayı ilk olarak ŞBB ile BM Uluslararası Göç Örgütü-IOM arasında bir dizi görüşmeler neticesinde hayata geçirilen ve bugün hala devam eden iş birliği ele alınmıştır. Kapsam olarak Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi'nin kurulmasıyla il genelindeki göçmen nüfusa yönelik olarak kamu-STK hizmet sağlayıcılarının hizmetlerinden etkin bir şekilde faydalanabilmeleri için bilgilendirme, yönlendirme ve koordinasyon hizmetinin sağlanmasını içerdiği görülür. Ayrıca bu merkez kamu-STK hizmet sağlayıcıları içinde bir merkez

pozisyonunda olup ŞBB kurumsal kimliği ile koordinasyon vazifesi görmektedir. Merkezin tercümanlar aracılığıyla hukuk, sağlık, eğitim, sosyal hizmetler, istihdam ve psikososyal destek alanlarında hizmet verdiği görülür. Merkezin temel amaçlarından bir diğeri ise ev sahibi topluluklarla göçmen topluluklar arasında sosyal uyumun sağlamasıdır. IOM'nin söz konusu iş birliği kapsamındaki faaliyetleri Japon Hükümetinden fonladığı görülür. Ayrıca ŞBB çeşitli bütçe kalemlerinde eş finansman sağlamaktadır (ŞBB, 2016).

İkinci olarak ŞBB ve HDD arasında 2020 yılında yapılan iş birliği ile Süleymaniye Aile Destek Merkezi kurulduğu görülür. Bu merkez hem göçmen nüfusa hem de yerel topluluklara danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. Ayrıca merkezde çeşitli mesleki eğitim kursları verilmektedir. Bu iş birliği kapsamında ŞBB tüm sosyal hizmetlerin sağlanması konusunda HDD'den kapasite geliştirme desteği almaktadır. HDD bu iş birliğine birçok donörden hibe sağladığı ve ŞBB'nin bazı kalemlerde eş finansman sağladığı görülür. Ayrıca bu iş birliği kapsamında ŞBB HDD'nin il sınırları içerisindeki sair faaliyetleri için operasyonel ve lojistik destekler sağlar (ŞBB, 2020).

Benzer bir iş birliği ŞBB ve UNICEF arasında 2021 yılında yapılan bir dizi görüşme neticesinde iki bileşenli olarak yapılmıştır. Bu bileşenler Tablo 3.4.'te bahsedilen Dezavantajlı çocukların ve ailelerinin öğrenme, büyüme, bakım ve gelişim imkanlarından yararlanması ve hizmet sağlayıcı olan ŞBB'nin kurumsal kapasite gelişimine destek verilmesidir. Aynı tarihte ŞBB'nin Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığını kurduğu ve altında Aile ve Çocuk Şubesi ile iş birliğine konu çalışmaların kurumsallığı için zemin oluşturduğu görülür. Söz konusu iş birliği başta Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığına bağlı olmak üzere ŞBB'nin 60'ın üzerinde toplum merkezinde halen uygulanmaktadır. Bu kapsamda, vaka yönetimi, erken çocukluk eğitimi, akademik destek sınıfları, psikolojik danışmanlık hizmetleri, Kadın Komitesi ve Çocuk Meclisi çalışmaları, bilgisayar odalarının kurulması ve erişime açılması, psikososyal destek gibi faaliyetler yapılmaktadır (ŞBB, 2021). Son olarak KFAED ve ŞBB arasında imzalanan protokol çerçevesinde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler ve yerel toplulukların bütünleşmesi hedefiyle kırsal yolların altyapı rehabilitasyonu, kadın destek merkezi ve gençlik merkezi yapıldığı görülür.

Tablo 3.4. ŞBB' nin iş birliği protokolleri (ŞBB, 2015-2024).

İş Birliği Protokolleri		
Tarih	Taraflar	Kapsam
2016-Devam ediyor	ŞBB - IOM	Şanlıurfa Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi kurularak; Şanlıurfa il sınırları içerisinde yaşayan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler'e kamu-STK hizmet sağlayıcıların hizmetlerinden faydalanılması için bilgilendirme, yönlendirme ve takip hizmetlerinin sağlanmasıdır. Bunun yanında hizmet sağlayıcıların ŞBB koordinasyonunda hizmetlerinin geliştirilmesidir.
2020-Devam ediyor	Hayata Destek Derneği	Süleymaniye Aile Destek Merkezi kurularak; Göçmen ve yerel toplulukların beşeri refah seviyesinin yükseltilmesi ve ŞBB'ye kapasite geliştirme hizmetinin sağlanmasıdır.
2020-2022	Arap Ekonomik Kalkınması İçin Kuveyt Fonu (KFAED)	Geçici Koruma Kapsamındakilerle yerel toplulukların bütünleşmesi, sosyal hizmetlerin etkin sağlanması, mesleki eğitimlerin verilmesi ve istihdam olanaklarının artırılması amacıyla kırsal yol altyapısı rehabilitasyonu, toplum merkezlerinin yapılmasıdır.
2021-Devam ediyor	UNICEF Türkiye Temsilciliği	Dezavantajlı çocukların ve ailelerinin öğrenme, büyüme, bakım ve gelişim imkanlarından yararlanması, bu kapsamda geliştirilmiş çocuk koruma ve sosyal koruma hizmetlerinden faydalanmaları.
2022	Saraybosna Belediyesi	İki şehrin birlikte yapacağı proje ve iş birliği çerçevesinde protokoller imzalamıştır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2.5. Kardeş Şehir İlişkileri

Kardeş şehir ilişkileri geliştirilirken elde edilmesi hedeflenen çıktılar, şehrin gelişmesinde kısa, orta ve uzun vadede gerekli olan bilgi, tecrübe ve kaynak paylaşımları olarak ifade edilebilir. Bu kapsamda bir önceki bölümde ele alındığı üzere özet olarak bir yerel yönetimin kardeş şehir ilişkisindeki hedefleri ekonomi, turizm, kültür, sanat, sosyal değerler, barış inşası v.b. gibi konulardır. ŞBB'nin ilki 2013 yılında gerçekleşen ve Tablo 3.5.'te sırasıyla incelendiği üzere 4 tane uluslararası kardeş belediyesi vardır.²⁷ Tablo 3.5. aynı zamanda kardeş belediyeçilik gerçekleştirilen belediyelerle bu faaliyetlerdeki hedeflenen amaçlar görülebilir. İlk sıradaki Kasserine Belediyesi ile süreç, dönemin başbakanının Tunus ziyareti sonrası yapılan birçok iş birliği anlaşmalarının yerel yönetimlere yansısıyla başlamıştır. Şanlıurfa Belediyesi gibi birçok

²⁷ ŞBB'nin ulusal sınırlar içindeki kardeş belediyeleri konu kapsamında olmadığı için ele alınmamıştır. Adıyaman, Adıyaman-Sincik, Şırnak-Kasrik, Mersin-Aydıncık v.b. gibi Türkiye belediyeleri ve ŞBB arasında kardeş belediyeçilik söz konusudur.

belediye TİKA aracılığıyla, Tunus belediyeleri ile eşleştirilmiştir. Şanlıurfa'nın tarım kenti olmasından dolayı Kasserine ile eşleştirilmiş ve kardeş belediyeciliği Şanlıurfa Belediyesi talep etmiştir. İkinci sıradaki Garissa Eyaleti Valisinin ziyaretleri ve özellikle kalkınma projelerine kaynak arayışı ile kardeş belediyecilik sürecinin başladığı görülür. Benzer şekilde Saraybosna Belediyesi ziyareti neticesinde ortak tarihi ve kültürel yanlardan dolayı kardeş şehircilik başlatılmıştır. El-Halil Belediyesi ile ilişkiler çok daha eskiye dayanmaktadır. 2014 yılında El-Halil Belediyesi'ne temel belediyecilik hizmetlerine dair çeşitli araçların hibe edilmiştir. 2024 yılında ise kardeş belediyecilik başlamıştır. Her üç belediye ile kardeş belediyecilik sözleşmesi sonrası herhangi bir faaliyet yapılmamıştır (ŞBB, 2015-2025).

Kardeş şehir ilişkileri için literatürde, kardeş şehir ilişkileri kurulduktan sonra hedeflenen çalışmalara dair bir gelişmenin olmadığı kanaati hakimdir. ŞBB'nin 2015-2024 dönemleri faaliyet raporlarında tespit edildiği üzere birçok kardeş şehir girişiminde, kardeş şehirciliğin gerçekleştiğine dair kamuoyu bilgilendirilmiş olmasına rağmen tamamlanmadığı dikkat çeker. Sebeplerine bakıldığında resmi prosedürlerin mevzuat çerçevesinde yapılmaması gözlemlenmektedir. Söz gelimi bakanlık onayları alınmadan kardeş şehir protokolünün imzalanması veya tam tersi olarak bakanlık onayı alınmasına rağmen kardeş şehir protokolünün imzalanmamış olması gibi sebepler görülebilir. Nihayetinde mevcuttaki tüm kardeş şehir ilişkileri kâğıt üstünde kalmış amaçlanan hedefler doğrultusunda herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bundan dolayı ayrı bir tablo olarak kardeş şehir girişimleri verilmiştir. Tablo 3.6'da söz konusu kardeş şehir girişimleri bulunmaktadır.

Tablo 3.5. ŞBB'nin yurtdışı kardeş şehir ilişkileri (ŞBB, 2015-2025).

Kardeş Şehircilik Faaliyetinin			
Tarih	Ülke	Belediye	ŞBB' nin Dayanağı
2013	Tunus	Kasserine	Başta tarım olmak üzere sosyal ve kültürel alanlarda gelişim kaydetmek
2016	Kenya	Garissa	Ekonomi, bilim-teknik, tarım ve kültürel konularda iş birliği
2017	Bosna-Hersek	Saraybosna	Kültürel, sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknik konularda iş birliği, sosyo-kültürel bağların geliştirilmesi ve karşılıklı ziyaretlerin yapılması
2024	Filistin	El-Halil	Ekonomik ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, kültür, sanat ve spor alanlarında faaliyetler ve projeler gerçekleştirmek. Toplumsal hizmetler, halkın sağlığı, eğitim ve kültür varlıklarının korunması, kamu duyarlılığının artırılması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda bahsedilen ŞBB' nin yerel diplomasi alanında ivme kazandığı dönemler kardeş şehircilik açısından da gelişim kaydedilen dönemler olarak göze çarpar. Zira ilk dönem şehrin ihtiyaçlarına göre belirlenen projelerdeki kaynak, bilgi ve tecrübe paylaşımı dikkate alınarak, kardeş şehir olabilecek belediyeler tespit edilmiş ve girişimlerde bulunulmuştur. Örnek vermek gerekirse 2015 yılında ŞBB AB Projeleri ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü güneş enerjisinden elektrik üretimi için proje geliştirmiş ve geliştirdiği projeye Karacadağ Kalkınma Ajansından hibe almıştır. Proje için gereken bilgi ve tecrübe paylaşımı için mevzu bahis konuda çağın gerekliliklerinin ötesinde bir şehir olan Xinyu ile kardeş belediyeçilik girişiminde bulunulmuştur. Yine ikinci ivme dönemi olan 2024 döneminde öncelikle geçmişte gerçekleştirilen kardeş şehir ilişkilerindeki muhatap yerel yönetimlerle iletişime geçilerek aktif bir dönemin planlaması çalışılmıştır. Ayrıca daha önce girişimde kalan El-Halil Belediyesi ile kardeş belediyeçilik süreci tamamlanmıştır. Manama Belediyesi ve Urumi Belediyesi ile yeni bir kardeş belediyeçilik süreci başlatıldığı ve bunun yanında hazırlıkları devam eden birçok kardeş şehircilik çalışmasının olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.6. ŞBB'nin yurtdışı kardeş şehir girişimleri (ŞBB, 2015-2025).

Kardeş Şehircilik Girişiminin			
Tarih	Ülke	İsim	Süreç
2008	Almanya	Karlsruhe	Şanlıurfa'nın tarihi, kültürel, sosyal ve turizm alanlarındaki gelişimine katkı sağlamak amacıyla süreç başlatılmış, gereken onaylar alınmış lakin protokol sürecinde takip edilmemiştir.
2015	Kırgızistan	Nookat	Ekonomi, Turizm ve model belediyeçilik alanlarındaki gelişimine katkı sağlamak amacıyla süreç başlatılmış, gereken onaylar alınmış lakin protokol sürecinde takip edilmemiştir.
2015	İsveç	Malmö	Ekonomi, Kültür, Turizm ve model belediyeçilik alanlarında iyi niyet mektubu ile talepte bulunulmuş lakin Malmö Belediyesi'nden kota doluluğu gerekçesiyle ret cevabı gelmiştir.
2015	Çin	Xinyu	Ekonomi, Bilim-Teknik ve Kültürel konularda iş birliği alanlarındaki gelişimine katkı sağlamak amacıyla süreç başlatılmış, gereken onaylar alınmış lakin protokol sürecinde takip edilmemiştir.
2015	Pakistan	Quetta	Ekonomi, Bilim-Teknik ve Kültürel konularda iş birliği alanlarındaki gelişimine katkı sağlamak amacıyla süreç başlatılmış, gereken onaylar alınmış lakin protokol sürecinde takip edilmemiştir.
2024	Bahreyn	Manama Belediyesi	Ekonomik ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, kültür, sanat ve spor alanlarında faaliyetler ve projeler gerçekleştirmek. Toplumsal hizmetler, halkın sağlığı, eğitim ve kültür varlıklarının korunması, kamu duyarlılığının artırılması amaçlarıyla süreç başlatılmış ve Manama Belediyesi'nin değerlendirmesi beklenmektedir.
2024	İran	Urumi	Ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel iş birliği gerekliliği çerçevesinde süreç başlatılmış ve bakanlık onayı beklenmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2.6. Kalkınma Yardımları ve İnsani Yardım Faaliyetleri

Yaşam beklentisi, eğitim ve gelir düzeyi üzerinden yapılan hesaplamalar neticesinde ortaya çıkarılan beşeri kalkınma endeksinde, Şanlıurfa Türkiye'deki tüm iller arasında sondan birincidir (TÜİK, 2022). DPT ve TÜİK koordinasyonunda 2001 yılında başlatılan çalışma ile illerin kalkınmışlık düzeyine göre istatistiki bölge birimlerinin tanımlandığı; bu tanımlamalar çerçevesinde bölgesel kalkınma hedeflerinin belirlenmiştir. Aynı tanımlamanın AB katılımı öncesi uyum süreci içinde altlık oluşturduğu görülür. Bu çerçevede Şanlıurfa ve Diyarbakır'ın TRC 2 bölgesini oluşturduğu ve kalkınma hedef ve politikalarında, AB uyum fonlarında diğer bölgelere göre daha fazla yer almaktadır.

Kalkınmışlık düzeyindeki bu durumun birçok sebebi bulunmaktadır. Öncelikle ifade etmek gerekirse Şanlıurfa'da ekonomik hayatta tarımın yerinin ağırlığı sosyal hayatında tarımsal gelişmelere göre şekillendirir. Bunun yanında bölgenin son 40 yılda terörden doğrudan etkilenmesi, I. Körfez Savaşı sonrası göç dalgası, Suriye İç Savaşı sonrası göç dalgası, kentin sanayisinin gelişmemiş olması v.b. gibi sebepler bunların arasında sayılabilir. Beşeri kalkınma endeksinde Şanlıurfa'nın yerini gösteren güncel hesaplamada son yaşanan bazı gelişmelerden önce yapılmıştır. Şanlıurfa 6 Şubat 2023 Depreminden doğrudan etkilenen illerdendir. Depremden hemen sonra 15 Mart'ta yaşanan sel felaketi kenti art arda ikinci doğal afete maruz bırakmıştır. Dolayısıyla doğal afetlerin ilin kalkınmışlık düzeyine ve beşeri kalkınmışlık endeksinin güncel hesaplamalarına doğrudan etki edeceği sonucuna varılabilir.

İfade edilenler çerçevesinde insani yardım ve kalkınma yardımları sağlayan tüm kurum, kuruluş ve donörler için Şanlıurfa öncelikli çalışma alanları arasına girdiği görülür.²⁸ Birçok BM Ajansı ve uluslararası STK Şanlıurfa'da temsilcilik bulundurulur (Services Advisor, 2025). Ayrıca AB Katılım Öncesi Mali Yardımları'ndan (IPA I-II) TRC2 bölgesi önemli oranda faydalanmıştır. Dolayısıyla Şanlıurfa'nın birçok insani yardım faaliyetinden ve kalkınma yardımlarından faydalanmış ve faydalanmaktadır. Tablo 3.7.'de ŞBB'nin doğrudan yürütücüsü, pilot uygulayıcısı veya donörü olduğu bazı projeler gösterilmektedir. Söz konusu projelerin faaliyetlerinin genişliği, sürdürülebilirliği ve bütçesi genişliği çerçevesinde seçilmiştir. Tablodakilerin dışında birçok proje bulunur.

²⁸ UNHCR'in öncülüğünde hazırlanan 'services advisor' güncel olarak hizmet sağlayıcı haritasını göstermektedir. Bkz. <https://turkiye.servicesadvisor.net/en>

Tablo 3.7. ŞBB' nin uluslararası projeleri ve yardım faaliyetleri.

Faaliyetin			
Tarih	İsim	Taraflar	Genel Amaç
2007-2010	Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi- EKOSEP	AB- Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep ve Erzurum.	“Türkiye'nin göç alan şehirlerinde hızlı göçün olumsuz etkilerinin önüne geçmek ve kırsal bölgelerden kentsel kesime olan sürekli göçten kaynaklanan sorunları çözmektir” (TEPAV, 2025)
2014-2016	İstihdam İçin Koordinasyon ve Eğitim Projesi- İSKEP	TBB Yürütücülüğünde 12 Pilot Belediye	AB-IPA I kapsamında fonlanmıştır. AB kriterleri içerisinde 7 dezavantaj grubuna hizmet sağlanmasında kamu kurumlarının belediyeler aracılığıyla koordinasyonunu hedeflemektedir (ŞBB, 2025).
2017-2022	Şanlıurfa Siverek-Gedik Grupları Su Temini ve Sırrın-Karşıyaka Yağmur Suyu Bağlantı Projesi	Kuveyt Fonu-ŞBB	Siverek ilçesinde bulunan Kartal, Sapak, Göğərçin, Karahisar, Defere, Küftepe, Çerkez, Avcı, Çelebi, Karıncalı, Ekinci, Çağdaş, Çukurca, Garez ve Zincirlitaş, mahalleleri içme suyu ve Sırrın-Karşıyaka mahallesinin yağmur suyu bağlantı hatlarının yapılması (ŞBB, 2023).
2020	Şanlıurfa Mahallesi Projesi	ŞBB, STK'lar İş Birliği ile Bangladeş'te	Myanmar'ın zulüm ve işkenceleri sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Arakanlı Müslümanlar için Bangladeş'te mahalle kurulması çerçevesinde; 500 bambu ev Okul, Mescid ve Derin Su Kuyusu yapımı (ŞBB, 2021).
2022-	E-Ticaret ve E-İhracat Merkezi: Girişimciliğe Destek Projesi	IMCPD- ŞBB	Sürdürülebilir istihdam alanları oluşturarak, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin ve ev sahibi toplulukların iş hayatına dahil olmalarını sağlamak. Girişimciyi ortaya çıkarmak; ekosistem aktörlerini güçlendirmek, e-ticaret ve e-ihracat altyapılarını kurmak ve desteklemektir (ŞBB, 2024).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi- EKOSEP, 2007- 2010 yılları arasında uygulanmıştır. Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep ve Erzurum belediyelerini kapsayan projenin amacı “Türkiye'nin göç alan şehirlerinde hızlı göçün olumsuz etkilerinin önüne geçmek ve kırsal bölgelerden kentsel kesime olan sürekli göçten kaynaklanan sorunları çözmek” olarak ifade edilir. Bu kapsamda ŞBB AB IPA I çerçevesinde destek alarak, Hayati Harrani Kadın Destek Merkezi, Ahmet Yesevi Kadın Destek Merkezi, Akabe TOKİ Kadın Destek Merkezi, Hayati Harrani Gençlik Merkezi, Ahmet Yesevi Gençlik Merkezi Merkezi ve Akabe TOKİ Gençlik Merkezi olmak üzere toplamda 6 adet Avrupa standartlarında toplum merkezini yapmıştır (TEPAV, 2025). Bugün bu toplum merkezlerinin kadınlar, çocuklar ve gençler için mesleki ve sanatsal eğitimleri

vermekte ve psikososyal destek sağlamaktadır. Ayrıca bu toplum merkezleri ŞBB için öncül olmuş 2024 yılına gelindiğinde, il genelinde toplum merkezi sayısı 70'i geçmiştir (ŞBB, 2025).

İSKEP-İstihdam İçin Koordinasyon ve Eğitim Projesi, 2014- 2016 yılları arasında gerçekleşmiştir. Proje TBB yürütücülüğünde ve Bursa, Diyarbakır, Kahramanmaraş, Kars, Kayseri, Şanlıurfa, Trabzon ve Van Büyükşehir Belediyeleri; Kars İl Belediyesi; Ankara-Altındağ, Ankara-Keçiören, Bursa-Yıldırım ve Mersin-Toroslar İlçe Belediyelerinde uygulanmıştır. Projede, dezavantajlı bireylere belediyelerin kurumsal hizmet vermesiyle sosyal uyum çerçevesinde bir modelin uygulanması, dezavantajlı bireylere çevrimiçi veri tabanı ile rehberlik hizmetlerinin verilmesi, bu birimlerin ildeki tüm hizmet sağlayıcılarını koordine etmesi ve dezavantajlı bireylere dönük bilgilendirme ve farkındalık programlarıyla topluma entegrasyonunun sağlanması hedeflendiği görülür. Söz konusu projenin uygulamasında ŞBB en iyi pilot uygulayıcı olduğu görülür (ŞBB, 2025).

Kuveyt Fonu çerçevesinde uygulanan Suriyeli Mültecileri ve Türkiye'de Onları Ağırlayan Toplulukları Destekleme Hibesi kapsamında; ŞUSKİ (Şanlıurfa Su ve Kanalizasyon Genel Müdürlüğü)'nin yürütücülüğünde 15 mahallenin su temini ve 1 mahallenin yağmur suyu bağlantı hattı yapılmıştır. Bu kapsamda Şanlıurfa Siverek – Gedik Grupları Su temini ve Sırrın-Karşıyaka Yağmur Suyu Bağlantı Projesi, Siverek ilçesinde bulunan Kartal, Sapak, Göğçerçin, Karahisar, Defere, Küptepe, Çerkez, Avcı, Çelebi, Karıncalı, Ekinci, Çağdaş, Çukurca, Garez ve Zincirlitaş olmak üzere 15 mahalleye su temini ve Sırrın-Karşıyaka mahallesinin yağmur suyu bağlantıları sağlanmıştır (ŞBB, 2025).

Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi-ICMPD' nin AB donörlüğünde sağladığı hibe ile ŞBB'nin uyguladığı E-Ticaret ve E-İhracat Merkezi Girişimciliğe Destek Projesinin amacı; kapsayıcı iş oluşturma becerilerini destekleyerek başarılı e-ticaret odaklı girişimciler çıkarmak ve yurtiçi ve yurtdışı pazarlara ulaşan ticaret ve üretim dinamiklerini harekete geçirmek olarak ifade edilir. Bunun sağlanması için E-ticaret ve e-ihracat merkezi gibi kalıcı bir tesis kurulduğu ve bu tesisin ŞBB Dış İlişkiler Dairesi Göç ve Uyum Şubesi altında, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin ve ev sahibi topluluğun sosyo/ekonomik refahının artırılmasına katkı sağlamak hedefleri arasında gösürülür (ŞBB, 2025).

3.2.7. Uluslararası Yerel Yönetim Birlikleri ve Ağlar

Kıraç Keleş (2025: 75) Türkiye'deki belediyelerin uluslararası ağlara katılımına dair yaptığı araştırmada "Türkiye'deki belediyelerin uluslararası ağ ve kuruluşlara üyeliklerinin önemli bir bölümünün 'pasif' nitelikte olduğu" tespitinde bulunmuştur. Ona göre belediyelerin uluslararası ağlara üyeliği temsil boyutunda yahut sadece üyelik boyutunda kalmaktadır. ŞBB'nin aşağıda detaylı olarak inceleneceği üzere üyesi olduğu yerel yönetim birlikleri ve ağlarında aktif görevler alarak bu yerel diplomasi aracında aktif bir süreç yürütmektedir. ŞBB'nin ilk yerel diplomasi faaliyetinin İslam Başkentleri ve Şehirleri Teşkilatı-OICC üyeliği olduğu daha önce ifade edilmişti. Buna rağmen; yerel diplomasi araçları içerisinde en yaygın olan yerel yönetim birlikleri ve ağlar açısından ŞBB, sair yerel diplomasi araçlarına göre daha geç ivme kazandığı görülür. Nitekim bu da dönemin belediye başkanının değişmesiyle sadece üyeliğin devamı olarak kalmış ve kayda geçen bir faaliyetin olmamıştır. OICC 1980 yılında Mekke'de kurulduğu ve sürdürülebilir kalkınma gayesiyle İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye ülkelerin başkentleri ve şehirleri arasındaki iş birliğinin artırılmasını hedeflemektedir. Bunun yanında örgüt kuruluş, üyeleri arasında planlama, çevre, altyapı ve kültür alanlarında tecrübe paylaşımını sağlamaktadır (OICC, 2025).

ŞBB, tarih boyunca önemli bir İslami kültür ve medeniyet merkezi olarak sahip olduğu zengin kültürel, tarihi ve mimari mirası koruma ve yaşatma sorumluluğuyla OICC'ye üye olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, OICC üyeliği Şanlıurfa'nın kültürel kimliğinin tanıtılması, ortak projeler geliştirilmesi ve İslami mirasın gelecek kuşaklara aktarılması yönündeki çalışmalarını uluslararası platforma taşıdığı görülür. ŞBB yukarıda değinildiği üzere OICC üyeliğinin ilk dönemlerinde buradaki network ile şehrin ilk Su Arıtma Tesisini kurduğu, içme suyu şebekeleri ve kanalizasyon şebekelerine dair tüm altyapının yenilemiştir. Son olarak ŞBB, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin ev sahipliğinde, 13-15 Mayıs 2024 tarihlerinde Konya'da düzenlenen 15. İslam Başkentleri ve Şehirleri Teşkilatı (OICC) Genel Konferansı ve 33. Yönetim Kurulu Toplantısına katılım sağlamıştır. Konferansın yanı sıra Yönetişim ve Sürdürülebilir Atık Yönetimi teması altında 13. Bilimsel Sempozyum da gerçekleştirilmiştir (ŞBB, 2024).

Tablo 3.8. ŞBB'nin uluslararası örgüt ve ağlara üyeliklerini göstermektedir. Bunun yanında ŞBB ulusal mahiyetteki yerel yönetim birliklerinde de üyelikleri olan bir belediyedir.

Bunların içerisinde malum olacağı üzere TBB'nin ayrı bir önemi vardır. TBB her şeyden önce resmi bir birlik olup uluslararası alanda yerel yönetimleri temsil etme yetkisine sahiptir. Ayrıca TBB'nin aktif çalışmasıyla Türkiye yerel yönetimlerinin kapasite geliştirmesinde büyük rol oynadığı görülür. TBB uluslararası ilişkilerde yerel yönetimlere bilgilendirme, yönlendirme ve koordinasyon hizmetleriyle etkili çalışmalar ortaya koymaktadır.

Kurumsallaşma başlığında belirtildiği üzere 2014 yılında yerel diplomasi faaliyetlerinde bir ivme yakalanmıştır. 2016 yılında gerçekleştirilen UCLG ve UCLG-MEWA üyelikleri geç kalınmış olsa da önemli bir adım olarak görülebilir (ŞBB, 2014). Bu üyelikler ŞBB için yerel diplomasi alanında aktif bir süreci başlattığı ve birçok uluslararası faaliyet ve etkinlikte rol almayı sağlamıştır. Nitekim üyelik sonrası katılım sağlanan ilk toplantıda UCLG-MEWA Sosyal İçerme Komitesi'ne ŞBB Eş Başkan olarak seçilmiştir. İlk toplantıdaki bu karar gelişigüzel alınmış bir karar değildir. Şanlıurfa'nın etnik ve kültürel açıdan kozmopolitik yapısı ve Suriye İç Savaşından dolayı gelen göçler sonrası ŞBB'nin tecrübesi Sosyal İçerme Komitesi için kayda değer bir tecrübeye olmuş bunun yanında ŞBB'nin aktif bir yerel diplomasi süreci izliyor olması ŞBB'yi öne çıkarmıştır. Mevcut toplantının ŞBB açısından diğer gelişmesi ise bir sonraki yönetim kurulu toplantısının ev sahipliği için ŞBB'nin aday olması ve oy çokluğuyla ŞBB'nin ev sahipliğine karar verilmesidir (ŞBB, 2016). 2016 yılında ŞBB UCLG-MEWA Yönetim Kurulu Toplantısına ev sahipliği yaparak MEWA bölgesindeki belediye başkanlarını Şanlıurfa'da ağırlamıştır. Ayrıca ŞBB bu toplantıyı bir zirve çerçevesinde tasarlayarak; Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, UCLG-MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı, UCLG-MEWA-WALD Uluslararası Göç Yönetimi Zirvesini kapsayan dört günlük bir programı organize etmiştir.²⁹ Gelineen süreçte ŞBB, UCLG-MEWA içinde aktif bir üyelik süreci yürüttüğü görülür. Bugün Akıllı Şehirler ve Kentsel Mobilite Komitesi, Çevre Komitesi, Kültür ve Turizm Komitesi ve Sosyal İçerme Komitelerinde Eş Başkanlık görevlerini yürütmektedir. Ayrıca 2019-2022 dönemi UCLG-MEWA Yönetim Kurulu Üyeliği ve nihayetinde 2022-2025 dönemi UCLG-MEWA Eş Başkanlığını ŞBB yapmıştır.

Tablo 3.8.'de görülen bir diğer örgüt olan Dünya Tarihi Kentler Birliği (League of Historical Cities - LHC), 1987 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde kurulan uluslararası bir

²⁹ Daha detaylı inceleme için Bkz. www.medyaurla.com/sanliurfa-goc-zirvesi-sonuclari-aciklandi

organizasyondur. Birliğin genel amacı, tarihi kentler arasında tecrübe paylaşımını teşvik etmek, ortak projeler geliştirmek, kültürel çeşitliliği koruyarak sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak ve şehirler arası işbirliklerinin geliştirmesi olarak sıralanmaktadır. LHC ayrıca tarihi mirasın korunması konusunda küresel farkındalığı artırmayı ve barışçıl uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmayı hedeflemektedir (LHC, 2025). ŞBB'nin birliğe üyeliği, Tablo 3.8.'de belirtilen amaç çerçevesindedir. ŞBB'nin birlik ile ilişkileri sadece üyelik kaydı düzeyinde olduğu görülür. Kayda değer tek aktivitenin, 12-14 Kasım 2024 Ljubljana Slovenya'da Dünya Tarihi Kentler Birliği 2024 Konferansına ŞBB Başkanı Kasım GÜLPINAR'ın katılması ve Şanlıurfa'nın tarihi ve kültürel yapısına dair bir sunum gerçekleştirmesidir. ŞBB'nin yerel diplomasi faaliyetlerindeki ikinci ivme döneminde Şanlıurfa'nın kültürel zenginliğinin dünya ölçeğinde tanıtılmasına ve sürdürülebilir kalkınma politikalarının desteklenmesine, belediyenin tarihi alan yönetimi, kültürel turizmin geliştirilmesi ve kültürler arası diyalogun teşvik edilmesi konularında, LHC aracılığıyla somut çıktılar elde edilmesine yönelik planlamalar yapılmaktadır.

Tablo 3.8. 'deki UITP, Agricities ve ENoLL gibi birlikler ile olan bağlar sadece üyelik düzeyinde kaldığı görülür. ŞBB Dış İlişkiler Daire Başkanlığı söz konusu üyeliklerde aktif rol almak için ilgili daire başkanlıkları ile planlamalar yapmak istemiş lakin ilgili dairelerin çalışma planlamalarında bu birliklerle ortak çalışmalar yer almadığından dolayı 2024 yılında üyelikler sonlandırılmıştır. Bunun yanında AB'nin iklim ve enerji hedeflerine ulaşmak için belediye başkanlarının katılması ve desteklenmesi amacıyla 2008 yılında Avrupa Komisyonu tarafından başlatılan Avrupa İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (Covenant of Mayors Europe-CoM), iklim ve enerji hedefleri uygulamaya gönüllü olarak bağlı olan binlerce şehri ve bölgeyi bir araya getirmiştir. Bu sözleşme 2022 yılında GCoM ile küresel hüviyete bürünmüştür. ŞBB'nin GCoM üyeliği ise taraf belirleme çerçevesinde sadece imza vererek gerçekleştiği görülür. Halihazırda herhangi bir aktivite bulunmamaktadır.

Tablo 3.8. ŞBB'nin üye olduğu uluslararası birlik ve ağlar.

Yerel Yönetim Birliği veya Ağ			
Tarih	İsim	Genel Amacı	ŞBB' nin Üyelik Dayanağı
1997	OICC	Üyeler arasında dayanışmayı ve iş birliğini tesis etmek, üyelerin güçlenmesini sağlamak.	İlin uluslararası farkındalığını arttırmak, iş birliği ve tecrübe paylaşımı yoluyla şehircilik alanında gelişim sağlayıp, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı yapmak.
2014	LHC	Kadim kentler arasında network oluşturarak, kültürel mirasın korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak.	12 bin yılı aşan köklü geçmişi, zengin kültürel mirası ve evrensel öneme sahip tarihi varlıklarıyla, bu değerleri korumak ve tanıtmak.
2016	UCLG-MEWA	Üye yerel yönetimlerin kapasitelerini güçlendirmek, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek ve bölgesel iş birliğini arttırmak	İlin uluslararası farkındalığını arttırmak, iş birliği ve tecrübe paylaşımı yoluyla şehircilik alanında gelişim sağlayıp, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı yapmak.
2016	UITP	Toplu taşımayı teşvik ederek, şehirlerin ulaşım altyapılarının iyileştirilmesine katkıda bulunmak ve çevre dostu mobilitayı yaygınlaştırmak.	Kent içi ulaşımda sürdürülebilir, erişilebilir ve çevre dostu toplu taşıma sistemlerini Şanlıurfa'ya kazandırmak.
2018	Agricities	Üyeler arasında iş birliğini teşvik ederek, tarımsal üretimin artırılması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılmasını sağlamaktır.	Tarım sektörünü bilimsel yollarla ve teknolojik imkanlarla destekleyerek üretimi arttırmak.
2021	ENoLL	Yenilikçi yaklaşımları yaygınlaştırarak kullanıcı odaklı çözümler sunup üyeler arasında iş birliğini sağlamak.	Yenilikçi şehircilik uygulamalarının geliştirilmesi, dijital dönüşümün hızlandırılması ve vatandaş odaklı hizmet modellerinin uygulanmasıdır.
2022	GCoM	Üyelerin iklim değişikliğiyle mücadeleyi desteklenmesindeki gönüllülüğünü ortaya koymaktır. Hedef dayanıklı ve düşük emisyonlu bir gelecektir (GCoM, 2025).	ŞBB iklim değişikliği ile mücadelede gönüllülüğü ortaya koymak için sözleşmeye dahil olmuştur.
2023	UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı	Farklı kalkınmışlık düzeyine sahip şehirleri yaratıcı endüstriler alanında iş birliği için bir araya getiren bir uluslararası ağıdır (UNESCO, 2025).	Şanlıurfa müziğinin tescili, tanıtımı ve Şanlıurfa'nın markalaşmasıdır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Son olarak, 2017 yılında ŞBB'nin başvurusuyla yapılan hazırlıklar neticesinde katedilen aşamayı göz önünde bulunduran UNESCO; 2023 yılında Şanlıurfa'yı Yaratıcı Şehirler Ağına müzik alanında dahil etmiştir. Şanlıurfa'nın marka şehirlerden olması yolunda büyük bir kazanım olan bu ünvan şehrin uluslararası farkındalığına büyük katkıda bulunmuştur. Ayrıca ŞBB'nin süreçlerinde yer almamasına rağmen İl Kültür Turizm Müdürlüğü takibinde Göbeklitepe, UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesindedir. Bunun yanında Harran Antik kenti ve Şuayb Şehri UNESCO Dünya Kültürel Mirası Geçici Listesine alınmıştır. İfade edilenler çerçevesinde Şanlıurfa'nın marka değerinin arttığı gözlemlenebilir.

3.2.8. Uluslararası Etkinlik ve Organizasyonlar

Bir etkinliğin uluslararası düzeyde olabilmesi için yurtdışından katılımcı ve katkıların olması doğrudan varılacak bir sonuç olarak görülür. Günümüzde birçok etkinlik 'uluslararası' kavramının sağlayacağı ilgi ve popüleriteden dolayı isim tercihlerine uluslararası kavramıyla başlamaktadır. Bunun yanında yola çıkarken hedeflenen gayeler ile hazırlanan taslak programların, icraya geçince uygulanamamasından kaynaklı isimde uluslararası kalan etkinliklerde vardır. Şanlıurfa'dan örnek vermek gerekirse Şanlıurfa Belediyesi ilki 2005 yılında yapılan 'Peygamberler Şehri Şanlıurfa Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali' gelenekselleşmesine rağmen herhangi bir yurtdışı katılımı veya yurt dışından bir katkının olmadığı gözlemlenebilir. Nihayetinde son iki yıldır etkinlik Kültür ve Turizm Bakanlığının düzenlediği Kültür Yolu Festivaline dahil edilmiştir (Ertaş, 2024: 74). Elbette ki ŞBB gerçek anlamda birçok uluslararası etkinlik veya organizasyon düzenlemiştir. Tablo 3.9.'da katkı, katılımcı ve etkileri anlamında uluslararası olan etkinlik ve organizasyonlardan öne çıkanlar gösterilmiştir. Zira araştırma dönemi olan son 10 yıl içerisindeki uluslararası etkinlik veya organizasyonların tamamını incelemek başka bir araştırma konusu olabilir.

Tablo 3.9.'da ilk olarak ifade edilen Uluslararası İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa Sempozyumu, ilki Mart 2016'da 'Halil İbrahim Buluşmaları' kapsamında; İkincisi Mart 2017'de 'Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa' temasıyla ve üçüncüsü Mart 2018'de "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Dönemi ve Milli Mücadelede Urfa" temasıyla düzenlenen bilimsel nitelikli uluslararası organizasyon olarak gösterilebilir. "Bu sempozyum da ilim ve âlimler, biyografiler, seyyahlar ve seyahatnâmeler, gayrimüslimler, coğrafya-iskân, vakıf ve vakfiyeler, sosyal hayat,

edebiyat, mimari, dinî yapı ve müesseseler, sanayi, kurtuluş mücadelesi ve tasavvuf başlıklarında birçok oturum ve neticesinde tebliğ” sunulmuştur (Sabuncu ve Sarkoz, 2017: 209).

T.C. Cumhurbaşkanının 2019 yılını ‘Göbeklitepe Yılı’ ilan etmesiyle ulusal anlamda bir seferberlik başladığı görülür. Bu kapsamda uluslararası arenada Göbeklitepe’ye dair bir farkındalık kampanyası ŞBB içinde söz konusu olmuştur. Böylelikle Şanlıurfa’nın uluslararası bilinirliğinin artmıştır. Uluslararası Göbeklitepe Film Festivali, ŞBB ana sponsorluğunda ilki 2022 yılında yapılmıştır. İlk festivalde ulusal ve uluslararası kategorilerde kısa filmler olarak birçok filmin yer aldığı görülür. Sonraki yıllarda mevcut kategorilere ek olarak Arkeoloji Temalı Belgesel Film kategorisi eklenmiş ve tüm kategorilerde uzun metrajlı filmlerle başvuru alınmıştır. Festival adını Şanlıurfa’daki arkeolojik bulgularla keşfedilen ve 12.000 yıl öncesine dayandırılan Göbeklitepe ören yerinden almıştır. Festivalin amacı Şanlıurfa ve Göbeklitepe’nin uluslararası arenada farkındalığını artırmak olarak ifade edilir (Göbeklitepe Kültür ve Sanat Derneği, 2024).

ŞBB’nin, UCLG-MEWA Kentsel Mobilite Şanlıurfa Zirvesi, UCLG-MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı ve UCLG- MEWA Kentsel Mobilite Komitesi İdari Toplantısına beraber ev sahipliği yapmıştır. On yedi farklı ülkeden üç yüz elli kişinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılar silsilesi ve zirve ‘Akıllıca Hareket Edelim!’ temasıyla icra edilmiştir. Zirve kapsamında kentsel mobilite alanında yerel yönetimler tecrübe ve proje paylaşımında buldukları görülür. Akademisyenlerin katkılarıyla zirve bilimsel hüviyete bürünmüştür. Zirvenin tematik oturumlarında “Akıllı Ulaşım, Ulaşım Finansmanı, Yönetişim ve İşletme, Çevre Dostu Ulaşım ve Orta Doğu Şehirlerinde Ulaşım İyi Uygulamaları” konuları detaylı olarak ele alındığı görülür (UCLG-MEWA, 2018). ŞBB’nin ev sahipliğinde gerçekleşen bir diğer UCLG-MEWA ortak etkinliği, Uluslararası Göç Yönetimi Zirvesi, UCLG-MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı’dır. dört günlük Programa ulusal ve uluslararası yerel yönetim temsilcileri, akademisyenler ve kamu-STK temsilcilerinden oluşan altı yüz elli kişinin katılmıştır. Zirve sonucunda bir rapor hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Zirve kapsamında yapılan teknik gezide Harran Konteyner Kenti ve Akçakale Çadır Kenti ziyaret edilmiştir (ŞBB, 2017).

Tablo 3.9. ŞBB'nin uluslararası etkinlik ve organizasyonları.

Etkinlik veya Organizasyonun			
Tarih	İsim	Yer	Kapsam
2016-2017 ve 2018	Uluslararası İslam Tarihinde ve Medeniyetinde Şanlıurfa Sempozyumu	Şanlıurfa	İlki Mart 2016'da 'Halil İbrahim Buluşmaları' kapsamında; İkincisi Mart 2017'de 'Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa' temasıyla ve üçüncüsü Mart 2018'de 'Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Dönemi ve Milli Mücadelede Urfa' temasıyla düzenlenen bilimsel nitelikli uluslararası etkinliktir.
8-10 Kasım 2016	UCLG- MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ort. Top. ve Uluslararası Göç Yönetimi Zirvesi	Şanlıurfa	UCLG-MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantı, Yerel Düzeyde Göç Yönetimi Çalıştayı ve Göç Yönetimi Zirvesi (Konferans, Panel ve Teknik Gezi) kapsamında 3 günlük program ŞBB'nin ev sahipliğinde yapılmıştır.
20-22 Kasım 2018	UCLG-MEWA Yönetim Kurulu Konsey Ort. Top. ve Kentsel Mobilite Şanlıurfa Zirvesi	Şanlıurfa	'Akıllıca Hareket Edelim' temalı UCLG-MEWA Kentsel Mobilite Şanlıurfa Zirvesi, UCLG-MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı ve UCLG- MEWA Kentsel Mobilite Komitesi'nin 6. İdari Toplantısı yapılmıştır.
2022-2023	Uluslararası Göbeklitepe Film Festivali	Şanlıurfa	Medeniyetin ve Kültürün başlangıç yeri olan Göbeklitepe'nin bilinirliğini artırmak ve Şanlıurfa'yı sanatın merkezi haline getirmek amacıyla tüm dünyadan katılımcılarla her yıl düzenlenen film festivalidir.
4-8 Kasım 2024	Dünya Neolitik Kongresi	Şanlıurfa	Kongre kapsamında eş zamanlı olarak 22 küresel ve 23 bölgesel oturumda 687 sunum gerçekleştirilmiştir.
2019	Göbeklitepe Yılı		T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 2019 Yılına Göbeklitepe Yılı ilan etmiştir.
2023	2023 yılı İslam İşbirliği Teşkilatı Turizm Başkenti Kent	Şanlıurfa	27-29 Haziran 2022 İslam Konferansı Turizm Bakanları Toplantısı 11. Oturumu'nda Şanlıurfa müracaatta bulunan 5 şehir arasından seçilerek 2023 yılı İslam İşbirliği Teşkilatı Turizm Başkenti ünvanını kazanmıştır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.9. 'da görülen ve ŞBB' nin destekleriyle düzenlenen Dünya Neolitik Kongresi alanında yapılmış olan dünyanın ilk organizasyonu olarak gösterilmektedir. "64'ü aşkın ülke ve 487 kurumdan bine yakın bilim insanının katıldığı kongrede, dünyanın dört bir yanından arkeologlar, tarihçiler ve bilim insanların" bir araya geldiği neolitik döneme ilişkin bilgi belge ve bulgular paylaşılmıştır. Zirvede bir konuşma yapan Başkan Gülpınar, "yapılan arkeolojik kazılarla tarihin yeniden yazılmasına vesile olan, sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginlikleriyle adeta bir 'Açık Hava Müzesi' olduğunu" belirtmiştir. Kongre kapsamında eş zamanlı olarak yirmi iki

küresel ve yirmi üç bölgesel oturumda altı yüz seksen yedi sunum gerçekleştirilmiştir (World Neolithic Congress, 2024).

Tablo 3.9.' da son olarak görülen ve ŞBB'nin başvurusunun değerlendirildiği, 27-29 Haziran 2022 İslam Konferansı Turizm Bakanları Toplantısı 11. Oturumu'nda Şanlıurfa müracaatta bulunan 5 şehir arasından seçilerek 2023 yılı İslam İşbirliği Teşkilatı Turizm Başkenti olarak ilan edilmiştir. İl genelindeki tüm kurum kuruluşların ve halkın sahiplendiği bu paye çerçevesinde birçok aktivite tasarlanmıştır. 13 Ocak 2023 tarihinde ŞBB bir lansman ile yıl boyu yapılacak etkinlikleri duyurmuştur (ŞBB, 2023). Lakin 6 Şubat Depremi ve 13 Mart Sel Felaketi'nden dolayı Şanlıurfa ancak yaralarını sarabileceği bir yıl geçirmiştir.

3.2.9. Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarla Yerel Yönetimlerin Kalkınma Hedefli İlişkilerinin ŞBB Örneği ile Açıklanması

Yerel diplomasinin boyutlarından olan '3.4.2. Kalkınma Yardımları ve İnsani Yardımlar Boyutu' başlığı ve yerel diplomasinin araçlarından olan '3.5.2. Kalkınma Yardımları ve İş Birlikleri' başlığı literatür taraması neticesinde ilgili başlıklar altında detaylı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda kalkınma yardımlarının yerel yönetimlerin muadilleri olan yerel yönetimlere dönük yapmış oldukları kalkınma amaçlı yerel diplomatik faaliyetler olduğu anlaşılmaktadır. Kalkınma yardımlarında yardımı alan taraf olan yerel yönetimler içinde bu ilişki yerel diplomatik faaliyettir. Aynı durum yerel diplomasi aracı olarak iş birlikleri içinde geçerlidir. Bunun yanında yerel diplomasinin araçlarında 3.5.4. Hibe ve Fon Kaynaklı Projeler başlığında detaylı olarak incelendiği üzere projeler yerel diplomasi aracı olarak gösterilir. Burada önemli olan husus projelerin uygulanmasında yerel yönetimler arası iki taraflı uygulamaların ele alınmasıdır. Şekil 3.6.'de gösterildiği üzere bahsi geçen tüm yerel diplomasi araçları birbirinden farklı olmakla beraber hem çok taraflı hem de iki taraflı olarak uygulanabilmektedir.

Şekil 3.6. ŞBB hem iki taraflı hem de çok taraflı uygulanan yerel diplomasi araçları (yazar tarafından oluşturulmuştur).

Erdoğan ve Atar'ın (2023: 430-431) ulus-altı aktörlerin sadece yerel yönetimlerden oluşmadığını ifade ederler. Onlara göre “bu aktörler, kendi bireysel diplomatik girişimlerine ek olarak diğer ulus-altı kurum ve kuruluşlara uluslararası faaliyetlerinde destek ve uzmanlık sağlamakta ve farklı bölgeler ve kültürler arasında köprüler kurulmasına yardımcı olmaktadır” Buradan hareketle kalkınma yardımlarından faydalanan yerel yönetimler bu desteği sadece yerel yönetimlerden değil sair uluslararası aktörlerden veya sair aktörlerin aracılığıyla alabileceği ve söz konusu durumun tam tersi olarak uygulanabileceği sonucuna varılabilir. Yani bir yerel yönetim kalkınma yardımını doğrudan kendisi yaptığı gibi sair aktörlerin aracılığıyla da yapabilir. Bunun yanında yukarıda ifade edilenler çerçevesinde işbirlikleri yine sadece muadil yerel yönetimler arasında gerçekleşen bir yerel diplomasi faaliyeti olarak anlaşılmaktadır. Lakin kalkınma yardımlarında olduğu gibi bu durumda farklılık arz ettiği gözlemlenebilir. Söz konusu bu durum bir açıklama gerektirmektedir.

Gönültaş (2023: 109), beledi uluslararası iş birliği kavramını kalkınmışlık düzeyi perspektifinden değerlendirerek, Kuzey ve Güney yerel yönetimlerinin gerek muadilleri ve gerekse sair ortaklarıyla olan ilişkilerini, kalkınma amaçlı işbirlikleri olarak belirtir. Erdem ve Ersavaş Kavanoz'a (2021: 33) göre yerel yönetimlerin kalkınma odaklı işbirlikleri hedefiyle yerel diplomasi uygulamalarını ya iki taraflı ya da çok taraflı olarak uygulamaktadırlar. Onlara göre iki taraflı uygulamalar ‘çoğu zaman’ iki yerel yönetim arasındaki yerel diplomasi araçlarına dair

uygulanan her türlü faaliyettir. Çok taraflı yerel diplomasi ise üyesi yerel yönetimler olan “uluslararası ağ, organizasyon, dernek, teşkilat, iş birliği gibi kent ve kent dışı aktörlerin belirli amaç ve hedefler altında bir araya geldiği kurumsal süreli ve geçici yapılanmalar ve uluslararası proje işbirlikleri”dir. Erdem ve Ersavaş Kavanoz sınıflandırmasında öne çıkan unsurların etkileşimde bulunan taraf sayısı olduğu görülür. Ayrıca iki taraflı uygulamalar için ‘çoğu zaman kentler arasında’ ibaresi ile yerel yönetimler dışındaki aktörler içinde kapı aralanmış olsa da kimler olabileceği hususunda bir açıklama yapılmadığı görülür. Son olarak taraflar arasındaki etkileşim ‘proje işbirlikleri’ olarak ifade edildiği görülür. Villiers, Coning ve Smit (2007: 2) ise söz konusu sınıflandırmayı “uluslararası belediye iş birliği, kardeş şehir ve merkez-dışı iş birliği” olarak yapmışlardır. Onlara göre uluslararası belediye iş birliği en az iki belediyeyi kapsayan anlaşmalardır. Merkez-dışı iş birliği ise “geniş kapsamlı kalkınma faaliyetleri” olarak karşılık bulur. Görüldüğü üzere taraf sayısı ve içerik çerçevesinde çok genel bir sınıflandırma yapmışlardır. Yukarıda ifade edilenlere ek olarak literatür taramasında yerel diplomasi aracı olarak iş birlikleri kavramsallaştırmaları hep iki yerel yönetim arasındaki iş birliklerini kapsadığı görülür.

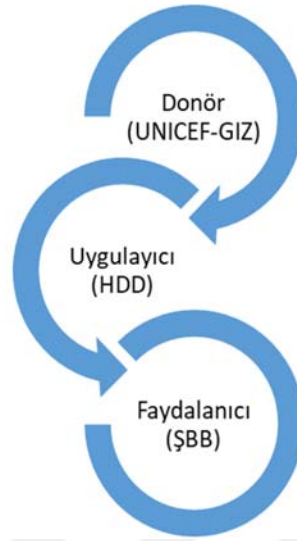
Öncelikle iş birliği ve proje kelimelerini yerel diplomasi literatürü terminolojisinde birbirinden ayırmak gerekmektedir. Çünkü iş birliği ve proje kavramları birbirinden farklı anlamları muhteva ederler. İş birliği (Cooperation) kelimesinin gerek Türkçe gerekse İngilizce anlamlandırmalarında öne çıkan vurgu beraberlik olduğu görülür. İş birliği, ortak çıkarlar çerçevesinde birlikte hareket etmeyi kapsar (Doğan, 2008: 820). İngilizce ‘project’ kelimesinden Türkçe’ye uyarlanan proje ise İngilizcesiyle anlamdaş olarak önceden yapılan plan ve programların bütçelenmesi, bürokratik desteği, sürdürülebilirliği v.b. gibi olan analitik tasarıdır (Doğan, 2008: 1349). Yani projeler, belirli bir süre dahilinde, amaçları belirlenmiş, faaliyetleri ve faaliyet takvimleri olan, bu faaliyetlere göre belirlenmiş bir bütçesi olan ve sürdürülebilirliği planlamalarda yer alan ortaklıkları ifade etmektedir.

Ayrımı önemli olan bir diğer husus ise yardımlardır. İnsani yardımlar ve kalkınma yardımları hep karıştırılan ve birbiri yerine kullanılan kavramlardır. Daha önce ifade edildiği üzere Güllüoğlu (2014: 84) kalkınma yardımlarını “devletlerin bir başka gelişmekte olan devlete ekonomik, çevresel, sosyal ya da siyasal alanda teknik ya da finansal olarak verdikleri destekler” olarak belirtir. Yani kalkınma yardımları daha çok ‘rehabilitasyon’ olarak da görülebilir. İnsani yardımlar ise “insani krizlere karşı ya da insani krizlerin ardından, insan acısını dindirmeyi

amaçlayan, insan hayatının sürdürülmesini sağlayan daha acil, daha kısa süreli yardımlar” olarak ifade eder.

Tüm bunlardan hareketle analitik olarak şu çıkarımlarda bulunulabilir. Yerel diplomasi araçlarından olan hibe ve fon kaynaklı projeler; kalkınma yardımları kapsamında değerlendirilebilir. Hibe ve fon kaynaklı projeler iki taraflı diplomasi uygulaması olabildiği gibi, çok taraflı diplomasi uygulaması şeklinde de olabilir. Nitekim ŞBB'nin BM ajansları, uluslararası STK ve donör kuruluşlarla kurdukları çok taraflı ilişkilerle yerel kalkınma hedeflerine katkı sağlamaktadır. Bu ilişkiler özellikle beşeri kalkınma endeksinin düşük olduğu sair coğrafyalarda da yerel yönetimler üzerinden yoğunluk gösterdiği görülür.

Bunun yanında yerel diplomasi araçlarından olan iş birliklerinin sadece yerel yönetimler arası iş birlikleri ile sınırlı olmadığı ŞBB örneği bize göstermektedir. Yerel yönetimler yine BM Ajansları, uluslararası STK ve donör kuruluşlarla iş birlikleri yapmaktadırlar. Bu işbirlikleri iki taraflı yerel diplomasi uygulamaları olabildiği gibi çok taraflı yerel diplomasi uygulamaları olarak da sınıflandırılabilir. Mesela ŞBB-HDD iş birliği, yalnızca hizmet sunumunu değil, aynı zamanda kalkınma odaklı stratejik ortaklığı içeren bir model olarak gösterilebilir. Bu iş birliğinde HDD, UNICEF, GIZ ve IOM gibi uluslararası kuruluşların hibe ve teknik desteklerini ŞBB aracılığıyla yerel düzleme taşımıştır. Bu bağlamda belediye yalnızca yerel bir hizmet sağlayıcı değil, aynı zamanda çok aktörlü bir kalkınma sürecinin yerel paydaşı olmuştur. Söz konusu iş birliği 2020-2024 yılları arasında yürütülen iş birlikleri kapsamında toplamda 33.625 kişiye ulaşılmış, bu kitlenin yaklaşık yarısını GKK bireyler oluşturmuştur. Bu durum, yerel diplomasi pratiklerinin hem ev sahibi topluma hem de göçmen topluluklara yönelik çok yönlü ve kapsayıcı bir karakter taşıması olarak yorumlanabilir. Burada yerel yönetimlerin iş birliği yaptığı HDD gibi kuruluşların donörleri ile arasındaki etkileşimin proje olması, yerel yönetimlerle muhatap arasındaki ilişkinin iş birliği olmasını değiştirmemektedir.

Şekil 3.7. İş birliği-proje ilişki döngüsü (yazar tarafından oluşturulmuştur).

Şekil 3.7.'de gösterildiği üzere, iş birliği modeli; UNICEF ve GIZ gibi donörlerin desteğiyle yürütülen programlar aracılığıyla “donör-uygulayıcı-faydalanıcı” döngüsünde işlerliğini sahada doğruladığı görülür. Burada donör ve uygulayıcı arasındaki etkileşim proje olarak adlandırılabilir. Lakin uygulayıcı ve faydalanıcı arasındaki etkileşim proje olarak değil iş birliği olarak adlandırılmasının terminolojik olarak daha uygun olduğu görülür. HDD, bu bağlamda yalnızca uygulayıcı değil, aynı zamanda donörler ile yerel yönetimler arasında köprü kuran bir aracı aktör işlevindedir. Bu da literatür de eksik kalan çok taraflı yerel diplomasi pratiklerinin, ulus-ötesi işbirlikleri yoluyla nasıl şekillenebileceğini göstermektedir.

ŞBB-HDD İş birliği yalnızca uygulama boyutunda değil, aynı zamanda kapasite geliştirme, eğitim, mentorluk ve proje yazım desteği gibi alanlarda da kurumsal gelişimi hedeflemektedir. Bu çerçevede HDD, ŞBB’ nin Kadın ve Aile Hizmetleri Daire Başkanlığı personeline yönelik teknik eğitimler düzenlenmiş; saha uygulamaları, destek grubu çalışmaları ve psikososyal hizmetlerin kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır. Bu durum, çalışmanın iddiasının önerdiği iş birlikleri kapsamında çelişmez çünkü HDD kendi donörleri ile arasındaki proje bileşenlerinden olan kapasite geliştirme çerçevesinde bu hizmeti talebe göre sağlamıştır. Son olarak, bu iş birliği proje temelli değil, sürdürülebilir ve kurumsallaşmış bir ortaklık niteliği taşıdığını açıklamak gerekir. 2020’de başlayan protokol süreci, 2024-2029 dönemini kapsayan yeni bir iş birliği anlaşmasıyla devam ettirildiği görülür. Buradaki sürdürülebilirlik, HDD ve Donörleri arasındaki projenin

sürdürülebilirlik esasını kapsamaktadır. HDD ve ŞBB arasındaki protokole istinaden iki taraftan biri diğerine önceden haber vermek kaydıyla protokolü yani iş birliğini sonlandırabilir. Lakin HDD'nin Donörleri ile arasındaki projeden çekilememektedir.

Burada açıklananlar çerçevesinde ŞBB'nin Yerel Diplomasi Uygulamaları başlığı altındaki incelemeler aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır. Buna göre: 4.3.2. İş birliği Protokolleri ve Yabancı Temsilciliklerle İlişkiler başlığında detaylı olarak incelendiği üzere; ŞBB-HDD, ŞBB-IOM ve ŞBB-UNICEF Türkiye Temsilciliği etkileşimleri iş birliği çerçevesinde sınıflandırılmış çok taraflı diplomasi uygulamaları olarak görülebilir. Çünkü bu iş birliklerinde ŞBB'nin muhatabı kuruluşlar birçok donörün hibesine aracılık etmektedirler. Bunun yanında ŞBB-KFAED iş birliği iki taraflı yerel diplomasi uygulamasına örnek gösterilebilir. Çünkü ŞBB'nin muhatabının tek bir aktör olduğu görülür.

Diğer taraftan 4.3.5. Kalkınma ve İnsani Yardım Faaliyetleri başlığı altında detaylı olarak incelendiği üzere; Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi- EKOSEP, İstihdam İçin Koordinasyon ve Eğitim Projesi- İSKEP, Şanlıurfa Mahallesi Projesi, E-Ticaret ve E-İhracat Merkezi: Girişimciliğe Destek Projesi gibi uygulamalar kalkınma yardımları olarak sınıflandırılmış ve çok taraflı diplomasi uygulamalarıdır. Bunun yanında Şanlıurfa Siverek-Gedik Grupları Su Temini ve Sırrın-Karşıyaka Yağmur Suyu Bağlantı Projesi, kalkınma yardımları kapsamında sınıflandırılmış iki taraflı diplomasi uygulamalarıdır çünkü ŞBB'nin muhatabı tek bir aktör değildir.

Şekil 3.7.'deki sınıflandırmada aktörlerin yer değişmesinin etkileşimin mahiyetini değiştirdiği söylenemez. Nitekim ŞBB örneğinde göreceğimiz üzere yerine göre ŞBB hem donör, hem uygulayıcı hem de faydalanıcı pozisyonundadır. Aynı durum ismi zikredilen diğer aktörler içinde geçerlidir. Burada Türkiye'deki yerel yönetimler için özellikle bu durumun söz konusu olduğu söylenebilir. Çünkü ŞBB, Malmö Belediyesi ile gerçekleştirmek istediği kardeş belediyeçilikte hedeflediği kazanımların aynısı, El-Halil Belediyesi'nin ŞBB ile gerçekleştirdiği kardeş şehir ilişkisinde El-Halil Belediyesi'nin hedeflediği kazanımlardır. Yani ŞBB hem donör hem uygulayıcı hem de faydalanıcı olabilmektedir.

SONUÇ

1648 Westphalia Antlaşması ile egemenlik kavramının tek bir kişiden ulusa geçtiği görülür. Bundan dolayı uluslararası sistemde tek aktör olarak ulus-devlet kabul edilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası açık diplomasi anlayışının gelmesi; demokrasi dalgaları; küreselleşme olgusu; iletişim, ulaşım teknolojilerindeki gelişim gibi etkenlerle birçok ulus-devletin uluslararası sistemde egemenlik haklarını paylaşmak durumunda kalmıştır. Dolayısıyla ulus-devlet dışında birçok aktörün ortaya çıkması söz konusu olayların hepsinin etkileriyle gerçekleşmiştir. Söz konusu bu aktörlerin ulus-altı ve ulus-üstü aktörler olarak yine ulus-devlet merkezli bir sınıflandırmaya tabi tutuldukları görülür. Bahsi geçen gelişmeler diplomasi alanında da yenilikleri getirmiştir. Bunun en bariz göstergesi, özellikle yabancı kamuoyunda pozitif imaj oluşturmaya dönük olarak kamu diplomasisinin varlığıdır. Bugün kamu diplomasisinin en az klasik diplomasi türleri kadar önemli olduğu görülür.

Bugün gelinen noktada yerel yönetimlerin temsil ettikleri hemşehrilerinin talep ve çıkarları doğrultusunda uluslararası faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Ekonomik kazanç, marka şehir, dayanışma v.b. hedefler bu sebepler arasında sayılabilir. Doğrudan demokrasiyi yansıtmaması açısından yerel yönetimlerin uluslararası alandaki aktörlüğünü ulusüstü örgütler ve uluslararası sistemin desteklediği görülür. Böylelikle yerel yönetimlere uluslararası ilişkilerde geniş alanlar açılmaktadır. Yerel yönetimlerin aktörlüğüne, ulus-devletlerin egemenlik kaynaklı kontrol ve sınırlama refleksi geliştirmektedirler. Lakin ulus-devletlerin kamu diplomasisi aktörü olarak yerel yönetimlere alan açması hem yerel yönetimlerin taleplerinin karşıladığı hem de ulus-devletlerin egemenlik kaygılarını bertaraf etmektedir.

Konu ile ilgili literatür dikkate alındığında kavramsal çerçeve bölümünde incelenen diplomasi türlerinin arasındaki ilişkilerin izahının yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Bundan dolayı kamu diplomasisi ve yerel diplomasi ilişkisi başlığı bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkili olduğu için açılmıştır. Bu inceleme sonucunda diplomasi türleri arasındaki yatay yönlü veya dikey yönlü ilişkilerin tasvirine dönük çalışılması gereken birçok yeni konunun varlığı tespit edilmektedir. Çalışma içerisindeki aktör tanımlamasından hareketle, bugün dünya üzerindeki herhangi bir yerde herhangi bir kurum, kuruluş veya bireyin sınırları aşan herhangi bir alandaki gelişmeye konu olması onu uluslararası aktör olarak ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla artık

neredeyse her konuya özel bir diplomasi türünün varlığı görülür. Her ne kadar diplomasi süreçleri uluslararası hukuka göre aktör olarak sadece ulus-devletlerden taraf olsa da; ulus-altı aktörlerden olan yerel yönetimler ulus-devletin aktörlüğüne pratikte ortak olmaktadır. Küreselleşme olgusunun bu noktada yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasını demokratikleşme, yerelleşme ve bölgeselleşme ile desteklediği görülür. Yerel yönetimlerin uluslararasılaşması başlığında konu detaylı incelenmiştir.

Yerel yönetimlerin uluslararasılaşması, dış politikada ulusal-yerel ilişkisinin nasıl olması gerektiğinin önemini ortaya koyar. Bu kapsamda çalışmanın diplomaside ulusal-yerel ilişkisi başlığından yapılabilecek çıkarımlar; küresel sistemin aktör olarak yerel yönetimlere sunduğu imkanlar; yerel yönetimlerin kendi çıkarlarını önceleyerek uluslararası ilişkilerde ulusal hükümetlerden beklediği alan açıcılık; ulus devletlerin kamu diplomasisinde yerel yönetimleri aktif olarak kullanmaları; ulus devletlerin diplomaside yerel yönetimlere alan açmasının küresel sistemde kendilerine imaj kazandırması; yerel yönetimlerin dış politikada ulus devletlerin koordinasyonunda hareket etmelerinin kendileri için de olumlu sonuçlar doğurduğu gibi çıkarımlarda bulunulabilir. Yani ulus-devletler, yerel yönetimlerin uluslararası alanda var olabilme heves ve gayretlerini doğru yönlendirebildikleri kadar kendi konularını güçlendirebilmektedirler. Ayrıca yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde merkezi yönetimlerden daha fazla alan açılmasını talep etmeleri en başta temsil ettikleri vatandaşların çıkarları çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bundan dolayı yerel yönetimler aynı zamanda iç politikada adem-i merkeziyetçiliğin güçlendirilmesini talep ederler.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi ve yerel diplomasi bölümleri yukarıda ifade edilenler etrafında yerel diplomasi için derinlemesine bir inceleme olarak hazırlanmıştır. Yine buraya kadar ifade edilenler çerçevesinde: Yerel diplomasinin doğuşu ve gelişimindeki etkenler nelerdir? Yerel diplomasi ile eş değer kavramlar nelerdir? Yerel diplomasi neden kamu diplomasisinin alt başlığı olarak ele alınır? Diplomaside ulusal yerel ilişkisi nasıl olmalıdır? Yerel diplomasinin boyutları ve araçları nelerdir? sorularının kavramsal çerçeve ve yerel diplomasi bölümlerinde cevap bulduğu görülür.

Çalışma konusu belirlenirken isim tercihinde yerel diplomasinin tercih edilmesi, Türkiye'deki mevzuat göz önüne alındığında makul karşılanabilir. Nitekim mevzuatın yurt dışı

faaliyetler için yalnızca belediyelere alan açmaktadır. Sair mahalli idareler olan il özel idareleri ve köy veya mahalleler yurt dışı faaliyetlerde bulunamamaktadır. Buna mukabil Türkçe literatür dışında yerel yönetim teriminin daha kapsayıcı (eyalet, bölge v.b. gibi) olması, ifade açısından daha isabetli olduğu kabul edilebilir. Dolayısıyla sıfat olarak ‘yerel’ kelimesi tercih edilmiştir. Öte yandan isim olarak; yerel diplomasinin boyutları, araçları ve uygulamaları için diploması kavramının anlam olarak araçsallığı karşılamaktadır. Zira diplomasinin uluslararası ilişkilerin aracı olduğu kabul edilir. Buradan hareketle küresel bir kavramsallaştırma kabulüyle ‘yerel diploması’ kavramının tercih edildiği kavramsal çerçevede ‘ulus-altı aktörlerin uluslararası ilişkilerinin kavramsallaştırmaları’ başlığı altında açıklanmıştır. Ayrıca sair kavram tercihleri karşılaştırmalı olarak Şekil 1.4.’te verilmiştir.

Çalışmaya genel olarak bakıldığında yerel diploması ile ilgili kavramların derinlemesine incelenmesi, yerel diplomasinin sair gelişmelerle etkileşimi; literatürde yer alan diğer diploması türleriyle olan ilişkileri; yönetim sistemlerine göre farklılık gösteren merkezi yönetimlerle olan ilişkileri; boyutları; araçları; uygulanması gibi analizler görülür. Bu kapsamda çalışmanın konusu olan yerel diploması çerçevesinden çıkılmamıştır. Bunun yanında çalışmanın amacı olan yerel diplomasıye dair kapsamlı bir araştırmanın ortaya konulması hedefinin gerçekleştiği söylenebilir.

Anahtar kelimeler ve çalışmanın soruları çerçevesinde yapılan literatür taraması sonucunda, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini ele alan çalışmalar için bugün hala çok geniş alanlar bulunduğu sonucuna varılabilir. Çalışma kapsamındaki literatür taramasında özellikle Türkçe literatürün henüz alt başlıklarda bile sınırlı sayılarda eserleri barındırdığı tespit edilmiştir. Nitekim çalışmada Türkiye’deki yerel diploması literatürüne ayrı bir başlık açılarak mevcut eserler sıralanmıştır. Literatür taraması neticesinde yerel diploması alanındaki bilimsel çalışmaların mevcut haliyle dahi ‘resme genel bir bakış’ aşamasında olduğu görülür. Çalışmasının iddiası olan ‘Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarla Yerel Yönetimlerin Kalkınma Hedefli İlişkilerinin ŞBB Örneği ile Açıklaması’ dahi yerel diploması literatüründe genel olarak ele alınabilecek bir konudur. Buna mukabil kavramsal çerçevede ele alınan yerel diplomasıye ilişkili kavramların çokluğu ve bu kavramlara dönük kaynak bolluğu görülür. Bu durumun UI’nin interdisipliner yapısından kaynaklandığı söylenebilir.

Giriş bölümünde çalışmanın; uluslararası ilişkilerin yereldeki tezahürü nasıl olur? Sorusu merkeze alınarak üretildiği ifade edilmiştir. Buraya kadar ifade edilenlere ek olarak ŞBB örneğinin incelenmesi ile çalışma sorusunun cevaplandığı söylenebilir. ŞBB tercihinin neden yapıldığı ilgili ilk başlık altında detaylı ve bilimsel olarak verilmiştir. Burada dikkate değer husus olarak ŞBB'nin gelişmekte olan yerel diplomasi uygulaması olarak incelemeye alınmasıdır. Zira gelişmiş olandan ziyade gelişmekte olan, gelişme hedefinde olan unsurlara rehber olarak gösterilmesi bilimsel açıdan daha makuldür. Nitekim 'Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarla Yerel Yönetimlerin Kalkınma Hedefli İlişkilerinin ŞBB Örneği ile Açıklaması' başlığı ŞBB incelenmesi ve literatürde yer edinebilmesi önem arz etmektedir. Bu açıdan ŞBB örneğinin yerel diplomasi literatürü ve pratiği karşılaştırılmasında kıymetli olduğu görülür. Örnekleme belediyesinin yapısal durumu incelenmiş akabinde ŞBB'nin 2015-2025 dönemi faaliyet raporları incelenerek yerel diplomasi faaliyetlerinin analitik düzlemde analiz edilmiştir. Bunun yanında analiz yapılırken bir önceki bölümde ele alınan yerel diplomasinin araçları ve boyutları ve Türkiye'deki sair belediyelerin uygulama çerçevesi dikkate alınmıştır.

Bir yerel yönetimde en üst yöneticinin yerel diplomasiye olan ilgi, bilgi ve ufku o yerel yönetimde yerel diplomatik faaliyetlerin ilerlemesi açısından önem arz eder. Zira yerel yönetimlerin uluslararası aktör olduğu kabulünden hareketle yerel yöneticilerin birer diplomat olduğu sonucuna varılabilir. Bunun yanında yerel yönetimin yerel diplomasideki başarısı, alanında uzman kişiler tarafından yürütülen, yeterli bütçeye sahip, kurumsallaşmış bir mutfak çalışması ile mümkün olduğu görülür. Dolayısıyla uzman ekiplerin çalışması başkanın ilgi, bilgi ve ufku ile birleşmesiyle yerel yönetime, yerel diplomaside çağ atlatılabilir. Söz konusu kurumsallaşmış yapının yerel diplomasinin boyutları, araçları ve ilgili mevzuatına hakim olması bu başarıyı kolaylaştıracaktır. Çalışma yerel diplomasinin pratikteki tezahürleri olan yerel diplomasinin araçları, boyutları, iyi uygulama örneklerini ve Türkiye'deki yasal mevzuatı bu çerçevede incelenmiştir. ŞBB örneğinin incelenmesi neticesinde tespit edilen belediyesinin yerel diplomasideki iki ivme döneminin her birinde, ifade edilen kurumsallaşma ve yerel yöneticinin ilgi, bilgi ve ufkunun etkili olduğu görülür.

ŞBB'nin iki taraflı yerel diplomasi uygulamalarını gerçekleştirirken bireysel heyecan ve gayretlerle girişimlerde bulunduğu gözlemlenmiştir. Söz gelimi uzman personelin bireysel network üzerinden doğrudan kardeş şehir ilişkisi geliştirildiği vakiydir. Lakin herşeyden önce

kardeş şehirler arasında denklik prensibi gereği hareket edilmesi gerektiği çalışmanın incelemesi ile ortaya çıkan sonuçlardandır. Muhatap iki yerel yönetimin arasında denklik söz konusu değilse hem teorik hem pratik çerçevede kazan kazan ilişkisi gerçekleşmemektedir. Denkliğin olmadığı durumlarda iş birliği protokolü yapılması her iki taraf içinde daha verimli bir süreci işletebilir. İncelendiği üzere ŞBB'nin iki taraflı iş birliği protokolü hiç yoktur. Saraybosna ile iş birliği protokolü yapıldığına dair faaliyet raporlarında geçmesine rağmen protokolün kendisine veya kapsamına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Diğer taraftan gerek kardeş şehir ilişkisi gerekse iki taraflı iş birliği protokolü öncesinde üst idarecilerin irade beyanı olan iyi niyet mektubu veya mutabakat zaptı gibi usulen yapılması gereken adımlarda atılmadığı görülür. Bu adımların atılması özellikle kardeş şehircilikte karşılaşılabilecek yol kazalarını önlemesi açısından önemlidir. Mesela ŞBB Malmö ile kardeş şehir ilişkisi kurmak için kendi meclisinden müspet karar almasına ve bakanlıkla onay yazışmalarını başlatmasına rağmen Malmö Belediyesi'nden gelen cevap, kardeş şehir kotalarının dolmasından dolayı olumsuz olmuştur. Bu süreçlerden önce iyi niyet mektubu veya mutabakat zaptı yapılması bu tip yol kazalarını engelleyip daha sağlam temeller üzerine kardeş şehirciliğin kurulmasını sağlayacaktır.

Bunun yanında ŞBB'nin proje bazlı yerel diplomasi faaliyetlerinde kurumsal bir anomalinin varlığından söz edilebilir. Yerel diplomasi neticesindeki kazanımların cazibesi kurumsal yapı içindeki farklı birimleri yerel diplomatik faaliyetlere müdahil etmektedir. Nitekim 2015-2025 dönemi faaliyet raporları incelendiğinde aynı projenin birden fazla daire başkanlığının faaliyetlerinde raporlandığı tespit edilmiştir. Bu durum ŞBB'nin yerel diplomasi yönetiminin zaman zaman kurumsallık çerçevesinin dışına çıkmasına sebep olduğu görülür. Söz gelimi uzman birimler dışında diplomatik görüşmeler yapılması, yetkin olmayan kişilerin tüm diplomatik görüşmelere müdahalesi, yerel diplomasiden beklenen kazanımlara zarar verecektir. Çalışmada görüldüğü üzere yerel diplomasi faaliyetlerinin, yerel yönetimlerin dış ilişkiler birimleri tarafından yürütülmesi olmazsa olmaz olarak karşımıza çıkar.

Sonuç olarak yerel yönetimler uluslararası ilişkilerin yeni aktörleri arasında özellikle küresel sorunlara çözümler konusunda önemi giderek artan; bu öneme binaen başta küresel siyasetin yerel yönetimleri desteklemesi gibi birçok avantajı barındıran bir ulus-altı aktör olarak

gösterilir. Nitekim tüm bunlar yerel yönetimlere uluslararası ilişkilerde geniş alanlar açmaktadır. Buna mukabil Türkiye’deki belediyelerin özellikle son 20 yıla kıyasla yerel diplomasideki alanının daraldığı gözlemlenebilir. Bunun sebebi olarak çeşitli siyasi gelişmelerin gösterilmesi makul karşılanabilir. Lakin yerel diplomasi gelişimi için kısa, orta ve uzun vadeli planlarla oluşturulacak strateji ile merkezi yönetimin dış politikasının en büyük destekçisi belediyeler olarak ortaya çıkacaktır. Nitekim Türkiye’nin Doğu-Batı arasındaki köprü vazifesi belediyeler içinde iki yönlü kazanım fırsatlarını barındırmaktadır. ŞBB’nin yerel diplomasisindeki iş birlikleri, projeleri, yerel yönetim birliklerindeki aktif rolü iki taraflı kazanımlar için örnek gösterilebilir.

ŞBB için gelişmekte olan yerel diplomasi örneği olduğu ifade edilmişti. ŞBB tarih, turizm, kültür, v.b. birçok konuda bir hazineye sahiptir. Dolayısıyla ŞBB yerel diplomasinin boyutlarının tamamında varoluşsal bir avantaja sahiptir. Bu hazineyi iyi sergileyebilmesiyle yerel diplomasideki başarısı doğru orantılı ilerlediği/ilerleyeceği görülür. Bu kapsamda ŞBB’nin yerel diplomasi araçlarından; kardeş şehircilikte çok aktif bir görünümünün olmadığı lakin mevcut olanı aktifleştirecek ve yeni olanları dahil edecek bir stratejiyi kurguladığı; yerel yönetim birliklerinde aktif bir pozisyonunun olduğu; projelerde aktif olduğu ve birçok örnek uygulamayı barındırdığı; iş birliklerinde tercih edilen bir ortak olduğu; dolayısıyla kalkınma ve insani yardımlardan hem faydalanmada hem de faydalandırmada öne çıktığı; uluslararası etkinlik ve organizasyonları sıklıkla yaptığı görülür. Bunun yanında uluslararası organizasyonlara özellikle etkileşimde bulunan uluslararası aktörlerin sürekli olarak katılımını sağlamak önem arz eder. Başta kardeş şehirler olmak üzere yurt dışından davetlilerin yapılan etkinlik ve organizasyonlara katılması, yerel diplomasi boyutlarından lobiciliğin etkin işletilebilmesinin yollarındandır. Son olarak Şanlıurfa halkının belediye başkanları tercihindeki etmenlerden biri olarak merkezi hükümetin siyasi yapısı gözlemlenebilir. Bundan dolayı ŞBB belediye başkanları genellikle merkezi hükümetle aynı siyasi partilerden oluşmaktadır. Nihayetinde bu etkenin ŞBB’nin yerel diplomasisinde ulusal-yerel ilişkisini olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abdurrahmanlı, E., & Bağış, E. (2021). Diploması Tanımı ve Uluslararası Konjonktürde Mevcut olan Diploması Türleri. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 140-160.
- Acar, A. (2010). Küreselleşme Sürecinde Yerel Yönetimler İçin Bir Sorun Alanı: “İdari Vesayet”ten “Küresel Vesayet”e Mi? İçinde *Değişen Dünyada Yerel Yönetimlerin Modernizasyonu Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 264-270). <https://kutuphane.tbmm.gov.tr/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=332081>
- Acar, D. Ş. (2006). Küreselleşen Dünyada Diploması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(1-2), 417-440.
- Acuto, M., & Leffel, B. (2017). Understanding the Global Ecosystem of City Networks. *Urban Studies*, 58(2), 1-17.
- Akman, Ç. (2016). Evaluating The Current Situation Via Town Twinning Practices In Turkey. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, CİEP Özel Sayısı*, 1055-1071.
- Akman, Ç. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 485-510.
- Aksu, F. (2024). Kamu Diploması: Kavramlar, Yaklaşımlar ve Uygulamalar. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(Özel Sayı).
- Aksu, M., & Turhan, F. (2012). Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 211-230
- Aktel, M. (2001). Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 193-202
- Aktör (H. A. Utku, Çev.). (2007). İçinde G. Evans & J. Newnham (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü* (1. Baskı, s. 755). Gökkuşbu.
- Amiri, S., & Dossani, R. (2019). *City Diplomacy Has Been on the Rise. Policies Are Finally Catching Up*. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2019/11/city-diplomacy-has-been-on-the-rise-policies-are-finally.html>
- Apan, A. (2023). *Yerel Yönetim Diploması*. https://www.researchgate.net/publication/377160829_YEREL_YONETIM_DIPLOMASISI
- Arı, T. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika* (5. Baskı). Alfa.
- Ateş, D. (2014). Uluslararası Sistem. İçinde Ş. Kardaş & A. Balcı (Eds.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (1. Baskı, ss. 285-292). Küre Yayınları.

- Aydınlı, E., Kurubaş, E., & Özdemir, H. (2017). *Yöntem, Kuram, Komplo Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları* (2. Baskı). Küre Yayınları.
- Baş, C. (2017). Yerel Diplomasi. *Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi*, 827-828, 30-31.
- Batal, S., & Topçu, V. (2019). Yerel Yönetimlerde Uluslararası İlişkiler Faaliyetleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 341-374.
- Batmaz, N., İrmış, A., & Durak, İ. (2011). Küreselleşme Ve Bölgeselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler (1980-2010). *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(8), 30-63.
- Bauman, Z. (2005). *Globalization: The Human Consequences* (3. Baskı). Polity Press.
- Baycan, T., Kundak, S., & Gülümser, A. A. (2008). City-to-city linkages in a mobile society: The role of urban networks in Eurocities and Sister Cities. *International Journal of Services Technology and Management*, 10(1), 83-109.
- Baycan, T. L., Gülümser Akgün, A. A., & Kundak, S. (2010). Success Conditions for Urban Networks: Eurocities and Sister Cities. *European Planning Studies*, 18(8), 1187-1206.
- Bayrakçı, E. (2009). *Yerel Yönetimler*. Dizgi.
- Belediye Kanunu, 5393 (2005).
<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Beriş, H. E. (2008). Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(01), 55-80.
- Bilisim, T. E. (t.y.). *Şanlıurfa Göç Zirvesi Sonuçları Açıklandı*. Medya Urfa. <https://www.medyaurfa.com/sanlıurfa-goc-zirvesi-sonuclari-aciklandi>
- BM. (1961). *Vienna Convention on Diplomatic Relations*. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf
- Bodin, J. (1992). *On Sovereignty* (30. bs). Cambridge University Press.
- Bouchet, M. (2024). The Influence of Strategic Subnational Diplomacy in International Relations. *IFRI-Sub-Saharan Africa Center*, 1-11.
- Bozlağan, R., Doğan, M., & Daoudov, M. (2010). Organizational commitment and case study on the Union of Municipalities of Marmara. *Regional and Sectoral Economic Studies*, 10-2, 29-57.
- Bölgeselcilik (H. A. Utku, Çev.). (2007). İçinde G. Evans & J. Newnham (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü* (1. Baskı, s. 693). Gökkuşbe.

- Buis, H. (2025). The Role of Local Government Associations in Increasing the Effectiveness of City-to-city Co-operation. *Habitat International*, 33, 190-194.
- Bull, H. (2002). *The Anarchical Society* (3. Baskı). Palgrave.
- Bülbül, K. (2009). Küreselleşmeler ve Sonrası: Bir Dikotomiler Dizgesi. İçinde K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme Temel Metinler* (1. Baskı, ss. 13-26). Orion Kitabevi.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5216 Sayılı Kanun (2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Cummings, M. C. (2009). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey | Americans for the Arts*. <https://www.americansforthearts.org/by-program/reports-and-data/legislation-policy/naappd/cultural-diplomacy-and-the-united-states-government-a-survey>
- Curtis, S., & Acuto, M. (2018). The Foreign Policy of Cities. *RUSI Journal*, 163(6), 1-10.
- Çalış, H. Ş. (2006). Uluslararası Örgütler: Tanımların, Yaklaşımların ve Tarihin Alacakaranlığı. İçinde H. Ş. Çalış, B. Akgün, & Ö. Kutlu (Ed.), *Uluslararası Örgütler ve Türkiye* (ss. 1-33). Çizgi Kitabevi.
- Çatal, B., & Doğan, M. (2018). Yeni Diplomatik Yöntemler: Çevre Diplomasisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 16-31.
- Çatı, M. O. (2017). Dış Politika ve İç / Dış Ayrımı: Kavramsallaştırmaya Bütüncül Bir Yaklaşım. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 5(1), 65-82.
- Çelik, A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16, 1-20.
- Çelik, M. L. (2025). *Belediye Tarihçesi* [Resmi]. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. <https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/4182/3/belediye-tarihcesi>
- Çelik, M. Y. (2012). Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 57-74.
- Çemrek, M., & Atıcı, F. Z. (2023). *Kuramdan Uygulamaya İnsani Diplomasi* (H. Z. Kavak, Ed.; 2023. bs).
- Çolakoğlu, S. (2014). Diplomasi. İçinde Ş. Kardaş & A. Balcı (Eds.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (1. Baskı, ss. 254-259). Küre Yayınları.
- Daoudov, M. (2013). *Yerel Dış Politikanın Temelleri* (1. Baskı). T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Dedeoğlu, B. (2007). Uluslararası Örgütler. İçinde H. Çakmak (Ed.), *Uluslararası İlişkiler "Giriş, Kavram Ve Teoriler"* (1. Baskı, ss. 89-96). Barış Kitabevi.

- Demirtaş, B. (2016). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 13(52), 151-173.
- Demirtaş, B. (2023b). Analysis Of The Globalization Of City Diplomacy. İçinde M. C. Arslan & B. Şener (Ed.), *Local Diplomacy Policies, practices and tools* (1. Baskı, ss. 25-47). Marmara Belediyeler Birliği.
- Demirtaş, B. (2023a). Küreselleşen Kent Diplomasinin Analizi. *Şehir ve Toplum Dergisi Marmara Belediyeler Birliği*, 24, 18-30.
- Demirtaş Coşkun, B. (2007). Küreselleşme. İçinde H. Çakmak (Ed.), *Uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram Ve Teoriler”* (1. Baskı). Barış Kitabevi.
- Dicken, P. (2009). Yeni Jeo-Ekonomi. İçinde K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme Temel Metinler* (1. Baskı). Orion Kitabevi.
- Doğan, M. (2008a). İş Birliği. İçinde *Büyük Türkçe Sözlük* (4. Baskı). Pınar Yayınları.
- Doğan, M. (2008b). Proje. İçinde *Büyük Türkçe Sözlük* (4. Baskı), Pınar Yayınları.
- Duchacek, I. D. (2001). Perforated Sovereignties: Towards a Typology of New Actors in International Relations. İçinde P. Soldatos & H. J. Michelmann (Ed.), *Federalism and international relations: The role of subnational units* (ss. 1-33). Clarendon Press.
- Egemenlik. (2003). İçinde E. Arda (Ed.), *Sosyal Bilimler El Sözlüğü* (1. Baskı). Alfa.
- Egemenlik (H. A. Utku, Çev.). (2007). İçinde G. Evans & J. Newnham (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü* (1. Baskı). Gökkuşbu.
- Emre, Y. (2015). Anthony Giddens ve Uluslararası İlişkiler: Yapılanma, Modernite ve Küreselleşme. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 11(44), 5-23.
- Erdem, N., & Ersavaş Kavanoz, S. (2021). Türkiye’de “Yerel Diplomasi Yönetimi”ne Dair Bir Araştırma. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 28-49.
- Erdoğan, S. (2020). Dönüşen Diplomasinin Yeni Yüzü: Paradiplomasi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 495-509.
- Erdoğan, S., & Atar, E. (2023). Devlet Egemenliği ve Diplomaside Yaşanan Değişim: Paradiplomasi (Ulus-Altı Diplomasi) Üzerine Bir Analiz / Change in State Sovereignty and Diplomacy: An Analysis on Paradiplomacy (Subnational Diplomacy). *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 7(2), 423-437.
- Eren, E. (2021). Geleneksel Diplomasiden Modern Diplomasieye Diplomasinin Tarihsel Evrimi. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, 1(1), 32-55.
- Erkan, H. (1993). *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme* (1. Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Ertaş, Ç. (2024). *Türkiye Festivaller Atlası* (Ö. Uçar & B. Kanca, Ed.; 1. Baskı). Eğitim Yayınevi.
- Erzen, M. Ü. (2012). Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği. İçinde A. Özkan & T. Ersoy Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği* (1. Baskı). TASAM.
- Esen, E., & Polat, F. (2007). *Türk Yerel Yönetimlerinin Uluslararası ve Avrupa Birliği Kuruluşları İle İlişkileri*. AKVAM.
- Evans G. & J. Newnham (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü* (1. Baskı). Gökkuşbuğu. (H. A. Utku, Çev.). (2007). İçinde
- FMDV. (2024). *FMDV-the Global Fund For Cities Development*. FMDV. <https://www.financeyourcities.org/>
- Fukuyama, F. (2009). Tarihin Sonu mu? İçinde *Küreselleşme Temel Metinler* (1. Baskı). Orion Kitabevi.
- Galtung, J. (2025). Local Authorities as Peace Factors/Actors/ Workers. *Journal of World-Systems Research*, 860-872. <https://doi.org/10.5195/jwsr.2000.207>
- Gelekçi, D. C. (2011). Küreselleşme-Yerelleşme İlişkisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 31, 263-277.
- Gençkaya, Ö. F., & Kaya, K. (2018). İstanbul İlçe Belediyelerinin Dış İlişkileri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 303-316.
- Giddens, A. (2000). *Runaway World* (2. Baskı). Routledge.
- Giddens, A. (2009). Modernitenin Küreselleşmesi. İçinde K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme Temel Metinler* (1. Baskı). Orion Kitabevi.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a Theory of Public Diplomacy. *ResearchGate*, 55-77.
- Global Covenant of Mayors. (t.y.). *Who we are*. Global Covenant of Mayors. <https://www.globalcovenantofmayors.org/who-we-are/>
- Göbeklitepe Kültür Sanat Derneği. (2024). *Hakkımızda*. <https://gobeklitepekultursanat.org.tr/index.php/hakkimizda/>
- Gönültaş, Y. C. (2023). *Paradiplomasi Teorisi* (1. Baskı). Net Kitaplık Yayıncılık.
- Gül, M. (2014). Aktör. İçinde Ş. Kardaş & A. Balcı (Eds.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (1. Baskı, ss. 346-351). Küre Yayınları.
- Güllüoğlu, M. (2014). İnsani Yardıma Genel Bir Bakış. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi Medipol Üniversitesi*, 31, 84-85.

- Güneş, İ., & Eren, E. (2021). Yerel Yönetim Diplomasisi Özelinde Kardeş Şehir Uygulamasıyla İstanbul Örneği. *Strategic Public Management Journal*, 7, 13, 35-59.
- Hakyemez, Y. Ş. (2004). *Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı* (1. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Handley, S. (2006). *Take your partners The local authority handbook on international partnerships* (No. 10; LGIB International Reports, s. 28). Local Government International Bureau.
- Held, D., Mc Grew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (1999). *Global Transformations Politics, Economics and Culture*. Stanford University Press.
- Heywood, A. (2006). *Siyaset* (B. Kalkan, Ed.). liberte.
- Hocking, B. (1993). *Localizing foreign policy non central governments and multilayered diplomacy*. The Macmillan Press.
- Hogan, J. (2019). Key Points. İçinde *From Sister to Global Cities* (ss. i-iv). Wellington: NZ Institute of Economic Research. https://www.nzier.org.nz/hubfs/Public%20Publications/Client%20reports/sister_to_global_cities-nzier_final_report_to_sister_cities_nz_2019.pdf
- Huntington, S. P. (1991). Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy*, 2(2), 12-34.
- Huntington, S. P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (1. Baskı). Simon & Schuster.
- IMTD. (2017, Mart 14). *What Is Multi-Track Diplomacy?* Institute for Multi-Track Diplomacy. <https://imtdsite.wordpress.com/about/what-is-multi-track-diplomacy/>
- İBB Dış İlişkiler Dairesi. (2025). *Şehir Diplomasisi* [Resmi]. <https://frd.ibb.istanbul/>
- İLKHA Haber Ajansı. (2016). *FETÖ, ABD-İsrail adına sosyal ve kültürel alt yapı oluşturmaya çalışıyordu*. <https://ilkha.com/guncel/feto-abd-israil-adina-sosyal-ve-kulturel-alt-yapi-olusturmaya-calisiyordu-40996>
- İslam Başkentleri ve Şehirleri Teşkilatı. (2025). *Hakkımızda*. اتحاد وكالات أنباء دول منظمة التعاون الإسلامي. https://una-oic.org/tr/organizasyon_organlar%C4%B1/%C4%B0slami-Ba%C5%9Fkentler-ve-%C5%9Eehirler-Organizasyonu/
- Jessop, B. (2000). *Good Governance and the Urban Question: On Managing the Contradictions of NeoLiberalism*. https://www.researchgate.net/publication/237205256_Good_Governance_and_the_Urban_Question_On_Managing_the_Contradictions_of_NeoLiberalism
- Kania, M. (2020). Sub-state Governments as Rising Stakeholders in Development Cooperation. The Added Value of Regional Governments in the Light of Debates

- on Effectiveness in Development. *The European Journal of Development Research*, 1-22.
- Karaman, İ. (2025). Paradiplomasi Bağlamında Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkilerde Artan Rolü: Sendai Belediyesi Örneği. *Diplomasi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 60-80.
- Kaya, F., & Atalay, M. (2020). *Küreselleşme ve Yerelleşmeyle, Küyerelleşme*.
- Kaya, M. (2009). Küreselleşme Yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 1-16.
- Kazancı, M. (2002). *Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler* (4. Baskı). Turhan Kitabevi.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence* (4. Baskı). Longman.
- Keyman, F. (2014). Küreselleşme. İçinde Ş. Kardaş & A. Balcı (Eds.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (1. Baskı). Küre Yayınları.
- Khondker, H. H. (2013). Küreselleşme Yerine Küyerelleşme: Sosyolojik Bir Kavramın Değerlendirilmesi (İ. Tükel, Çev.). *Sosyoloji Dergisi*, 28, 177-189.
- Kıraç Keleş, G. (2025, Ağustos). Belediyelerin Uluslararası Ağlara Katılımı Araştırması Yerel Diplomasi Üzerine Bir Analiz. *İller ve Belediyeler Dergisi*, 927-928, 72-75.
- Kincaid, J. (2010). Comparative Observations on the International Activities of Constituent Governments. İçinde F. Requejo Coll & D. Crikemans (Ed.), *Foreign policy of constituents units at the beginning of the 21st century* (1. ed). Inst. d'Estudis Autònoms.
- Kissinger, H. (2023). *Diplomasi* (3. Baskı). Panama Yayıncılık.
- Klatt, M., & Wassenberg, B. (2017). Secondary foreign policy: Can local and regional cross-border cooperation function as a tool for peace-building and reconciliation? *Regional & Federal Studies*, 27(3), 205-218.
- Kocabıyık, H. (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdleri*, 55(1), 163-196.
- Koçak, H. (2009). Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Yerel Demokrasi ve Kentsel Yaşam. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 133-142.
- Köksoy, E. (2021). Türkiye'de Kamu Diplomasisi Akademik Literatürü Üzerine Bir İnceleme: Medya, İletişim ve Halkla İlişkiler Çalışmaları Alanı Olarak Kamu Diplomasisi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(38).
- Köse, H. Ö. (2004). Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi. *Sayıştay Dergisi*, 52, 3-42.
- Kuznetsov, A. S. (2015). *Theory and Practice of Paradiplomacy*. Routledge.

- Küreselleşme. (2003). İçinde E. Arda (Ed.), *Sosyal Bilimler El Sözlüğü* (1. Baskı), Alfa.
- Küreselleşme (H. A. Utku, Çev.). (2007). İçinde G. Evans & J. Newnham (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü* (1. Baskı). Gökkuşbu.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1980). "Dış Politika" Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(01), 309-355.
- Lefevre, C., & d'Albergo, E. (2007). Why Cities are Looking Abroad and How They Go about it. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 25, 317-326.
- Manning, B. (1977). The Congress, the Executive and Intermestic Affairs: Three Proposals. *Foreign Affairs*, 55(2), 306-324.
- Mc Millan, S. lucas. (2008). *Subnational Foreign Policy Actors: How and Why Governors Participate in U.S. Foreign Policy*. Lander Academia.
- Mehmetçik, H. (2019). Bölgeselcilik Çalışmalarında Bölgeler Üstü ve Bölgeler Arası İlişkiler: Avrupa Birliği ve Afrika Birliği İlişkileri Örneği. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7, 72-84.
- Michell, N. (2017, Nisan 20). *Cities need more power to tackle global challenges, says new report*. Cities Today. <https://cities-today.com/cities-need-power-tackle-global-challenges-says-new-report/>
- Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu, 1173 Sayılı Kanun (1969). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1173&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Modelska, G. (2009). Küreselleşme. İçinde K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme Temel Metinler* (1. Baskı). Orion Kitabevi.
- Morgenthau, H. J. (1946). Diplomacy. *The Yale Law Journal*, 55(5), 1067-1080.
- Nalbant, A. (t.y.). *Üniter Devlet Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye* (2. Baskı). On İki Levha Yayıncılık.
- Nişancı, E. (2006). Küreselleşme ve Postmodernleşme Sürecinde Vatandaşlığı Yeniden Düşünmek. *Sivil Toplum Dergisi*, 4(13), 155-166.
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153-171.
- NZ Institute of Economic Research. (2003). *The economic benefits of Sister City relationships: Report to Sister Cities New Zealand* (s. iii). <https://www.nzier.org.nz/publications/economic-benefits-of-sister-city-relationships>
- Office for National Statistics. (2021). *Twinned towns and sister cities, Great Britain and Europe*. History of Twinning. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/populationestimates/articles/twinnedtownsandsistercitiesgreatbritainandeurope>

- Okay, Y. (2023). LOCAL DIPLOMACY FOR A SUSTAINABLE FUTURE. İçinde M. C. Arslan & B. Şener (Ed.), *Local Diplomacy Policies, practices and tools* (1. Baskı). Marmara Belediyeler Birliği.
- Okumuş, S., & Çelik, S. (2024). Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi: Yunus Emre Enstitüsü Örneği. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 21, 147-166.
- Olgun, H. (2007). Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerine Küre-Yerelleşme (Glocalisation) ve Yerellik (Subsidiarity) Kavramları Çerçevesinde Bir Bakış. *Sosyoekonomi*, 5(5), 109-118.
- Ondört İlde Büyükşehir Kurulması ..., 6360 Sayılı Kanun (2012). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Oran, B. (2001). *Küreselleşme ve Azınlıklar* (4. Baskı). İmaj Yayınevi.
- Ortaylı, İ. (1992). *Belediye*. TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/belediye>
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi* (2. Baskı). Cedit Neşriyat.
- Ökmen, M. (2005). Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler. İçinde M. Kösecik & H. Özgür (Ed.), *Yerel Yönetim Yazıları-1: Reform* (ss. 539-564). Nobel Yayınları.
- Örs, H. B. (2008). *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler* (2. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özcan, B. (2023). A Conventional Tool For The New Generation Local Diplomacy: Town Twinning. İçinde M. C. Arslan & B. Şener (Ed.), *Local Diplomacy Policies, practices and tools* (1. Baskı, ss. 49-65). Marmara Belediyeler Birliği. <https://mbbkulturyayinlari.com/local-diplomacy-policies-practices-and-tools>
- Özcan, M. (2023). Yerel Diplomasi ve Türkiye’deki Yansıması. *Şehir ve Toplum Dergisi Marmara Belediyeler Birliği*, 24, 10-16.
- Özdemir, H. (2007). Uluslararası İlişkilerin Disiplinler Arası Niteliği. İçinde H. Çakmak (Ed.), *Uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram Ve Teoriler”* (1. Baskı). Barış Kitap.
- Özden, M. S., & Gündüz, S. (2017). *Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikler ve Kardeş Şehir Rehberi* (1. Baskı). Türkiye Belediyeler Birliği.
- Özlük, E. (2009). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Soy Kütüğü. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 237-260.
- Paquin, S. (2020). Paradiplomacy. İçinde T. Balzacq, F. Charillon, & F. Ramel (Ed.), *Global Diplomacy* (ss. 49-61). Springer International Publishing.
- Parlak, B., & Sobacı, Z. (2005). *Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi Ulusal ve Global Perspektifler* (1. Baskı). Alfa Akademi.

- Pluijm, R. van der, & Melissen, J. (with Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen "Clingendael."). (2007). *City diplomacy: The expanding role of cities in international politics*. Netherlands Institute of International Relations "Clingendael,"
- Ritzer, G. (2009). McDonaldlaştırmaya Giriş. İçinde *Küreselleşme Temel Metinler* (1. Baskı). Orion Kitabevi.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity- heterogeneity. İçinde M. Featherstone (Ed.), *Global Modernities*.
- Rosenau, J. N. (1990). *Turbulence in World Politics*. Princeton University Press.
- Rosenau, J. N. (1995). Governance in the Twenty-first Century. *Global Governance*, 1(1), 13-43.
- Roudometof, V. (2016). Glocalization: A Critical Introduction. *European Journal of Social Theory*, 3(19), 391-408.
- Sabuncu, Ö., & Sarkoz, B. (2017). II. Uluslararası İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa Sempozyumu. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37, 207-2015.
- Salomon, M. (2011). Paradiplomacy in the developing world: The case of Brazil. *ResearchGate*, 45-68.
- Sanchez-Manfredi, J. L. (2021). The political economy of city diplomacy. *Economic and Political Studies*, 1-22.
- Sartori, G. (1987). *The Theory of Democracy Revisited* (C. 1). Chatham House Publishers.
- Scholte, J. A. (2009). *Globalization: A critical introduction* (2. ed.). Palgrave Macmillan.
- Services Advisor. (t.y.). *Protection: Sanliurfa*.
<https://turkiye.servicesadvisor.net/en/service/62448>
- Sezer, Ö., & Bayram, T. (2014). Yerel Yönetimler Arası İşbirliğini Geliştirmede Yerel Ağların Önemi: Balkan Ülkeleri Yerel Yönetimleri ile İşbirliğini Geliştirme Potansiyeli. İçinde *1. Karadeniz ve Balkan ekonomik ve politik araştırmalar sempozyumu, 3-5 Eylül 2014, Zonguldak*. Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Shuman, M. H. (1992). Dateline Main Street: Courts V. Local Foreign Policies. *Foreign Policy*, 86, 158-177.
- Sisk, T. D. (2001). *Democracy At The Local Level The International Idea Handbook On Participation, Representation, Conflict Management And Governance* International Idea.
https://iknowpolitics.org/sites/default/files/democracy_at_the_local_level.pdf
- Sister Cities International. (2025). *The Millennia-Long History of German Sister Cities*. Sister Cities International. <https://sistercities.org/2019/10/11/history-of-german-sister-cities/>

- Sizoo, A., & Musch, A. (2008). City diplomacy / the role of local governments in conflict prevention, peace-building and post-conflict reconstruction. İçinde A. Musch, C. van der Valk, A. Sizoo, & K. Tajbakhsh (Ed.), *City Diplomacy* (ss. 7-25). <https://bibalex.org/baifa/Attachment/Documents/480503.pdf>
- Sizoo, A., & Musch, A. (2009). City Diplomacy: The Role Of Local Governments In Conflict Prevention, Peacebuilding And Post-Conflict Reconstruction. VNG International.
- Soldatos, P. (2001). An Explanatory Framework for the Study of Federated States as Foreign-policy Actors. İçinde P. Soldatos & H. J. Michelmann (Ed.), *Federalism and international relations: The role of subnational units* (ss. 1-33). Clarendon Press.
- Sönmezoglu, F. (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi* (4. Baskı). Filiz.
- Srivastava, S. (2022). *Hybrid Sovereignty in World Politics*. Cambridge University.
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (t.y.-a). *İskepe'e Genel Bakış*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/3713/25/iskepe-genel-bakis>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (t.y.-b). *Organizasyon Şeması*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/organizasyon-semasi>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2015). *Faaliyet Raporu 2015*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2016). *Faaliyet Raporu 2016 Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2017a). *Faaliyet Raporu 2017*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2017b). *Uluslararası Göç Yönetimi Zirvesi*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/888/21/uluslararasi-goc-zirvesine-katilan-yetkililer-harran-konteyner-kentte>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2018). *Faaliyet Raporu 2018*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2019). *Faaliyet Raporu 2019*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2020a). *Başkan Beyazgül Bangladeş'te Şanlıurfa Mahallesinin Açılışını Gerçekleştirdi*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/9207/21/baskan-beyazgul-bangladeste-sanliurfa-mahallesinin-acilisini-gerceklestirdi>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2020b). *Faaliyet Raporu 2020*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>

- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Faaliyet Raporu 2021*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Faaliyet Raporu 2022*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2023a). *2023 İslam Dünyası Turizm Başkenti*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/15041/21/2023-islam-dunyasi-turizm-baskenti-sanliurfa-bilgilendirme-toplantisi>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2023b). *2024 Yılı Bütçesi*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/16861/21/buyuksehir-belediyesinin-2024-yili-butcesi-kabul-edildi>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2023c). *Faaliyet Raporu 2023*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2024a). *Faaliyet Raporu 2024* (s. 246).
<https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/224/3/faaliyet-raporu>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2024b). *Şanlıurfa, Dünya Neolitik Kongresi'ne Ev Sahipliği Yapıyor*. <https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/18679/21/sanliurfa-dunya-neolitik-kongresine-ev-sahipligi-yapiyor>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2024b).
<https://sanliurfa.bel.tr/uploads/2024/20240528132419-61719-75602.pdf>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). *Eski Başkanlarımız*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/personel-list/20/eski-baskanlarimiz>
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2025b). *Mehmet Kasım GÜLPINAR*.
<https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/17628/1/baskan>
- Şengül, R. (2018). Avrupa Birliği Kurumsal Yapısında Yerel Ve Bölgesel Yönetimleri Temsil Eden Bir Organ: Bölgeler Komitesi. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 4(5), 1-17.
- Tatar, R. G., & Moiş, A. (2022). The Concept of Sovereignty. *ResearchGate*, 292-303.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2024). *IPA I ve IPA II Dönemi Programlama* [Resmi]. <https://www.ab.gov.tr/45627.html>
- T.C. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. (t.y.). *GAP Nedir?*
<https://www.gap.gov.tr/sayfa/gap-hakkinda/gap-nedir/>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *Geçici Koruma*.
<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü. (2025). *Mülki İdare Bölümleri*.
<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>

- T.C. İletişim Başkanlığı. (2022). *Kamu Diplomasisi Nedir?* (1. Baskı). Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Tekeli, İ. (1983). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 16(2), 3-22.
- TEPAV. (t.y.). *EKOSEP*. <https://www.tepav.org.tr/tr/proje/s/38>
- the League of Historical Cities | Organization. (t.y.). *About Us*. <https://www.lhcs.org/about/organization/>
- TİKA. (t.y.) <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/>
- Tuncer, H. (2005). *Eski ve Yeni Diplomasi* (4. Baskı). Ümit Yayıncılık.
- Tuncer, H. (2009). *Diplomasinin Evrimi* (1. Baskı). Kaynak Yayınları.
- Turan, A. N. (2005). *ŞANLIURFA*. TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sanliurfa>
- Tuzcuoğlu, F. (2007). Metropoliten Yönetim Nereye? İçinde *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II* (1. Baskı, ss. 48-63). Nobel Yayınları.
- TÜİK. (2022). *Beşeri Kalkınma Endeksi*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Seviyesinde-Beseri-Kalkinma-Endeksi-2018-2022-57936>
- TÜİK. (2024). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2018). *Yerel Diplomasi*. <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/>
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2025aa). *Dış İlişkiler Müdürlüğü*. <https://www.tbb.gov.tr/tr/dis-iliskiler-mudurlugu>
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2025ab). *İstatistiki Veriler*. <https://www.tbb.gov.tr/tr/istatistiki-veriler>
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2025b). *Kuruluş ve Görevler*. <https://www.tbb.gov.tr/tr/kurulus-ve-gorevler>
- Türköne, M. E. (2007). Devlet. İçinde H. Çakmak (Ed.), *Uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram Ve Teoriler”* (1. Baskı). Barış Kitabevi.
- UCLG. (t.y.). *About Us*. <https://uclg.org/about-us/>
- UCLG Peace Prize. (2025). *About UCLG Peace Prize*. <https://peaceprize.uclg.org/about/>
- UCLG-MEWA. (2018a). *Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı ile UCLG-Mewa Kentsel Mobilite Şanlıurfa Zirvesi*. <http://archive.uclg-mewa.org/uclg-mewa-yonetim-kurulu-ve-konsey-ortak-toplantisi-2/>

- UCLG-MEWA. (2018b). *Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı-Kentsel Mobilite Zirvesi*. <https://uclg-mewa.org/uclg-mewa-ynetim-kurulu-ve-konsey-ortak-toplantisi/>
- UCLG-MEWA. (2022). <https://uclg-mewa.org/>
- UN Press. (2005). *Meetings Coverage and Press Releases*. <https://press.un.org/en/2005/sgsm10081.doc.htm>,
- UNDP. (2025). *Sustainable Development Goals*. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. (t.y.). *Yaratıcı Şehirler Ağı*. <https://www.unesco.org.tr/Home/Page/88?slug=UNESCO%20Yarat%C4%B1c%C4%B1%20S%CC%A7ehirler%20Ag%CC%86%C4%B1>
- Urfa Değişim Gazetesi. (2025, Şubat 18). *Başkan Gülpınar, İspanyolları Şanlıurfa'ya davet etti*. <https://www.urfadegisim.com.tr/baskan-gulpinar-ıspanyolları-sanliurfaya-davet-etti/133159>
- UN-HABITAT. (2022). *World Cities Report 2022*. <https://unhabitat.org/wcr/2022/>
- Uzer, U. (2007). Diplomasi. İçinde H. Çakmak (Ed.), *Uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram Ve Teoriler”* (1. Baskı). Barış Kitabevi.
- Van Den Berg, C. (2008). City diplomacy campaigns in the Netherlands / lessons from recent times. İçinde A. Musch, C. van der Valk, A. Sizoo, & K. Tajbakhsh (Ed.), *City Diplomacy*.
- Villiers, J. C., de Coning, T. J., & Smith, E. V. D. M. (2025). Towards an understanding of the success factors in international twinning and sister-city relationships. *South African Journal of Business Management*, 1-10.
- Wang, J. (2005). Localising public diplomacy: The role of sub-national actors in nation branding. *Place Branding*, 2(1), 32-42.
- World Neolithic Congress. (t.y.). *The 2024 World Neolithic Congress*. <https://www.worldneolithiccongress.org/Default.aspx>
- Yağmurlu, A. (2019). Kültürel Diplomasi: Kuram Ve Pratikteki Çerçevesi. *Selçuk İletişim*, 12(2), 1182-1210.
- Yaman, M., & Önder, Ö. (2018). Küreselleşme-Yerelleşme Ekseninde Yerel Siyasetin Dönüşümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 232-237.
- Yaylı, H., & Gönültaş, Y. C. (2018). Uluslararasılaşan Yerel Yönetimler: Yerel Dış Politika (Paradiplomasi) Kavramına Teorik Bir Bakış. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 271-288.
- Yıldırım, R. (2006). *İdare Hukuku Dersleri 1* (2. Baskı). Mimoza Yayınları.

Yurdasev, A. N. (2004). “Uluslararası İlişkiler” Öncesi. İçinde A. Eralp (Ed.), *Devlet, sistem ve kimlik: Uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar* (7. Baskı). İletişim Yayınları.

Zelinsky, W. (1991). The Twinning of the World: Sister Cities in Geographic and Historical Perspective. *Annals of the Association of American Geographers*, 81(1), 1-31.

